

FRÂNCU VALERIU

**SATUL DE LA POALELE
NEGOIULUI
PORUMBACU DE SUS**

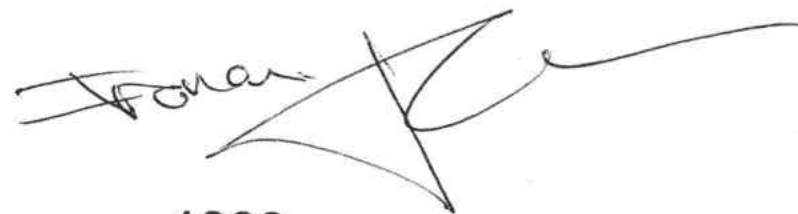
Atestat documentar 1223

Monografie

**Apariția acestei monografii
nu ar fi fost posibilă
fără atenta îngrijire a domnilor**

**Octavian Claudiu RADU și
Mitică Valentin FRÂNCU**

*Considerate maxime
Ph. PRICUPA PORUMBACU*

1999

Porumbacul de sus - vedere generală

I. DESCRIEREA FIZICĂ

Satul Porumbacu de Sus e situat la poalele Negoiului, având 24 grade, 28 minute, 30 secunde longitudine estică și 45 grade, 44 minute, 10 secunde latitudine nordică. Vatra satului are o suprafață de 91 ha, situată în partea de sud-est a județului Sibiu. În partea de răsărit se află satul Sărata, la apus orașul Avrig și la miază-noapte comuna Porumbacu de Jos.

Străzi principale în partea apuseană sunt: strada Susenilor în prelungire cu strada Mălăieștilor. O altă stradă duce de la podul Râului Mare până la Liscov în direcția Avrig. Celelalte străzi: În Ungheț, În Pariște și către fostul C.A.P. sunt mai scurte. În partea răsăriteană străzi principale sunt: Ulița Mare, Ulița Boierașului, Pe sub Coastă și Pe Prund.

Casele sunt așezate una lângă alta, dar străzile nu sunt prea drepte și nici prea largi. În general au o lărgime de 8 – 9 metri.

Începând din anul 1960 până în 1971, în majoritatea străzilor s-au pavat trotuare cu piatră de râu iar apa limpede și străvezie curge pe pâraie șerpuitoare, pe lângă aceste trotuare, producând un mic zgomot și dând o înfățișare plăcută mai ales în zilele călduroase de vară.

Publicat de Editura ETAPE ROMANIA - SIBIU
2400, C.P. 200 O.P. 1, tel./fax 069/ 211 565
ISBN 973-9090-65-6

În total sunt 537 numere de casă, luate împreună cu cele peste 100 de grădini în care au fost cândva și vor mai fi construcții de case. Străzile sunt curate, fațadele caselor bine îngrijite și văruite încât dau un aspect plăcut întregului sat.

Pitorescu peisajului și natura reliefului în care s-a dezvoltat satul Porumbacu de Sus, prezintă un deosebit interes, datorită desăvârșitei integrări a așezării în peisaj și mai ales datorită structurii constructive unitare a vetrei.

Vatra satului este situată pe prima platformă la poalele Negoiului la altitudinea de 458 m de o parte și de alta a Râului Mare. Această apă cristalină împreună cu afluenții săi brăzdează terenul platformei mai în sus de vatra satului, accentuând formele de relief ale acestei zone.

Spre miază-zi se ridică ca un zid crenelat, falnicul Negoi cu știrbiturile adânci ale văilor glaciare, despărțite prin vârfuri piramidale, specifice, de la care în lumina argintie, ca pe o hartă vie, se aștern frumoasele păduri ce se întind până nu departe de sat. Contrastul cu muntele este evident mai cu seamă primăvara, când în hotar oamenii lucrează pe ogoarele înverzite și când pomii dau în floare, crestele munților noștri albesc încă de zăpadă care persistă până prin iunie dându-le o înfățișare alpestră.

Vârful Călțun (2 405 m) și vârful Negoi (2 535 m)

Acest fapt le-a și atras denumirea veche folosită prin documentele secolului al XIII-lea în legătură cu așezările teutonice de „munții de zăpadă” sau cea mai recentă cu care au intrat în bibliografia geografică din străinătate de „Alpii Transilvaniei”.

Drumul spre Negoi (podurile)

La poalele impresionantului povârniș al Negoiului, depresiunea aceasta capătă caracterul unui amplu piemont etajat, ce se întinde până la lunca Oltului, un adevărat amfiteatru, în care încă mai de mult V. Mihăilescu a deosebit trei etape de relief. O zonă colinară înaltă de 600 – 700 m imediat sub munte, alcătuită din formații miocene (burdigolian, tortonian).

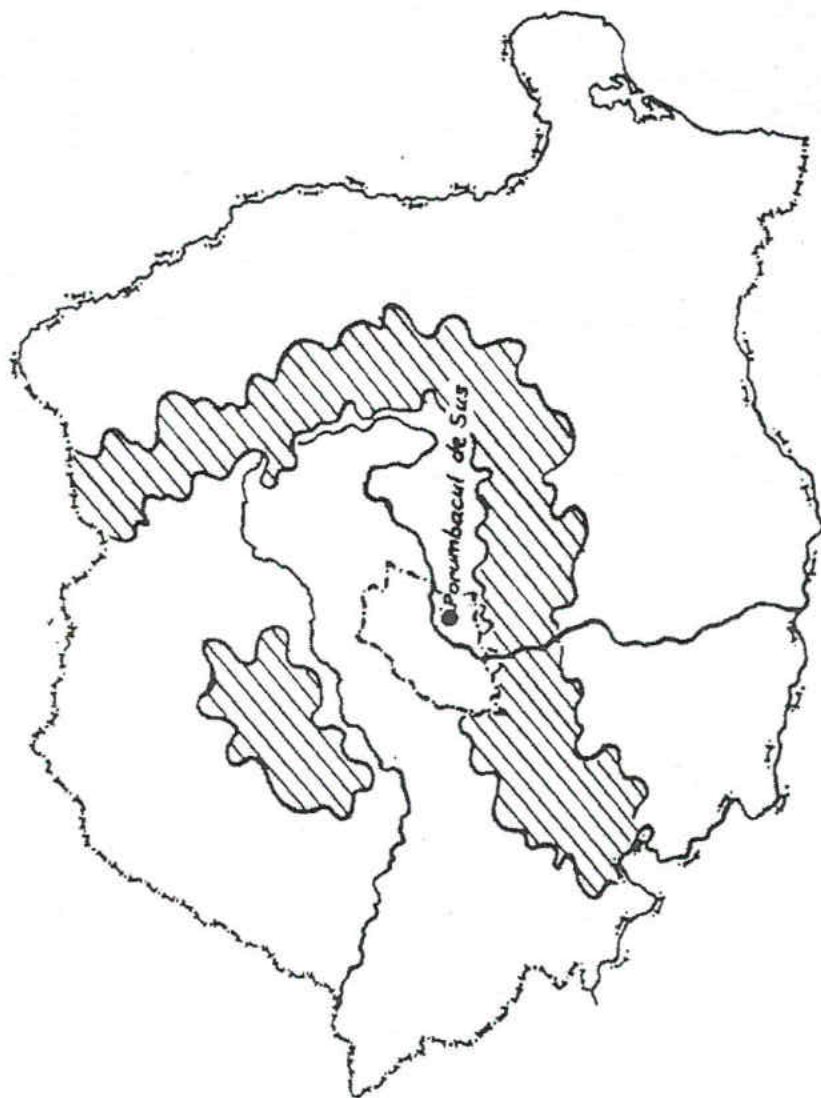
Cel de-al doilea etaj cuprinde de fapt el însuși o suprapunere de pietrișuri – nisipuri cu intercalații de lut depuse după toate probabilitățile, într-o succesiune de faze diferite, sub înrăurirea schimbărilor climatice cuaternare (glaciare și interglaciare). Așadar, nu numai o jucstapunere, ci și o suprapunere de conuri de dijecție de vârste diferite.

Prin aerul pur, strălucirea creștelor crește, încât par ca în nici un alt loc până acum, mari și grele, și pline de roua de diamant a eternității lor.

La vale către miază-noapte, se desfășoară podișul Transilvaniei arătându-și semețele dealuri ale Săcădății și Glâmbocii.

Către răsărit se modelează Dealul Merelor pe a cărei culme este ridicat cimitirul eroilor din 1916 căzuți în zona Porumbacului, iar spre apus ca o centură se văd în lumina aburită Munții Cibinului și Dealul Bradului în nord-vest. Către seară dezvăluind toată imensitatea din jur, vârfuri de coline strălucesc în lumina soarelui, în timp ce poalele lor, rămase în umbră, abia se mai zăresc. Spectacolul pe care munții îl oferă din depărtare, e un atât de uluitor amestec de măreție încât pare încântător.

De-a lungul tufăriilor dese și verzi, printre plute bătrâne, sălcii tunse și scorburoase, Râul Mare, își respiră apele pe minunata sa albie, în fâșii

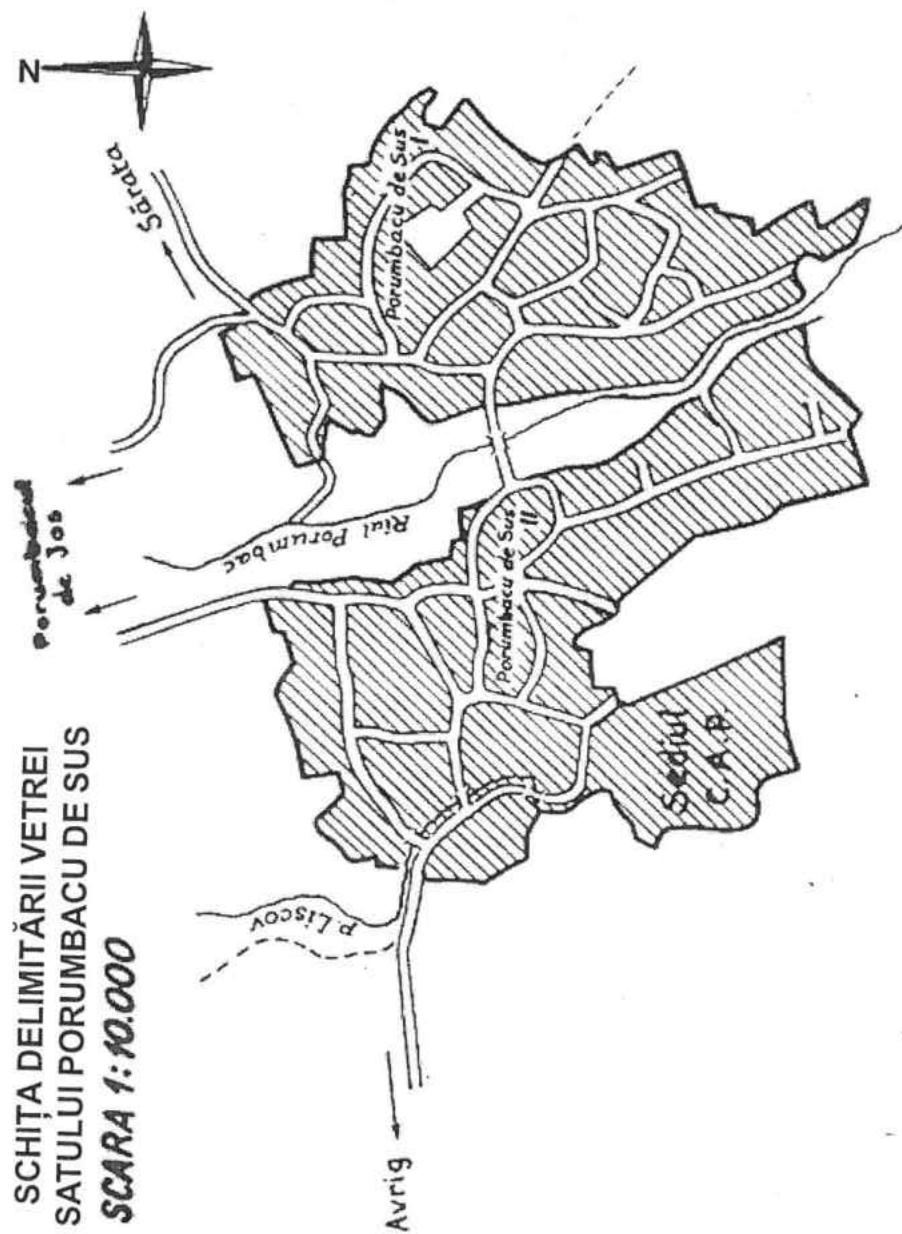
Cascada Șerbota

șerpuite, reci și străvezii că îi numeri pietricelele rotunde rostogolite la vale. Morile vuiesc pe malul stâng și drept, învălmășind în spițele roților albite de spuma ce fierbe și se sparge de bolovani de piatră. Peste hălăciuga de verdeață, copacii de la poalele Negoii se zăresc. Mai sus decât clădirile satului așezate față-n față stau neclintite turlele celor trei biserici. De o parte și de alta, dealurile zmărdii se încovoie și depărtându-se se prefac în muscele, muscele ce se azvârlă în munți năpraznici, cu crestele brăzdate de puhoie și pârlite de arșița soarelui.

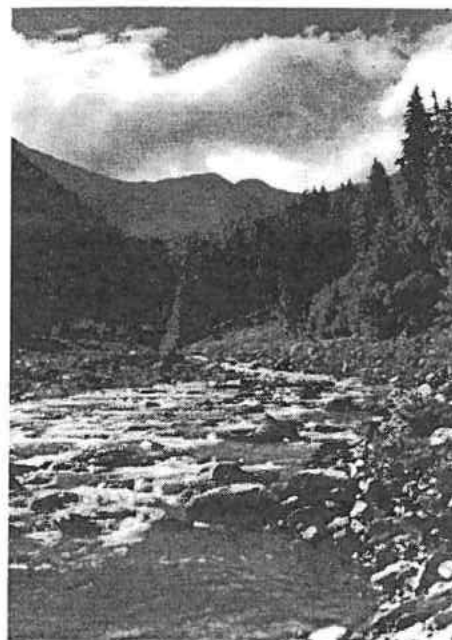
Valea Porumbăcelului orientată spre sud-nord străbate întreaga succesiune a reliefului, începând cu plaiurile alpine ale culmii Făgărașului, domeniul stânelor,

Vârful Negoii văzut din vârful Călțun

8

Valea Porumbăcelului

având valea îngustă și împădurită în munți, coboară, unindu-se cu Râul Mare și Liscovul se varsă în Olt.

Pe această vale, istoria noastră milenară s-a înscris ca într-un răboj al vremurilor în tradiții. Satul liniștit aici, măreț în depărtare, pare că nimic n-ar putea veni să-l tulbure. Culori roșiatice, foarte vii, ale răsăritului, lumina albă și atât de puternică a amiezii, galbenele culori ale apusului și noaptea cu candelabrele ei aprinse, toate par încântătoare.

Orohidrografia

Hotarul satului fiind la poalele Negoiiului, vegetația și solurile de pădure și silvostepă,

Căldarea Negoii

9

soluri de pădure, cernoziomul, lut galben și nisipoase. La intersecția diferitelor dealuri s-au format pâraie care colectează apa ce se scurge de pe aceste locuri. Vâlcelele s-au acoperit cu o puzderie de flori de câmp, cu arbuști, cu flori albe, albastre, galbene, mov, întregind farmecul și grația priveliștei din care se vede în zare creasta munților ca o dantelă de piatră. Aceste pâraie de colectare împreună cu Liscovul ce izvorăște din pădure au format o luncă ce se prelungeste până la Porumbacu de Sus. Râul Mare în care cascadele pline de zbugium și de o patetică frumusețe, de pe stânca înaltă, apa cade și se respiră ca o perdea lichidă bătută de vânt ajungând la Șerbota în care:

*Spitele soarelui, reavăne,
picură-n streșina cerului,
Culmile munților, geamăne,
Plâng șuvoiul Negoifului*

*Șerbota, albă se scaldă
în acele verzi și molatice
Miros de capre sălbatice
Marginii drumului salbă.*

*Frunzele moarte tes încă
un vâl de mireasă pământului
Numai apa descântă
deochiul pietrelor muntelui.*

*Pe drumul nou Gulliver
urcă doar cu sfială:
Șerbota spumegă-n cer
coama ei triumfală.¹*

La picioarele ei, o bulboană o poartă de câteva ori în jos și în sus, fierbând-o ca într-un cazan, și în cele din urmă o repede din nou la vale, amețită. După aceasta atât de rece și limpede devine apa, mai rece decât aerul pădurii și mai limpede decât lumina zilei. Când oamenii dau de răcoarea ei, o sorbesc cu o sete adâncă de nepotolit. Și Râul Mare nu se lasă mai prejos decât Liscovul și-și formează frumoasa luncă de la pădure până la Olt. Deci pe hotar se disting trei categorii de relief. Din prima categorie fac parte dealurile formate în cea mai mare parte din pământ galben sau nisipos – pietros, pământ mai puțin fertil care pretinde multă muncă și dă recolte mici. Aceste dealuri: Dealul Crucii, Piscurile, Jariștea, sunt folosite pentru pășuni, iar Bărcurile în partea de est și vest a satului sunt terenuri lutoase din pământul cărora pe vremuri meșterii olari și-au dovedit măiestria în ceramica specifică acestor locuri pe câtă vreme lunca ce se prelungeste în vatra satului și în sus și în jos, formează a treia categorie de relief.

¹ Veronica Porumbacu – *Șerbota în lirice*, Editura de Stat pentru literatură și artă, p. 17 – 18.

Negoiu Mic

Structura geologică

Din punct de vedere geologic, zona Porumbacului aparține cuaternarului, are depozite de sare – La Sărături – iar ca tectonică este cuprins în zona de afundare a cristalinelor carpatice. Ca raionare geomorfologică intră în categoria piemonturilor și a depresiunilor de contact.

Regimul climatic

Problema cercetării complexe a climei a căpătat o importanță tot mai mare ea fiind în strânsă legătură cu cerințele diferitelor sectoare ale economiei în continuă dezvoltare. În domeniul agricol, în special, datele și studiile meteorologice și climatologice au o aplicare covârșitoare.

Acul Cleopatra

Priveliște spre Negoi

S-au întocmit studii speciale, sistematice, ținându-se seamă de cerințele specifice diferențiate ale plantelor în vederea folosirii cât mai raționale a condițiilor meteorologice favorabile diferitelor culturi agricole. Pentru aclimatizarea și introducerea de noi specii de plante cultivate, precum și pentru extinderea culturilor agricole de înaltă productivitate, a devenit necesară cercetarea sistematică a climei teritoriului țării și a microclimei zonei respective, ca în cazul nostru, regim climatic al zonei Porumbacu.

Pentru protecția culturilor agricole și în lupta dusă împotriva înghețului, secetei, viscolelor, vânturilor uscate, pentru reducerea pierderilor provocate de dăunătorii recoltelor și pentru evitarea și preîntâmpinarea efectelor neprielnice ale condițiilor și fenomenelor meteorologice, organele agricole de stat folosesc în activitatea lor curentă studiile climatologice, informații asupra evoluției timpului și avertismentele date de Institutul Meteorologic. Astfel cercetările meteorologice și climatice sunt tot mai strâns legate de sarcinile concrete ale economiei naționale.

În raionarea climatică a României zona Porumbacu se încadrează în sectorul de climă de munte. Principalii factori climatici au următoarele caracteristici generale:

Temperatura

Mediile anuale ale temperaturii aerului sunt cuprinse între +6 grade și +8 grade Celsius. Cele mai scăzute temperaturi se înregistrează în luna ianuarie pentru care mediile temperaturii aerului variază între -3 grade și -4 grade Celsius. Luna iulie, considerată ca cea mai caldă a anului, prezintă temperaturi cu valori medii cuprinse între +14 grade și +16 grade Celsius.

Intervalul de timp fără îngheț, estimat în raport cu stațiunea

Strunga Dracului

meteorologică Făgăraș și Sibiu variază între 200 - 220 zile. Primul îngheț începe între 11 - 20 octombrie, ultimul fiind semnalat la intervalul 11 - 20 aprilie. Adâncimea de îngheț este cuprinsă în general între 0,80 - 1 m.

Se observă că la Sibiu diferențele dintre temperaturile medii ale lunilor octombrie și aprilie este de 0,3 grade (vezi tabloul I). Cea mai mare creștere de la o lună la alta a temperaturii aerului se produce între lunile octombrie și noiembrie.

Temperaturi mai mari de +40 grade nu sunt în regiunea Sibiului, în schimb în anii: 1929, 1940, 1942 și 1947 s-au înregistrat temperaturi de minus 30 grade Celsius.

Valoarea maximă a temperaturii aerului pe aceeași perioadă de timp (1896 - 1971) este de +37,4 grade Celsius la 16 august

1952 iar valoarea minimă absolută de minus 30 grade la 11 februarie 1929.

Temperatura medie anuală în Munții Făgărașului abia atinge 6 grade. În pădurile de la poalele munților temperatura medie anuală se menține între 7 - 8 grade. Aceasta înseamnă o temperatură medie anuală de cel puțin 2 grade mai scăzută decât temperatura medie a țării.

Tabloul I

Temperatura aerului, valori maxime și minime absolute la Sibiu (1896 – 1971)

Luna	I	II	III	IV	V	VI	VII
- Maxim (°C)	15,6	19	30,6	30,2	31,9	34	36,4
	1903	1955	1952	1934	1947	1905	1939
- Minim (°C)	-30,4	-31	-22,5	-7,2	-1,6	-1,8	-5,5
	1942	1929	1932	1944	1935	1918	1951
Luna	VIII	IX	X	XI	XII	Data	
- Maxim (°C)	37,4	36,2	32,5	27	18,5	37,4	
	1952	1946	1958	1926	1947	16 aug. 1952	
- Minim (°C)	-4,5	-3,4	-12,2	-20	-29,8	-31	
	1952	1931	1919	1948	1917	11 feb. 1929	

Media anuală de temperatură, sus pe crestele Negoilului este în jur de -2 grade pe când jos, în depresiune unde este așezat și Porumbacu, ajunge la +8 grade. Temperaturile din timpul iernii sunt mai puțin diferențiate: -4 grade Celsius, în sat și -9 grade Celsius pe culmea munților Făgăraș, pentru luna cea mai rece (ianuarie).

Deosebit de caracteristic este fenomenul de foehn care se simte la începutul primăverii, sub forma unui vânt cald și uscat ce coboară pe versanții de nord ai Făgărașului. Locuitorii îl numesc „Vântul Mare” iar unii oameni mai în vârstă îi zic „Gureanul”. El grăbește topirea zăpezilor, zvântă pământul și produce un fel de secetă timpurie. În timpul verii, temperatura este relativ coborâtă în vreme ce media lunii iulie este de 23 grade C. la București, în depresiunea Făgărașului ea ajunge abia la 18 grade C.

Precipitații atmosferice sunt abundente nu numai în munți, unde cad până la 1400 mm pe an, cifră record a precipitațiilor din țara noastră, dar chiar în depresiunea Făgărașului unde se înregistrează 700 mm anual, adică atât cât cade în unele părți din Carpații Orientali. În general deci este de observat că în Țara Oltului, clima se prezintă destul de răcoroasă și relativ umedă.¹

Precipitații atmosferice

Cantitățile medii de precipitații variază între 700 – 800 mm. În anii

1 C.L. Giurcăneanu, C. Mocanu – *Valea Oltului*, Ed. Științifică, București, 1967, p. 189.

Colții Ciobanului

Lacul Călțun(2147m)

cei mai ploioși cantitățile anuale de precipitații au fost de 1000 – 1300 mm (în anul 1987) și de 1100 – 1600 mm (1912). Pentru anii considerați ca cei mai precipitari din punct de vedere al precipitațiilor atmosferice, s-au înregistrat valori de cca. 700 – 900 mm (pentru anul 1896) și 700 – 1000 mm (1946). Dar foametea din 1717 – 1719 des și dureros amintită la ancheta din 1726, a fost o mare nenorocire nu numai pentru traiul propriu-zis al populației ci și pentru stocul de animale pe care le-a decimat de-abinelea, căci o secetă înspăimântătoare s-a abătut și peste Porumbac care a durat din iunie 1717 până în septembrie 1718. Pășunile s-au uscat și multe izvoare au secăt. Așa nu mai fusese alta din 1603.¹

1 Ștefan Meteș – *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, Cluj 1935, p. LXXXVII.

Chiar și în miezul verii poate să plouă asupra satului bulgări de gheață, care-l acoperă în câteva ore cu o sticloasă mantie polară. Așa a fost în 1920 în iunie când a bătut gheața și a stricat toate semănăturile pe unde a ajuns.

În 22 iunie 1921 a nins la munte, oile au fost aduse în saț și foarte multe au murit. În 1922 a căzut gheață la sfârșitul lunii mai. În 1923, zăpada a fost mai mare de 1 m. Din 16 ianuarie 1923 ningând în continuu 5 zile multe case și șuri au căzut sub povara zăpezii.

În 1925 în 22 decembrie un vânt cald a topit zăpada toată și fiind zăpadă multă au fost inundații în întreaga țară.

În 1926 în iunie, au pornit ploii torențiale, iar râul după această furtună a coborât vijelios spre Porumbac smulgând brazi din rădăcină și ducând casa lui Petru Cîrtan cu lampa aprinsă în ea până în lunca din jos de sat.

În 1930 a fost o iarnă domoală fără zăpadă, iar la 1 februarie au fost descărcări electrice și a plouat ploaie caldă ca vara.

În 1948, ploile torențiale au făcut din nou să crească râul și să rupă podul de lemn construit în 1942. Dar tunetele și trăsnetele se abat de multe ori prin părțile noastre. Ciobanii care trăiesc vara pe culmile munților sunt matorii, adeseori înspăimântați, ai acelor cumplite evenimente. Ele se pregătesc uneori îndelung, alteori se dezlănțuie neașteptat.

O singură furtună, de neuitat care a bătut în iulie 1957 însoțită de descărcări electrice a făcut atunci să se aprindă grajdul la Cîplea Nicolae, la Popianoș Nicolae (Vîțicașu) și la Filea Constantin (Copaci).

Frigul ce a coborât atunci peste sat, veștejind florile, a silit oamenii să-și îmbrace cojoacele iar în sobe focul ardea ca iarna. Inundațiile din 1970 nu ne-au ocolit nici pe noi. Liscovul a ieșit așa de mare încât a înspăimântat multă lume. De la Căpățînă Dumitru (Bălășescu) până După Arini era numai apă tulbure și vijelioasă de parcă ar fi fost în stare să ducă totul ce întâlnea în calea ei. De violența vijeliilor abătute asupra satului, unele case se resimt și astăzi.

Tipurile de sol

Pământul satului Porumbac prezintă trei aspecte ale solului:

1. Cernoziom cu reacție alcalină și tendințe de levigare (în Bărcuri, Jariște și pe Imblăci).

2. Brun-roșcat de pădure de natură luto-argiloasă, grele și în general seci, foarte sărace în materii organice și cu ușoară reacție acidă. Pe terenurile situate pe „Piscuri” se manifestă o aciditate puternică care reclamă reducerea ei prin administrarea de amendamente pe bază de

calciu (aproape tot hotarul comunei).

3. Soluri aluvionare pe o rază restrânsă, situate în apropierea văilor: Râului Mare și Liscovului. Fertilitatea solului este în general redusă, de aceea necesită a se administra îngrășăminte organice și chimice în cantități mari.

Seismicitatea

După harta zonelor de intensități macro-seismice din România (Stas 2.923-63), sectorul Porumbacu se găsește în zona gradului 6.

Flora

Vegetația forestieră foarte bogată și variată este compusă din: fag, brad, molid și jneapăn și uneori zimbru (*Pinus cembra*) în zona alpină urcă până aproape de 1.700 m. Rând pe rând, primăvara la marginea pădurii și în poieni apar plăpânzii ghiociei, brândușile și cocoreii vineții, albastrul viorelelor, iar în locuri unde gingașul albastru al lui „Nu mă uita” (*Myosotis*). Urmează apoi florile văratice, ce împânzesc pajiștile sau se agață de copaci: ghințurile printre care și specia rară *Gentiana frigida*, Curpenul de pădure (*Atragene alpina*), micșunelele de munte, sângele voinicului (*Nigritella rubra*), arnicele, rusulițele portocalii (*Hieracium paurantiacum*), decorativul dar otrăvitorul omag (*Aconitum*), căldărușa (*Aquilegia transilvanica*), împreună cu o seamă de graminee (*festuca*, *poua*, *phlenm*).

Pe stânci se răsfață jneapănul (*Pinus montana*) ienuperul (*Juniperus sabina*) și smirdarul (*Rhododendron Kotschyi*), iar din flora pitică, ochiul șarpelui (*Eritrichium*) și ochii șoricelului (*Saxifraga*). Mai rară este prezența florii de colț (*Leontopodium alpinum*) care caută puținele brăie de calcar ce străpung și sturile cristaline.

Când te apropii de lumea reliefului accidentat unde a dispărut orice urmă de vegetație, în afară de îmbrăcămintea săracă a lichenilor.

Fauna la fel de variată în ce privește mamiferele ale căror elemente reprezentative 2 sunt: ursul, mistrețul, căprioara, iar în zona alpină capra neagră, râșii, jderii, iezinile etc.

Demnă de interes este și lumea păsărilor încă abundente în aceste păduri (cocoși de munte, ierunci, ciocănitoare, cojoaice de munte). Tot mai rar se întâlnește însă pe cerul senin zborul marilor păsări de pradă vulturi și acvile. Stăpânirea lor asupra muntelui n-a depășit sfârșitul

Stânci între vârful Negoi și acul Cleopatra

Cabană Forestieră

veacului trecut, măreții martori ai acestor vremuri apuse pot fi admirați în colecțiile muzeului de istorie naturală din Sibiu. Un ornitolog a surprins și a fotografiat acum câțiva ani, zborul celei mai falnice păsări ce a existat în Carpații noștri, zăganul (vulturul bărbos).¹

Atât în zona subalpină, cât și pe povârnișul creștelor, viețuiește o faună variată, care adaugă la sălbăticia munților, farmecul și bogăția vânatului.

Principalele specii care populează codrii noștri sunt: ursul carpatin, specie ocrotită prin lege, cerbi și căprioare, mistreți, jderi, cocoși de munte, ierunci, iar în zona golurilor alpine zburdă caprele negre, în timp ce deasupra înălțimilor planează vulturii de stâncă, șoimi, acvile, sturzi de piatră și altele.

¹ Pușcariu Valeriu – *Munții Făgărașului*, Ed. Meridiane, București 1968, p. 5 – 8.

II. VIAȚA ISTORICĂ ȘI ECONOMICĂ A SATULUI

Numele satului

În izvoarele vremii, așezarea sătească „Porumbacu de Sus” poartă diferite nume asemănătoare:

În limba maghiară Felsőporumbak, în limba germană Oberborumbach, Oberporumbach, Oberforrembach.

1546 – Waémbach

1550 – Warmbach (Scheiner 109)

1559 – Felső – Porumbak (Pușcariu I, 361)

1589 – Porumbak (Veress, Doc. III, 161)

1632 – Felső Porumbak.

1637 – Felseö Porumbak (Makkai 467, 481)

1733 – Felso Porumbäch (C. K.)

1750 – Porumbaku din szusz (St. Tr.)

1854 – Felső Porumbäk

Ober – Bornbach

Porumbacu de Sus (Bul. 40)¹

Satul este curat românesc. Numele satului ar putea să fie de la apa Porumbăcelul sau în documente mai vechi, Valea Porumbacului, sau de la porumbele – arbuști care cresc pe lângă râu.

După W. Schneier, B.K.A. III p. 111, trebuie să pornim de la germ. Forchenbach („din vechiul german de sus forthana, vechiul nordic forhn, germ. vorhe (n) păstrāv”) pe când Kirşch I. p. 152 vorbește de un Forrenbach cu aceeași semnificație, atesta documentar ca nume de râu.

Și într-un caz și în celălalt toponimic românesc este produsul unei etimologii populare cu porumb (ac). Înaintea lui Scheiner și Kisch s-a ocupat de el I. Borcea, X. Jber, p. 234, care spune: „Acest nume ar putea să fi luat naștere dintr-o formă germană Borumbach, apropiată de rom. porumb, porumbac. Dar și fenomenul opus este posibil, ca numele să fie o „generalizare” a formei românești”. Interesant este că forma românească a acestui toponimic s-a impus atât maghiarilor, cât și sașilor.

¹ *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania* vol. II O.Z. p. 56 – 57. Ed. Academiei Republicii Socialiste România, întocmit de Coriolan Suci 1967.

Așa rezultă cel puțin din colecția lui Mold – Togan p. 174, unde cele două sate Porumbacu de Jos și Porumbacu de Sus se cheamă maghiar Alsoporumbak și Felsoporumbak, german Unterporumbach și Oberporumbach.¹

Porumbacu de Sus fiind așezat la poalele Negoiului este în Țara Oltului. Viața economică a românilor din Țara Oltului, înainte de cucerirea ungurească, își avea comunitatea ei primitivă, patriarhală, definită de formele cnezatelor și voivodatelor, forme care erau aceleași pe întreg pământul românesc.²

Conform dreptului românesc de atunci, fiecare sat își avea hotarul împărțit în fâșii egale după numărul gospodăriilor. Casa, grădina și locurile arabile erau socotite ca proprietăți particulare. Fânețele, pășunile și pădurile formau bunul obștesc al satului. Satul alcătuia o județie sau un cnezat în frunte cu un cneaz sau jude, care se bucura de anumite avantaje economice și sociale. Sătenii erau oameni absolut liberi, putând să se mute oricând și oriunde.³

Caracterul românesc al Țării Oltului din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre, se poate cunoaște din numele satelor, dintre care cele mai multe ne înfățișează pe înșiși întemeietorii lor. Astfel un om căruia, după părul sur și roșiatic, îi ziceau porumbac, a întemeiat satul Porumbac.⁴

Nume de persoană și de familie Carbo în Spalato, Veglia, Neapol, Ragusa, la Jirecek I.C. III 20 A. Phillipide în studiul său „un specialist român la Lipsea” publicat în „Viața românească” din Iași anul 1909 nr. 10, la p. 33 arată că „Porumbac” se numește cineva, „când părul lui e sur roșiatic”.⁵

În Porumbacu de Sus, tot omul are două nume: unul bun și o poreclă. Dacă vrei să cauți pe cineva trebuie să ai lexiconul comunei în mână căci numai după nume nu-l găsești. În privința aceasta au mult de furcă „advocații și portăreii” (aveau).

1. Iorgu Iordan – *Toponimia Românească*, Ed. Academiei R.P.R. 1963 p. 373.

2 N. Iorga – *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria I.*, București, 1915, p. 14.

3 Petru Suci – *Proprietatea agrară în Ardeal*, Cluj 1931, p. 12 – 15.

4 Augustin Bunea – *Stăpânii Țării Oltului*, Academia Română discursuri de recepție XXXIV, București 1910., p. 5.

5 Ibidem, p. 46.

Obiceiul acesta l-am moștenit de la străbunii noștri romani. Chiar și cei mai de seamă bărbați aveau nume ca: Vițeluș (vițel) Cicero (mazăre), Petronios (bolovan), Pisolius Aseli, etc. Apoi să zică cineva că noi nu suntem urmașii Romei.¹

Documente scrise despre trecutul îndepărtat al Țării Făgărașului nu sunt. Primele documente sunt din secolul al XIII-lea. Prin anul 1223, regele Ungariei Andrei al II-lea confirmă „Mănăstirii din Cîrța” donația unui pământ făcută ei mai de mult, indicând în confirmare și hotarele ei. Hotarele acestei mănăstiri se întindeau până la Arpaș, Cîrțișoara, Colun și Sărata. În apropiere sunt satele Porumbac, Ucea, Viștea, Rucăr, Drăguș. Toate aceste sate sunt curat românești. Unele dintre aceste nume ar putea fi explicate dintr-o limbă slavă.

Numele de sate românești din Țara Făgărașului, nume care nu s-au putut naște în această țară, au putut fi importate din județele din nordul Ungariei, presupunând că ele s-au putut naște acolo. Județele din nordul Ungariei sunt locuite de slovaci. Așa fiind, dacă numele de sate înșirate mai sus sunt de origine slavă, ele s-au putut naște în acele părți. Fără îndoială de origine slavă este Poruba și Porubaka (diminutiv), care în românește a dat Porumbac.²

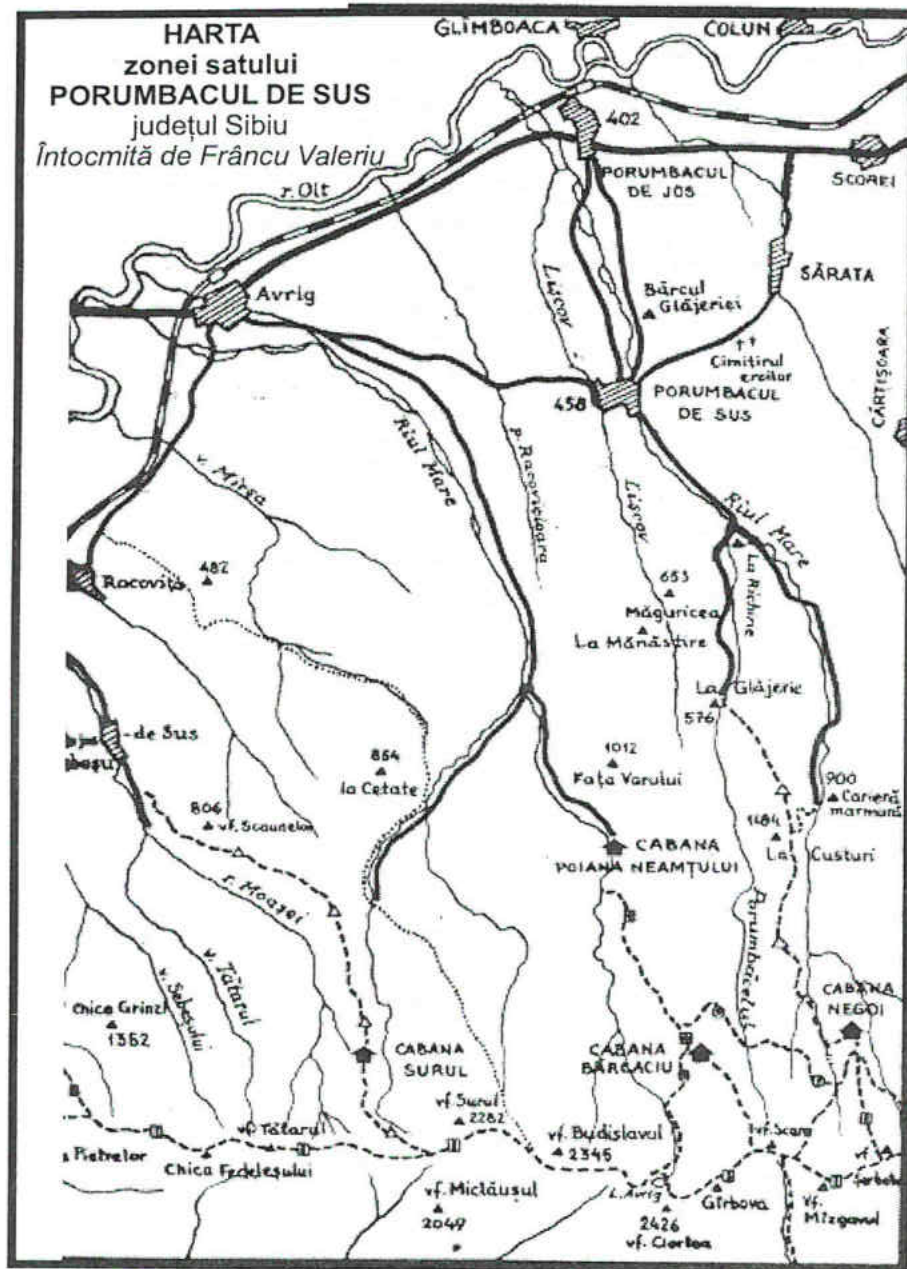
În limba slovacă Poruba însemnează tăietură. Deci considerând așa cum ne-a rămas și în tradiție că primele așezări ar fi fost în „Livadie” în jurul unei fântăniți, familiile Soare și Roman au tăiat pădurea și au dat și numele satului de Porumbac. Numele Porumbac din Țara Făgărașului se repetă în județele slovacești în numeroase rânduri având forma de Poruba și Porubka, anume în județul Nitra, Arva, Zemplen, Ung, Trenciu, Lipto și Saros.

Cele mai vechi documente despre Porumbacu de Sus

Referitor la începutul și dezvoltarea așezărilor omenești de pe teritoriul satului sunt date scrise numai după anul 1466 – 1467 când nobilul Petru din Roșia având în posesiunea lui satele Sărata, Porumbacu de Jos și Porumbacu de Sus, face un schimb și predă aceste localități

1 Sivirean Silca de la Sibiu la Făgăraș – *Figuri și întâmplări din Țara Oltului*, Sibiu, Ed. Tipografiei Dacia Traiană, 1942 p. 33.

2 Iosif Schiopul – *Țările Românești înainte de secolul al XIV-lea*, București, Ed. Universul 1945, p. 40 – 41.

nobilului Ioan Ghereb din Vingard.¹

Pe aceste locuri au existat așezări omenești și înainte de această dată. Pământul a păstrat și a salvat de la pieire unele vestigii care pot constitui mărturii indirecte despre cele petrecute în aceste locuri. Tezaurul descoperit la Streza – Cârțișoara este de mare însemnătate. El cuprinde obiecte de podoabă de o valoare și frumusețe artistică remarcabilă: lănișoare împletite dintr-o sârmă subțire de argint, butoni ornamentați în tehnica filigranei și alții aurii, fragmente dintr-o diademă de argint, ornamentată cu granule și filigran, turte de argint, o placă ornamentală triunghiulară, înconjurată cu filigran, iar în interior împodobită cu butoni, monede bizantine dintre anii 1118 – 1143. Se îmbină cu tehnica de lucrare a podoabelor descoperite la Streza – Cârțișoara, elementele bizantine și slave; iar valoarea lor ca opere de artă este deosebită, dacă numai argintul brut se ridică la contravaloarea a 250 ha pământ după estimările din secolul al XIII-lea. Tezaurul a fost ascuns pe la mijlocul secolului al XII-lea de frica întâmplărilor neliniștite și neliniștitoare pentru posesorii unor asemenea valori. Căci asemenea posesori nu erau oameni de rând. Dimpotrivă, tezaurul sugerează persoane importante din punct de vedere social și politic, conducători de „țară”, a Țării Făgărașului, cu centru în Cetatea Omonimă. Nu era un om de rând acest „voivod” făgărașan nici din punct de vedere cultural: o persoană care prețuia factorii materiali – ai civilizației vremii, a celei mai de seamă civilizații ale secolului al XI-lea și al XII-lea. Legăturile economice și, se poate afirma, și politice și culturale cu Bizanțul de asemenea era o realitate pentru sudul Transilvaniei acelei vremi.²

Tot la poalele munților în apropiere de Porumbacu de Sus, la Arpașu de Sus în 1954, s-au descoperit urmele unei așezări dacice.³

De la Porumbacu de Sus la Cârțișoara și mai departe la Arpaș există din vremi îndepărtate potecă. Poteca e poate cel dintâi semn de stăpânire al omului asupra pământului și în vremurile de demult, ea a fost fără îndoială plină de mari și grele înțelesuri. Odată cu poteca încetau rătăcirile și haosul pentru a începe cucerirea, organizarea lumii și astăzi în pădurile neumblate, care întorc lumea la primele ei începuturi, nimic

1. *Archiv. des vereins für Siebenbürgische Landeskunde*, vol. 21 p. 328 – 329.

2 Ștefan Pascu – *Voivodatul Transilvaniei*, vol. I, Ed. Dacia, Cluj 1971, p. 101, 102.

3 *România Ghid Turistic*, Ed. Meridiane, București 1967, p. 97.

care își cumpărau cu bani diploma cu oarecare privilegii de la principii unguri direct sau prin intervenția costisitoare a vreunui nobil cu influență la curte sau lacom și el de bani.

Privilegiile câștigate pe calea aceasta erau foarte nesigure și de durată scurtă, ele trebuiau din timp în timp înnoite cu bani sau alte daruri, căci altfel erau declarați „boieri căzuți” și trecuți în clasa iobagilor, supuse la toate persecuțiile.

4. Boieri recrutați din cele 3 categorii și ridicați la rangul de nobili ardeleni, având dreptul de a purta și stema fixată special în diplomă după obiceiul unguresc.

Aceștia erau mai prețuiți și mai cu influență la stăpânirea politică a principatului fiindcă se dovediseră mai accesibili spre a se confunda cât mai repede în marea de absorbire ungurească fără scrupul și fond.¹

Am arătat că primele diplome de boieri au fost date în Țara Făgărașului de Mircea cel Bătrân. În anul 1391 Mircea cel Bătrân dăruiește lui Stanciu Călugăru și lui Calin, satul Scoreiu.²

În această diplomă se descriu hotarele acestei posesiuni. În documentele vechi possessio înseamnă moșie, mare sau mică, feudală sau țărănească.

Între 1613 – 1629, principe al Ardealului este Gavril Bethlem de Iktar. Până la acest principe, Făgărașul era domeniu erarial. Acest principe însă la 1626 îl dăruiește miresei sale Caterina de Brandenburg după ce l-a restaurat din temelie, și a înfipt pe el emblema familiei sale: două lebede care stau față-n față cu gâtul străpuns de săgeată. Caterina de Brandenburgico îl primește ca dotă pentru suma de 200.000 florini. Gavril Bethlem la 1625 a zidit Cetatea Făgărașului în forma ei de astăzi. La edificare a întrebuințat bani de lemn, fa-garas (groșiță de lemn) despre care se crede că înlocuiau numai adevărații bani, ce muncitorii îi primeau mai târziu de la principe. Este cel mai cruțător principe al Ardealului, lăsând în visteria țării peste 1.000.000 de florini, sumă însemnată pe acel timp.

În apartamentul princiar, în partea stângă cum intri în cetatea Făgăraș – Curtea a II-a – la coridorul prim – deasupra unei uși din mijlocul lui se poate observa și acum, două rațe care au gâturile străpunse de o

1. Ștefan Mateș – *Boieri din Țara Oltului în veacul al XIII-lea*, Analele Academiei Române, București 1942, memoriile Secțiunii Istorice, Conscriptia 1744, p. 1 – 3.

2 I. Cav. Pușcariu – *Fragmente Istorice*, Sibiu 1904, p. 15.

săgeată și înconjurată cu o cunună de flori, în care se poate bine distinge inițialele C.C. și anul 1626, sunt inițialele acestei Caterine, ce-și avea aici apartamentele.¹

De la această stăpână a Făgărașului și desigur și princesă a Ardealului ne-au rămas mai multe diplome de confirmare a boierilor din Porumbacu de Sus: Paskal, Solomon și Sztrava de F. Porumbak, 5 patrifamilii, au căpătat diplomă de confirmare în boieronatul lor de la Catharina Branderburgico din Făgăraș, la 2 februarie 1630.²

În diplome se intitulează: „Nos Catarina Dei grația Nata Marchiarissa Branderburgico, sacri Romani Imperji et Transilvanie al Principis, partium Regui Hungaria Domina, Iuliac, Calinial Montium Ducisa” etc.³

Caterina de Brandenburg după moartea lui Gavril Bethlem (1629), vându o parte din domeniul Făgărașului cu 27.000 florini; iar cealaltă parte i-o luă la 1631 principele Gheorghe Rakoczi cu 73.000 florini și o dăruiește soției sale Susana Larontfi.⁴

Murind principele Gavril Bethlem la 1629, iar soția sa Catherina îndepărtându-se de aici, este ales principe Ștefan Rakoczi I. care va fi domnitorul Ardealului 18 ani 1630 – 1648.

El face șanțurile în jurul cetății Făgărașului în lărgime de 45 – 75 metri și adâncime de 4 – 5 metri în anul 1630. La caz de atac al Cetății în aceste șanțuri se lăsa apă, printr-o deschizătură secretă, din iazul morilor iar podul care era mobil, se ridică în sus, neputându-se apropia nici cum inamicii de zidurile ei.

La 26 septembrie 1643 în cetatea Făgăraș se semnează actul de alianță între principele George Rakoczi și delegații regelui Suediei, prin care se obligă a participa la războiul religiilor de 30 ani.

Va urma și el exemplul antecesorilor, eliberând diplome de nobilitate, pentru boierii din Țara Oltului. Dar mai multe diplome de acestea va elibera soția sa Susana Larontfi, care primește Castelul Făgărașului „pe viață” pentru suma de 80 000 florini.⁵

1 Valer Literat și Moise Ionașcu – *Orașul și Țara Făgărașului – Cetatea Făgărașului*, Făgăraș 1943, p. 74.

2 I. Cav. de Pușcariu – *Fragmente istorice despre boierii din Țara Făgărașului*, Sibiu 1904, p. 111 – 113.

3 Valer Literat – *Orașul și Țara Făgărașului*, Făgăraș 1943, p. 74.

4 Bunea Augustin – *Stăpânii Țării Oltului*, București 1910, p. 43.

5 Valer Literat – *Orașul și Țara Făgărașului*, Făgăraș 1943, p. 75.

Din Porumbacu de Sus a primit diplomă Eszka Alias Kenduletz și Mathei de F. Porumbak.¹

Susana Larondffi Serenissimi Quondam Principis Domini Georgis Räkoczy, Principis Transilvaniae, Partium Regui Hungarise Domini et Sicularum Comitas etc. Relicta, acesta era titlul pe care-l purta Susana Larondffi.

După căderea Räkoczeștilor, Akos Barksai, banul Caransebeșului și Lugojului cel ce tipărea cărți românești pentru români calviniști, ajunsese principe al Ardealului și puse căpitan în Făgăraș pe fratele său Andreiu, al cărui cap căzu în mâna călăului în piața Făgărașului când ajunsese pe tron Kemény care numi căpitan al Făgărașului în 1661 pe fiul său Simion și așeză în cetate o garnizoană de 200 nemți și 200 unguri.

În locul lui Ioan Kemény căzut în lupta de la Nagy Szöelös, fu ales principe Mihaiu Apafii, sub care dieta țării din 24 septembrie 1663 dădu Făgărașul Anei Bornemisza, soția principelui,² în condițiile în care el avusese Susana Larontffi.

Între 1661 – 1690 principe al Ardealului este Mihail Apaffi. Anna Bornemissa, o femeie energică de altfel și prea ambițioasă trăia la Făgăraș într-un fast și lux cu adevărat princiar, a căror spese și le acoperă și din taxele ce le lua de la boieri sub titlul: „nova donațiune”, adică prin înoirea diplomelor boeronale. Dacă boierii cei vechi se terminau, ridica alți noi din iobagii mai înstăriți și care, pentru o diplomă nobiliară, se sileau a achita cu prisosință orice taxă numai cu mândria, ce pînă azi se observă la țărani noștri.

În aceste diplome ea se intitulează: „Nos Anna Bornemisza Dei gratia Principissa Transilvanial, Partium Regui Hungarie Domina et Sicularum CoComitissa” etc.

Dar nici soțul său Apaffi I. nu se lăsa mai prejos în eliberarea de diplome.

Din Porumbacu de Sus Boer, Radu, Iose Strava și Wulk de F. Porumbak, 24 patrifamilii, cu litere boeronale de la M. Apaffi I. în anul 1662 au primit diplome.³ Titulatura lui în aceste diplome, este ca și a soției sale: „Nos Michael Apaffi. Dei gratia Principis Transilvaniae, Partium

1 I. Cav. Pușcariu – *Despre boierii din Țara Făgărașului*, Sibiu 1904, p. 111 – 113.

2 Bunea Augustin – *Stăpânii Țării Oltului*, 1910, p. 43.

3 I. Cav. de Pușcariu – *Fragmente istorice. Despre boierii din Țara Făgărașului*, Sibiu 1904, p. 111 – 113.

Regni Hungarial Dominus et Sicularum Comes”.¹

Sub acest Apaffi, la 1664 cetatea Făgărașului este asediată de turci, dar din cauza apei lăsată secret din iazul morilor, ei nu s-au putut apropia. Comandantul turcesc care singur a putut ajunge la poarta cetății a fost omorât, ceea ce a înspăimântat pe turci și i-a pus pe fugă.

Anna Bornemissa moare în anul 1688, iar peste doi ani și soțul său Mihail Apaffi I. (1690) urmând principe al Ardealului fiul lor Mihai Apaffi II, care fiind minor, este pus sub curatela împăratului Leopold I.

De la principesa Anna Borenemisza domeniul Făgăraș trecu la fiul ei Mihail Apaffi II. iar după moartea acestuia în 1713, la stat.²

Ardealul, sub Apaffi II are de îndurat revoltele Kuntziane ale lui Francisk Cäkoczy 1705 – 1711 trecând apoi definitiv cu districtul Făgărașului cu tot sub Vasa de Austria. Apaffi II moare în 1713 la Viena.

După Apaffi II urmează Carol al IV-lea (1711 – 1740) împărat al Austriei sub care în anul 1713, cetatea și domeniul Făgărașului, trec în proprietatea statului.

Și de la Carol al VI-lea, ne-au rămas diplome pentru isteții cetățeni ai Țării Oltului ca o recompensă pentru cinstea, munca, vitejia și ascultarea lor.

Din Porumbacu de Sus, Solomon de F. Porumbak, în anul 1730 primește diploma de boier de la Carol al VI-lea.³

Maria Therezia (1740 – 1780) urmează la succesiune după Carol al VI-lea. Ca o primă măsură a ei, înființează la 1762, granița militară dinspre sud cu 2 regimente de infanterie dintre care primul cu sediul în Orlat (județul Sibiu), organizat astfel: două batalioane cu câte 6 companii, dintre care primele 6 aveau paza de la Orlat până la Hațeg, iar celelalte 6 spre Țara Oltului până la Tîntari și care aveau sediile astfel: Compania VII-a la Racovița, a X-a la Mărgineni, la Ohaba a XI-a, a XII-a la Tîntari. Sediul Batalionului II îl așază la Recea în apropiere de Făgăraș.

Maria Therezia înființează și un regiment român de dragoni din marginașii principatului, care nu durează și desființându-se, dragonii grăniceri se repartizează parte la regimentul pedestrașilor grăniceri, parte la regimentul de husari grăniceri ce își aveau sediul în Singiorgiul Secuiesc, dar din care rămân în Țara Făgărașului o aripă de husari cu sediul în Dajani și care dură până în 1851, când granița militară se desființează.

1 Valer Literat – *Orașul și Țara Făgărașului*, p. 77.

2 Bunea Augustin – *Stăpânii Țării Oltului*, București 1910, p. 43.

3 Ion. Cav. de Pușcariu – *Fragmente Istoric. Despre boierii din Țara Făgărașului*, 1904 p. 111 – 113.

La 31 mai 1760, un incendiu pustiește tot orașul Făgăraș, scapă ca prin minune cetatea, biserica brâncoveană, mănăstirea franciscană și biserica reformată.

Maria Therezia, organizează administrație politică și judecătorească, contribuțiile publice, serviciile clăcașilor, ridicând prin toate acestea, Ardealul la rangul de mare principat.

După Maria Therezia, urmează fiul său Iosif al II-lea (1780 – 1790). Lui îi urmează fratele său Leopold al II-lea (1790 – 1792). Francisc I. 1792 – 1835 și Ferdinand al V-lea 1835 – 1848.

Cei mai mulți dintre boierii Țării Făgărașului la 1762 se atașează la granița militară, iar moșiile lor se comasază odată cu a comunelor rămânându-le, din vechile situații, doar diplomele și documentele ce și ele se rod de dintele vremii și nepăsarea omenească.

Boierii au avut o situație incomparabil mai ușoară decât a iobagilor. Scutițele lor se bazau pe acte scrise, pe diplome pe pergament, care le serveau ca dovezi neîndoioase înaintea scaunelor de judecată, așa că boierimea, relativ numeroasă în fiecare sat, a făcut multă bătaie de cap stăpânirii străine. Dar și ea a scăzut mult din importanță prin sărăcie. După împărțirea moșiei străbune între urmașii numeroși ai mai multor generații, boierii nu se deosebeau prea mult de țăranii iobagi, alături de care munceau brazda puțin răsplătitoare de la poalele Negoiului, ca să scoată din ea traiul familiei. Atâta doară că erau țăranii privilegiați, scutiți de abuzurile impozite și corvezi. Ajunși aici însă, îi pânneau funcționarii fiscalului, care se sileau să-i coboare cu totul în rândul iobagilor. Urmare procese care se lungeau cu anii dar acești boieri – țăranii dârji nu se lăsau până ce nu-și recâștigau drepturile, oricâtă cheltuială și alergătură ar fi cerut judecata.

Erau săraci dar erau mândri de trecutul și de situația lor privilegiată. Se considerau pe sine de „neam bun” și nu există până astăzi o expresiune, care să cuprindă mai mult dispreț față de un om nevrednic, mai ales când nevrednicia este explicată prin originea socială joasă, decât vorba de: „neam slab”. Țineau în privința privilegiilor, să se deosebească și în port de iobagi, prin cămașă cu guler lat, întors, pe când iobagii puteau purta numai cămașă cu guler îngust legată cu băieri. Mândria lor de clasă însă nu-i împiedica să-și recunoască scăpătarea în cele materiale, când era cazul, pe care și-o ironizau ei însuși cu humor, ca de exemplu vestitul scriitor Ion Codrul Drăgușanul, boier și el, care pomenește de „boieronatele de 7 pruni din Țara Oltului” și astăzi la Porumbac a rămas

expresia „și-a pus prunul” despre un om care și-a înrăutățit situația materială din diferite motive.

Au fost și boieri din țările române care au avut moșii în Ardeal și Ungaria. Pribegii ardeleni la Constantinopol, Cristofor Pasco și Ladislau Csăki, fiind lipsiți de bani pun zălog moșia lor Porumbacu din Țara Făgărașului la familia Cantacuzino din Țara Românească în 21 august 1681.¹

Ștefan Vodă Cantacuzino, a mai avut două moșii în Ardeal: Porumbacu de Jos și de Sus, pe care văduva lui Păuna le-a amanetat contesei Teleki pentru 600 florini.² Porumbacu de Jos și Porumbacu de Sus (Opra Porumbac) au fost date de Sigismund Batori împreună cu alte sate și cetatea Făgărașului căpitanului Ștefan Chiaki pentru răsplata slujbelor și meritelor căpitanului (Cluj 10 iunie 1601).³

Băștierii

Au fost împărțiiți de aceleași scutiri ca ale boierilor față de domnul feudal, mai târziu față de stat și alte două categorii de români olteni: băștierii și grănicerii.

Băștierii erau iobagi făcând timp mai îndelungat serviciul militar în Cetatea Făgărașului. Ei nu erau numeroși.

Grănicerii

Unii boieri făceau parte din regimentul I. românesc de graniță, al cărui teritoriu de recrutare erau sudul Ardealului și având sediul comandamentului la Orlat județul Sibiu. La acest regiment au fost recrutați și câțiva boieri din Porumbacu de Sus la compania VII-a din Racovița. Pe lângă serviciul militar, căruia i s-a dat ulterior mare dezvoltare, grănicerii aveau datoria să păzească trecătorile peste Carpați, nu atât împotriva turcilor, ori a ciumei, care nu veneau în fiecare moment, cât mai mult ca să împiedice contrabandele și mai ales pe năpăstuiții iobagi români care

1 Ștefan Mateș – *Moșiile domnilor și boierilor din Țările Române în Ardeal și Ungaria*, Arad 1925, p. 79.

2 Xenopol – *Istoria Românilor V.*, p. 764 – 6, după conscripția 1740.

3 Dr. Andrei Veress – *Documente privitoare la Istoria Ardealului*, vol. VI, p. 375 – 378.

veneau să treacă granița, să scape din iadul de fiscalitate și abuzuri ale regimentului habsburgic. În acest scop grănicerii înlocuiesc pe „plăieșii” din vremea principilor, mai puțin numeroși și mai slab organizați.

În urbarii sunt amintite următoarele trecători peste munți, care serveau comunicația într-o țară și cealaltă sub paza plăieșilor tot mai numeroși în secolul al XVII-lea, fiind apoi înlocuiți, pe la 1765 de grăniceri mai riguroși. La 1726 trecătoarea peste muntele Bîrcaciu din Porumbacu de Sus era păzită de doi plăieși, care își răscumpărau serviciul cu 5 florini dați căpitanului suprem din Făgăraș Simion Boier, dar la 1766 le ține locul acestora grănicerii.¹

Prin înfățișarea regimentelor românești de grăniceri se urmărea și răspândirea unirii. Faimosul general Bucov a propus să fie primiți în regimente numai români uniți, „cei ortodocși fiind alipiți de românii din Moldo-Valahia”. Regimentul I român de grăniceri a fost desființat la 1851.²

În părțile sudice ale Ardealului existau granițele militare având misiunea de a se apăra de atacurile turcilor. Începând din anul 1761 s-au înființat de la poarta de fier până la Țara Bârsei, apoi în secuime și până în Valea Someșului Mare la Năsăud. Pe acest teritoriu lung s-a înființat din locuitorii satelor și orașelor din apropierea frontierei și din unele comune mai din lăuntru țării în total 6 regimente de grăniceri.

Grănicerii erau scutiți în parte de impozitele către stat și foloseau liber pădurile. Ei au luat parte la diferite războaie și cu deosebire grănicerii români s-au luptat foarte vitejește, câștigând glorie neamului nostru românesc. În vreme de pace grănicerii aveau să păzească pasurile și trecătorile de munte și făceau servicii la Statul Major al regimentelor și în companii.

Îndatoririle boierilor

1. Unii dintre libertinii călăreți, conform poruncii domnului de pământ, dau taxă fixă anual la Sf. Gheorghe și Sf. Mihai fără întârziere, pe care plătindu-o sunt scutiți apoi de orice serviciu.

2. Ceilalți libertini erau din aceia, care după vechiul obicei, serveau la dorința domnului de pământ, călare bine înarmați și cu haine de postav.

1 Ștefan Meteș – *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, p. XX.

2 Valer Literat – *Orașul și Țara Făgărașului*, p. 22.

3. Libertinii, numiți pușcași, au numărul după voia domnului de pământ, care pe cine-l numește astfel, e dator să servească, în caz de nevoie, călare cu pușca și haine verzi, sau a face pe dorobanțul pedestru cu pușca.

Din timp în timp era obicei, la porunca căpitanului cetății, că se facă câte un recensământ militar al boierilor, numit armilustru, ca să se vadă pe ce număr de ostași se poate conta în vreme de război intern sau extern. În recensământul din 29 octombrie 1744, numit conscripție pentru insurecțiune generală, se cuprinde numele ostașilor: meseriași din orașul Făgăraș și boieri din 51 de sate ale ținutului cu numirea armelor, hainelor și nr. cailor, care sunt datori să servească călare pedestri cei mai mulți. Din – sunt trecuți în această conscripție următorii: Toma Silca 50 ani, luon Silca 63 ani, Toader Esca 60 ani (debil) Boier Gheorghe cu fiul său 70 ani, (debili) Popa Simion și fii Matei și Simion, Opre Strava 40 ani, Ilie Strava 30 ani, Popa Matei 50 ani (toți erau pedestri).¹

Șeful tuturor boierilor a fost totdeauna căpitanul cetății Făgăraș, care era ajutat, în 1722 de Laslo Szekely din Luța și 3 vice-juzi ai boierilor: Frâncu din Veneția de Jos Toma Recei din Vaida Rece, Ilie Pop din Scoreiu, care se pare reprezentau cele trei conscripții boierești administrative. Urmează apoi cei treizeci și doi decurioni sau hotnogi printre care și Gheorghe Popa din Porumbacu de Sus.²

Acești dregători militari dispuneau atunci peste 647 boieri și 66 văduve, care pe lângă serviciul efectiv trebuiau să presteze anual dări grele militare atât în bani cât și în cereale și fân. Conscripția din 1744, ne prezintă numele celor vreo 900 de boieri din 51 sate din Țara Oltului, printre care numai cca 160 serveau călări, restul ca pedestrași.

Îmbrăcămintea acestor ostași români era haina țărănească, dar se pare că unii se deosebeau de ceilalți prin purtare de zeghe, cojoace sau țundre. Călăreții trebuia să aibă căciulă, manta de postav și de blană, brâu, dolman, pantaloni-cioareci și cisme.

Între arme se amintesc pistolul, flinta – carabina și sabia, dar nu lipsesc nici cele specifice țărănești, de exemplu 12 cu furca de fier, 2 cu îmblăcii și 2 cu lancea.

Regimentele grănicere, în decursul existenței lor, și-au întemeiat fonduri însemnate, anume fondul de montouri (de uniforme) al cărui izvor devenit mai însemnat îl forma desdonarea, ce a dat-o statului familiilor

1 Ștefan Meteș – *Boierii ostași din Țara Oltului în veacul al XVIII-lea*, p. 25.

2 Ibidem, p. 6.

f) *Daruri obligatorii.*

În sfârșit, sub titlul de daruri: satele, după mărimea lor, trebuie să dea câte unul – două vite mari de tăiat, câte un miel de fiecare casă. Vând aceste daruri se răscumpărau în bani, pentru vite plătea fiecare casă câte 12 dinari, iar mielul trebuia să și-l răscumpere fiecare casă cu câte 36 dinari. Unt se cerea anual câte o urnă (o măsură de 33 ulcioare, analoagă cu 100 kg) de sat, piei de vulpe 1 – 2, câte 5 căpățâni de varză de fiecare casă ori câte 5 bani, de asemenea la Crăciun câte o găină sau în schimb câte 6 dinari. Și încă la aceste greutăți impuse de legi, câte abuzuri mai puteau încăpea. Ștefan Meteș făcea o asemănare între clasa din Muntenia redusă de neromânul Constantin Mavrocordat la 12 zile pe an, pe când în Transilvania zilierii erau obligați după lege să facă 156 – 200 de zile, adică 3 – 4 zile pe săptămână, care prin abuz puteau fi 5 – 6 zile. Când să mai ajungă bietul om să mai lucreze și pentru familia sa? Regimul s-a înrăutățit și mai mult, după 1698, când Ardealul și Făgărașul a ajuns sub regimul de excesivă fiscalitate habsburgilor. Între 1718 – 1739, Austria ocupând Oltenia a îngrămădit armată și în Țara Oltului, care a făcut cele mai înspăimântătoare abuzuri față de nenorocita populație. Tot așa când, la 1764, domeniul Făgărașului a fost zălogit pe 99 de ani universității săsești, exploatarea nemiloasă a acesteia a transformat viața iobagilor, în adevărat iad. O parte din iobagi a putut scăpat de iobăgie, câștigându-și titluri de boierie, pentru merite sau pentru bani, alții au fost declarați numai libertini (țărani liberi) ceea ce încă le aducea importante ușurări.

În însemnările lui Karl Marx, în cele 4 manuscrise păstrate în Arhiva Marx Engels a Institutului Internațional de Istorie Socială din Amsterdam (Olanda) ce poartă numărul de înregistrare B.85, B.86, B.91 și B.63, se spune despre români: „starea de șerbie în toate trei principatele, rezultă din munca de clacă, iar în Transilvania și prin veriga interimară a cuceririi și adolismului de rasă”.¹

Forma cea mai răspândită a fenomenului de ruinare era deposedarea țăranilor de pământ. Exploatarea țăranilor s-a agravat mai ales pe calea rentei feudale, în special prin mărimea robotei. Datorită faptului că pauperizarea țăranimii cauza greutăți și statului austriac, de care aparținea și Țara Oltului, Curtea de la Viena a încercat să reglementeze raporturile dintre stăpânii de pământ și iobagi.

1. K. Marx – *Însemnări despre români: Prof. Acad. A. Oțetea și Prof. Schwann, București 1964.*

„Scopul reglementărilor urbariale era de a împiedica acapararea pământurilor țărănești, pentru ca astfel țăranimea să poată contribui într-o mai mare măsură la sarcinile statului”.¹

Din august 1680, s-a păstrat un urbariu al celor 6 sate supuse curții din Porumbacu de Jos, (originalul unguresc în Arhivele Statului din Cluj) făcut de delegații principesei Anna Bornemissa: Nicolae Uzoni și Ștefan Strâmbul din Sinca, asesori în scaunul nobililor din Făgăraș. Urbariul ne dă amănunte interesante și numeroase despre: numele și avutul tuturor iobagilor și obligațiile lor față de principesa proprietară, apoi în parte numele boierilor, libertinilor, iobagilor fugiți, despre păduri, munți, mori, pive, vite etc. (vezi anexele).

Iată felurile îndatoriri ale iobagilor din Porumbacu de Sus față de principesa Anna Bornemissa:

1. *Darea*: se aduna de două ori pe an, o jumătate la Rusali și o jumătate la Crăciun. Se plătea după 1, 2, 4, vite câte 50 dinari, 1 și 2 florini. În Corbi și Ucea de Sus se mai da în plus câte un florin de argint de Rusali și la Crăciun 50 creițari numiți „banii peștelui”.

2. *Darea împăratului* (turcesc) diferă de la sat la sat astfel: Porumbacu de Jos dă 61 florini, 50 dinari. În anul acesta 1680 a fost încasată de două ori. Porumbacu de Sus și Sărata, fiecare câte 68 florini, 50 dinari. Scoreiu 31 florini, 30 dinari și Ucea de Sus 40 florini.

3. *Dijma*. Din toate produsele câmpului, se ia o parte din 10, la oi și porci 1 din 15, din oile cu lapte se da una cu lapte, din cele sterpe una stearpă, sub 15 se răscumpăra fiecare cap cu câte 2 dinari. La stupi din 10 unul, sub 10 se da de fiecare 2 dinari. Dacă dijmele se luau în bucate, era obiceiul ca cei care aveau patru sau șase vite sau chiar 10 vite, 2 feldere de grâu și 3 ferdele de ovăz, cei cu o vită 1 ferdelă grâu și 1,1/2 ferdelă ovăz. La Corbi se lua după obiceiul cetății din 25 porci unul.

4. *Lucrul* era același pentru toți și anume: în timpul aratului, semănatului și adunatul bucatelor, iobagii de obicei, făceau slujba împreună cu zilierii până când se termina lucrul. În restul anului, lucrul le revenea tot la trei săptămâni, când, iobagii slujeau toată săptămâna, zilierii nu lucrau decât două zile pe săptămână. De obligația aceasta, zilierii de la munte erau scutiți conform privilegiului de la doua principese: Susana Lorantfi și Anna Bornemissa. Se opresc abuzurile ca să nu fugă iobagii. (Porumbacu 31 martie 1666).

1. *Istoria României*, vol. III, Ed. Academiei, București 1964, p. 795.

5. *Darurile*. Fiecare sat da anual câte o vită de tăiat, o ferie de unt și una de miere, apoi un țol, o piele de vulpe. Fiecare casă sau gazdă, care plătea dare, mai da o găină și 5 căpățâni de varză, acestea din urmă se puteau răscumpăra cu câte 5 dinari. Cei care aveau vite de jug datorau și un car de lemne la Crăciun. Mai dau: cei 6 boieri, asesori în scaunul de judecată din Porumbacu de Jos, fiecare câte 4 florini, fiecare preot nou dacă era de la naștere iobag câte 15 florini, iar primul plăieș 15 florini. Cei din Corbi mai completau cele de sus: 3 familii dădeau câte un miel sau câte 12 dinari de familie. La Ucea de Sus se notează la daruri și crâșmărit: acesta fiind sat vechi, aici se da de două ori atât cât în Corbi.

6. *Crâșmărit*. Când era cules bun, vinul se vindea anual, când era puțin satul trebuia să dea așa numita „crâșmă seacă” care consta din plata anuală a trei sau șase buți de vin (butea de 40 ferii) cu 12 florini de fiecare bute. Multe nemulțumiri producea impunere vinului prost dar scump. Prestațiile acestea scrise în urbariu, creșteau după bunul plac al administratorilor și fără nici un drept, cum ne dovedesc plângerile mișcătoare și revoltătoare ale sătenilor din amintitele comune în tot cursul veacurilor, pline de persecuțiile fără milă ale nobililor unguri.

Dovada abuzurilor, în afară de prestațiile fixate în urbariu, ne-o oferă însuși conscriptorii, care nu se sfiiesc să introducă în conscripție nota următoare la satul Porumbacu de Sus, relevantă la asupririle unor bieți olari: «1680 Dările meșteșugarilor sâtești. Din plângerea olarilor nevoiași de aci „din Porumbac, Făgăraș” am înțeles că jurații neținând seama de loc de dreptate și negândindu-se la munca lor multă, la câte oale obișnuiesc să dea pe an pe seama mărilor lor, îi silesc totuși să dea iliși, cu toate că ei nici loc potrivit de locuit în sat și nici moșie în câmp nu au, nimic. Deoarece însă ilișul se obișnuiește să se dea în locul dijmii, domnul jude al curții să ia bine seama că de la acei olari care n-au semănături în câmp – de la aceștia domnia sa – să nu îngăduie să se ia iliș, că dacă mai sunt împovărați pe nedrept și cu astfel de lucruri, ușor îi pot pustii din sat, pentru că chiar dacă are câte unul și doi, cu aceia nu ară, ei cară lut – pentru oale – și lemne de foc (orig. maghiar).¹»

Când în loc de dijmă se aruncă asupra lor – a locuitorilor din Porumbac – Făgăraș – iliș, (élés) rânduiala e aceasta, că cine are patru,

1. Ștefan Pascu și Vladimir Hanga – *Crestomație pentru studiul Istoriei Statului și dreptului R.P.R. (Feudalismul II)* Editura Științifică. București 1963 p. 344.

șase sau opt boi, dă în iliș grâu o câblă (câbla = 4 ferdele sau mierțe; cine are doi boi dă grâu 2 ferdele, ovăz 3 ferdele, iar după un bou o ferdelă, ovăz o ferdelă și jumătate. Celelalte bucate a lor se dijmuesc, (orig. românesc).¹

Din toate satele se ridică plângerea generală în contra dării împăratului. Cei din Porumbacu de Sus, cu hotar îngust și neproductiv ziceau: „suntem siliți să câștigăm darea împăratului și pâinea noastră cu călți și cu meșteșugul olăritului”.²

În Arhivele Statului din Cluj, privitor la cele 6 sate de pe domeniul Porumbacului, se mai păstrează încă 4 conscripții urbariale, din anii 1688, 1726, 1766, 1787, care ne dovedesc deplin, că aici a fost o viață chinuită, în curs de peste 100 de ani. A fost o continuă scădere a populației, afară de cea din Ucea de Sus, o fărâmițare a moșiilor, o emigrare crescândă a iobagilor și o sărăcie materială a tuturor, cum rar se întâlnește în alte ținuturi ale Transilvaniei. Pentru aceasta datoria provizorului era înainte de toate să conscrie pe toți iobagii, cu numele, cu copiii, ca ei să poată fi urmăriți dacă pleacă de pe moșie. Să le înscrie și vitele, dările și slujbele. Să se poarte cu ei așa fel ca iobagii nu numai să nu scadă, ci mai curând să crească în vitele, în numărul, în starea lor, căci ei se ridicau, principele vedea sânguina provizorului, dacă scădeau și sărăceau paguba sa, să știricească, să-i descoperă, să caute să-i aducă înapoi. Ca iobagii să sporească, nu numai iobagii pribegi să fie aduși și așezați, ci să se îngrijească să aducă din străini oameni să-i așeze pe locurile pustii. Iobagilor care veneau să le conceadă pe câțiva timp scutire, ceea ce se făcea de comun acord cu stăpânul și cu prefectul, dar care să aibă grijă că aceia să nu fie niște pribegi, ci din cei care în timpul scutirii să crească și să rămână pe veci pe pământul stăpânului.

În urbariul din 1632, pe domeniul Porumbacul erau 6 sate. Populația, adică unitățile de supuși, capii de familie înscriși la 1632 arată următoarea situație: sate 6, coloni 300, văduve 21, fii 512, fugiți 4, pustii 18, boieri 6, libertini 8, ingvilini 9, totali capi de familie 344.

În urbariul din 1637 era următoarea situație la Porumbac: sate 6,

1. Ștefan Pascu și Vladimir Hanga – *Crestomație pentru studiul Istoriei Statului și dreptului R.P.R. (Feudalismul II)* Editura Științifică. București 1963 p. 345.

2. Ștefan Mateș – *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, Cluj 1935, p. LVI.

coloni 445, fii 755, ingvilini 42, boieri libertini 14, preoți 9, fugiți 24, pustii 63. Total unități 510.

În urbariul din 1648 era următoarea situație: iobagi 439, fii 762, jeleri 38, boieri 17, preoți 11, fugiți 7, pustii 32, total unități 505.

Categoriile sociale

Masa mare a supușilor o constituia iobagii înscriși în limba latină obișnuit coloni în cea maghiară iobagi. Jelerii apar în proporții mici. Meseriașii nu sunt trecuți aparte, ei erau înscriși la rând dintre ceilalți supuși, în tabelele notându-li-se la margine meseria. În tabelele recapitulative ale urbariului din 1637 apar pe domeniul Porumbacului 6 dulgheri, un cădar, un pitar, 3 sticlari, un cojocar, 1 berar. Referitor la starea materială urbariul din ianuarie 1632, ne dă următoarele cifre: unități 445, cai 343, boi 1.130, junci 704, vaci 1300, oi 4618, porci 2163, stupi 220.

Luată separat pe fiecare sat situația era următoarea:

Satul	unit. iob.	fără boi 1bou	2 - 3 boi	4-5 boi	6-7boi	unități fără vite	8 boi	
Porumbacu de Jos	117	20	8	35	48	6	4	1
Porumbacu de Sus	87	22	5	30	26	4	4	-
Sărata	76	15	8	22	27	3	4	1

Repartiția vitelor mari e următoarea:

Satul	Unități	Fără vite	Numărul vitelor						20 și peste
			1	2-3	4-5	6-7	8-9	10-19	
Porumbacu de Jos	117	4	3	14	17	22	28	28	1
Porumbacu de Sus	87	4	1	14	15	16	9	27	1
Sărata	76	4	2	14	18	7	13	18	1
Scoreiu	50	1	-	7	7	10	5	17	3
Cîrțișoara	59	3	2	8	8	8	8	21	1
Arpașu de Sus	45	2	5	11	11	9	4	12	-
Total	443	18	13	67	76	72	67	123	7

Privind tabloul, remarcăm că numărul celor fără vite e foarte scăzut.

Oile se repartizau astfel:

Satul	Unități	Fără oi	Numărul oilor						100-199
			1-4	5-9	10-19	20-29	30-49	50-99	
Porumbacu de Jos	117	64	10	22	14	3	2	2	-
Porumbacu de Sus	87	26	4	23	20	5	6	3	-
Sărata	76	20	5	16	26	3	3	2	1
Scoreiu	50	21	6	5	8	3	3	4	-
Cîrțișoara	59	14	8	15	10	3	6	1	2
Arpașu de Sus	54	18	4	9	7	10	4	2	-
Total	443	163	37	90	85	27	24	14	3

Privind repartiția remarcăm înainte de toate numărul mare al celor fără oi. Dar nici cifrele ridicate nu indică direct păstorit. Deținătorii lor au obișnuit și vite, și vite de jug, porci mai mulți. Cifrele indică doar o stare mai bună, iar cei cu stare mai bună nu fac păstoritul, sau dacă făceau aveau acasă cine să le țină gospodăria, să le facă agricultura. Păstorii sunt obișnuiți oameni mai săraci angajați temporar, cu anul. Iar când sunt înstăriți, au și gospodărie acasă. Din cei înscriși păcurari, unii sunt mai înstăriți, alții mai puțin. Iată starea lor:

Satul	Păcurari înstăriți	Felul animalelor						
		Cai	Boi	Juninci	Vaci	Oi	Porci	Stupi
Porumbacu de Jos	1	3	4	2	5	95	3	-
Porumbacu de Sus	1	3	5	3	4	30	5	-

E remarcabil în toată Țara Făgărașului creșterea porcilor. Ea era indicată de pădurile întinse producătoare de ghindă sau jir de aici.

b) *Fânațul.*

Urbariul din 1632 înscrie pe domeniul Porumbacului pe care au cuprins-o de la sărăcime.

Urbariul de la 1637 înregistrează pe domeniul Porumbacului, în hotarul Porumbacului 7 lunci în total de vreo 316 – 416 care de fân. Alte 3 fânațe, în total de 50 de care. În hotarul Sărătei, 7 locuri, împreună de 158 de care. În Scoreiu 2 lunci, una de 200, cealaltă de 300 de care.

La 1648 pe domeniul Porumbacului în 2 câmpuri aceleași 7 fânațe însumând 416 care de fân. În Țara Făgărașului fânațe de peste 100 de care. În Arpașul de Sus, în câmpul din sus, luncă de 200 de care și cu mult tufiș, dacă o lăzuiesc va fi mai mare. În Streza Cîrțișoara, în câmpul de sus, 2 lunci de 40 de care. În Scorei 4 lunci producând 200 de care. În Sărata în amândouă câmpurile 7 fânațe, împreună de 280 de care. Fânațele de acum ale domeniului față de cele din 1637 au sporit cu vreo sută de care de fân.

În 1680, fânațe în hotarul din sus al Porumbacului de Sus lângă valea Liscovului și lângă pădure este o luncă cu tufe, mărimea de 100 care de fân.

Asupra originii pământului alodial sunt puține indicații. Rar se amintește defrișarea, se amintește mai des luarea din pământurile săracilor.

Producția proprie a domeniului e înregistrată de urbarii dar mai ales de inventare. În inventariul Porumbacului din ianuarie 1632 apar în hambare în total 1555 gălete de grâu, plus 18 gălete resturi, (zonă), 270 gălete de secară, 363 gălete de ovăz, 17 gălete de mei, 19 gălete de făină, 2 mierțe de mazăre, 1/2 mierțe de linte, 3 mierțe cașe de mei. În șură, o grămadă mare de secară nevânturată, aici așteaptă treieratul și 2 stoguri de grâu curat împreună de 1236 de clăi, din anul 1629.

La 15 noiembrie 1642 pe domeniul Porumbacului se înregistrează ca existente: grâu – 20 stoguri cuprinzând 14.982 clăi, secară – 3 stoguri cuprinzând 1.032 clăi, ovăz – 7 stoguri, cuprinzând 7.057 clăi, mei – 689 clăi, cânepă 141 clăi.

Inventariul viu domeniului. La 31 decembrie 1642, 121 vaci și boi, 26 violi, 90 cai, total – 237.

La 1632 la Porumbac 97 cai, 35 de bivoli și bivolițe, 77 capete de vite. De remarcat e că aici apar și bivoli la Porumbac.

În ianuarie 1648, 67 de cai, 12 bivoli, 90 de capete de vite între care 8 boi mari.

Porci la 1632, 117, la 1637 – 320, la 1642 – 830, la 1648 – 418.

Oi în 1632 – 690 și 26 capre, în 1642 – 1189 oi și 61 capre, în 1648 – oi și 48 capre.

Păsări în 1632: 100 găini, 140 pui, 25 cloponi, 103 găște, 48 rațe, 6 curci. În 1642: 55 găini, 25 cloponi, 50 găște, 22 rațe, 6 curci.

Stupi în 1638 erau: 38 de stupi matcă, 43 de roi. În 1642 erau: 100 de stupi, la 1648 erau 43 de stupi.

Provizii: a) – vin – nu e vorba de o producție proprie, ci de vinuri venite în dijmă din scaunul sășesc vecin al Cincului Mare și de vinuri cumpărate din scaunele Cincu Mare și Mediaș.

În inventarul Porumbacului din februarie 1632, 38 de buți cu vin din dijmă și cumpărat cu bani însumând 2260 de vedre. La 15 noiembrie 1642 pe domeniul Porumbacului s-au înregistrat 24 de buți cuprinzând 764 de vedre.

Berea era un produs domeniului obișnuit. În 1632 inventarul înscrie 2 căzi pentru făcut bere, o căldare de fiert bere. În 1638 la Porumbac era un cotlon și căldare de fiert bere. Apar și oalele, căldările de fiert vinars.

Oțet: oțetul apare în cantități însemnate în alimentația veche având o largă întrebuințare. La 1642 la Porumbac erau 2 butoaie cu 12 vedre de oțet, la 1648 erau 9 sticle de oțet de roze.

Brânză – unt: la 1638 în septembrie în inventarul Porumbacului apar 16 putini mari de brânză cuprinzând 1539 fonți, 20 burdufuri de brânză cuprinzând 1776 fonți, 11 cași de toamnă, 6 putini de urdă de 358 fonți. S-au inventariat deci numai la Porumbac în total nu mult sub 4000 de fonți de brânză, caș și urdă. Untul apare și el frecvent în inventare. La 1632, 3 vedre de unt, la 1642 erau 24 vedre cu unt curat și 5 vedre cu unt netopit.

Slănini și carne de porc la 1632 în ianuarie erau 11 slănini din anul acesta, 4 slănini vechi, 4 slănini netrebnice rămase în urma focului, 7 osânze din anul acesta, 2 spinări de porc. La 31 decembrie 1642 erau 55 de slănini, 17 unturi. În ianuarie 1648 pe domeniul Porumbacului erau 67 de slănini din anul trecut cântărind împreună 2629 fonți și 26 de slănini noi necântărite, deci 93 de slănini întregi. Unturi vechi 162 fonți, noi 113 fonți. Cantitățile mari de slănină, de untură, de carne de porc constituia rezerve remarcabile de hrană pentru curte, personal, miliție, lucrători. Sunt o hrană durabilă. Se inventariază slănini, cărnuri, nu numai din anul inventarelor ci și de-al doilea, de-al treilea, de-al patrulea an și chiar de-al cincilea an. Erau ținute până la degradare, până deveneau netrebnice.

De unde proveneau aceste cantități? Nu din prestații, printre

prestații nu apare nici una. Proveneau din porcii domeniiali înregistrați din care se tăiau un număr mare în fiecare an, iar porcii proveneau din producție proprie și din dija porcilor.

Alte provizii: Mierea era un titlu obișnuit în inventar. La 1632 la Porumbac erau 11 vedre de miere strecurată, la 1638 erau 8 putini a 12 vedre de miere, la 1648, în ianuarie erau 6 vedre de miere provenite din sate, 14 vedre de miere alodială, plus 16 vedre și 8 justae.

Ceara apare la 1632 în cantitate de 34 fonți, la 1638 numai 3 fonți de ceară.

Miedul sau mursa derivat al mierii în 1642 erau 13 vedre, în 1648 erau 12 vedre.

Seu – în 1632 erau 4 justae de seu topit, în 1648 erau 138 fonți de seu topit, lumânări, ulei, legume, varză, etc. în cantități mari.

Fructele apar consemnate în urbarii crude sau uscate. În 1638 în pivniță era o bute de 60 de vedre de alune din anul trecut amestecate cu nisip. Erau polițe pentru ținut fructe (mere, pere). În 1648 la Porumbacu era o jumătate hambar de alune, o mierță de nuci, 17 găleți de prune uscate din vara trecută, 4 găleți de mere, 14 găleți de prune uscate mai vechi, 12 găleți mere pădurețe uscate, o jumătate de mierță de vișine uscate din anul trecut și o mierță și jumătate de vișine uscate de-al treilea an, o jumătate găleată de porumbele uscate. În 1638 se înregistrează o bute de agrise murate, de înregistrează diferite ape de flori, de ierburi, păstrate în sticle. În 1638 erau 9 sticle cu ape de ierburi din care 2 cu oțet din roze.

Hamei în 1648 era 10 găleți.

Pielele multe de vite, de oaie, de capră, de porc. În 1648 erau 12,5 piei de vită, una de bivol, 2 de cal, 78 de oi, capre, 40 de porc, 15 de vițel de bivol, piele tăiată pentru 6 perechi de opinci. Sunt de remarcat pieile de animale sălbatice.

Lână, pături și cânepă apar în cantități însemnate în inventare. În 1648 erau 4 măji și 17 fonți de cânepă, 20 găleți sămânță de cânepă. Sunt înregistrate în 1638, 12 valuri de pânză însumând 331 de coți (singh), în 1642, 10 valuri cu 228 de coți, iar în 1648, 162,5 coți.

Sunt obișnuite înregistrările de scânduri de șindrilă. În 1642 erau 115 scânduri, în 1648 erau 1005 scânduri din care 50 de stejar.

Fierul, oțelul este înregistrat în 1648 în cantitate de 40 rude cântărind 508 fonți, adică 3 măji, 88 fonți și 12 bucăți de oțel cântărind 47 fonți. Cuie de șindrilă erau 4200 fonți.

Sunt înregistrate multe blide și farfurii de lemn.

În 1632 sunt înregistrate 14 blide, 15 farfurii de lemn, în 1648 sunt 120 blide de lemn și 13 farfurii.

Sarea e un articol obișnuit inventariat, în 1632 sunt inventariate 32 pietre.

În inventare mai sunt trecute: sigilii pentru vite, 75 oale noi mari și mici, 2 berbințe cu păstrăvi, floare de arin pentru tăbăcit, groapă de var, săpun pentru ogari, ceas cu greutateți cu 8 funii, tablă veche de săgeți, arc și 9 săgeți, căzi de baie. În închisori obișnuitele instrumente: obezi, fiere de picioare, de mâini și altele. În 1648 erau la Porumbacu cătușe pentru mâini, lacăte pentru cătușe.

Inventar agricol: apar sape, hârlețe pentru grădini, roabe de cărat var, în șoproane sănii, piese de car. În 1648 erau 11 perechi de tălpi de sanie, 2 osii de car neferecate. În 1638, 57 lopeți de lemn care poate au fost confecționate pentru vânturat grâu pe domenii și 72 albi mici de cărat pământ, poate pentru lucru la cetate. Nu este înregistrat inventarul agricol minim obișnuit pe domenii. Lipsesc boii de jug sau sunt în număr neînsemnat.

Inventar propriu domeniile au, în schimb în întreprinderile proprii, la morile, la atelierile de fierărie, la morile de scânduri, la sticlărie.

Datele de mai sus pot prezenta mai convingător imaginea social-economică a domeniului Porumbacu de Jos, complexitatea și proporțiile economiei sale.

Urbariile ne dovedesc o bază social-economică puternică, sate mari, populație de supuși relativ numeroasă, o populație agricolă și crescătoare de vite. O populație diferențiată juridic și mai ales economic, o iobăgime cu o scară relativ largă de diferențiere. O iobăgime păstrând încă mult din avantajele economice ale unei vieți mai libere dinainte, din beneficiile pământului, apelor, pădurilor, munților, din drepturile de a ține moară, pive și altele.

Din înscrierile inventarelor se poate citi caracterul noii economii. Grânele cum am văzut, se cumulează, se păstrează cu anii. Nu lipsesc din nici un inventar grânele de mai mulți ani, de 2, 3, de 4, de 5 și chiar de mai mulți ani.

La Porumbac în 1632 se mai găsea grâu netreierat din 1627, seacă netreierată din 1624. Grâul din stocuri înregistrat în noiembrie 1642 e din anii 1638 – 1642, dar numai 3477 de clăi sunt din anul 1642, din existentul de 14.942 de clăi. Cel înregistrat în ianuarie 1648 e din anii 1644 – 1647. Din anul ultim 1647, sunt numai 4040 de clăi din existentul de 16.320 de clăi plus 2 stocuri în curs de treierat.

O asemenea gospodărie nu înseamnă a fi axată direct pe producția de marfă. Ea ne face atenți mai curând asupra insuficienței pieții. Se

țineau rezerve mari pentru vremuri de primejdie, pentru anii răi, de foamete, când trebuiau întreținute funcțiunile domeniului, împrumutați supușii, când produsele puteau fi valorificate mai avantajos, într-un fel sau altul. Se treierau în rezervă pentru nevoi mai mari de bani care se puteau ivi. Rezervele de grâu care se puteau păstra cu anii erau valori mai sigure decât moneda. În productivitatea mică, capricioasă a timpului, o bună parte din grâu, aproximativ o treime mergea în semănături și desigur o parte de 1/8 sau 1/10 mergea în plata treierătorilor cum se obișnuia pe domenii.¹

Pădurile

Curtea domnească avea păduri întinse de stejar și de fag, în care iobagii curții își puteau ține porcii la ghindă plătind „goștina” 10 bani de un porc, iar streinii câte 15 bani. Când era belșug de ghindă se puteau hrăni în Scoreiu 600 porci și în Ucea de Sus 200 porci.

Pădurile sunt conservate sat de sat, înregistrate în urbariu. Nu li se indică nici când mărimea, li se indică însă calitatea de stejar, de fag, de brad, și numărul porciilor care se pot îngrășa în ele. Interesează urbariile pentru lemnul de construcție pe care-l puteau servi și mai ales pentru veniturile pe care le puteau aduce din dijma porcilor.

În Sărata, o pădure de fag în care se putea îngrășa 1000 porci, se oprea de obicei în ea cât era nevoie pentru porcii principelui. Pădurile apar în general ca ale satelor. Se înregistrează paznici de pădure, numiți brănișteri. Munții, urbariile din 1632 și 1637, nu-i înscriu decât rar când sunt ai satelor sau prelungesc pădurile satelor care erau de fag, de stejar și de brad. În urbariul din 1640 se arată că o potecă din Porumbacu de Sus ducea la Titești (Vilcea).²

La Porumbacu de Sus, în urbariul din 1680 se arată după mărturisirile juraților că era în hotarul satului o pădure de fag numită obișnuit Piscul Bisericii, folosită de Măriile Lor ca braniște.

Munți erau doi Puha și Scara pe care pășteau oile domnilor. Muntele Bîrcaciul era al iobagului Silca și Șerbota al soției lui Esca Matei în 1680.³

1. *Urbariile Țării Făgărașului*, vol. I, 1601 – 1650, Editate de Acad. D. Prodan cu Liviu Ursuțiu și Maria Ursuțiu, Ed. Acad. R.S.R., București 1970, p. 68 – 105.

2. *Urbariile Țării Făgărașului*, vol. I, p. 52 – 54.

3. Ștefan Mateș – *Situația românilor din domeniul Porumbacu de Jos*, 1680, p. 21 – 28.

Regimul apelor, pescuitul

La 1632, la Porumbacu, în grădina de verdeață, erau două rezervoare de pește, unul cu 4 despărțituri, în două despărțituri cu numeroși pești de Olt, două goale, celălalt cu foarte mulți păstrăvi. Sunt înscrise amândouă cu gard de nuiele închise. Era în grădină și un lac mare de izvor, dar fără pește.

În inventarul Porumbacului, la 1637 era o grădină mică cu un rezervor pentru pește, cu câțiva pești. Lângă ea era un lac cu ceva pește. Încă două rezervoare, unul închis cu gard, pe cale de pieire, cu ceva pește, celălalt vechi, rău nu avea pește, l-au lăsat în paragină. Pescuitul reclama un număr mare de obligații cu pescuitul, scutiți sau parțial scutiți sub acest titlu.

La 1648 pe domeniul Porumbacului ape oprite sunt în Porumbacu de Jos, în Arpașu de Sus și în Cîrța. În inventarul domeniului din același an sunt 2 rezervoare de pește în grădina de verdeață, dar fără pește. Mai sunt 4 rezervoare de pește în grădina de iarbă, cu mai multe despărțituri și cu mai multe feluri de pești, rezervoare descrise în inventar.¹

Pescuitul era în general oprit sub aspră pedeapsă de 12 florini la 1680.

Manifestări de luptă împotriva exploatarea până la 1848. Emigrări

Pe meleagurile Porumbacului, ca și în alte părți, lupta de clasă împotriva exploatarea, a fost continuă, atât din partea țăranilor cât și a altor categorii sociale. Formele cele mai răspândite ale luptei de clasă au fost fuga și mai târziu haiducia. Cea mai mare cauză a ruinei iobagilor a fost înființarea miliției grănicerești, iar ca urmare a acestui fapt, întărirea și mai mult a stăpânirii boierilor. Introducerea acestei miliții, a ridicat pe boieri deasupra iobagilor pe care i-au apăsă într-atâta încât nu numai pământurile care le-au luat, sub diferite titluri de la iobagi, le considerau ca bunuri proprii ale lor negândind pe față dreptul fiscalului, ci au răpit multe din ele fără nici un drept, după bunul lor plac. Pământurile le considerau ca ale lor proprii, iar pe iobagi ca pe zilierii lor și au început să-i persecute și urmărească în lucrurile și persoana lor, iar dacă încercau să se apere, întrebunțau toate mijloacele ca să-i supună. Într-atâta au

1 D. Prodan – *Urbariile Țării Făgărașului*, p. 54 – 56.

ajuns lucrurile, de au început să periclitizeze liniștea publică, iar când au fost trimiși funcționarii fiscului să inventarieze bunurile, față de principe și fisc s-au purtat cu o îndrăzneală neobișnuită. Deoarece iobagii nu mai aveau nici un sprijin acum, ca să-și arate plângerile și să le ușureze soarta, au emigrat rând pe rând în mare măsură în Țara Românească, iar moșile rămase în urma lor sau pe care le-au vândut înainte de plecare, au fost jertfe lăcomiei boierilor în dauna fiscului. S-a ajuns acolo că principele și fiscul, de unde mai înainte într-un pământ de 60 pluguri strângea dijme, dări și contribuții regale în cantități importante, astăzi abia mai putea strânge ca după un pământ de 4 pluguri. Pământ pentru un plug socotea cca. 100 – 120 jug. iar iobagii rămânând în număr foarte mic, trebuia să poarte toate sarcinile care le purtau, când erau un număr mare înainte de emigrare. Rezultatul acestei situații insuportabile era că iobagii luau lumea în cap, își părăseau casele și peticile de pământ, care nu le mai puteau asigura traiul vieții.

Iobagi fugiți în Țara Românească:

Nr. crt.	Numele satului	1680	1688	1726	Total
1.	Corbi	14	21	12	47
2.	Porumbacu de Jos	18	40	31	69
3.	Porumbacu de Sus	28	29	37	94
4.	Sărata	4	33	42	79
5.	Scoreiu	13	40	18	71
6.	Ucea de Sus	18	41	28	87
	Total	95	204	168	447

Din 1713, avem o conscripție din 44 sate din Țara Oltului din care constatăm că în interval de 4 până la 10 ani, au fugit din aceste sate 476 de iobagi așezându-se aproape toți în Țara de peste munți.¹

O altă parte din populație treceau ca păstori de oi și nu se mai întorceau din Țara Românească.

Conscripția din 1632 ne dă numele tuturor satelor din Țara Făgărașului arătând numărul oilor, caprelor, mieilor, berbecilor, țapilor. Cetatea Făgăraș avea 16.984 oi, Curtea din Porumbacu de Jos 5.414 oi și cea din Comana de Jos 4.417 oi. Turmele acestea pășteau și pe câmpiile Țării Românești.²

¹ Ștefan Meteș – *Emigrări românești din Transilvania în sec. XIII – XX*. Ed. științifică, București 1971, p. 129 – 130.

² Ștefan Meteș – *Păstori ardeleni în Principatele Române*, Arad, 1925, p. 18.

Până în 1630, păstori ardeleni, care își pășteau turmele în Țara Românească, nu dădeau nici o dijmă pentru visteria domnească. În schimb plăteau proprietarilor boieri o taxă în bani sau în natură pentru pășunatul de vară sau de iarnă luat în arendă. Taxa aceasta era în funcțiune de bună înțelegere între proprietari și păstori și se schimba după oameni și locuri.¹

După ce Austria a pus stăpânirea pe Ardeal, la finele sec. al XVII-lea nemulțumirile cresc continuu, producând violente mișcări, populare. Se începe în toate părțile conscrierea populației și a avutului ei, de care lumea românească fugea ca de foc, știind bine că va fi încărcată cu noi biruri sau la timpul necesar feciorii notați vor fi duși în armată, în diferite provincii depărtate ale Imperiului Austriac, de unde cei care scăpau cu viață se întorceau acasă abia după vreo 20 de ani, ca oameni bătrâni și istoviți. Iată o altă situație mai completă ce arată scăderea populației în timpurile acelea.

Satul	1680		1688	
	Iobagi	Copiii lor	Iobagi	Copiii lor
Corbi	42	58	33	34
Porumbacu de Jos	165	219	120	190
Porumbacu de Sus	148	190	119	195
Sărata	135	140	82	126
Scoreiu	63	78	51	76
Ucea de Sus	86	83	49	50
Total	639	768	454	671

Total emigrați 2.532 din cele 6 sate de pe domeniul Porumbacu de Jos.

Fugarii erau urmăriți pretutindeni, îndeosebi s-au luat cele mai aspre măsuri ca granițele să fie păzite cu mare grijă, ca nimeni să nu poată trece peste ele fără „țidula” odioasă a permisiunii oficiale. Ori cât de înalți erau munții Făgărașului și neaccesibili unei comunicații, iobagii găseau ziua și noaptea uneltele și tănuitele cărări și poteci care îi protejau să treacă în țara fraților liberi și mai miloși, scăpând astfel de urgia domnilor străini fără inimă.

În urbariul din 1640 am văzut că se arată că o potecă din Porumbacu de Sus ducea la Titești în Vlcea. În urbariul din 1680, se arată că din Porumbacu de Sus au fugit 32 iobagi. Se arată și locul unde

¹ Ștefan Meteș – *Păstori ardeleni în Principatele Române*, Arad, 1925, p. 19.

au fugit (vezi anexele).

În urbarii sunt amintite mai multe trecători peste munți, care serveau comunicația într-o țară și cealaltă sub paza plăieșilor tot mai numeroși în sec. al XVIII-lea, fiind apoi înlocuiți, pe la 1765 de grănicerii mai riguroși.

De altfel, acele treceri care au alarmat autoritățile vremii („Tota Transilvania ad nos venit”) menționează un document de la 1773, se făceau pe drumuri cunoscute de boierii care în transumanța lor treceau an de an peste munți în Țara Românească și Dobrogea.¹

Mulți dintre emigranții în Vechiul Regat Român se angajau lucrători și conducători pe moșiile boierești. Nici unul dintre aceștia n-a plecat de acasă cu buzunarul plin și nici cu dorul de aventuri. Ei au plecat dincolo spre a mai ușura din greutățile familiilor lor. Din când în când se interesau și autoritățile de aceste emigrări și căutau să ia diferite măsuri pentru a le pune capăt. Astfel a fost ancheta din 1726.

Anchetă făcută în 4 – 16 iulie 1726 din ordinul Împăratului Carol al VI-lea în 33 sate din Țara Făgărașului.

Cercetarea nemulțumirilor din aceste sate s-a făcut în vremea când în fruntea cetății și districtului Făgăraș, era căpitan suprem Simion Boier de Covest. S-a început din Viștea de Jos și s-a terminat în Vaida Rece prin delegații nobili: Ladislau Patsa și Gavril Orbok având de notar pe Mihail Drenczen, juratul scaunului superior al nobililor din Făgăraș. Toți trei iscălesc actul scris în limba ungrească și întărit cu sigiliile lor în ceară. Originalul anchetei se află în Biblioteca Universității din Cluj, manuscrise, I.D. 40; reprodușă în traducere după copia de la Arhivele Statului din Cluj. Boierii și iobagii din satele cercetate răspund la întrebările următoare:

Câți oameni au pribegit din satul vostru în vreme de acum și cine sunt aceia?

De ce au pribegit și îndeosebi satul vostru, de ce se pustiește și sărăcește din zi în zi cu toate circumstanțele?

Răspunsul boierilor și iobagilor români din –: Boierul: 1. Gheorghe Popa (c. 48 ani) și iobagii fiscali; 2. Comșa Roman (c. 36 ani); 3. Oprea Danciu (c. 60 ani); 4. Coman Vona (c. 30 ani); 5. Ion Căpățână (c. 40 ani); 6. Oprea Frînc (c. 50 ani); după jurământul legal mărturisesc:

De când a fost conscripția generală, au fugit din satul nostru 13 iobagi ereditari și anume: Man Niculi, Nicula Pascu, Constantin Șchiopol,

¹ V. Tufescu – *Subcarpații și depresiunile marginale ale Transilvaniei*, p. 212.

Lazăr Vacă, Coman Țiplic, Ion Lăzărici, Ion Strenghia, Dumitru Sdrenghia, Oprea Bădilă, Zatsivu Sin, Andrei Sin, Simion Dragu și Ion Boriga fiindcă:

1. Darea împăratului într-atâta apasă asupra noastră, că-i imposibil s-o suportăm mai departe. Hotarul nostru este încă prea mic și neproductiv încât suntem siliți să câștigăm darea împăratului și pâinea noastră cu câlți și meșteșugul olăritului.

2. De cele mai multe ori trebuie să plătim cu bani lemnele prestate pentru cetatea Făgărașului fiindcă suntem departe de ea, ceea ce ne mistuie de asemenea cererea de lucrători și care.

3. Soldații care umblă în sus și-n jos ne strică foarte tare, căci așezându-se în satul nostru poftesc mâncare, băutură, îndeosebi găini și vin și dacă nu le dăm ne înjură, ne bârfesc, ne ruinează și ne bat. De multe ori carele și vitele noastre le duc cu poșta atât cât voiesc. Când vin în satul nostru soldații executori pentru încasarea banilor, grâului, ori altor restanțe de dări, aceia consumă peste măsură bere, vin, vinars, se poartă foarte aspru, așa că înainte de anul acesta a venit în satul nostru în două rânduri un executor neamț, care o dată a petrecut 20 zile, altădată 18 zile și am cheltuit cu el 45 fl. nemțești pentru mâncare, băutură și bani de potcoavă. În anul acesta până acum am cheltuit cu executorii numai 40 fl. și totuși și acum sunt în satul nostru 2 și aceia beau, mănâncă risipesc și cer bani de potcoavă, pentru că au un astfel de obicei că și dacă sosesc, în satul nostru la apusul soarelui, poftesc mâncare și băutură peste măsură și dacă pleacă dimineața ne iau 12 bani, ca bani de potcoavă. Înainte de asta cu 2 ani ni s-au urcat cheltuielile cu executorii la 80 fl.

4. Când armata împărătească se așază la noi poftesc peste puterile și puțința noastră daruri, îndeosebi când sunt în satul nostru ofițeri, precum la stegarul ce-i acum la noi, i-am dat bani gata 6 fl. nemțești pentru pat și condimente, apoi una felie de unt, 25 câble de ovăz, tot în câte 5 feldere, 7 care fân, 2 câble grâu curat, 8 câble secară, 1 câblă mei, 4 câble orz, 4 porci grași dintre care unul l-am cumpărat cu 3 fl., altul cu 2 fl., pe al treilea cu 4 mariași, pe al patrulea cu un fl., 100 găini, una măsură miere, 100 ouă, legumele pentru bucătărie le-am cupărat cu 6 feldere ovăz, iar celor 11 soldați de lângă el le-am dat 76 fl. nemțești pentru pat și legume și condimente pentru mâncare, apoi fiecăruia i-am date câte un sac.

Altădată încă a trebuit să dăruim totdeauna când au fost ofițeri în satul nostru, mai mult, nu numai atât, îndeosebi când era un ofițer mai mare. Înaintea acestora a mai fost la noi un stegar, căruia numai bani gata am dat 60 fl. nemțești în afară de alte naturale. Înaintea tuturor

acestora a fost la noi un căpitan humit Grato căruia în dar i-am dat în afară de naturale bani gata 100 fl. nemțești.

5. Rar ne iau în natură grâul, ovăzul și fânul, oi mai mult în bani gata dar nici atunci cu prețul vieții, ci mai scump (ca la nr. 1); dacă uneori le iau în natură, 2 care de fân primesc în anul, când sunt scumpe naturalele ca în foametea trecută, atunci nu iau bani, ci pretind toate în natură.

6. Deoarece noi trăim pe hotar sărac, nu prea avem locuri de cosit, cu toate acestea grădinile puține ce le avem în sat pentru fân și alte părți, ca între arini, armata adăpostită la noi le-a oprit și le-a ocupat, fiindcă și altă dată a fost obișnuită să le oprească și acum n-avem unde cosi nici fânul pentru porția de iarnă, dacă nu ne câștigăm din hotarul altor sate.

7. Înainte de asta în careva an am iernat împreună cu alte cireade de vite a împăratului, spesând numai noi 84 fl. pe care așa știm că au fost bonificați prin comisariat d-lui inspector Iosif Boier din Recea, dar noi n-am văzut nici un ban și am rămas numai cu cheltuiala cea multă.

8. Noi care suntem iobagi, am făcut slujbă mai înainte la fabrica de sticlă și a fost și aceea destul de grea; apoi ne-au lăsat să plătim taxa, acum de curând zidim fabrica de sticlă, ne-au consumat foarte prin muncă grea, fiindcă în afară de acestea în fiecare săptămână slujim 4 zile, când cu carul, când cu palma, dar îndeosebi la lucrul fabricii de sticlă cer tot oameni mari, din cauză aceasta oamenii singuratici rămân chiar muritori de foame; în afară de aceasta timpul de plată a taxei a trecut în ziua Sf. Gheorghe de acu, începând de la Crăciun de când ne-a venit noul jude al curții ne mână la lucru și ne ia taxa, suferind pentru aceasta adeseori și execuții și de multe ne întemnițează, pentru că noi bărbații fiind în slujbă la fabrica de sticlă, taxele nu le putem câștiga pentru care am avea unde merge, n-am vrea să mai rămânem aici niciodată, ci să pribegim cu totul. În afară de mizeriile numite suntem siliți să crășmuim anual la cele trei mari sărbători 6 buți de vin de 40 ferii și dacă ar fi de ceva bun, nefiind armata în satul nostru, noi neavând bani nici nu-l putem bea; uneori însă e așa de slab că nici soldații nu-l beau ci se prăpădește acolo și să oțetește și apoi se apucă și-l măsură, împărțindu-l între noi și dacă nu vrem să-l primim ni-l varsă înaintea ușii și după aceea la 3 – 4 zile ne leagă vitele și adeseori cu execuție aspră storc de la noi prețul fixat pe măsură. Crășmarul adeseori și totdeauna își pierde câte o vită pentru că ține prea mult vinul și scade, deoarece îl vând mai scump, totdeauna cu 3 bani cum e obiceiul în alte locuri să se vândă vinul în crășmă. Când producția de vin în țară e redusă, nu ne dau peste an vin pentru crășmă,

ci plătim crășmă seacă, venitul la 6 buți de vin de 40 ferii socotite măsura cu câte un șuștac, adică de 6 ori 12 fl. în sumă de 72 fl. În vremurile de mai înainte a trebuit să dăm la bucătărie câte o vită de tăiat pe seama principelui, într-un an un bou, în altul am dat o vacă, după aceea repede le-au schimbat în bani, dacă vitele au fost scumpe ne-au cerut vită, acum de vreo 12 ani ne cer pentru ea 12 fl.; pentru una ferie miere și unt câte 3 fl. pentru un țol obișnuit și pentru un cal câte 2 fl. înainte am plătit în loc de dijmă 22 câble de secară, acum de vreo 12 ani ne dijmuiesc din toate cerealele și birul de ghindă a început să-l ia dublu. Înainte de poalele pădurilor alodiale sărăcimea și-a făcut curatură și coseau liberi, acum și acestea le-au oprit.

9. Înainte s-a luat pe seama dl. căpitan suprem 48 fonți de brânză în taxa stânelor, acum îi plătim cu 3 fl. și țedula de bani cu câte 3 șuștaci. Pentru aceste cauze și pentru multe feluri de încasări scrise mai sus, am sărăcit noi foarte mult și va și trebui să ne pustiim pentru ele, dar îndeosebi execuțiile îngrozitoare și datul de daruri ne duc la sapă de lemn.¹

Plecarea sau fuga țăranilor iobagi de pe unele moșii sau domenii și așezarea lor pe alte moșii sau domenii, este cea dintâi și cea mai frecventă formă de protest împotriva nedreptăților și a opresiunii.

Pe măsură ce procesul de aservire a țăranilor liberi din Transilvania face progrese, în aceeași măsură protestele țăranimii îmbracă și această formă de luptă fuga.

Manifestări juridice

În Țara Făgărașului, erau 7 scaune de judecată, dintre care 6 de primă instanță și un scaun superior de judecată. Dintre cele dintâi, trei erau scaunele judecătorilor, în Făgăraș, Beclean și Șercaia cu judecători și jurați din localitate. Aici se discutau cauzele ivite între localnici, sau alți din afară și localnici. În Făgăraș, Comana de Jos și Porumbacu de Jos erau scaunele judecătorilor de curte sau ale boierilor, numite așa pentru că erau prezidate de judecători de curte și pentru că asesorii erau boieri. În cele din Comana și Porumbac funcționau numai câte 6 asesori boieri, fiindcă în circumscripția lor avea 12 asesori. Acestea erau primul for pentru judecata iobagilor, precum și pentru alte cauze, care nu erau rezervate scaunului superior de judecată.²

1. Ștefan Meteș – *Situația Economică a românilor din Țara Făgărașului*, vol. I, Cluj 1935, p. 323 – 326.

2. Valer Literat – *Orașul și Țara Făgărașului*, p. 13.

Ținutul Făgărașului, era dat prin legile țării, ca zestre soțiilor principilor, Chaterinei de Brandenburg soția lui G. Rakoczi I. în sfârșit Annei Bornemissa soția lui M. Apafii I. Având zeci de ani reședința în Făgăraș, ele și soții lor exploatau populația de aici. Diferitele legi din timpul acela pedepseau abaterile săvârșite.

Constituțiile Țării Făgărașului care consacra străvechile obiceiuri juridice din aceste ținuturi.

1657, Scaunul superior din Făgăraș (care obișnuit se mai numește scaunul căpitanului) este format din 12 asesori, la care se adaugă un notar și 2 juzi ai nobililor, pe care vestitul scaun îi alege dintre adevărați nobili și pe toți aceștia în chip obișnuit îi prezidează la judecată căpitanul. Și la acest for „se pot înfățișa” ca părți prigonitoare atât boierii districtului Țării Făgărașului cât și libertinii, negustorii, slujitorii numiți în limba obișnuită dorobanți, de asemenea fețele bisericesti, precum și aceia care au de riodicat vreo pâra împotriva celor de mai sus.

La același for se dezbat pricinile ivite din „cauze” penale, ca furturi, omucideri, adultere, puneri voite de foc și alte fapte săvârșite și făcute chiar de țărani împotriva drepturilor osebite ale regatului... întrucât în acest district al Țării Făgărașului nu este un alt for care să aibă competență penală și nici pricinile nu pot fi apelate de la acest for la altul potrivit obiceiului păstrat până acum. Totuși pot fi apelate înaintea mării sale... (Celsitudinis, adică înaintea principelui Transilvaniei). Tor „la acest for” sunt publicate donațiile princiare, scrisorile de înnobilare și toate scrisorile privilegiate...

Iar scaunele inferioare sunt: 1. Scaunul Făgărașului, al judecătorilor de curte, care în limba obișnuită se numește scaunul boeronal; 2. Scaunul din Porumbacu; 3. Din Comana; 4. Scaunul târgului Făgăraș și 5. Curtea din Șercaia.

Scaunul Făgărașului, al judecătorilor de curte se compune din 12 asesori, boieri la care se adaugă întotdeauna un notar. La acest scaun, dintr-un început, pricinile erau prezidate de judecătorii de curte. Aici se judecau iobagii ce țin de stăpânul cetății și persoanele libere, dacă aveau unele pretenții împotriva supușilor; ei pot să-și urmărească pricinile lor prin încuviințarea judecătorilor de curte și dacă totuși e nevoie, procesele unor astfel de persoane, se bucură de libertate, se pot apela la scaunul superior, iar persoana supusă, pierzând procesul, dacă va voi va putea să apeleze pricina sa înaintea domnului prefect. Când însă o persoană liberă cheamă la judecată pe un iobag, într-o pricină penală, la scaunul

superior... este nevoie ca domnul judecător de curte să fie de față la judecată ca să poată ocroti și ajuta pe iobag în cauza dreptății sale și să informeze, cum se cuvine, cu privire la proces, pe măriile lor și pe domnul prefect.

În pricinile care în mod obișnuit se cercetează și se dezbat la scaunul judecătorilor de curte, sunt următoarele: 1. Neînțelegerile ce se pot ivi între iobagi în temeiul moștenirilor strămoșești. 2. Pricinile de silnicie. 3. Înjuria. 4. Certurile. 5. Procesele de datorii. Se exceptează pricinile penale.

Aceste pricini de mai sus (numai dacă procesul are loc între țărani) nu trec la scaunul superior, dar dacă una din acele părți vrea să facă apel, este liberă să-l facă, dar numai înaintea domnului prefect.

(Const. Țării Făgărașului XX paragraf II la Koloșvari Ovari, Gyűjteménye, p. 328, 329, (orig. latin).

Norme de procedură

1690 pgf. 1. potrivit obiceiului și rânduielii vechi păstrate și până în zilele noastre, sorocul pentru ținerea scaunului de judecată a fost hotărât pentru ziua de sîmbătă. Pgf. 2. Deoarece temelia fiecărei pricine este chemarea la judecată, de aceea pârâșul este ținut să vestească pe pârât prin mijlocirea unui act întărit cu pecete sau să-l cheme printr-un jude al nobililor. Pgf. 4. Iar chemarea la judecată să se îndeplinească printr-un jude al nobililor sau printr-un nobil legat prin jurământ, care să fie ținut să înfățișeze celui ce face chemarea la judecată o dare de seamă ca nu cumva din cauza lipsei acesteia să se ivească vreo neregulă în pricina jeluitorului; dacă nu va da această dare de seamă în scris să fie îndatorat să se înfățișeze înaintea scaunului de judecată și în fața acestuia să îndeplinească sus pomenita chemare la judecată, iar dacă cel ce trebuie să facă chemarea la judecată ar pleca undeva înaintea dării de seamă a suspomenitei chemări la judecată, fără o pricină arzătoare, și de neînlăturat să fie pedepsit cu un florin, pe care pârâșul să aibă dreptul de a-l încasa, iar pârâșului să-i fie îngăduit să cheme din nou la judecată pe pârât.

Pgf. 5. Pentru răsplata și despăgubirea osteneții celui ce face chemarea la judecată aici în târg să se dea 6 dinari, și dacă cel ce face citirea ar fi trimis în district să i se plătească 12 dinari și mâncarea... Pgf. 6. Dacă un nobil ar porni o pricină împotriva unui nobil, este nevoie să fie întocmită în scris o dare de seamă, iar dacă e vorba de o pricină între țărani, să le fie îngăduit dacă vor vrea să întocmească sau nu darea de seamă ce către

cele două părți, acestea să aibă tăria și puterea ei. Pgf. 7. Cel ce face chemarea la judecată să fie ținut să deslușească voința pârâșului simplu și cinstit, pentru ca pârâșul să vrea să se înfățișeze la judecată. Pgf. 8. Dacă una din prigonitoarele părți, după chemarea la judecată ar defăima în timpul judecării pe cealaltă parte, aceasta s-o cheme la rândul ei în judecată pentru această faptă rea. Pgf. 9. Părăsirea chemării la judecată sau a pricinii să se facă în acest chip: dacă pârâșul s-a delăsător de pricina sa să plătească, drept amendă un florin. Pgf. 10. Dacă cineva nu s-a înfățișat la scaunul de judecată la sorocul rânduit ci și-a făcut alte treburi de ale sale, să fie amendat cu un florin.

(Const. Țării Făgărașului I, pgf. 1 – 2, 4 – 8, 9 – 10. Koloșvari Ovari p. 304 – 306 orig. latin.)

1690 tit. III. Art. 1. Numirea unor împuterniciți străini să se facă înaintea căpitanului sau a notarului locului.

Art. 2. ... iar înnumirea împuterniciților să se păstreze această regulă: pârâșul să-și numească împuternicitul întotdeauna înaintea domnului căpitan și a notarului; tăria acestei rânduieli să țină vreme de un an, iar dacă pârâșul ar vrea să i se întocmească o scrisoare cu privire la această numire de împuternicit, să i se dea o asemenea scrisoare dar în schimbul plății a 12 dinari...

(Const. Țării Făgărașului III, pgf. 1 – 2 la Koloșvari – Ovari, Gyűjteménye, p. 307, orig. latin.)

1690 – Pgf. 1. Cei ce sunt condamnați la judecată pentru neînfațșare, pot împiedica hotărârea dată împotriva lor, depunând 12 florini; dacă cineva s-a înfățișat și a răspuns la judecată fără a-și asigura dreptul unei noi judecări nu poate să împiedice hotărârea dată împotriva sa.

Pgf. 2. Oricine, mânat fiind de îndărătnicie sau din dorința de a înșela partea potrivnică, ar voi s-o ostenească prin judecări și ar lipsi de la judecată și s-ar împotrivi hotărârii fără nici o pricină legiuită, să rămână condamnat la pedeapsa acțiunii necuviincioase, iar pârâșul să fie urmărit la forul competent.

(Const. Țării Făgărașului VI, pgf. 1 – 2 la Koloșvari – Ovari, Gyűjteménye, p. 309 – 310, orig. latin.)

1690 – pgf. 1. Notarul, dimpreună cu un alt nobil alăturat lui, să ia toate declarațiile martorilor și să le treacă în scris. Dacă însă notarul nu va putea din pricina unei anumite piedici, atunci doi nobili să ia declarațiile de la cei ce mărturisesc.

(Const. Țării Făgărașului VII, pgf. 1 la Koloșvari – Ovari, Gyűjteménye, p. 312, orig. latin.)

1653 – Vădulele au numai a treia parte din averea mișcătoare a iobagului răposat, iar 2 părți din ale stăpânului de pământ; de aceia stăpânul nu este dator să elibereze pe băiatul de iobag decât sub chezașia cu care se arată mulțumit,¹ iar fetele fără învoirea stăpânului nu li se pot da alte bunuri decât hainele lor. Bunurile mișcătoare, deci erau numai hainele iar bunurile nemișcătoare sunt întru totul ale stăpânilor de pământ, exceptându-se în această privință locurile privilegiate și obiceiul întărit prin practică.

(App. Const. III, 30, 1, orig. maghiar)

Gloabe:

La 1632 le găsim înregistrate și se spune că în privința gloabelor Țara Făgărașului de la început a avut una și aceeași rânduială:

– gloaba vânății	1,20f
– gloaba sângelui	4
– despărțirea de soție a omului cununat	12
– despărțirea celui necununat	6
– furt de cal, spânzurătoare sau	40
– furt de vacă, de porc	6
și două în locul celui de la care a furat	
– furt de oaie	3
– furt de stup	3
și doi celui de la care a furat	
– act de putere boier – contra boier	12
– act de putere al țaranului	1
– răpitorul fetei altuia, sau capul sau	40
– nerespectarea pecetii căpitanului	12
– nerespectarea pecetii provizorului	1

În urbariul din 1648 al domeniului Porumbac un text vine cu specificări în plus. Pentru furt de cal, de bou dacă furul nu e spânzurat și dacă se împacă cu păgubașul provizorul tot ia cei 40 fl. Pentru furt de oaie furul pentru una dă două, pentru două, patru, pentru trei șase, iar

¹ Textul se referă la cazul când văduva s-a recăsătorit în afară de moșia fostului soț.

dacă a furat mai multe de trei, e spânzurat. Dacă se împacă cu păgubașul trebuie să dea pentru oile furate până la trei câte două în loc, iar gloaba până la trei oi e de fiecare câte trei fl. Gloaba sângelui e patru fl. gloaba vânătăii de fiecare vânătaie arată câte 1 fl., 20 d. Fecior cu fată dacă sunt găsiți trebuie să se ia și pe deasupra amândoi (împreună) dau 6 fl., din care 3 sunt ai preotului, 3 ai provizorului.

Din gloabele opreliștii, care sunt cele ale Țării Făgărașului, o treime e a principelui, a doua a căpitanului Făgărașului, a treia a provizorului. Furul osândit la moarte deci putea fi iertat de moarte, trebuie să se împace cu păgubașul (despăgubindu-l) și să plătească drept gloabă homagiul, pe acesta însă stăpânului judecător și iertător. Stăpânul prefera astfel iertarea, chiar dacă osânditul nu putea plăti decât mai puțin. Era mai cu folos iertarea, decât pierderea unui iobag. Pentru furtul oii, furul plătea îndoit dar plătea pe deasupra și gloaba, care era mult mai mare decât valoarea oii furate, domeniului său stăpânului judecător. Păgubitul e despăgubit, iar gloaba e dreptul stăpânului ca magistrat.¹

Comerțul

Comerțul a luat o mare dezvoltare din cele mai vechi timpuri. Urbariile ne dau informații importante. Dezvoltarea economică a societății din Transilvania e adevărată și de banii, în cantități mari și foarte diverși, care circulau în această țară: banii bizantini (solizii de aur) în sec. XI – XII, aboli și dinarii ungurești, sec. XI – XIV, marca de colonia în sec. XII și marca de Transilvania în sec. XIII – XIV, dinarii vienezi în sec. XIII – XIV, groșii de Boemia în sec. XIV, fertunii de Transilvania, în sec. XIV, banalii de Transilvania în sec. XIV, etc.²

Banul sau dinarul, întâi ardelean, era cea mai mică monedă de argint la început, dar mergând tot mai mult spre aramă. Florinul unguresc era banul curent pentru afacerile și târguierile mai mari, banul de schimb în legătură cu străinătatea.³

1 *Urbarii Țării Făgărașului*, vol. I, 1601 – 1650, Edit. Acad. R.S.R., București 1970, pag 66 – 68.

2 Ștefan Pascu – *Voivodatul Transilvaniei*, p. 404.

3 N. Iorga – *Istoria românilor în chipuri și icoane*, Ed. Ramuri, S.A. Craiova, 1921, p. 294

Măsuri de greutate – maja = 100 kg, măsuri de capacitate merța sau mirța = 10 litri, feldera = 20 litri. De la sași kübel, cubulus, din care a făcut câblă formând chiar și numele de câblărit, un fel de dijmă a grânelor.¹

Schimbul de bunuri între locuitorii din Țara Oltului s-a făcut vremuri îndelungate în forma patriarhală obișnuită, chiar și după ce s-au pus banii în circulație, dând bunuri de prisos și primind altele necesare. Boierii din Scorei, cumpăraseră înainte de 1680 Valea Laita pentru mori de la satul Cîrțișoara pentru un cal și 12 câble de grâu.²

La 1726, Ludișorul târguise o vale de la Recea cu 80 de vaci și 83 fl., 20 cr.³ deci și în sec. al XVII-lea și al XVIII-lea se cumpărau cu bunuri naturale, care se completau la nevoie și cu ceva bani. Comerțul se desfășura mai modest între iobagii din sat și dintre cei din satele învecinate. Cumpărările și vânzările în proporții mai mari se făceau la târgurile anuale din Făgăraș, centrul districtului și în orașul Sibiu. La Făgăraș era vinerea târg săptămânal și mai erau 3 târguri de țară în fiecare an. La Rusalii, la Sf. Marie mică și la Sf. Nicolae. Târgurile anuale se țineau și în câteva sate: Șercaia, Sâmbăta de Sus și Beclean. În piața acestor târguri apăreau tot felul de mărfuri țărănești: animale, bucate, păsări, fructe, legume, cărnuri, piei, pești și multe altele specificate cu prețul până la cele mai mari amănunte în urbariile diferitelor sate făgărașene. Iată o astfel de listă din 1758.

Lista cu marfa ce se vinde și se cumpără la 1758 în târgurile orașului Făgăraș, cu indicarea prețului fiecăruia

Numea mărfurilor	Maxim		Mijlociu		Minim	
	R fl	Cr	R fl	Cr	R fl	Cr
1 bou din acest loc	16	40	13	-	10	-
1 vacă	8	20	6	40	5	-
1 junc de 2 ani	6	-	5	-	4	-
1 vitel de 1 an	2	30	2	-	1	30
1 oale stearpă pentru tăia	-	56	-	50	-	42
1 oale cu lapte cu miel	1	30	1	-	-	51
1 miel cu părul cret	1	42	1	24	1	12
1 miel cu blană pentru căpt	-	51	-	30	-	18
1 berbec după vârstă	1	52	-	51	-	42
1 capră după vârstă	1	12	-	51	-	42

1. N. Iorga – *Istoria românilor în chipuri și icoane*, Ed. Ramuri, S.A. Craiova, 1921, p. 294

2. *Arhivele Statului din Cluj*, urbariul Scorei, 1680.

3. Ștefan Mateș – *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, Cluj, 1935, p. LXXXVIII.

1 ied	-	15	-	12	-	9
1 țap după vârstă	1	30	1	-	-	50
1 porc slab	1	30	1	1	-	42
1 porc îngrășat cu jir	4	10	3	20	2	30
1 porc îngrășat cu bucate	5	-	4	10	3	20
1 purcel de lapte	-	12	-	9	-	6
1 găină	-	4,5	-	3	-	2
1 pui de găină	-	3	-	2	-	1
1 curcan	-	51	-	30	-	17
1 găscă	-	9	-	7	-	4
1 rată	-	6	-	4,5	-	3
1 găinușă	-	9	-	7,5	-	6
1 potârniche	-	9	-	7,5	-	6
1 piele de bou	4	10	3	20	2	30
1 piele de vacă	3	-	2	30	2	-
1 piele de oaie	-	15	-	12	-	9
1 piele de berbec	-	30	-	20	-	15
1 piele de miel cu lână creată	1	-	-	51	-	42
1 piele de miel pentru căptușeală	-	30	-	20	-	12
1 piele de vulpe	3	-	2	17	1	42
1 piele de urs	12	-	8	-	6	-
1 piele de lup	3	20	2	34	2	-
1 piele de jder	2	-	1	30	1	-
1 font de carne de vită	-	2	-	1,5	-	1
1 font de carne de porc	-	3	-	2,5	-	2
1 font de carne de oaie	-	1,5	-	1	-	3/4
1 font carne de vițel	-	4,5	-	3	-	2
1 sfert de miel	-	7	-	6	-	4
1 font de seu topit	-	7,5	-	6	-	4,5
1 font de caș sau brânză	-	6	-	4,5	-	3
1 font de slănină sau osânză	-	7,5	-	6	-	4,5
1 măjă de fier	8	20	7	30	7	15
1 măjă de otel	8	20	7	30	7	15
1 măsură de vin	-	9	-	6	-	4,5
1 măsură de rachiu de drojdie	-	24	-	18	-	16
1 măsură de rachiu de secară	-	12	-	9	-	7,5
1 pătrime rachiu de drojdie vin	-	6	-	4,5	-	4
1/4 din rachiu de secară	-	4,5	-	3	-	2,25
1 măsură (octalia) de bere	-	3	-	2	-	1,5
1 măsură de miere	-	30	-	21	-	15
1 măsură de unt	-	24	-	18	-	15
1 măsură de otet de fructe	-	4	-	3	-	2
1/4 de ulei de in	-	7,5	-	6	-	4,5
1 felderă de grâu	-	36	-	24	-	18
1 felderă de secară	-	18	-	15	-	9
1 felderă de ovăz	-	7,5	-	6	-	4,5
1 felderă de porumb	-	15	-	12	-	9
1 felderă de mei	-	12	-	9	-	7,5
1 felderă de orz	-	12	-	9	-	6
1 felderă de mazăre	-	36	-	24	-	18

1 felderă de linte	-	36	-	24	-	18
1 felderă de sământă de cânepă	-	18	-	15	-	9
1 felderă orz pentru bere	-	15	-	12	-	9
1 felderă de hrișcă	-	9	-	7,5	-	6
1 felderă mere sau pere	-	12	-	9	-	6
1 felderă mere sau pere uscate	-	18	-	12	-	6
1 felderă de prune	-	9	-	7	-	4,5
1 felderă de prune uscate	-	36	-	24	-	18
1 car de lemne de foc	-	36	-	18	-	15
1 car de fân	3	-	2	-	1	30
1 claie de paie	-	3	-	1,5	-	1
1 claie de in	-	42	-	30	-	24
1 claie de cânepă	-	15	-	12	-	9
1 lână oaie	-	15	-	12	-	9
1 lână de miel	-	9	-	6	-	4,5
1 fier de plug	1	-	-	50	-	48
1 pieptar de piele pentru muncitori	-	-	-	30	-	-
1 căciulă pentru birș	-	51	-	42	-	36

Iată și o listă din 1787:

Lista cu vitele și bucatele pe care le vindeau în 1787 iobagii din Porumbacu de Jos și din celelalte 5 sate aparținătoare Curții domnești de aici pe piețele din Sibiu și Făgăraș

Numirea mărfurilor	Maxim		Mijlociu		Minim	
	R.fl.	Cr.	R.fl.	Cr.	R.fl.	Cr.
1 cal	30	-	20	-	14	-
1 pereche de boi	40	-	34	-	26	-
1 vacă cu lapte	18	-	14	-	10	-
1 junc	10	-	8	-	5	-
1 oaie cu lapte	2	-	1	42	1	8
1 miel	1	-	-	27	-	18
1 porc	3	-	2	-	1	8
1 stup	3	20	2	30	2	-
1 felderă grâu	1	30	-	51	-	30
1 felderă secară	1	-	-	30	-	18
1 felderă ovăz	-	20	-	15	-	7
1 felderă cucuruz	1	-	-	30	-	17
1 claie de cânepă	-	24	-	18	-	15
1 felderă sământă de cânepă	1	-	-	42	-	18

Iobagii din diferite sate făceau un comerț destul de însemnat cu felurile produse speciale ale locului. Fiecare sat își avea marfa caracteristică pe care o puneau în comerț. Locuitorii din Porumbacu de Sus, negustoreau la Sibiu și Făgăraș cu lemne prelucrate de meșterii lemnari, cu cărbuni (mangal) lemne de foc, lemne de brad pentru construcții, scânduri, fructe uscate și fructe crude, rachiu de bucate și de

fructe, lapte și produse de lăptărie, vite și diferite alte produse. Prețurile erau cele arătate în listele din 1758 și 1787.

Apoi meșterii olari și sticlari din Porumbacu de Sus, vindeau produsele lor în satele vecine și la diferite târguri. Un negustor de oale Constantin, din București, la 1722 ducea oale de la Porumbacu de Sus, apoi sticla albă și verde care se producea la Porumbacu de Sus se desface în 1795 în valoare de 8.000 R.fl. în satele fâgărășene, dar duceau și în Țara Românească.¹

Între Ardeal și Țara Românească până la sfârșitul sec. al XV-lea se făceau numai un simplu negoț de vecinătate, care deveni mai intensiv când stăpânirea Ardealului ajunsese în mâinile lui Gavril Bethlem și Gheorghe Racoczy I-ii., iar Țara Românească era stăpânită de Matei Basarab sau de Constantin Brîncoveanu.

În tratatul de alianță al lui Gavril Vodă-Movilă, bun supus dar slab aliat trăind bătrânețele în Ardeal în mijlocul nobililor unguri dintre care și luase și soția, cu Gavril Bethlem din 5 mai 1619 (Târgoviște) aflăm un punct care reglementează relațiile economice dintre cele 2 țări vecine: „Precupeții și negustorii din amândouă părțile vor avea slobodă trecere și vor putea face negoț în pace potrivit legilor din Țara Ardealului. Nu va fi voie să se pună la închisoare nici persoana, nici vitele – marfa vreunui om, în țară străină, oricine s-ar judeca înaintea judecătorilor și s-ar îndatora, dacă nu și-ar găsi acolo dreptate și după ce va fi primit carte de judecată de la judecătorul său”.²

Prin Țara Făgărașului trecea importanta arteră comercială, care lega cele 2 orașe vestite pentru industria și negoțul lor: Brașovul și Sibiu.

Din acest drum principal se desfășeau altele care treceau Oltul și duceau la târgurile foarte căutate: Cohalm, Agnita, Cincul Mare și Sighișoara, iar unul urma cursul Oltului spre Rîmnicu Vîlcea.³

La trecerea peste Olt cărăușii se serveau de podul stabil de la Făgăraș și Galați, de cele umblătoare de la Cincșor și Porumbacu de Jos.

Cât de mult erau cercetate aceste poduri trecătoare se vede din arenda ce se plătea pentru ele. Între Porumbacu de Jos și Săcădate, erau două poduri plutitoare, arendate la patru iobagi pentru 230 fl. anual din care 70 fl. erau cheltuieli cu întreținerea lor.⁴

1. Ștefan Meteș – *Situația economică a românilor din T.F.* p. C.

2. Erdélyi – *Gazdaságtörténelmi Szemle*, I, Cluj 1897, p. 20.

3. N. Iorga – *Studii și documente*, XII, p. 53 – 54, nr. 100.

3 Arhivele Statului din Cluj, Urbariul Porumbacu de Jos 1787.

În afară de acest drum, Oltul, bătrânul Olt, ce trece de la Porumbacu pe la Turnu Roșu în Muntenia, a fost în vechime cea mai practicabilă cale pentru transportarea mărfurilor cu luntrele și cu plutele prin și din Țara Făgărașului în România și din România la noi pe Olt în sus.¹

Principele Gabriel Bethlen la 20 ianuarie 1632 a ordonat să i se facă 20 de luntre (hojă = corabie) pe care să poată transporta de la Făgăraș pe Olt 2000 de gălete de grâu, în România, unde se zice, că pe atunci avea preț bun. În instrucțiunile de ducerea economiei, ce le dete Gabriel Bethlen la anul 1632 administratorul domeniilor (udvarbiro) zice, că avea la an (infaibiliter) 300.000 fl. venit sigur.²

Bethlen scrie dregătorului din Făgăraș „Ca bucatele să le vândă cu preț bun în Țara Românească. În iarna aceasta (ianuarie 1623) să facă 20 de corăbii pe care să transporte 2000 de câble de grâu la Rîmnic, unde a mai dus șpanul din Porumbacu în vara trecută”.³

Negustorii din Țara Oltului se organizează în companie comercială, înainte de 1690, cu privilegiul acordat de principele Mihai Apafi.⁴

Din cele mai vechi timpuri negustorii străini au pătruns în Țara Oltului după diferite mărfuri. După venirea turcilor pentru a lua în stăpânire Balcanii, negustori musulmani veneau în Ungaria, cu toate luptele necontenite dintre unguri și turci.⁵

Negustorii greci se organizează în companie de negoț pentru a transporta mărfurile. În arhiva companiei grecilor din Sibiu, una din ramurile cele mai însemnate ale mării companii grecești ardelenice se găsește un raport al companiei din 1820 din care reiese că această companie transporta sticlărie de la Porumbacu de Sus, Arpaș, Cârțișoara și ducea alte mărfuri ca bumbac, funii de cânepă, hamuri, curele, etc.⁶

Deci vedem că în trecut se făcea din Porumbacu și un comerț cu regiuni mai îndepărtate, cu Țara Românească.

În Conscripția din 1721 – 1722 este trecut între vagabonzi în satul

1 și 2 I. Turcu – *Excursiuni în Țara Bîrsei și în Munții Făgărașului*, p. 97.

3. Ștefan Meteș – *Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Ardealul până în veacul al XVIII-lea*, Sighișoara 1921, p. 155 – 157.

4. Valer Literat și Moise Ionașcu – *Orașul și Țara Făgărașului*, Făgăraș 1943, p. 25.

5. N. Iorga – *Scrisori și inscripții ardelenice și maramureșene*, p. III.

6. Ibidem, p. 177.

Hîrseni, Constantin Muntean din București care făcea negoț cu oale de la Porumbacu de Sus.¹

Transporturile

Poștăritul sau transporturile de tot felul încă era una din marile dureri ale iobagilor români. În deosebi satele așezate în preajma drumului de țară aveau să îndure nespuse de mult, căci neconținut oamenii, vitele și carele. erau trimiși în sus și-n jos cu tot soiul de poveri. Distanța pe care trebuiau să o parcurgă era de sute de km și varia între Sibiu, Miercurea, Alba Iulia, Orăștie, Hunedoara, Deva și Brașov și Buzăieile din secuime, Țara Bîrsei.² În acest drum lung, extrem de obositor, cu poveri deosebit de grele, le piereau la mulți iobagi caii sau boii, pe care bineînțeles că nu li se mai plăteau de nimeni, încât bietii oameni, adeseori rămâneau cu jugul în cui și cu carul distrus pe acele meleaguri îndepărtate.

Unele sate n-aveau cai, ca de exemplu Porumbacu de Jos, dar erau siliți să închirieze cu câte 6 fl. cai de ham de la poștameșterul, numai ca să scape de șicanele cele multe din partea soldaților, care veneau pe sate pentru a rechiziționa carele și vitele.³

Relațiile capitaliste dintre 1848 – 1918 pe teritoriul satului

La sfârșitul sec. al XVIII-lea și în prima jumătate a sec. a XIX-lea, semnele crizei feudalismului se înmulțeau tot mai mult, iar contradicțiile s-au ascuțit până la maxim. Masele populare din cele trei țări românești, s-au ridicat la luptă în anul 1848, cu ocazia revoluțiilor burgheze. Cu toate că aceste revoluții pe urmă au fost înăbușite, totuși au adus schimbările esențiale în economia țărilor respective. De exemplu, în Transilvania, iobăgia a fost desființată. Țărănimea de aici nu mai făcea robote, nu mai dădea dijme pentru sesiile urbariale. S-au păstrat însă pământurile alodiale, iar țăranii care lucrau pe aceste pământuri au fost considerați „arendași provizorii” cu obligații care deseori nu se deosebeau de vechile sarcini ale iobagilor. Deci mulți țărani au rămas dependenți față de stăpânii latifundiilor.⁴

1. Ștefan Meteș – *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, Cluj 1935, p. 70 – 73.

2 și 3 Ibidem, p. LX.

4. *Istoria României*, vol. IV. Ed. Academiei, București 1964, p. 402.

Prin „patentele” din 1853 și 1854, guvernul imperial a recunoscut trecerea pământurilor urbariale, în proprietatea țăranilor, care le foloseau și a dat jelerilor posibilitatea să-și răscumpere servituțiile, dacă aveau bani.

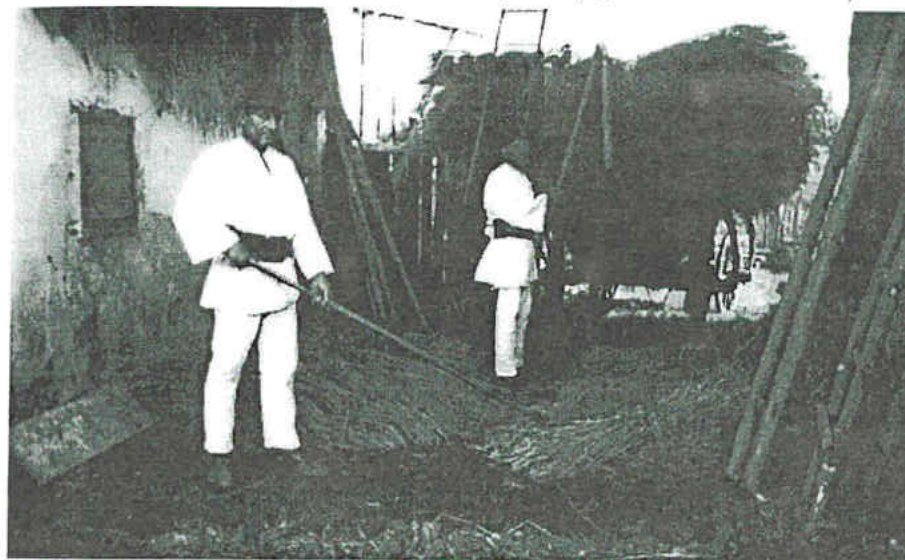
În perioada de după 1848, s-au început comasările masive, necesitatea de gospodărire mai rațională, capitalistă. Pe pământurile alodiale se folosea mai departe munca și inventariul agricol al țăranimii.¹

S-a răspândit foarte mult arendarea pământurilor, munca în dijmă și angajarea argaților pe care îi salarizau în natură sau în bani.²

Și după revoluția din 1848, rămășițele feudale din agricultură erau încă puternice în satul nostru, ceea ce a menținut mult timp flacăra nemulțumirilor în rândul țăranimii sărace până târziu, după al 2-lea război mondial.

Abia pe la anul 1880, apar primele pluguri de fier fabricate la firma Rieger din Sibiu (Astăzi – S.C. Independența S.A. Sibiu), iar prima mașină de treierat, mînată cu aburi a apărut la 1890. La Porumbacu de Sus mai mulți cetățeni în frunte cu Frîncu Gavrilă au cumpărat o astfel de mașină după primul război mondial pentru a le ușura munca la împlătire.

Până la apariția mașinii de treierat, treieratul se făceau cu împlăciul. Gospodarii mai înstăriți împlăteau câte șase, șapte luni. Pentru unii țărani

Împlătirea grâului

1. *Istoria României*, vol. IV. Ed. Academiei, București 1964, p. 406.

2. Ibidem, p. 407.

Țăran venind de la coasă

săraci era ocupația de căpetenie și cea mai lungă. Lucrul acesta dura luni întregi, ziua întregă și noaptea pe lună. Cei mai mulți se întovărășeau doi sau trei – vecini, neamuri, prieteni. Începeau munca cu tactul lor de doi sau de trei, așa după cum îmblăteau în doi sau în trei. Mai ales, noaptea pe lună plină îți plăcea să adormi la tactul ritmic al îmblăciilor, când cu lovituri mai tari, când mai domoale, când cu câte o figură a îmblăciilor, pentru a întoarce snopul, când și când cu câte o minciună, adică cu învârtirea îmblăciilor numai în vânt fără a lovi snopul și fără a pierde tactul.

Nu-ți trebuie multă fantezie, ca să simți că îmblătitul e o versificație în metru antic, iat-o:

în doi: iu-l-u-luuu; lu-lulll

în trei: uul-uul-uullll; uul-uul-uullll'

Variațiile erau o artă spontană la îmblătitori, erau obișnuiți cu bătăile acelea ritmice. Se angajau câte doi-trei

gospodari, unde începea munca cu făcutul ariei, apoi urma îmblătitul, iar la sdârșitul săptămânii vânturarea și cernutul, după care li se făcea cotă parte 8 – 10%. Îmblătitul, în felul acesta a durat până în 1925 – 1930 și chiar mai târziu pentru paie ce le foloseau la acoperirea caselor, grajdurilor, cotețelor, etc. și pentru paie necesare la legatul cocenilor de porumb.

Ocupația locuitorilor satului a fost din cele mai vechi tipuri – agricultura. Agricultura se făcea pe baza unor obiceiuri obștești, străvechi.

Culturile de grâu de toamnă și seară se semănau în unul din cele trei câmpuri în câte era împărțit terenul arabil. Porumbul se semăna în al doilea câmp, iar al treilea rămânea ogor negru. Se folosea sistemul trienal care a fost introdus la mijlocul sec. al XIV-lea. Sistemul acesta implica în sine necesitatea ca toate muncile câmpului să fie făcute simultan, de către toți sătenii, la ordinul celor de la conducerea satului. Toți trebuiau să se supună cerințelor obștii. Celor care plecau mai repede la recoltat, recolta se confisca considerându-se furt (mai ales la porumb), iar cel

¹ Sivirean Sâlca – De la Sibiu la Făgăraș, p. 30 – 31.

Unelte agricole

care rămânea în urmă cu recoltatul, recolta îi era amenințată să fie călcată de vitele satului.

Cerințele obștești se impuneau și prin dreptul de servitute, din lipsa căilor de acces, de a trece peste lotul (locul) altuia. Această situație s-a menținut în toate comunele cu pământ necomasat cum a fost și satul Porumbacu de Sus, până la colectivizare în 1962.

Recoltatul se făcea de către toți cetățenii într-un timp scurt. Animalele cele mai multe erau vaci, boi și bivolițe. Statul maghiar a făcut o mare propagandă pentru introducerea bivoliilor. În acest scop a înființat ferma de bivoli de la Sercaia în 1879.¹

De la această fermă se vindea bivolițe la toate târgurile din Țara Oltului și astfel acest animal s-a răspândit foarte mult, mai ales că nu este așa de pretențios la hrană, cum sunt bovinele. Agricultura a început să se dezvolte, pământul fiind lucrat mai bine. S-au făcut despăduriri în cele 2 bărcuri pentru a se extinde agricultura.

Din punct de vedere al calității, locul este argilos în parte și chiar pietros. Gunoiul este necesar peste tot. Fânate și livezi, atât pentru fân cât și pentru păscutul vitelor și oilor erau în partea dinspre pădure și pe luncile celor două ape: Râul Mare și Liscovul.

¹ Al. Bărbat – Structura economică a satului, București 1944, p. 45.

În anul 1912, o comisie organizată de stat a stabilit opt clase de pământ. Cu cât clasa era mai mare cu atât pământul era mai neproductiv. În registrul parcelar din 1912 figurează la Porumbacu de Sus:

Pământ arabil – 11.513 jugăre (6624 ha) și 704 stânjani (8337 metri pătrați), pământ neproductiv – 264 jugăre (151 ha) și 174 stânjani (956 metri pătrați). Tot în acest registru figurează pădure a foștilor grăniceri sau coloni: 41 jugăre (23 ha), 781 stânjani (8.765 metri pătrați).

Pădurea foștilor coloni era pe Purcăreață până la Sețul Porumbacului de Jos, începând de la linia pășunatului în sus.

Din 1930 statul a dat pădure comunelor astfel:

500 ha, Porumbacu de Sus și 400 ha, Porumbacu de Jos. Fânaț – 1955 jugăre (1125 ha), 1527 stânjani (1380 metri pătrați).

Pășune – 2359 jugăre (1358 ha), 1483 stânjani (1380 metri pătrați).

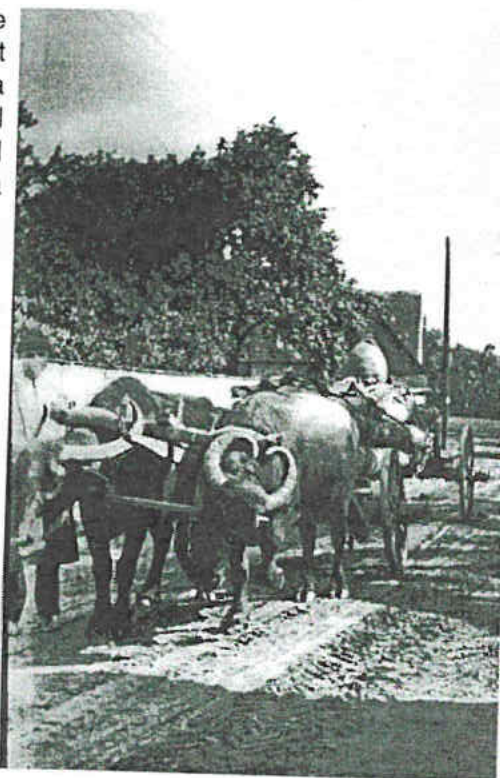
Pădurea statului pe terenul Porumbacului de Sus:

5041 jugăre (2901 ha), 609 stânjani (3145 m.p.).

Până la naționalizarea pădurilor, pădurea foștilor coloni se administra separat, conducerea fiind separată de cea a comunei și a statului.

Curți și grădini în vatra satului – 14.000 jugăre și 796 stânjani. În registrul parcelar figurau 8444 numere topografice. În vatra satului 770 numere topografice.

După registrul parcelar din 1912 erau următoarele numiri de hotar și clase de pământ:

Car cu lemne

Numiri de hotar în partea apuseană și clasa de pământ după registrul parcelar din 1912

Nr. crt.	Terenul	Clasa	Obs.
1.	Imblaca cu Imblăcuța	6	
2.	Dealul Joagării;io	5	
3.	Găvănele – Lunca Bunestilor	6	
4.	Lunca Râului Mare	5	
5.	Pe Imblacă	5	
6.	Imblaca Boarului	8	
7.	Pe pod	5	
8.	La vadul Liscovului	4	
9.	Imblăcuța Mică	4	
10.	Imblăcuța Mare	5	
11.	Dealul Crucii	5	
12.	Gruul Iupului	8	
13.	Piscuțiile	8	
14.	Ogrăzile în Liscov	7	
15.	Piana pe Liscov	4	
16.	Pe Seci	4	
17.	Bărculețul	6	
18.	Dealul Budulăului	7	
19.	Pe Jariste	7	
20.	Imblăcile	8	
21.	Poiana Borăgi	8	
22.	Pe Iazul Stancului	6	
23.	Rocovicioara	8	
24.	La fântâna Pascului	7	
25.	La Richitele	6	
26.	Imblaca Sasului	6	
27.	La Porumbeli	6	
28.	Pe Seciu	7	
29.	După arini	4	
30.	Rocovicioara din jos de drum	6	
31.	Rocovicioara din sus de drum	5	
32.	Mestecăniș	5	
33.	Pe Gruu unde cobori în Liscov	6	
34.	În Poieni	6	
35.	Pe Topili	4	
36.	Câmpul din jos de sat	3	
37.	Săliștea	3	
38.	La Ariniș	3	
39.	Pietrare	3	
40.	La Man de Pristen	3	
41.	Pârăul Comorii	5	
42.	Mestecăniș (Coasta de la Erariu în sus)	7	
43.	Erariu (Lângă drum)	3	
44.	Erariu (în bărc)	7	

Partea răsăriteană

Nr. crt.	Terenul	Clasa	Obs.
1.	Bârcul Glăjăriei	4	
2.	Din Jos de sat	2	
3.	Fântâna Leabului	3	
4.	La râpă	7	
5.	La Porumbacu de Jos	5	
6.	Bârcul Glăjăriei (stânga)	5	
7.	Gruul Lupului	6	
8.	După biserică	2	
9.	Din sus de calea Cîrțișorii	3	
10.	La Covei (curbă de deal încovoiat)	4	
11.	Îmblăca câmpului	5	
12.	Gura tunsului	5	
13.	Gura porcilor	7	
14.	Poduri – coasta	8	
15.	Pietrare	3	
16.	Budulău	4	
17.	Cornul Dealului	5	
18.	Sub fântânele	5	
19.	La sălcile lui Banciu	7	
20.	Lunca Râului Mare	8	
21.	Lunca din Budulău	3	
22.	Prundul	4	

Tot în registrul parcelar figurau proprietari de munte – Șerbota și Bârcaciu, următorii: Esca Alexandru, Cristea Nicolae, Popianoș Gavrilă, Stoichiță Gheorghe, Societatea Carpatină de Turism (pentru cabana Negoiu), Esca Ioan, Popianoș Gh. Nicolae, Popianoș Gh. Gheorghe, Lupu Gheorghe, Stoichiță Valeriu și Lăzăriciu Gheorghe.

Vânatul și pescuitul

Vânat în pădurile noastre se găsea în cantitate mare. Nicolae Iorga a scris: „Porumbacu, e unul din cele mai bune sate făgărășene, și lucrul acesta l-a înțeles și un comite italian născut în Germania, care a venit aici cu servitorii săi englezi și stă în fiecare an luni întregi de zile, vânând codrii cu hăitași români, care-i caută ursul, capra și porcul.”¹

Vânatul caracteristic era, ursul, capra neagră și vulturul. Braconajul, cu toate pedepsele prevăzute de legile în vigoare era destul de frecvent.

¹ N. Iorga – Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească, București, 1906, p. 129.

Din cauza braconajului, vânatul de pădure și de câmp s-a rărit mult în acei ani. O bună respectare a legilor vânătorești ar fi putut face din vânatul ce exista pe la noi un factor economic mult mai important.

Pescuitul a fost și el vestit prin cantitatea mare de păstrăvi. Pescuitul se arenda, ca și vânatul particularilor sau societăților de vânători și pescari. Arenda forma o parte din venitul comunei trecându-se în buget.

Braconajul, în ce privește pescuitul era practicat într-o măsură mult mai mare decât vânatul. Era practicat cu ferocitate, atât în Porumbăcel cât și în Liscov, fiind dureros de distrugător. Se practica secatul, împotriva tuturor legilor protectoare.

Dacă păstrăvul se menținea, totuși, este numai datorită condițiilor naturale pe care le are. Sunt la poalele muntelui bulboci adânci care nu pot fi secate de om prin abaterea apei. Și în acestea însă neînțelegerea omenească și nesațul omului îl distrugea uneori, dinamitându-l.

În anii regimului nostru de democrație populară, sunt paznici de vânătoare. Pescuitul și vânatul este admis numai cu permis și în sezonul indicat. O parte din populație se ocupa cu olăritul și sticlăria.

Olăritul

Socotită ca fiind cea mai veche dintre genurile artei populare, ceramica a ajuns la Porumbacu de Sus la o înflorire deosebită. În sec. al XVII-lea se amintește că olarii din Porumbacu au produs pentru curtea principesei Isabela de la Alba Iulia câteva mii de piese de ceramică, iar în conscripția oficială de la 1721 sunt pomeniți nominal opt olari, dovadă a existenței îndelungate a unui centru ceramic important ale cărui urme se mai păstrează azi în toponimia satului și ale căror produse nu mai pot fi identificate cu precizie.¹

Munca olarilor a fost condiționată de prezența a două elemente din natură: lutul de bună calitate din care se poate lucra vasele și pădurile din care se ia lemnul necesar pentru ardere. Dar numai condițiile naturale nu sunt suficiente ca să lucreze olarii au nevoie de liniște. Pentru a perpetua un meșteșug vechi și care cere priceperea deosebită, cu atât mai mare cu cât este vorba de calitate mai bună, este necesară o anumită stabilitate. Această condiție din urmă se întâlnește mai greu într-un-cât

¹ Cornel Irimie – Portul popular din Țara Oltului, zona Avrig, Editura de stat pentru literatură și artă, p. 10 – 11.

țara noastră a cunoscut adesea vremuri tulburi. De aceea, dacă olari izolați se găsesc în multe locuri, ei ajung să formeze centre de olari, numai în regiunile adăpostite. Îi găsim astfel mai ales în părțile dealurilor, sub munte, apărați de păduri și de înălțimi, departe de drumurile obișnuite ale celor ce invadau mai des câmpiile. Aceste condiții le-au găsit meșterii olari la Prumbacu de Sus, la poalele Negoiiului.

Conscripția din 1722 prezintă în Prumbacu de Sus, nouă meșteri olari care nu aveau nici locuință potrivită în sat și nici moșie în câmp. Iată numele acestora: Comșa Matei, Stan Munteanu, Nicula Olar, Ion Balea, Avram Bărdaș, Ion Cîplea, Comșa Căplea, Todor Spătar și Ion Blidar. Ei erau clasificați de conscripție ca zilieri. Trăiau exclusiv din meșteșug. Vindeau produsele lor prin toate satele și târgurile districtului și chiar în Țara Românească. Făceau în tot anul vase pe seama cetății. Produsele acestor olari erau foarte căutate în Țara Făgărașului și curtea domnească avea mare nevoie de ei, fiindcă singuri furnizau pentru tot domeniul obiectele fragile și indispensabile ce ieșau din mâinile lor dibace. Așa vedem că administratorul curții din Prumbacu trimite în diferite rânduri: o bute de oale smălțuite, trei sute oale țărănești pentru fiert, de trei ori cinci zeci oale de câte 1, 2, 3 ferii, 150 mai mici și 100 capace, 300 oale țărănești roșii, 26 blide smălțuite, 16 cratițe, vase toate smălțuite: 90 oale de 1/2, 1, 2, 3 cupe, 30 capace, 30 cratițe.¹

Olarii din Prumbacu de Sus, erau încărcăți cu sarcini de tot felul și de aceea se plâneau că se pustiesc. Dregătorii îi prea asupreau; de aceea se face această însemnare în conscripția satului din 1680: „Din plângerile olarilor am înțeles, că jurații n-au voit să le facă nici o dreptate, n-au ținut seama nici de munca și nici de vasele pe care le fac în tot anul pentru Măria Sa (Apafi). I-au silit să dea și ei bucate, când ei nu au nici locuință potrivită în sat și nici moșie în câmp. Deoarece bucatele se dau de obicei, ca dijmă, judele domenal să nu mai îngăduie să se mai ia bucatele de la olari, care nu au pământ semănat în câmp. De altfel, aceștia nefiind decât zilieri, dacă se încarcă cu tot felul de sarcini nedrepte, se pustiesc toți din sat. Dacă au unii dintre ei boi, nu-i țin pentru arat, ci pentru căratul pământului și pentru a-și aduce lemnele de foc.”²

1. Ștefan Meteș – *Contribuții nouă la istoria românilor din Țara Făgărașului în veacul al XVII-lea. Situația românilor din domeniul Prumbacu de Jos*, 1680, p. 1 – 9.

2. Ștefan Meteș – *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, vol. I, Cluj 1935, p. CVII.

Meșteșugul era răspândit și între ceilalți locuitori ai satului, căci la Porumbacu e un pământ moale și maleabil, ca o materie plastică, dar după ce olarii i-au dat forma și l-au ars, până ce a căpătat el însuși culoarea roșie, a focului devenind aproape metalic prin duritate și mai ales prin sunet, a fost de mare preț.

Aproape fiecare sat își avea olarul, ba chiar ceva mai în urmă, s-au alcătuit sate întregi numai de olari. Fiecare din meșterii unui asemenea sat își avea un fel de specialitate din oale mari, din ulcere, din oale smălțuite, oale cu flori, etc.

Olăria noastră n-a fost înrăurită de cultura europeană spunea N. Iorga. Ea întrebuițează forme de tot vechi și foarte felurite.

Blidele vechi de prin sate erau numai de lemn, pe un timp când ale boierilor și negustorilor se făceau din cositor al cărui nume ni s-a păstrat de la strămoșii romani.

Blidele se lucrau de meșteri anume, care își alegeau o poiană în pădure și găteau acolo în căsuța sau bordeiul lor, la blide. De aici le vine numele familiilor, Blidari.

Apa de băut se păstra în botă. Alimentele, laptele dulce, laptele pus la prins, murăturile pentru iarnă se păstrau în oale. De asemenea în oale se transporta hrana la câmp, celor plecați la lucru.

Olăria juca deci rolul principal în păstrarea alimentelor, iar formele pe care le aveau oalele erau o dovadă a inventivității celor ce le lucrau.

Vasele stau prinse pe pereți, suite în blidare, viu colorate, prinse de polițe lungi fixate în apropierea tavanului. Pe unii pereți oalele alternează cu icoane pictate pe sticlă, împreună având deasupra chindeaule, de asemenea, colorate puternic, formează ansambluri de mare frumusețe. Ultimele familii de olari la Prumbacu de Sus au fost: Schwartscopec care au lucrat până pe la anul 1900.¹

Sticlăria

Producția meșteșugărească a constituit alături de agricultură și comerț, unul dintre principalii factori care au contribuit la formarea culturii materiale a poporului român. Ea a apărut și s-a dezvoltat de-a lungul veacurilor înregistrând de la o epocă la alta o pondere din ce în ce mai însemnată în ansamblul economiei de pe teritoriul patriei noastre. În cadrul

1 Fățan Ion, născ. 1885.

Prospect al fabricilor de sticlă din Arpașul de Sus și Porumbacu de Sus - 1864. (Arhiva istorică a Filialei din Cluj a Academiei RSR.)

Acoperișul de șindrilă fusese refăcut prin truda iobagilor.

Între 1721 - 1722 sunt cunoscuți la Porumbacu de Sus meșterii glăjari: Ioan Pîrvu, Man Glăjar și Coman Spătar. Ei produceau căni de opal (cu o dungă care imita scrisul sau cu un decor roșu sau albastru). Forme întâlnite pe vasele de inscripție populară, 16 tipuri de sticle, pahare și butelii late.¹

Pe teritoriul principatului Transilvaniei investigațiile au fost cu mult mai reduse decât în Banat. De fapt aici s-au construit prea puține manufacturi noi, îndeobște procedându-se la reutilizarea altora mai vechi. Așa a fost cazul cu sticlăria de la Porumbacu de Sus.²

Pentru a se putea dezvolta industria sticlăriei și olăritul la Cârțișoara și Porumbacu de Sus, aveau nevoie de sprijinul lui Apafi sau al Telekieștilor.³

La Porumbacu de Sus se producea și sticlă opală. Patria ulcioarelor din sticlă opală cu inscripții

cu modele, trebuie s-o căutăm în Transilvania scria Béla Borosos.⁴

Influența stilului Haban și probabil chiar reședința Habanelor transilvănene era la prețioasa sticlărie din Porumbacu. Scriitorul maghiar Béla Borsos arată că probabil marea majoritate a sticlelor opale din Ungaria cu inscripție de model a fost realizată la Porumbacu de Sus.

Pentru fabricarea sticlei au fost folosite trei metode de fabricație. Formarea unei paste de sticlă deasupra unui sămbure de lut, una din cele mai vechi tehnici care în prezent nu se mai folosește; operația de turnare unde materialul de sticlă incandescent se toarnă în forme

1. Drum nou, joi 23 martie 1972, p. 2. (Anul XXIX nr. 8461).
2. Istoria României, III, Ed. Academiei R.P.R., București 1964, p. 412.v
3. Valer Literat - Orașul și Țara Făgărașului, Făgăraș 1943, p. 25.
4. Béla Borsos - Die Glaskunst im alten Ungaru Corvina Verlag, p. 50.

Diferite sticle produse la Porumbacu de Sus

rezistente la temperaturi înalte și suflarea.

Această ultimă metodă este mai nouă decât turnarea. Relația dintre metoda de turnare și metoda de suflare stabilește „suflarea în formă”. Aceste vase care s-au fabricat prin aceste metode pot fi înfrumusețate încât aspectul lor să fie frumos. Aici principalele procese de fabricație au fost tăierea și polizarea. Decorurile s-au realizat la temperaturi înalte și culorile de email topite au fost desenate și arse pe pasta de sticlă; asemănător se fixa și înfrumusețarea aurie pe suprafața sticlei. Așa obținutele copii de cristal de la Porumbacu de Sus era să înlocuiască prețioasele obiecte de cristal de Amethyst, Eubin, sau celelalte pietre prețioase.

Porumbacu de Sus a fost unul din primele locuri din fostul Imperiu Austro-Ungar care a deschis porțile renașterii italiene. În articolele de la sticlăria din Porumbac provine stilului acelei epoci în plină frumusețe la

Diferite sticle produse la Porumbacu de Sus

iveală. Varietatea formelor, a paharelor de sticlă și a cănilor de sticlă posedau atunci deplină expresivitate când cana, formată de suflătorul de sticlă nu era împodobită cu nici-o înfrumusețare – artistul în acest caz era suflătorul de sticlă. Mâna lui da obiectului prin învârtire, întoarcere, ridicare, coborâre, forma finală, căci unicul mijloc artistic era redarea formei. Multe influențe străine au fost folosite de măștrii cunoscători ai acestei arte la obținerea produselor de sine stătătoare. Așa a fost influențată arta sticlăriei la Porumbac prin negustori turci și slavi, care au adus diferite vase de lut, obiecte de metal, bronz și cupru ca și de sticlele orientale și cobalt albastru.

Diferite sticle produse la Porumbacu de Sus

*Diferite sticle produse la Porumbacu de Sus
(la mijloc „Opale”)*

Variatatea lucrărilor artistice din suflătorii de sticlă a fost realizată prin ulcioarele opale suflate în sec. al XVIII-lea care sunt străpunse de o fâșie roșie sau albastră care de asemenea erau înscrispionate. Toarta cânilor era sudată, așa cum au fost și celelalte înfrumusețări care erau înaintea pe suprafața cânilor. Aceste ulcioare corespund în formă, ulcioarelor de lut populare și formează o grupă prețioasă a sticlelor transilvănene din sec. al XVII-lea și al XVIII-lea.

Sticlele de marmură sunt amintite în tratate venețiene în sec. XV. Procesul de înmărmurare poate fi realizat prin amestecarea masei de sticlă colorată sau prin presarea firelor de sticlă colorată în partea superioară a ulciorului. Acest mod de decor se repetă de fire de sticlă presate din afară de atâtea ori în culoarea albastră și la sticlele necolorate suflate în formă de pocal sau la obișnuitele ulcioare mici sau mari.

Ulcioarele mici de acest mod, îndeosebi în sticlă albă, albastră sau verde a fost obținută prin suflare a masei de sticlă incandescentă în forme rezistente la temperatură ridicată. Frumusețea a fost obținută și de reliefele care s-au păstrat până astăzi pe pereții acestor ulcioare, deoarece forma a fost prevăzută cu ornamente plastice.

Este adevărat că în decursul timpului ne-au rămas din aceste obiecte de sticlă prețioasă numai o mică parte în muzee și culegeri. Totuși ne scoate în evidență chiar și această mică cantitate, măiestria rustică și ocupația vechilor maiștri sticlari din Porumbacu de Sus.

Ruinele Glăjeriei

La jumătatea sec. al XIX-lea Glăjeria a ars și a fost construită pe malul Porumbăcelului, pe locul numit și astăzi – la Glăjerie.

La Richirie a fost în apropiere de Glăjerie o căldare de fier rachi, de aici îi vine numele de Richirie din Rachirie.

Construcția a fost făcută din piatră și acoperită cu țiglă. Din cauza condițiilor grele de muncă, a zilelor de muncă prea lungi, a salariilor extrem de mici, precum și a tratamentului nemilos la care erau supuși, muncitorii din manufacturi și-au exprimat nemulțumirea ori de câte ori aveau prilejul. Între anii 1808 și 1820, lucrătorii de la mai multe manufacturi de sticlă (Porumbacu de Sus, Arpaș, Zalău, Bicsad) au cerut de repetate ori majorarea salariilor.¹

Glăjăria de la Porumbacu de Sus, sec. XVIII (La Richirie)

Glăjeria de la Porumbacu de Sus a funcționat până în anul 1904.²

Ziduri de piatră, năruite, reamintesc viața Glăjeriei de odinioară.

La ora actuală este mai puțin chiar decât o ruină, o simplă grămadă de pietre, care tot mai fac de veghe asupra locului unde p dată se ardea sticla.

Dacă sticlăriile vechi au dispărut (acele *Officina Vitrearia*) în schimb la Avrig, arta aceasta continuă până astăzi ajungând în sec. al XIX-lea datorită meșterilor aduși din Boemia și Moravia la o mare dezvoltare înființându-se și o cooperativă de producție „Gh. Lazăr”.

Fabrica de sticlă din Avrig a luat ființă în 1878, fiind înființată de

¹ *Istoria României*, III, Editura Academiei R.P.R., București 1964, p. 811.

² Dr. C. Diaconovich – *Enciclopedia română*, Sibiu 1904, p. 658.

Glăjăria de la Porumbacu de Sus, sec. XVIII-XIX

Emil Porsche care a fost în trecut arendașul fabricii de sticlă din Cârțișoara. În același loc, era moara de hârtie care a luat ființă în 1893. Prin războiul vama, 1886 – 1891, fabrica se închide în 1887. În 1898 se deschide ca filială a fabricii de sticlă din Porumbacu de Sus. În 1890 a luat ființă în Avrig, torcătoria, două mori de făină, gaterul și presa de ulei. Toate au fost alimentate cu apă din Râul Avrigului.¹

Cooperativa „Gheorghe Lazăr” pentru industria și desfacerea sticlei Avrig a luat ființă în 1936. Ea a preluat vechea fabrică de sticlă a fraților Fleissig din Avrig. Membrii cooperativei erau mai mulți locuitori din Avrig și un grup de oameni politici din Sibiu. Vechii proprietari evrei ajunseseră în imposibilitate de plată. Noii proprietari au fost români. Fabrica a lucrat către finele anului 1936 cu 53 sticlari specializați dintre care 45 șvabi și 8 români, 4 funcționari de birou, toți străini și vreo 90 lucrători nespecializați. Numărul total al personalului a variat între 120 – 140 persoane. Capacitatea maximă de producție în 1938 a fost de 60 vagoane anual. Desfacerea sticlei se făcea în diferite părți ale țării.² Cooperativa a funcționat până când a fost naționalizată. (11 iunie 1948). Astăzi funcționează I.I.S. Sticla – Avrig.

¹ Gernat Nussbächer – Brașov, Karpatenrundschaу, 31.III.1972, nr. 13.1
Gernat Nussbächer – Brașov, Karpatenrundschaу, 31.III.1972, nr. 13.

² A. Bărbat – Dezvoltarea și structura economică a Țara Oltului, 1938, p. 185.

Manifestări de luptă împotriva exploatării: emigrarea și haiducia

Emigrațiile au cauzele lor bine cunoscute: supraproducția, organizarea economică defectuoasă, spiritul de imitație și deficitul populației în alte părți.

Organizarea economică defectuoasă împreună de altfel cu politica statului Austro-Ungar de a împiedica elementul românesc în dezvoltarea sa liberă, ne determină să tratăm emigrațiile după arătarea poziției economice generale ale monarhiei Austro-Ungare.

Statisticile prezintă între 1880 – 1900 următoarele pierderi de populație din județul Făgăraș.¹

1880 – 1890	4733
1890 – 1900	4831
1901 – 1910	9302
total pe 30 ani	18866

Până la finele veacului al XIX-lea, emigrațiile din județul Făgăraș se făceau aproape exclusiv în România. Emigrațiile în America sunt înregistrate de statisticile ungurești începând cu anul 1899.²

Între 1899 – 1913 au avut loc următoarele emigrații din județul Făgăraș:

– în America	9109
– în România	5355
– în alte țări	444
Total	14888

Din total, 11.021 emigranți erau bărbați și 3867 femei. Dintre femeile cele mai multe au emigrat în România. În America în perioada 1905 – 1907 n-au emigrat decât 333 femei față de 3561 bărbați. Emigrația femeilor în America se înmulțește în perioada 1911 – 1913. Atunci găsim 395 femei emigrante, față de 1164 bărbați.

Iată cum a progresat emigrația din ținutul Făgărașului în perioada 1899 – 1913:³

¹ Magyar statisztikai Kölemények, Kivändorlas és visszavändarlas, vol. 67, Budapest, 1914, p. 104 – 105.

² Ibidum, 1899 – 1913, Budapest, 1914, p. 53 și urm.

³ A. Bărbat – Dezvoltarea și structura economică a Țării Oltului, 1938, p. 97.

Anul	Numarul emigranților		Total
	În America	În România și alte țări	
1899	12	413	425
1900	4	261	265
1901	198	240	438
1902	222	107	329
1903	656	54	710
1904	363	334	697
1905	1345	590	1936
1906	1183	399	1582
1907	1365	511	1876
1908	149	568	717
1909	823	687	1510
1910	1029	462	1491
1911	271	397	665
1912	718	364	1082
1913	770	395	1165
1899-1913	9109	5779	14888

Este remarcabil faptul, că fenomenul de emigrare în America n-a micșorat decât în mică măsură fenomenul de emigrare în România. Cercetând cauzele speciale ale emigraților, dr. Adrian Negrea, constată următoarele:¹

Oamenii declară drept cauză principală a emigrațiilor „dorința de mai bine”.

Cauzele reale ale emigrației sunt:

- a) Mediul natural sărac
- b) Surplusul de populație.

D. Negrea dă chiar elementele cauzei întâia: 1. – solul e redus ca posibilitate economică; 2. – lemnul n-a dus la industria mare, ci doar la meserii pentru nevoile satului; 3. – pășunile n-au dus la creșterea vitelor pentru rentă, ci doar la întreținerea animalelor de muncă, hrană și îmbrăcăminte. Agricultură se face numai pentru traiul zilnic; 4. – vechile meșteșuguri practicate ca: olăritul, sticlăritul, țesătoria n-au dus nici ele la industria mare. În al doilea rând, ca întregitoare a acestor elemente

¹ Adrian Gh. Negrea – *Procesul de emigrare în America, în arhiva pentru știința și reforma socială*, director D. Gusti, anul XI, 1933, p. 97.

apare reaua organizare economică spre care a fost împinsă Țara Oltului, prin politica economică austro-ungară. Se remarcă întâi, că cea mai mare parte din emigranții din Porumbacu de Sus, erau agricultori, capi de gospodării. Servitorii și zilierii emigranți, care corespund surplusului de populație, erau într-o proporție mică. Se duceau capii de gospodării în America, nu pentru că acasă n-ar fi avut de lucru, ci pentru că munca de acasă în organizarea pe care o aveau nu era destul de producătoare, nu le dădea posibilitatea să-și întărească și să-și dezvolte gospodăriile. Înainte de anul 1900 au fost puțini români în America. Începând cu anul 1900 satele noastre românești din Ardeal se golesc tot mai mult de brațele muncitoare, iar peste ocean începe o nouă viață românească – americană. Dintre cei emigrați, unii își cheamă acolo și familiile, iar alții nu se mai gândesc la cei de acasă. Țara Oltului rămâne numai cu bogații, cu babele, cu moșnegii, cu cei care nu au bani de drum și cu fetele care în cele din urmă pornesc și ele după voinici ca să se mărite. Cei dintâi români care au plecat în America în cete mai mari, au fost cei din Țara Oltului. Oamenii mai umblați în lume mai știutori de carte, ei au fost cei dintâi care au îndrăznit să înfrunte primejdiile necunoscute și să plece în America îndepărtată.

Cel dintâi român care a sosit în America a fost Irimie Proca din Rîșnov care cu alți trei tovarăși ar fi ajuns în America pe la anul 1870.¹

Un altul a fost Silviu Nicoară din Merghindeal.²

Fără îndoială, una din pricinile de căpetenie ale emigrării au fost sărăcia, greutățile mari și multe cu care a avut să lupte țărâtimea noastră. La această sărăcie s-a mai adăugat și vitregia vremilor și răutatea oamenilor. În cântecele noastre populare, în care emigranții noștri își vărsau amarul despărțirii mereu întâlnim vorba – sărăcie.

*Firicel de salumastră
Vai săraca țara noastră
Nu-i în stare să ne ție
Că-i plină de sărăcie.*

sau,

Doamne, mândră-i țara mea

¹ Ion Iosif Schiopul – *Emigrarea în America*, Sibiu 1914, p. 13.

² Ibidum, p. 14.

*Și săracă-i, vai de ea,
Copleșită-i de nevoi
Și-necată de ciocoi
Cari ne scot din țară afară,
Viața ne-o fac mult amară.*

Sărăcia îi mâna așadar pe bieții noștri români să-și părăsească țara în care au trăit moșii și strămoșii lor. Se duceau să-și facă bani în America sau în țară (la București) cum ziceau pentru a-și întări gospodăriile acasă. Idealul lor de viață, nu era acela al rămânerii în America, ideal propriu emigranților determinanți de surplusul de populație. Idealul acesta se putea lega doar de cei mai tineri, care nu aveau casă și copii în satul lor și se lega aproape de toate cazurile de emigrație în România. Dintre cei duși în România puțini s-au mai înapoiat. Aceștia erau recrutați mai mult din familiile supraîncărcate de membrii.

Mai erau și alte cauze de plecau în America, țară îndepărtată despre care înainte cu 20 – 30 ani, abia vor fi auzit. Sărăcia și dorul de câștig îi mâna, scrisorile celor ajunși acolo și înainte de toate, agenții de tot soiul îi chema în America. Apoi îndată ce treceau granițele Ungariei nimeni nu-i mai întreba de unde vin și unde merg. Cei ce plecau în America, plecau și fără pașapoarte, scăpând astfel de necazurile ce li le făceau notarii și solgăbirăii și de taxele și aruncurile ce li se cereau la plecare. Se întâmpla uneori să-i prindă jandarmii, înainte de a trece granița. Atunci erau petrecuți de sulilele jandarmirești până la curtea de unde au plecat și apoi la primărie, apoi la pretură, pentru a-și lua pedeapsa.

Cei ce reușeau să treacă granița se îndreptau spre vapor, la Constanța, sau chiar în altă țară pentru a trece în America. Ajunși în America le făceau un control amănunțit. După controlul făcut dacă nu-i primea, erau obligați să se întoarcă acasă de unde au plecat. S-a pus în aplicare o lege ca fiecare emigrant să aibă la sine 25 dolari (125 coroane) peste cheltuielile de drum până la locul unde vrea să meargă ca să aibă cu ce să se întoarcă înapoi. Astfel mulți au fost siliți să se întoarcă fără să fi ajuns pe pământ american. Se spunea America e țara muncii și primește numai pe cei ce sunt în stare să muncească. Când ajungeau în America călătorii din clasa I-a și a II-a treceau pe pământ american, îndată ce s-a oprit vaporul, cei din clasa a III-a treceau cu vaporeșe mai mici pe un ostrov numit „Ellis Island”, unde se afla o vamă americană numită „Castle Garden”.

Ajunși pe Ellias Island, emigranții treceau mai întâi unul câte unul prin fața unui medic, care îi cerceta așa mai ușor. Treceau apoi pe la un medic pentru vizita de ochi, ajungeau apoi la vizita poliției care-i cerceta cu ce scop se duc în America. Cei ce treceau peste toate vizitele acestea ajungeau în sala de așteptare unde-și schimbau banii și-și scoteau bilet de tren până la orașul unde vroiau să călătorească. Cei pe care medicii nu-i găseau sănătoși erau duși înaintea unei comisii de medici care-i cercetau mai amănunțit din creștet până în tălpi. Cei care nu erau apti de muncă sau sufereau de o boală care se putea agrava, erau opriți. Poliția îi ducea la casa de deportare pe care emigranții au numit-o „casa plângerii”. Aici chinuiau zile și săptămâni de-a rândul până ce vaporul care i-a dus în America îi ducea înapoi. Cei care erau admiși să intre în America se urcau în diferite trenuri pentru a ajunge pe unde mai aveau adrese, de la cei care erau mai demult acolo. Ajunși își căutau bort. Bort era o casă în care locuiau mai mulți muncitori laolaltă, îngrijiți după putință de o femeie, bortăriță, care știa să pregătească mâncare și întreține o casă. În aceste borturi mâncau și dormeau 3 – 4 sau mai mulți inși într-o cameră, uneori câte doi într-un pat îngust, căci românul venea ca străin în țară străină și se trăgea spre locuri unde mai erau români de mai înainte. Și astfel într-o încăpere stau câte 10 inși înghesuți. Trăind atâția oameni împreună în camera fără lumină și aer bolile treceau ușor de la unul la altul și se îmbolnăveau unii chiar de tuberculoză, boală de care nu se mai puteau vindeca și mureau. O parte din emigranții aceștia văzând situația aceasta după un an sau doi se întorceau din nou la poalele munților din Țara Făgărașului de unde au plecat.

Un alt motiv de mare însemnătate, care îi determina să se întoarcă era greutatea de a întemeia în America familie. Țăranii români nu prea încheiau căsătorii cu femei străine de neamul românesc, nici acasă, nici în străini.

În America numărul femeilor române era cu totul neînsemnat în comparație cu numărul bărbaților. Poate nici 15% din numărul bărbaților erau femei, faptul acesta influențând mult reemigrarea. Unica mângâiere a lor era pedia. Plata se făcea tot la 2 săptămâni, de obicei sâmbăta care se numea „payday” zi de plată. Din acest cuvânt țăranii noștri au format un nou cuvânt româno-american – pedie, dându-i înțelesul de plată pe două săptămâni. Pedia cea mai mică pentru un muncitor care nu pierdea vreo zi de lucru era de 25 dolari. Câștigul lunar cel mai mic era prin urmare de 50 dolari (250 coroane). Cei care erau mai îndemânatici își mai făceau câte o calificare și astfel câștigau câte 100 – 120 dolari pe

lună (500 – 600 coroane). Din pedia aceasta românii noștri își plăteau mai întâi bortul. Sub bort (englezește board – masă și locuință) românii noștri înțelegeau toată întreținerea: locuință, masă și spălatul rufelor.

Bortul costa pe lună 14 – 18 dolari după cum într-o cameră erau 2 – 3 sau mai mulți chiriași. Emigrația română în America începea cu anul 1900 după ce a luat sfârșit războiul Statelor Unite cu Spania. În anul 1902 se înființează cea dintâi organizație românească în America, societatea „Carpatina” din Cleveland.

Cauzele cele mai puternice care determină emigrarea în America au fost și rămân cauzele economice. Din Porumbacu de Sus primii care au plecat în America au fost: Preotesi Toader din partea răsăriteană și Silca Visarion din partea apuseană. Ei au plecat în 1902 fără pașapoarte, peste graniță, însoțiți de niște cetățeni din Merghindeal.¹ În același an a plecat Bădilă Ioan (Bădilul) cu pașaport.²

Cu toate că Munții Făgărașului care poartă pe coama lor blana zăpezii întreg anul nu au alte trecători în afara celor de la Turnu Roșu și Bran, fiind măreți și prăpăstioși, ei n-au fost nicicând despărțitori de frați de-a lungul istoriei noastre zbuciumate. Ei au fost trecuți dintr-o parte în cealaltă de fugari, pribegi și ciobani și de badea Cîrțan care spunea adeseori:

„Cine dracu a văzut graniță în mijlocul țării?”

„În luna aprilie 1911 au emigrat din Ungaria 5168 de persoane. În aprilie 1912 au emigrat 8092, dintre care 7345 au avut pașapoarte. Dintre emigranți 7108 au plecat în America, 544 în România, 210 în Germania, restul în alte țări”.³

Cei mai mulți dintre emigranți se angajau pe unde puteau pentru un salariu de mizerie. Au fost unii care au ajuns negustori și industriași în Vechiul Regat.

Emigranții din Porumbacu de Sus, Porumbacu de Jos, Sărata și Scorei care au ajuns negustori și industriași în Vechiul Regat:⁴

Satul	Numele și prenumele	Felul comerțului	Domiciliul
Porumbacu de Sus:	Capățînă Nicolae	librărie	Medgidia
	Frîncu David	croitorie	București
	Lupu Vasile	negustor	Brăila
	Preotesi Procop	prăvalie	București
	Preotesi Victor	prăvalie	București
Porumbacu de Jos:	Voineag Valeriu	restaurant	Constanța
	Bratu Pantelimon	cârciumar	Calarași
Sărata:	Măsariu Gheorghe	tutungerie	Constanța
	Măsariu Nicolae	prăvalie	Constanța
	Oana Valeriu	bodegă	București
Scorei:	Țeposu Aurel	depozit ziare	Constanța
	Ciungu Gheorghe	comerciant	București
	David Ion	depozit ziare	Constanța
	Marcu C-tin	tutungerie	Constanța

Emigranții din Porumbacu de Sus, Porumbacu de Jos, Sărata și Scorei care au ajuns negustori și industriași patroni în America:¹

Satul	Numele și prenumele	Felul comerțului	Domiciliul
Porumbacu de Sus:	Bardaș Nicolae	bacanie și manufactură	Detroit - Michigan
	Bardaș N. Nicolae	băcănie	Canton - Ohio
	Capățînă Irimie	patron electrician	Detroit - Michigan
	Țiplic Dumitru	restaurant	Indiana Polis-Indiana
	Țiplic Alexandru	brutărie-băcănie și manufactură	Colonia Indiana
Porumbacu de Jos:	Voineag Alexandru	cârciumă	Detroit - Michigan
	Bratu Ilie	comerciant	Detroit - Michigan
	Cismaș Ion	comerciant	Detroit - Michigan
	Cismaș Ilie	comerciant	Detroit - Michigan
	Poșa Octavian	comerciant	Detroit - Michigan
Sărata:	Poșa Vasile	comerciant	Detroit - Michigan
	Cîndea Achim	notar public	Pontia - Michigan
Scorei:	Ciungu Leon	comerciant	Detroit - Michigan

1 Al. Bărbat – Dezvoltarea și structura economică a Țării Oltului, 1938, p. 277.

1 și 2. Capățînă Grigore și Fătan Ion, născ. 1885.

3. Foaia Poporului – 30 iunie 1912, p. 8.

4. Alexandru Bărbat – Dezvoltarea și structura economică a Țării

Este interesant că pe la Porumbacu de Sus veneau și de departe de pe Ardeal cum spun porumbăcenii noștri, să treacă granița în România.

La sfârșitul sec. al XIX-lea un grup, silit de foamea ce domnea, a venit de peste Olt, de către Tîrnave și sub conducerea unui locuitor din Porumbacu de Sus, au voit să treacă prin muntele Scara în România. Începând o vreme rea, cu ninsoare conducătorul lor le-ar fi zis: „să se întoarcă îndărăt, căci pe o astfel de vreme este imposibil de a merge pe munte mai departe”. Atunci mulțimea ar fi răspuns conducătorului „să meargă numai înainte că de unde nu, este vai de el”. Văzând conducătorul pericolul în care se afla la un moment bine venit a luat-o la fugă și lăsând pe străini pe munte s-a reîntors în sat.

Străinii însă tot nu s-au întors ci au încercat să meargă mai departe până ce li s-a înfundat poteca cu totul.

Începând o vijelie grozavă și întunecându-se tot mai tare, au luat-o apoi și ei la fugă, îndărăt. Când au ajuns la golul de sub cea dintâi coastă din apropierea muntelui Scara, n-au mai știut în ce direcție să apuce. Pătrunși de frig și îngroziți de spaimă au fost trântiți jos și îngropați de viscol în zăpadă, unde și-au și aflat pieirea. Numai o fată a scăpat cu viață, care ca prin minune a putut răzbi prin pădure până la Porumbacu de Sus, aducând vestea despre marea nenorocire a celor vreo 50 de oameni, care au vrut să treacă granița în România.¹

Cea mai mare parte a capitalurilor importate din America s-au folosit la îmbunătățirea gospodăriilor agricole. Cei înapoiți din America și-au clădit de obicei case noi din cărămidă în locul celor vechi din lemn și și-au înnoit la fel șurile și grajdurile pentru vite. Dacă le-au mai rămas parale, au cumpărat pământuri de la cei lipsiți de bani care nu fuseseră prin America și-au mai depus pe la bănci din ce le-a mai rămas. Dincolo de zidurile ridicate din puterea dolarilor au rămas însă stăruitoare și aproape neatinse, vechile realități economice ale satului nostru. Capitalurile importate din America au întărit gospodăriile multora, au consolidat vechile gospodării, dar n-au transformat nimic din sistemul lor bătrânesc. Aceste capitaluri n-au produs nici-o revoluție economică a satului. Ele n-au produs nici-o raționalizare a culturilor și a condițiilor de muncă anterioare. În industrie și comerț au intrat puțini dintre cei înapoiți. Faptul poate fi pus în legătură atât cu idealul vieții rurale, idealul

1. I. Turcu – *Excursiuni în Țara Bîrsei și în Munții Făgărașului*, p. 182 – 183.

pe care mulți nu l-au părăsit, cât și cu aptitudinile lor profesionale. Fuseseră agricultori întâi, au ajuns apoi muncitori industriali, ei nu mai puteau să se apuce la bătrânețe decât cu greu de o nouă îndeletnicire. Mai multă încredere nu avu în bănci. Îi găsim ca depunători la bănci. Cu banii depuși de ei ia ființă și în Porumbacu de Sus în anul 1908, banca „Negoiul”.

Nicolae Iorga spunea despre aceste emigrări în America următoarele: „Călătoriile românilor sunt în legătură cu anumite posibilități de dezvoltare foarte variate”.

Românii din America au fost atrași întâi de toate fabricile de oțel, unde munca este și azi de zi și de noapte.

Am menționat strigătul acela, ieșit din gura unui român care-mi spunea: „aceasta e o țară de rupt oasele”, iar o femeie se plângea: „cărăm greutățile cele mai mari, noi pe umerii noștri”, femeii de abia 20 de ani, ale căror oase erau mutate, strâmbate de munca îngrozitoare, pe care afară de negrii, nu o mai face nimeni, dar pe care românii o fac. Așa trăiesc românii în America. Din lumea aceasta țărănească pe care o cunoaștem, devenită lume muncitorească, se ridică uneori oameni cu averi. E o plăcere să-i vezi pe oamenii aceștia înstăriți, întreprinzători, care însă sunt foarte puțini”.¹

Haiducia

Haiducia este pomenită documentar în Transilvania din prima jumătate a sec. al XIII-lea. Ea a cunoscut un pronunțat caracter antifeudal al luptei de clasă. La originea acțiunilor haiducești, a stat întotdeauna nedreptatea socială, exploatarea și lipsa de dreptate a autorităților.

„Haiducia n-a fost o acțiune a hoților de rând, cum o prezentau autoritățile, ci sărăcia a împins la luptă izolată, cu arma-n mână, deci este un aspect eroic al luptei de clasă și nicidecum unul tâlhăresc”.²

Haiducii erau oameni foarte isteți și îndrăzneți. Acestor calități se datorește faima creată în popor, ce i-a creat numeroase cântece de eroi care luptă împotriva asupririi și cărora nu le păsa de jandarmi ungurești cu pene de cocoș, puși în serviciul latifundiarilor exploatare. Ceata era principala formă de organizare a haiducilor.³

1. N. Iorga – *Românii din America, Note de drum și conferințe*, 1930, p. 284.

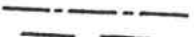

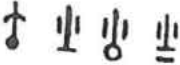

2. Istoria României, vol. II, p. 253.

3. S.I. Gîrleanu – *Haiducie și haiduci*, Editura enciclopedică română, București 1969, p. 22.

SEMNE CONVENȚIONALE PENTRU HĂRȚILE MILITARE Pentru trupele române

Simbolul

Ce reprezintă

	Zonă de concentrare
	Aliniamente ocupate
	Linii de despărțire între mari unități și unități
	Direcție de ofensivă (de atac)
	Direcție de retragere
	Brigadă de cavalerie
	Regiment, divizion sau escadron de cavalerie
	Regiment sau batalion de infanterie (grăniceri)
	Baterii de diferite calibre
	Batalion (infanterie, grăniceri, vânători, miliții)
	Artilerie în poziție
	Cartierul (punctul de comandă) al Corpului 1 armată

În 1915, Italia rupe legăturile cu Tripla Alianță și intră în război de partea Antantei. Bulgaria se alătură puterilor Centrale. Prin intrarea în război a Bulgariei, România era înconjurată de jur împrejur de un brâu de foc: în sud Bulgaria, în est Rusia, în vest Austro-Ungaria și Serbia, în nord Austro-Ungaria, Germania și Rusia.

În acești ani țara noastră deși se afla la confluența sferelor de influență ale marilor puteri imperialiste care își disputau dreptul la dominație și în această parte a lumii, a reușit să se mențină pentru un timp, neutră.

În 1916 însă după primirea unui adevărat ultimatum din partea Antantei, care o soma să intre în conflict acum sau niciodată, România a ieșit din neutralitate și s-a alăturat Angliei, Franței și Rusiei. Cedând presiunilor puterilor Antantei, cercurile conducătoare ale țării au hotărât intrarea în război alături de Anglia, Franța și Rusia care promiteau satisfacerea dezideratului unității noastre naționale.

Dar care era situația frontului în momentul intrării României în război?

În 1916, Comandamentul militar german, mutase din nou centrul de greutate în vest. La sfârșitul lunii februarie, armatele germane dezlănțuiseră o puternică ofensivă în zona Verdun cu scopul de a cuceri Parisul. În mai, armata austro-ungară a pornit la atac pe frontul italian. Situația Antantei era critică. Ea a cerut în acest moment României să intre în război pentru a obliga armatele germane să slăbească presiunea exercitată în vest.

România a acceptat să intre în foc de partea Antantei, printre altele, cu condiția ca armatele aliate să pornească o energică ofensivă în fața Salonicului și în Galiția. Dacă această ofensivă ar fi avut loc, trupele puterilor Centrale ar fi fost immobilizate în sud și răsărit, iar românii ar fi putut înainta nestingheriți peste crestele Carpaților până în inima Austro-Ungariei.

O asemenea acțiune militară ar fi schimbat cu totul mersul războiului. Germanii ar fi fost nevoiți să dizloce trupe din Franța și din răsăritul Europei pentru a le trimite împotriva României. Austro-Ungaria ar fi fost obligată să ia de pe frontul italian câteva divizii pentru a stăvili înaintarea românilor. Anglia și Franța, în aceste noi condiții, ar fi putut să treacă la o contraofensivă, ceea ce ar fi obligat armatele Puterilor Centrale sau să moară eroic, dar stupid, sau pur și simplu să capituleze și comandamentul militar german ca să nu mai vorbim de cel austro-ungar, ar fi ales cea de-a doua soluție: capitularea.

SEMNE CONVENȚIONALE PENTRU HĂRȚILE MILITARE

Pentru trupele inamice

Simbolul

Ce reprezintă

Zonă de concentrare

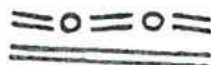
Aliniament ocupat

Direcție de ofensivă

Direcție de retragere

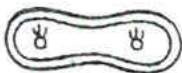
Linii de despărțire de mari unități și unități

Devizie de cavalerie

Regiment sau batalion de infanterie (alpin)

Artilerie în poziție

Ofensiva română în Transilvania

În noaptea de 27 – 28 august 1916, trupele române au atacat frontiera austro-ungară. Zidul de temniță, care închidea o jumătate a neamului românesc, era dărâmat. Trupele române ocupau coamele munților și trecătorile de la Vîrciorova la Dornă. La 27 august ele primiră ordinul ca la ora 9 seara să treacă frontiera și să atace trupele austro-ungare ce vor întâlni. Coloanele române înaintează voios, într-o înălțare sufletească, ușoară de înțeles. Este ziua triumfului, răzburarea suferințelor milenare.

La începutul lunii septembrie 1916, situația trupelor românești pe frontul carpatic, se prezenta în felul următor: de la Vîrciorova la izvoarele Argeșului se întindea armata I-a, general Culcer, cu caracterul general la Craiova. Ea înaintase cu divizia I-a în Valea Cernei și se găsea în fața Orșovei; cu divizia a II-a pe Valea Jiului, unde ocupase Petroșanii și Defileul Merișor; cu grupul Lotru – Olt, mai târziu diviziile 13 și 14 ieșise din defileul Oltului și se răspândeau în câmpia Sibiului. Ca rezerve ale armatei a I-a erau destinate diviziile 2 și 12.

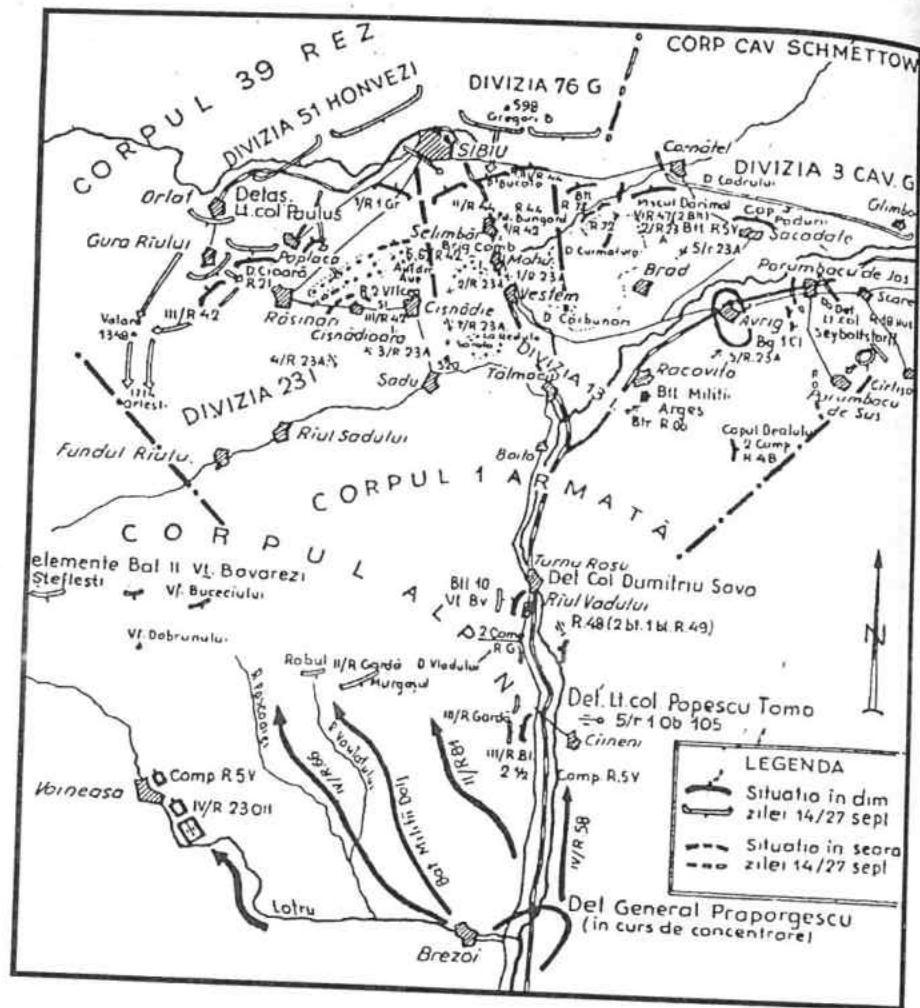
La centru armata a II-a, sub comanda generalului Averescu. La 3 septembrie 1916, generalul Averescu ia comanda armatei a II-a. Ea era formată din corpurile de armată II (div. III și IV) și III (div. V și VI).

Armata a II-a după ce ocupase Brașovul, se pregătea să treacă Oltul ca să înainteze în direcția nord-vest, spre linia Făgăraș – Sighișoara. (vezi harta). Era grupul cel mai compact, care mulțumită situației terenului putuse să-și concentreze într-un mănunchi diviziile ce-l compuneau. Erau: divizia IV-a la stînga, divizia III-a la centru, diviziile V și VI la dreapta. Ca rezerve se formau în spate, diviziile XXI și XXII. La aripa dreaptă a frontului român, era armata a IV-a, sau de nord, comandată de generalul Prezan. Prin văile transversale ale Carpaților Moldovei, înaintau în continue lupte spre văile superioare ale Mureșului și Oltului, diviziile 7, 8 și 14, respingând continuu pe inamic; pe stînga armatei, înainta divizia a II-a de cavalerie, căutând a stabili legătura cu armata a II-a.

Nu se reușise încă să se stabilească nici-o legătură între cele trei armate românești nici între frontul românesc și frontul rusesc.

Forțele dușmane

Trupele dușmane care încercau să se opună înaintării românilor erau cele ce constituiseră armata I-a austro-ungară, comandată de

Desfășurarea acțiunilor în „capul de pod de la Olt”
în ziua de 14/27 septembrie 1916

generalul Arz Von Straussembérg, de origine sas din împrejurimile Sibiului. Armata I-a făcea parte din grupul de armate al arhiducelui moștenitor Carol și se găsea în prelungirea armatei a VII-a (general Koevess), care ocupă Carpații Bucovinei și Galiției. Grupul de nord-est era format din trei divizii austro-ungare: 61 și 39 de honvezi și 71 de infanterie, care cuprindea regimente de secui; se adăuga o brigadă de landsturm de

Regimentul 21 infanterie, pleacă pe front.

husari. Din armata I-a austro-ungară făceau parte și porumbăcenii de sus încorporați în armată. Grupul Morgen se întindea din regiunea Dornei până în regiunea între Sighișoara și Brașov.

În partea de sud, grupul Morgen se continua cu grupul de sud, comandat de generalul prusian V. Stoabs – comandantul corpului 39 de rezervă. Acest grup era în rândul lui împărțit în două părți: La aripa lui stângă întinzându-se până la vest de Sibiu, era un grup format din divizia I-a de cavalerie austro-ungară, divizia 3-a de cavalerie germană adusă pe frontul rusesc și divizia 51 honvezi. Comandant era generalul german de cavalerie – contele de Schmetow.

Importante unități de ajutor debarcau zilnic în centrele de concentrare de la Cluj, Deva și Timișoara, de unde erau îndreptate spre fronturile de luptă. Pentru grupul Morgan erau destinate diviziile 72 –

austro-ungară și 89 prusiană, aduse din Lituania; pentru grupul Staabs: divizia 76 germană, corpul alpin bavarez, adus de la Verdun și brigăzile de munte a 2-a și a 8-a austro-ungare de pe frontul italian. În chipul acesta adversarul se întărea pe fiecare zi ce trecea, încât după trei săptămâni forțele austro-ungare din Ardeal se ridicau la 9 divizii și o și 4 brigăzi de infanterie, 2 divizii și o brigadă de cavalerie, echilibrând forțele românești aproape divizie cu divizie.

La 18 septembrie, generalul Falkenhayn luă în primire comanda armatei a 9-a germane. O fază nouă începea în războiul din Ardeal. Forțele celor trei armate române trebuiau, concentrate, legate una de alta și aduse pe Valea Mureșului. Înaintarea se făcea cu încetineală, de ajutoare în Dobrogea și la Dunăre. Comandantul armatei a II-a generalul Averescu, este chemat și trimis pe frontul de la Turtucaia. Comanda armatei a II-a este luată de generalul Crăiniceanu.

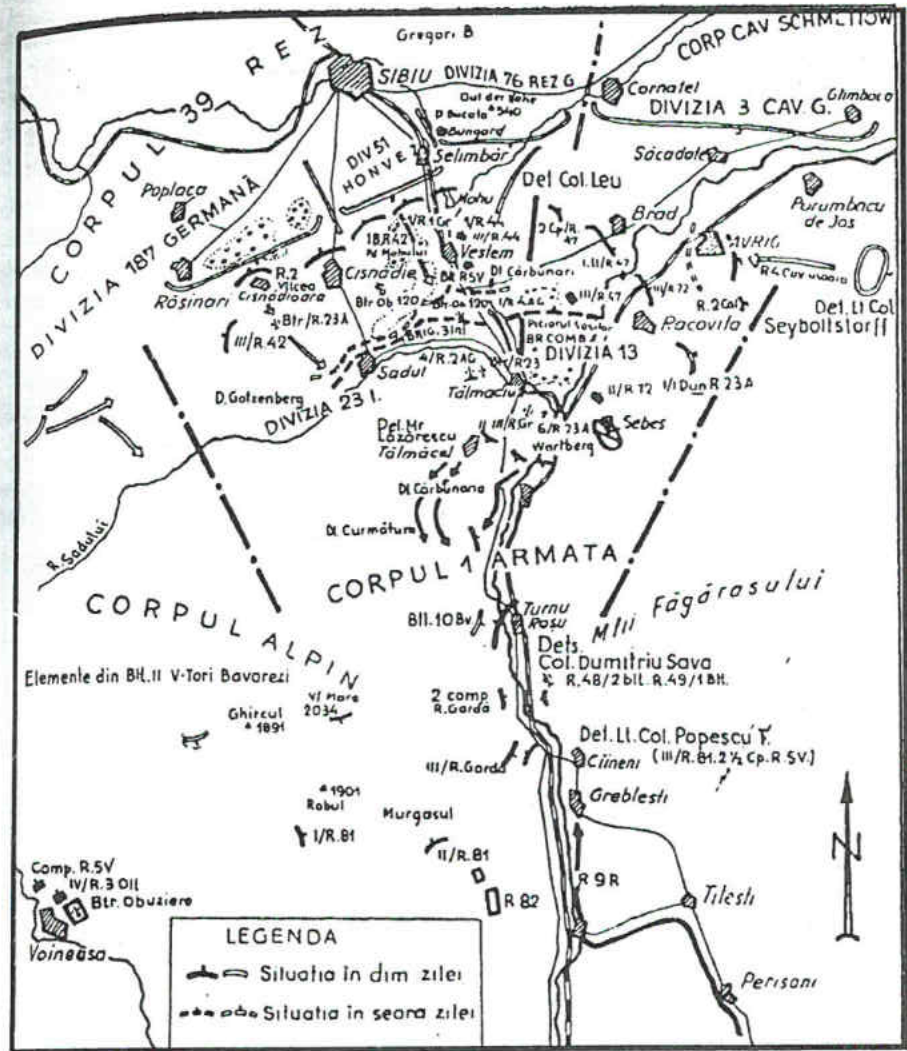
Misiunea încredințată lui Falkenhayn era trecerea imediată la ofensivă. Acțiunea principală a lui Falkenhayn se îndrepta împotriva armatei a II-a. Această armată îl amenința serios dinspre Făgăraș; presiunea ei devenea din ce în ce mai puternică asupra aripei estice a armatei germane de la Sibiu.

Dispozițiile comandamentului german tindeau, în primul rând, să-și regrupeze trupele. Astfel, în timp ce corpul alpin se stabilea în pozițiile de munte, în dreapta și în stânga Oltului, pe când diviziile de cavalerie ale lui Schmettow și diviziile de infanterie ale lui Morgen ațineau cale armatei a II-a românești, mascând mișcările de concentrare ale grosului armatei a IX-a, celei trei divizii ale lui Staabs se grupau cu fața spre răsărit, spre a lua ofensiva armatei a II-a românești în direcția Făgăraș – Brașov.

În concepția lui Falkenhayn, această acțiune amenințând flancul de sud al armatei române, va determina retragerea elementelor înaintate ale

Generalul Alexandru Averescu - comandantul armatei a II-a române.

Acțiunile de luptă desfășurate în ziua de 15/28 septembrie 1916.

acestei armate, din direcția Sighișoara și în felul acesta va ușura situația grupului Morgen și a armatei austro-ungare a lui Arz, care erau nevoite să se retragă mereu sub presiunea armatelor Crăiniceanu și Prezan.

În acest timp armata a IV-a (de nord) și armata a II-a române, își continuau acțiunea lor de înaintare spre linia Mureșului. Înaintarea era mai repede la armata gen. Prezan. Trupele acestei armate bătând trupele lui Arz, începeau să coboare pantele de apus ale munților Gurghiului și Harghitei, în văile de sus ale Târnavelor. La sud-vest de Odorhei, ele se legau prin o slabă legătură de cavalerie cu trupele Armatei a II-a, care ajunseseră pe o linie aproximativă: Moha – Bărcut – Cincu Mare – vest de Făgăraș.

Comandanții Armatei a II-a Române

Pătrașcu
Stratilesco
Arghirescu

Rujinski
Văitoianu
Averescu

Văleanu
Mărgineanu
Moșoiu

Armata a II-a era redusă la trei divizii: 6,3 și 4 și 2 brigăzi de călărași (2 și 3); celelalte divizii fuseseră trimise la Dunăre (21 și 22) sau Dobrogea (div. 5-a).

În fața armatei a III-a române, se găseau cele 2 grupuri dușmane: la sud de linia Hîrtibaciului – grupul Morgen (diviziile 89 prusiană și 71 austro-ungară); la dreapta lui, călare pe linia Oltului și sprijinindu-se cu propria dreaptă pe Munții Făgărașului era grupul Schmettow, (div. I-a de cavalerie austro-ungară și divizia a II-a de cavalerie germană, întărită cu

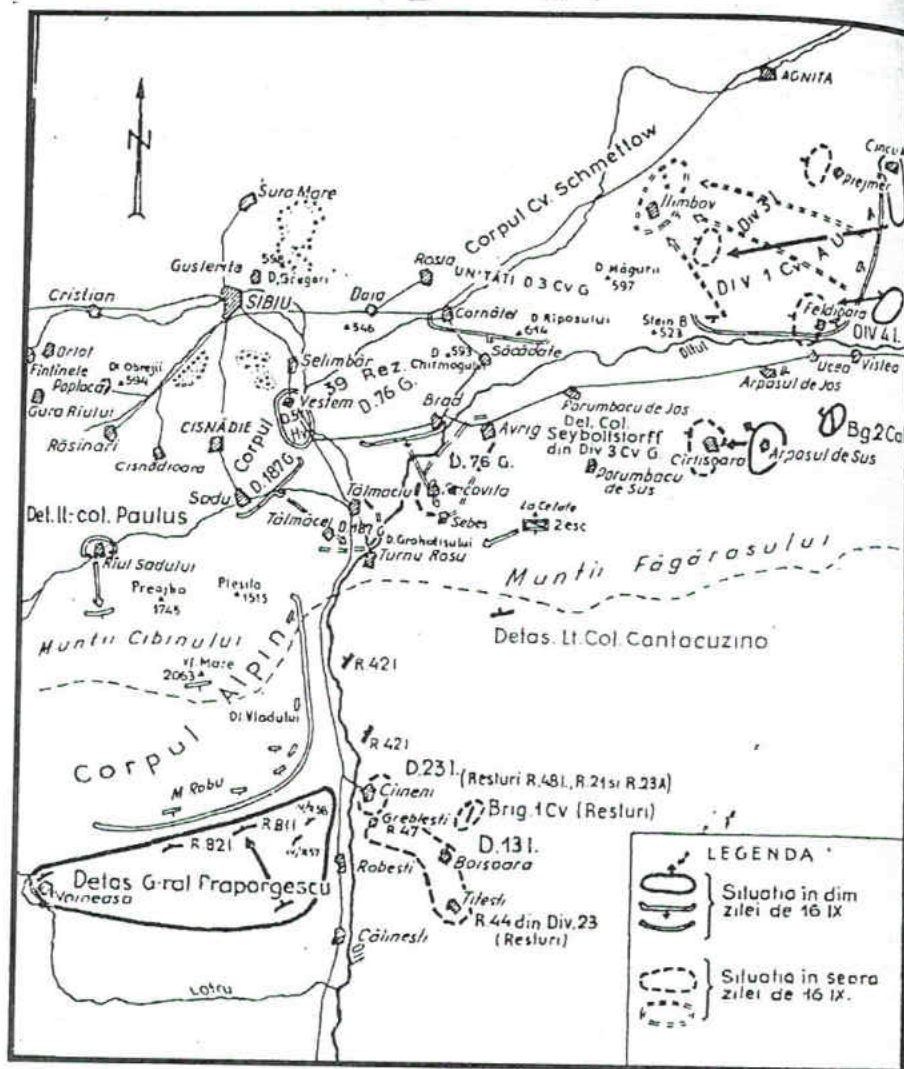
infanterie și artilerie). În spatele acestui grup se organiza grupul Staabs în vederea unei noi ofensive.

Ofensiva armatei a II-a române

În după-amiaza zilei de 27 septembrie 1916, dispozițiile de înaintare ale armatei a 2-a au fost comunicate trupelor. Armata trebuia să se pună în mișcare cu toate cele trei divizii și anume cu divizia 4-a la stânga, a 3-a la centru, și a 6-a la dreapta. Divizia a 4-a pornind de la Făgăraș spre Sibiu, de-a lungul Oltului, trebuia să stabilească legătura cu corpul de Olt la Tălmaciu.

Mai la nord, divizia a 3-a trebuie să urmeze drumul Crihala – Cincu Mare – Agnita. La aripa dreaptă divizia a 6-a plecând din Cohalm va înainta prin Bărcut spre Hendorf. Brigada a 2-a de călărași va proteja flancul stâng al diviziei a 4-a, și brigada a 3-a de călărași, flancul drept al diviziei a 6-a, stabilind legătura prin divizia a 2-a de cavalerie în regiunea Saschiz, cu armata de nord.

Divizia a 4-a se puse în mișcare în seara zilei de 27 septembrie, între Munții Făgărașului la stânga și râul Hîrtibaciul la dreapta având ca ax de înaintare, Valea Oltului. Mișcarea era îndrăzneată, promițătoare de rezultate frumoase, dar și plină de riscuri. Ea prelungea mult frontul armatei a II-a, care era și ușor înclinat de la nord-est – sud-vest, făcând o periculoasă ieșitură spre vest și expunându-și flancul dinspre nord atacurilor dușmanului. Afară de aceasta, înaintarea se făcea pe un coridor îngust de-a lungul văii Oltului, având în stânga, zidul înalt al Carpaților, Făgărașului, iar pe dreapta era linia inamicului. Altă retragere nu era decât tot același drum. Dar în războaie, mai mult decât în orice împrejurare, norocul ajută pe cei curajoși; și apoi la capătul drumului era corpul de Olt, care prins în vâltoare se zbătea și-și întindea nerăbdător brațele chemând ajutor. Trupele diviziei a 4-a, înaintau pe 2 coloane: una la nord de Olt, respingând la Calbor 4 escadroane inamice atacând din nou pe dușman la Cincșor de unde-l respinge și în seara de 28 septembrie ocupă Rucărul pe Olt. Coloana ce opera la sud de Olt înainta greu într-un ținut întretăiat la fiecare pas de pâraie și torenți ce vin din munte spre a se vărsa în Olt despărțite prin muchii de dealuri cu povârnișuri repezi. Ea ocupă Viștea de Sus și de Jos, respingând avangărzile dușmane. La Ucea de Sus regimentul 6 de vânători, atacă regimentul 18 de husari germani și îi respinge dincolo de Oprea – Cîrțișoara. După o noapte de

Situația trupelor române și inamice în defileul Oltului în ziua de 16/29 septembrie 1916.

marș greu și ciocniri pe întuneric între patruli în dimineața zilei de 29 septembrie, românii intră în Arpașul de Sus.

La centrul armatei a II-a, divizia a 3-a lovește cu putere pe dușmanul care ocupă Rodbavul cu cavalerie descălecată infanterie și 8 tunuri, îi înfrânge, îi capturează 200 de prizonieri și-l urmărește până dincolo de Cincul Mare pe care-l ocupă în noaptea de 28 – 29 septembrie.

Aripa dreaptă a armatei a II-a, divizia a 6-a pornește de la Cohalm(Rupea), atacă între Stena și Viscri pe dușman – trupe din divizia 71 austro-ungară, luând prizonieri 2 ofițeri și o sută de soldați sfărâmând rezistența ce i se opunea și ocupă linia Bărcut – Moha. La dreapta divizia a 71-a ungară a fost aruncată spre Hendorf, în spatele Hirtibaciului. Temându-se de întoarcerea aripei sale drepte, Arz dă ordin diviziei 71-a să se retragă înapoia liniei Hendorf – Iacobeni.

La extremitatea dreaptă brigada a 3-a de călărași a ocupat prin luptă Feișer și Bundorf.

Armata a II-a făcuse în ziua de 28 septembrie un salt formidabil. Împrăștiind forțele dușmane ce întâlneau în cale ia se găsea desfășurată în seara zilei pe un front de 60 km desenând un arc de cerc ce se rezema cu stânga pe Munții Făgărașului la Arpaș, iar cu dreapta stîngea regiunea dintre Homorod și Tîrnava Mare. Capetele coloanelor diviziei a 4-a cea mai înaintată, erau la 12 km de linia Porumbacelor, ocupată de husarii lui Schmettow, aripa stîngă a armatei a IX-a.

Oprirea ofensivei armatei a II-a

Divizia a 4-a luptând greu cu terenul accidentat desfundat de ploaia ce cădea într-una mai mult decât cu dușmanul abia înaintase câțiva km. Divizia a 3-a la nord de Olt atacase trupele diviziei a I-a de cavalerie austro-ungară întărită cu regimentul de „Chevaux-légers” adus de la sud de Olt și de regimentul 8 infanterie de Landwehr, rezerva armatei a IX-a a dus cu automobilele pe câmpul de luptă și un detașament de obuziere ușoare, le bătuse și atinsese linia Chirpăr – Ilimbav – Săsăuși.

Ce folos însă, bătălia de la Olt se sfârșise, ajutorul târziu al armatei a 2-a nu-și putu produce efectul. Corpul de Olt se retrăsese pe frontiera muntoasă, continuarea ofensivei armatei a II-a nu mai răspundea la nicio trebuință tactică. Dimpotrivă ea risca să se pună însăși într-o situație primejdioasă. Eșecul diviziei a 6-a lăsase dreapta armatei descoperită. Numai viteaza intervenție a regimentului 3 vânători scăpase divizia de

dezastru. Amenințarea rămânea însă în picioare și ea trebuia conjurată. După propunerea generalului Crăiniceanu, Marele cartier hotărî suspendarea ofensivei armatei a II-a și o nouă grupare a forțelor ei spre a muta ofensiva la dreapta unde noul grup al lui Morgen constituia pericolul. Divizia a 3-a primi ordinul să se retragă și în marșuri forțate să se deplaseze spre dreapta diviziei a 6-a. Divizia a 4-a să se retragă spre a constitui rezerva armatei a 2-a. Divizia a 2-a de cavalerie fu alipită armatei a II-a.

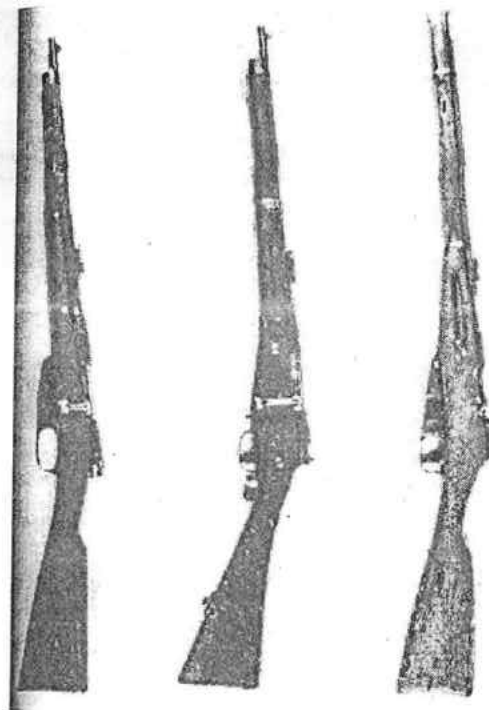
Lupta de la Porumbacu

Între 28 și 30 septembrie 1916 s-au dat lupte crâncene între divizia a 4-a condusă de generalul Simionescu în înaintarea ofensivă spre Sibiu, în ajutorul corpului de Olt și între trupele germane ale lui V. Morgen.

Divizia a 4-a română, înaintase mai repede decât diviziile 3 și 6. Dacă brigada trupelor Feldioara care înainta pe la nord de Olt, respingând trupele de cavalerie descălecate ale diviziei a 3-a română, cealaltă brigadă care înainta la sud de Olt în strâns contact de luptă cu husarii diviziei a 3-a de cavalerie germană, înaintase mult mai departe decât brigada pereche. Față de această înaintare amenințătoare Falkenhayn trimise trupe din divizia 77 infanterie germană, ca să întărească rezistența husarilor. Totuși românii, deși bătuți de artileria grea germană instalată pe Dealul Chicera, respinseseră din nou la 29 septembrie pe dușmani în Oprea – Cârțișoara și se pregăteau să atace la 30 septembrie principala linie dușmană care se sprijinea cu stînga pe Olt, cu dreapta pe munți, trecând prin Porumbacu de Jos, Sărata și Porumbacu de Sus. Atacul trebuia să aibă loc a doua zi. Succesul ofensivei noastre emoționează pe dușmani. Falkenhayn se teme de o rupere a frontului între armata a 9-a germană și armata I-a austro-ungară și consideră situația ca insuportabilă. Spre norocul dușmanului însă ofensiva noastră trebuie suspendată ca nemaifiind de nici-un folos. Bătălia de la Sibiu se terminase, corpul de Olt se retrăseseră dincolo de frontieră.

În seara de 29 septembrie se dădu diviziei a 4-a ordinul de oprire a luptei și de retragere. Ordinul de retragere poate fi înmănat în cursul nopții de 29 – 30 generalului Boureau, comandantul brigăzii – Feldioara. El nu ajunge însă la timp colonelului Păianu, comandatul brigăzii de sud. Din această cauză brigada pornește în zorii zilei de 30 septembrie atacul, în timp ce brigada de nord începuseră retragerea. Românii dau așadar

lupta de la Porumbacu, la sud de Olt, având flancul de nord complet descoperit. Atacul român se dă cu avânt. Inamicul e alungat din Oprea – Cârțișoara, apoi e atacat la baionetă și respins din Sărata și cele două Porumbace care sunt ocupate de români. Ai noștri capturează o întregă baterie de obuziere de 105 mm pe care o întorc imediat asupra inamicului continuând să-l respingă spre vest. Pierderile în morți și răniți ale dușmanului sunt foarte mari, în special la regimentul 18 husari și 263 de infanterie din divizia 76, trimis grabnic în ajutor. Au fost luați și 200 de prizonieri. Inamicul se oprește un moment pe crestele împădurite de la

Carabine din dotarea trupelor române în perioada primului război mondial

vest de cele două Porumbace. E atacat însă din nou și respins spre Olt și Racovița unde e primit de trupe din divizia 76 germană care aleargă să salveze situația. S-au distins în aceste lupte regimentele noastre, 6 vânători și 6 și 21 infanterie care au luptat cu o ardoare și curaj vrednic de bunul nume al oșteanului român. În fruntea soldaților, ofițerii au dat exemplul cel bun, jertfindu-și cu eroism viața.

Colonelul Iacobini, din Statul major a căzut pe când conducea la asalt regimentul 6 vânători, cu chipul în mână dreaptă ridicată, 10 pași înaintea liniei trăgătorilor. Maiorul Porumbaru a căzut de asemenea în ploaia de focuri de mitraliere pe când înainta în rând cu trăgătorii, cot la cot cu ei. Unitățile române înaintau rapid spre est. Artileria dușmană care reperase căile de acces și calculase meticolos elementele de tragere, a deschis focul. Exploziile proiectilelor ridicau în fața coloanelor noastre, baraje de flăcări și de oțel sfărâmat în mii de bucăți. Le-au răspuns tunurile

În așteptarea atacului

bateriilor românești. Un duel aprig s-a încins. Coloanele s-au fragmentat încercând să ocolească spațiile bătute de foc. Din loc în loc se lua dispozitiv de luptă desfășurat, pentru a lichida cuiburile vrăjmașe întâlnite în cale. Astfel, pas cu pas, românii s-au apropiat de principala linie de rezistență organizată de unitățile inamice. În luptele de la Porumbac se trece și la atacul la baionetă. Era un spectacol înfricoșător și înăltător în același timp. Pe un front întreg de pe care celelalte unități române se repliau, brigada Păianu se înfingea ca o pană în dispozitivul nemțesc, dând peste cap o apărare solidă. Pe timpul acestui atac s-a distins în mod deosebit elevul plutonier Victor Balea din regimentul 6 – Mihai Viteazul trimis pe front chiar de pe băncile școlii militare. Unitatea sa ajunsese prin lupte grele la marginea satului Sărata, satul copilăriei lui. Inamicul întetise focul, hotărât să nu cedeze acest punct tare. Oprirea atacului ar fi secerat și mai multe vieți. Sfidând moartea, elevul plutonier a făcut câțiva pași înaintea plutonului și a strigat cu putere:

– Înainte băieți, și nu vă temeți că ajungem în satul meu. Înflăcărarea lui s-a transmis și soldaților. Întregul pluton trăia aceeași stare de spirit ca a comandantului său. Câțiva cad, dar avântul plutonului nu poate fi înfrânt.

Înainte, tot înainte! Lângă pârâiașul de la Dumbrava – Mierea cad mai mulți luptători între care și elevul plutonier. De-atunci locul în care feciorul din Sărata și-a pierdut viața a căpătat un nou nume: „Pârâiașul eroului Victor Balea”.

La marginea șoselei naționale Sibiu – Făgăraș, între Porumbacu de Jos și Scorei s-a ridicat un monument sculptat după motivul simbolic al locului. El cinstește atât memoria lui Victoraș cât și aceea a camarazilor săi.

În încheștarea din sectorul celor două localități cu numele de Porumbacu, alți și alți ofițeri au atacat în fruntea subunităților lor, pentru a le imprima ritmul și vigoare cerute de împrejurări. La asaltul localităților Porumbacu de Sus s-a aflat în fruntea unui batalion de vânători un maior care purta numele de Porumbacu. Într-o pădurice (La Mierea) de la marginea localității Porumbacu de Sus a fost doborât un locotenent pe nume – Buruiană. Îndeplinea funcția de aghiotant al comandantului de brigadă și se găsea în linia I lângă comandantul său. Sub ochii săi, comandantul companiei 12, căpitanul lordăchescu a fost grav rănit. A intervenit un moment de cumpănă în acțiunea companiei. Ostașii s-au culcat la pământ, ferindu-se de roiurile de plumbi. Cele ce urmează s-au petrecut în fracțiuni de secundă. Buruiană a simțit atunci că trăiește clipa cea mai de seamă a vieții lui.

– Domnule colonel, s-a adresat șefului său, vă rog să aprobați să iau eu comanda companiei.

– Bine, Buruiană, aprob! a hotărât colonelul.

Locotenentul s-a ridicat în picioare și a strigat:

– Compania 12, la atac, după mine!

Un lanț viu s-a ridicat de la pământ. Au atacat cu elan renăscut oștenii, punându-i pe fugă pe nemți. De pe o ridicătură de teren au prins

Victor Balea - absolvent al Școlii de ofițeri de infanterie 6 Mihai Viteazu 1916 - București.

să latre câteva mitraliere. Snopurile lor au scos din luptă mulți oameni ai companiei. A căzut și Buruiană, aghiotantul care nu șovăise să înfrunte moartea pentru a duce la izbândă o companie. Compania nu mai avea ofițeri. A răsunat iar un glas puternic:

– Compania 12, la atac, după mine! Era un gradat. Atacul a continuat furtunos. Inamicul a fost împins până dincolo de Porumbacu de Sus spre Avrig. Lupta izolată a brigăzii Păianu n-a putut schimba situația generală a frontului pe pământul Transilvaniei. Dar ea a fost o mărturie de neuitat a sufletului de viteaz al ostașilor români.¹

Angajate de doi ani într-un război pustiitor, cele două tabere în luptă Antanta (în frunte cu Franța, Anglia și Rusia) și Puterile Centrale (în frunte cu Germania și Austro-Ungaria) au căutat să obțină rezultate hotărâtoare în primele luni ale anului 1916. Dar încercările lor au rămas fără succes.

În toamna aceluși an, Puterile Centrale și-au îndreptat lovitura principală împotriva României pentru a-i cotoși teritoriu bogat în resurse petroliere și alimentare. Insuficient sprijinită de puterile Antantei, în fața unui inamic care avea experiența a doi ani de război, era înzestrat cu cele mai moderne mijloace tehnice ale timpului și dispunea de o covârșitoare superioritate numerică, armata română a apărut cu dârzenie pământul patriei.

Cu sacrificiul a mii de vieți și a ocupării vremelnice din teritoriul său, România a ușurat situația aliaților din vest atrăgând asupra ei o parte însemnată din forțele dușmanului. Puterile Centrale nu și-au putut atinge scopul de a scoate România din război. Cu toate eforturile făcute acestea au fost oprite spre sfârșitul anului 1916 pe linia Carpaților răsăriteni, cursul inferior al Putnei, al Siretului și al Dunării. Chiar generalul Ludendorff, șeful Marelui Cartier General german, a fost silit să recunoască eșecul. El avea să scrie în amintirile sale: „Noi am respins armata română, dar n-am putut s-o nimicim. A trebuit să lăsăm în Dobrogea și Valahia, forțe pe care înainte de intrarea României în război le-am folosit pe frontul oriental, pe frontul occidental, sau în Macedonia. Noi eram mai slabi decât înainte în ce privește desfășurarea generală a războiului.”²

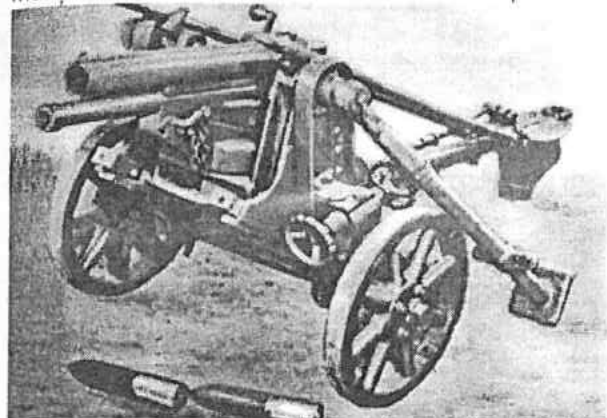
1. Florian Tuică – *In Memoriam, Itinerar eroic*, Ed. militară 1971, p. 65–68.

2. Ludendorff – *Suvenirs de guerre*, Paris 1934, vol. I, p. 331.1
Ludendorff – *Suvenirs de guerre*, Paris 1934, vol. I, p. 331.

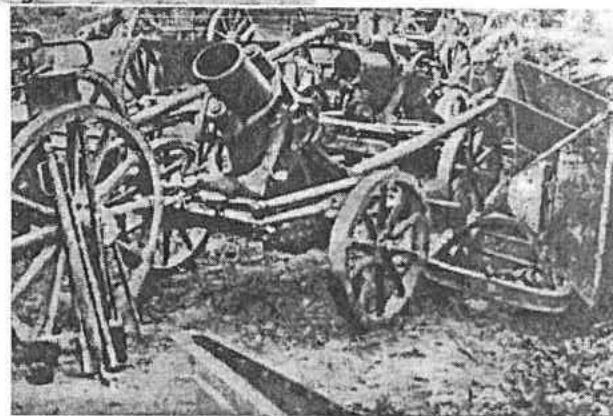
Satul în primul război mondial

Satul era aproape pustiu, cu casele mici posomorâte. Doar câteva femei și moșnegi se ascundeau prin dosul porților, cei ce n-au putut sau n-au avut inimă să fugă, așa cum scria Liviu Rebreanu în nuvela „Hora morții”.

Nuvela „Hora morții”, publicată și cu titlul „Fapt divers” studiază soluția tragică pe care războiul imperialist din 1914 – 1918 o aduce în viața oamenilor simplii, combătuți de conflicte sociale atunci. În 30 septembrie 1916, din cauza gloanțelor, a ars casa lui Lăzărici Nicolae Foru, și șura lui Ilie Frîncu a lui Honț. În timpul desfășurării luptelor de la Porumbacu, o mare parte din populație a fugit la pădure. Un număr însemnat în frunte cu preotul Bărglăzan Nicolae și Căpățînă Ioan, al lui Lițuc au trecut granița peste munți în România, întorcându-se numai după vreo lună.

Tun german
(captură de război)

Mortiere germane
(captură de război)

Porumbăcenii de sus au fost duși în mare număr în războiul imperialist din 1914 – 1918, pe fronturile de la Piave din Munții Alpi și în Galiția pe frontul de răsărit. Mobilizarea a fost totală până la vârsta de 42 de ani (mai târziu de la 18 la 62) în 2 – 3 zile. Durerea și jalea era cu atât mai mare cu cât plecau toți deodată însoțiți de plânsete până la capătul satului sau până la gară la Porumbacu de Jos. Plecarea la război a atâtor brațe de muncă a adus mari prejudicii satului, înrăutățindu-se de la o zi la alta situația țărănimii muncitoare. Din lipsa brațelor de muncă, gospodăriile țărănești s-au ruinat în cea mai mare măsură. Din cei rămași acasă, bătrâni și tineri neîncorporați, unii au fost rechiziționați și trimiși la fortificațiile militare de la Turnu Roșu și chiar pe câmpul Porumbacului de Sus, unde s-au desfășurat luptele. O altă parte au fost rechiziționați pentru corvezile militare din urma frontului. Chiar tineri sub 18 ani au fost recrutați pentru diferite munci. Producția agricolă a scăzut în așa măsură, încât nu mai ajungea pentru hrănirea celor de acasă. Din ceea ce s-a putut strânge de pe ogoarele sărăcite și slab lucrate, o bună parte din bucate erau rechiziționate pentru armată. În anii secetoși – 1916 – 1917, recoltele au fost foarte slabe și foametea mare. O importantă urmare a războiului a fost scăderea șeptelului de animale, care a scăzut la aproape jumătate. Atmosfera țărănească de voieșie a satului de odinioară devenise dureroasă, la care se adăugau și veștile triste ale celor dispăruți din cauza războiului.

În anul 1916, Puterile Centrale au început să simtă lipsa materiilor prime pentru fabricile de armament. În prima decadă a lunii august în Țara Oltului s-au adunat clopotele de pe la biserici. La Porumbacu de Sus s-a lăsat numai câte un clopot la fiecare biserică. Din partea răsăriteană a luat 2 clopote, unul, fiind în greutate de 368 kg, din partea apuseană a luat un clopot în greutate de 350 kg.

Profesorul N. Iorga în lucrarea „Războiul nostru” vol. II, descrie acest eveniment – „Din arama clopotelor noastre în care zăcea o așa de scumpă și veche jertfă a sărăciei țărănești, s-a făcut tunul cu care să seucidă oștașii porniți spre dezrobirea Ardealului nostru.”

În lunile septembrie, octombrie și noiembrie 1919 din toată acea învălmășeală a războiului a apărut pe Dealul Merelor din apropierea satului, cimitirul eroilor căzuți în luptele de la Porumbac, din anul 1916. Eroii căzuți atunci au fost îngropați prin câmp și prin păduri, pe unde au căzut. Acum s-au adunat de pe hotarele: Porumbac, Sărata, Scorei și Cîrțișoara și la poalele munților apare acest cimitir, ca semn al groaznicului măcel din acele timpuri. Peste 500 de eroi sunt în gropi comune, iar ofițerii în gropi individuale în mijlocul cimitirului. În 1919, la sfârșitul lunii noiembrie s-a organizat o mare serbare în amintirea eroilor din cimitir.

Din partea Ministerului de Război a luat parte generalul Alexiu, generalul Grigore Simionescu, care a condus lupta în anul 1916 la Porumbac, generalul Boeriu – comandantul corpului 7 de armată din Sibiu. A luat parte și o delegație de ofițeri englezi. Cei care au scăpat din măcelul din anii războiului trec uneori pe lângă cimitir și și-l reamintesc. Ei au mărșăluit în fostele armate austro-ungare, au fost purtați în lupte grele pe câmpiile Rusiei și întorși apoi în zăpezile Alpilor, peregrinări continentale, nici astăzi uitate, ale unei întregi generații de țărani ardeleni.

Un număr de peste 70 eroi germani căzuți la Porumbacu au fost înmormântați în cimitirul de lângă biserică, în anul 1916, iar în 1928 au fost mutați în cimitirul de la Cîrța, județul Sibiu.

Consecințele războiului pe plan social-economic

Primul război mondial care a luat sfârșit în toamna anului 1918 s-a desfășurat după cum am văzut și pe o bună parte a teritoriului țării noastre, reclamând o participare masivă de forțe umane și materiale. Bilanțul economic al războiului s-a încheiat pentru România cu mari pierderi ce multă vreme vor avea consecințe de lor neglijabile.

Astfel, peste 1 milion de oameni și-au pierdut viața în război, ceea ce a însemnat fiecare al cincilea locuitor din populația activă a României. În Transilvania numărul morților și dispăruților în război reprezenta 3% din totalul populației românești, iar din aceștia 90% erau țărani.¹

Războiul a înrăutățit și mai mult viața muncitorimii și țărănimii române, în special a imensei pătri țărănești cu proprietate mică sau fără pământ. Pe lângă mijloacele de producție și materia primă la sfârșitul războiului lipseau în mare măsură bunurile de consum. Foametea, mizeria și epidemiile erau stăpâne la orașe și sate. „Un milion de tuberculoși, cam atâția are Țara Românească după constatările făcute la Congresul pentru profilaxia tuberculozei ținut la București în 28 septembrie 1921. Tot cam la 15 locuitori se vine deci un tuberculos și între aceștia sunt 5000 de invalizi de război, pentru care după cum a spus dr. Irinescu, nu s-a făcut nimic. Prima constatare e nespus de dureroasă, iar aceasta din urmă este o mare rușine.”²

Este o situație reală, tristă pe care o recunosc oficial cercurile conducătoare și față de străinătate.

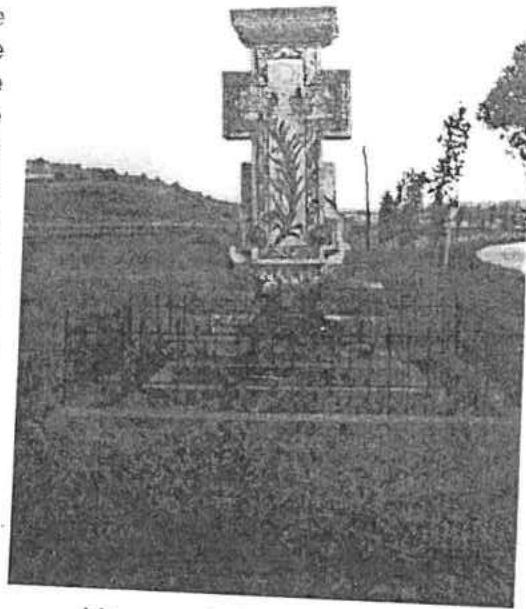
1 V. Păcățeanu – „*Jerfele românilor din Ardeal, Banat, Sătmari și Maramureș aduse în timpul războiului mondial*”, Sibiu 1923, p. 20 – 21.

2. Ziarul local „*Unirea*” nr. 41 din 8.X.1921, Blaj, p. 4.

Cimitirul eroilor

Noua etapă din istoria țării noastre a început prin a trece printr-o perioadă spre refacere economică, spre a ajunge la un punct la care se mai găsește de fapt înainte de război. Primele simptome ale unei lente refaceri economice se vor face simțite în anii 1920 – 1921, dar nivelul antebelic în toate ramurile economiei va fi atins imperialist, cu tot cortegiul de nenorociri și suferințe pe care le-a determinat, a dus la ascuțirea contradicțiilor sociale din țară, fapt care a exercitat o puternică influență asupra evoluției problemei agrare, impunând în cele din urmă claselor dominante, legiferarea și efectuarea unei reforme agrare.

Monumentul lui Victor Balea.

Revoluția burghezo-democratică din Transilvania și ecoul ei la Porumbacu de Sus

Revoluția burghezo-democratică care a avut loc în teritoriile românești subjugate până atunci de monarhia dualistă, s-a integrat în cadrul larg al revoluției burghezo-democratice care s-a desfășurat la sfârșitul lunii octombrie 1918 pe tot cuprinsul Austro-Ungariei. Astfel nemulțumirile și revoltele izolate ale muncitorilor, soldaților și țăranilor de pe întreg cuprinsul monarhiei habsburgice, s-au contopit la sfârșitul lunii octombrie 1918, într-un singur șuvoi, declanșându-se revoluția burghezo-

Prizonieri germani

democratică, care în timp ce în Austria și Ungaria avea un caracter de precădere social, în ținuturile impilate de clasele conducătoare austriece și ungare, socialul se împletea cu lupta de emancipare națională. Flăcările revoluției scria Ion Clopoțel, care au cuprins monarhia dualistă „au pătruns până în creierul munților, lumea săracă a crezut că a sosit ceasul să se răzbune pe exploataorii de tot felul atacând moșiile, însușindu-și grânăriile..., cirezile de vite ale marilor domenii”.¹

Flăcările revoltelor țărănești au cuprins și comunele din județele

¹ Ion Clopoțel – *Opere*, citat p. 51.

Tîrnava, Făgăraș și Brașov, etc. În comuna Porumbacu de Jos și de Sus, țărani în frunte cu salariații din Sibiu au atacat depozitele de cereale.¹

Țărănimia era prea mult legată de gospodăria sa, de obștea în care i-au trăit strămoșii și părinții, unde-și aveau înmormântați părinții, frații și copiii, unde-și aveau rudele și prietenii, pentru a se hotărî cu ușurință să-și părăsească totul și să ia toiagul pribegiei în necunoscut. Mai ales că acel necunoscut oferea din ce în ce mai puține speranțe de condiții de viață realmente mai bună.

Cimitirul eroilor

Marea majoritate a țărănimii rămâne în sat, muncește, îndură, acumulează amărăciuni, așteptând o viață mai bună. O mică parte a țăranilor, partea care nu mai poate îndura silniciile stăpânilor ia drumul codrilor cum am văzut constituindu-se în cete de haiduci, numiți de oficialitate, „țîlhari”, „răufăcători”, „hoți”. Aceștia atacau castelele nobiliare, prăvăliile, cârciumile și drumurile de negoț, jefuind pe cei avuți. Dar protestul țărănimii împotriva exploatării și a agresiunii sociale nu s-au mărginit doar la fugă și haiducie.

¹ Arhivele statului, Blaj, dosar nr. 79/1919, fond Mitropolia Blajului, document 348/1918 în Unirea Transilvaniei cu România, 1 decembrie 1918, Ed. politică, București, 1970, p. 574.

Alte forme și căi se adaugă celor de mai sus. Răzbunarea individuală și colectivă este o altă cale și o formă de protest și de luptă a țărănimii împotriva nedreptăților sociale. Răzbunarea țărănimii împotriva asupritorilor săi se manifestă fie prin furtul bunurilor stăpânului, fie prin distrugerea acelor bunuri așa cum s-a întâmplat și la Porumbacu de Sus, la curtea de la Ierariu în noiembrie 1918.

Eroii din primul război mondial

1. Mihai Dionisie (Polonia)	13. Crăciun Nicolae
2. Cismaș Spiridon (Italia) căsătorit	14. Florea Ion
3. Lăzărici Valeriu	15. Frâncu Vasile
4. Vacă Alexandru (Mitu lu Lazăr)	16. Cismaș Andrei
5. Cismaș Mihai (Cimă) căsătorit	17. Frâncu Ilie
6. Frâncu Ioan (Honț) căsătorit	18. Ghenea Nicodim
7. Jogărean Gheorghe învățător (Rusia)	19. Cismaș Ion
8. Popianoș Ștefan	20. Pavel Nicolae
9. Florea Nicolae	21. Jugărean Nicolae
10. Popianoș Ion	22. Căpățînă C-tin
11. Esca Aleman	23. Căpățînă Nicolae
12. Căpățînă Nicolae	24. Poșa Bartolomeu

Eroi din al doilea război mondial

1. Boriga Irimie	16. Voineag Nicolae (Vaidistu)
2. Bădilă Nicolae (căs. 3 copii)	17. Cârstea Nicodin (Tunaru)
3. Cismaș Gheorghe (că. 2 copii)	18. Dărăbanț Nicolae
4. Cismaș Petru	19. Popianoș Dumitru (al Chițoii) învățător
5. Frâncu Ioan (împușcat în tren la Voila)	20. Roman Valeriu (căsătorit 3 copii)
6. Hașegan Nicolae (rotar)	21. Popianoș Gavrilă (Lucuță)
7. Lăzărici Nicolae (Foru) căsătorit	22. Strava Ion
8. Mihai Nicolae (căsătorit 4 copii)	23. Strava Emilian (învățător)
9. Moțoi Ilie (căsătorit 4 copii)	24. Strava Dumitru
10. Poloșan Matei	25. Strava Gheorghe
11. Sălca Nicolae	26. Roman Alexa
12. Solomon Valeriu	27. Lupu Valeriu
13. Voineag Nicolae (al Nepti) ofițer	28. Lupu Dumitru
14. Bărdaș Alexandru	29. Zerestea Vasile
15. Bărdaș Spiridon frați	30. Cismaș Nicolae

În cinstea eroilor căzuți în primul război mondial în anul 1938 s-a ridicat o troiță din lemn de stejar sculptat. A fost distrusă de comuniști în anul 1948.

Troiță ridicată în 1938

La începutul sec. al XX-lea România se afla în prima fază a dezvoltării capitalismului, relațiile capitaliste în ascensiune împletindu-se cu puternice rămășițe feudale în agricultură. Industria românească în comparație cu cea a țărilor capitaliste dezvoltate, era extrem de slabă, deși marea industrie cunoștea o intensificare mai ales în ramurile industriei ușoare și extractive, lipsind însă aproape în întregime, industria constructoare de mașini. Se crează un sistem bancar capitalist.

La Porumbacu de Sus i-a ființat banca „Negoiul” în anul 1908. Relațiile capitaliste erau mai dezvoltate în Transilvania aflată până la 1 decembrie 1918 sub stăpânirea austro-ungară, dar și aici ca și în vechea Românie acestea se împleteau cu rămășițe feudale din agricultură, iar contradicțiile generale de persistența rămășițelor feudale din agricultură, alături de relațiile capitaliste în dezvoltare, se îmbinau cu cele izvorâte din aspirarea națională a românilor.

În Transilvania unde singurul recensământ complet al proprietății funciare datează din 1895, gospodăriile moșierești cu peste 100 de jugăre, care reprezentau 0,72% din totalul gospodăriilor dețineau 35,74% din

suprafață, latifundiile de peste 1000 de jugăre stăpânind 25,13% din suprafața totală.¹

Mișcările țărănești din noiembrie – decembrie 1918 au constituit o parte integrantă a uriașului val de lupte populare, a revoluției burghezo-democratice care a eliberat Transilvania de sub jugul Imperiului Austro-Ungar, creând condițiile necesare desăvârșirii unității naționale. Evenimentul cel mai important al istoriei politice al românilor de la sfârșitul primului război mondial, rămâne fără îndoială desăvârșirea unității statului național român, prin unirea Transilvaniei cu vechea Românie, punându-se astfel capăt acelei forme de manifestare a resturilor feudale din viața de stat a românilor.

Revindecarea fundamentală mișcării naționale constă în desăvârșirea unității naționale prin unirea Transilvaniei cu România, de care masele populare și îndeosebi țărănești, legau fără îndoială nădejdea îmbunătățirii vieții lor. Declarația adoptată într-o atmosferă de înălțător entuziasm și năvalnică bucurie, la Adunarea Națională, de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, proclama împlinirea idealului național de unire a Transilvaniei cu România și totodată prevedea împlinirea unor reforme largi democratice, adică și o reformă agrară radicală. La Adunarea Națională de la Alba Iulia a luat parte ca delegat din partea comunei Porumbacu de Sus, dr. Solomon.

Desăvârșirea unității naționale, a realizat un cadru mai favorabil societății românești, înmănunchind într-un singur tot energiile și capacitățile creatoare ale poporului român și a deschis totodată un drum mai liber de rezolvare a problemelor ce izvorau din structura socială a României, și în primul rând problemei agrare, cea mai arzătoare problemă social-economică.

În noul cadru format, prin desăvârșirea unirii, problema agrară se punea cu și mai multă acuitate, cu atât mai mult cu cât evenimentele anterioare din țară a impus cercurilor conducătoare înscrierea ei în Constituție și în Declarația de la Alba Iulia.

Legile din 1921 au stabilit criteriile precise cu privire la împrumut, acordându-se prioritate demobilizaților, (inclusiv invalizii), văduvelor de război cu copii, agricultorilor fără pământ și cu pământ puțin, orfanilor de război. De împrumut au beneficiat și obștile comunale. Porumbacu de Sus în 1924 terenul de la Ierariu, prin Reforma agrară a fost împărțit astfel:

¹ Z. Kovacs – *Relațiile agrare și mișcarea țărănească*, E.P. 1967, p. 92.

Tabel nominal cu cetățenii din Porumbacu de Sus împroprietăriți în 1924 cu teren de la lerariu:

Nr. crt.	Numele și prenumele	Suprafața		Lei
		Jugăre	Stânjeni	
1.	Neamtu Constantin	2	800	125
2.	Vasile Frîncu	2	1200	150
3.	Vacă Alexandru	1	1200	90
4.	Wolf Gheorghe	2	—	100
5.	Aleman Esca	—	800	25
6.	Văduva Silca Gavrilă	—	800	25
7.	Văduva Boulean Gavrilă	1	1200	90
8.	Căpătână Manole	1	—	50
9.	Solomie Dumitru	—	400	15
10.	Frîncu Emilian	1	1200	90
11.	Dărăbant Lazăr	2	—	100
12.	Strava Nicolae	2	800	125
13.	Preotesi Nicolae	1	1200	90
14.	Roman Ioan	—	400	15
15.	Boriga Vasile	2	—	100
16.	Neamtu Gheorghe	—	800	25
17.	Grancea Nicolae	2	—	100
18.	Bărdas Dumitru	2	800	125
19.	Popeanos Nicodim	1	1200	90
20.	Căpătână Valeriu	1	400	65
21.	Strava Dumitru	1	1200	90
22.	Cismas Nicodim	1	—	50
23.	Bărglăzan Ștefan	—	400	15
24.	Frîncu Ștefan	2	400	115
25.	Soare Ion	3	—	150
26.	Bădilă Gheorghe	2	—	125
27.	Strava Constantin	1	1200	90
28.	Voineag Nicolae	2	400	115
29.	Lupu N. Ioan	2	800	125
30.	Preotesi Loghin	—	1200	36
31.	Comsa Victor	1	—	50
32.	Carcălici Dumitru	1	800	75
33.	Carcălici Toma	1	800	75
34.	Tiplic Toader	1	1200	86
35.	Frîncu Valeriu	1	—	50
36.	Boriga N. Ioan	2	—	100
37.	Frîncu Ioan	2	—	100
38.	Frîncu Nicolae	2	—	100
39.	Trandafir Vasile	2	—	100
40.	Băra Valeriu	2	400	115
41.	Cismas Matei	1	400	65
42.	Boriga Nicolae	1	—	50
43.	Solomie Ștefan	1	1200	86
44.	Voineag Ioan	3	1200	186
45.	Tiplic Dumitru	—	400	15

46.	Gustav Gosler	2	1200	136
47.	Căpătână Ștefan	2	1200	136
48.	Vacă Raveca	2	—	100
49.	Strava Vasile	—	800	25
50.	Gritu Maria	—	400	15
51.	Strava Ioan	2	—	100
52.	Frîncu Ilisie	—	400	15
53.	Dărăbant Paraschiva	1	1200	86
54.	Angheloa Gheorghe	1	400	65
55.	Cismaș Lazăr	—	400	15
56.	Esca Constantin	1	1200	86
57.	Ciplea Ilie	—	400	15
58.	Roman Spiridon	—	800	25
59.	Preotesi Ilie	—	800	25
60.	Grancea Gheorghe	—	400	15
61.	Măcău Ioan	—	400	15
62.	Hășegan Mihailă	—	400	15
63.	Pădurean Aurel	—	400	15
64.	Gheorghită Inmie	—	400	15
65.	Ferar Toma	—	400	15
66.	Ferar Gheorghe	—	400	15
67.	Ferar Aurel	—	400	15
68.	Samu Gheorghe	—	400	15
69.	Mureșan Aurel	—	400	15
70.	Jugaru Nicolae	—	400	15
71.	Jugaru Avram	—	400	15
72.	Cirtan Toader	—	400	15
73.	Hășegan Petru	—	400	15
74.	Iancu Maria	—	400	15
75.	Iancu I. Maria	—	400	15
76.	Cirtan Matei	—	400	15
77.	Cirtan N. Matei	—	400	15
78.	Mureșan Ștefan	—	400	15
79.	Lungu Petru	—	400	15
80.	Solomon Ioan	—	400	15
81.	Iancu Arsenie	—	400	15
82.	Grozav Paraschiva	—	400	15
83.	Racoltea Nicolae	—	400	15
84.	Cirtan Petru	—	400	15
85.	Biserica Ortodoxă Apuseană	4	—	200
86.	Biserica Ortodoxă Răsăriteană	4	—	200
87.	Biserica Unită	4	—	200
88.	Școala de Stat	4	—	200
89.	Neamtu Gheorghe (pădurar)	2	—	100
90.	Solomon Andrei (pădurar)	2	—	100
91.	Cismaș Ștefan (pădurar)	2	—	100
92.	Munteanu Panteleon (brigadier silvic)	2	800	125
93.	Popărăscu I. (agronom Arpașu de Jos)	3	—	150
94.	Comuna Prumbacu de Sus	46	800	2325

Agricultura după reforma agrară

După reforma agrară din 1924 agricultura a început să se dezvolte. Se observă că după anul 1925 vacile și boii sunt înlocuiți de bivolițe. Aceasta se datorește următoarelor motive:

1. Bivolițele satisfac condiția de putere necesară pentru lucrarea pământului rezistent, lutos și cu piatră multă.
2. Majoritatea cetățenilor pe lângă agricultură se ocupau cu păduritul unde vacile nu dau randamentul scontat de ei.
3. Bivolițele sunt mai modeste în alimentație și îngrijire, ele putând fi întreținute ușor în satul nostru.
4. Laptele de bivolițe este mai gras.

Invocându-se aceste argumente în favoarea bivolițelor trebuie să se țină cont că țărănimia apreciază bivolițele în special pentru pădurit. Aceasta pentru că până la construirea drumurilor forestiere în anii puterii populare, drumurile în pădure erau foarte rele.

Tabelul de mai jos ne arată numărul mare de bivolițe față de celelalte animale:

Numărul și felul animalelor

Anul	Cai	Boi	Vaci	Bivolițe	Oi	Capre	Porci	Catări	Măgari
1927	90	15	210	800	2000	-	400	4	6
1928	102	10	200	820	2100	-	460	4	6
1929	111	13	220	888	1900	-	560	4	6
1930	105	25	227	761	2269	1	515	1	4
1931	105	28	250	772	2260	-	505	1	4
1932	110	40	200	800	2312	-	510	1	4

Pline de noroi până în lumina ochilor, bivolițele frământă pământul cu picioarele, iar acesta își face loc printre copitele lor despicate, rămânându-le urmele ca într-un tipar.

Oamenii pe aceste locuri sunt pradă unui zbugium nepotolit.

În serile liniștite de vară, când pe deasupra satului luna trecea învăluindu-l în lumina ei rece și albă, din bălțile de la marginea lui unde s-au făcut cărămizile impunătoarelor construcții, se auzea cântecul neobosit al broaștelor. În astfel de nopți, pline de o puternică și netulburată vrajă se auzea scârțâitul carelor, care fie că aduceau lemne de la pădure, fie că aduceau gunoi de la Săcădate, Bradu sau Gîlomboaca, tulburau liniștea

Recoltă de seară pe „Piscuri”

Bivolițe

serii. Mereu se auzea scârțâind porțile iar de departe șuierau trenurile de la miezul nopții.

În toiu verii, întinsa luncă străjuită de munți este brăzdată de lungile șiruri ale populației ieșite la munca câmpului. Satul pare pustiu în timpul zilei, liniștea e tulburată de berzele care în rotocoalele lor mai coboară cu hrana la cuiburi, plescând din ciocuri.

Când ziua se îngână cu noaptea, satul este năpădit de larma copiilor și de bivolițele leneșe care se întorc acasă.

Fluviul negru al sutelor de bivolițe care se revarsă în serile de vară pe ulițele satului este un spectacol admirabil. Toamna, seară de seară, oamenii cu o haină mai groasă pe umeri cu un felinar în mână și cu un câine mare alături în lanț, se îndreaptă spre câmp către porumbiști. Mistreții, multe necazuri le aduc porumbăcenilor. Prin foșnetul porumbului, glasuri omenești, clinchete de tălângi, lătrături de câini se aud până aproape de răsăritul soarelui când mistreții se retrag în pădure.

Banca „Negoiu”

Organizarea creditului în Ardeal a început în jumătatea a doua a veacului anterior ca un rezultat a ridicării iobăgiei ardelene și al spiritului capitalist care a început să-și facă loc și în viața ardeleană. Cea dintâi acțiune în acest sens s-a făcut în Rășinar, județul Sibiu, în 1867, când a fost înființată cea dintâi societate de împrumut și păstrare românească în Ardeal. Acțiunea prinde însă consistență numai în 1872, odată cu înființarea băncii „Albina” din Sibiu. La 1870 se introdusese cartea funduară în Ardeal ia înlesnind foarte mult înființarea unui credit ipotecar pentru țărănime. La 1871 apare cea dintâi organizare oficială a creditului agricol, unguresc. La 1875 urmează o lege îngăduitoare, reglementând înființarea societăților comerciale în Ungaria și Ardeal. Toate aceste fapte sunt prielnice și îndemnătoare pentru dezvoltarea unei rețele bancare românești în Ardeal. Nucleul rețelei care urmează este Banca Albina.

Cu ajutorul Băncii Albina, s-a înființat în Făgăraș în anul 1883 Banca „Furnica”, cea dintâi bancă românească din Țara Oltului. După zece ani s-a înființat a doua bancă în Țara Oltului, Banca „Olteana” din comuna Viștea de Jos. Apoi începând cu anul 1900 numărul băncilor românești din Țara Oltului a crescut mereu, ajungând la 19 până în timpul războiului mondial. Tendința era ca fiecare comună să-și aibe banca ei. Intelectualii satelor își făceau un titlu de merit și o datorie din înființarea acestora.

În 1900 se înființează Banca „Porumbăceana” din Porumbacu de Jos cu un capital de 40.000 coroane.

În 1908 se înființează Banca „Negoiu” din Porumbacu de Sus cu un capital de 20.000 coroane.

Primul comitet al Băncii "NEGOIUL"

(De la dreapta la stânga: Frîncu Ștefan - învățător, Bărglăzan Nicolae - preot, Popianoș Vasile - învățător, Solomon Nicolae - preot, Comșa Petru, Popianoș Ion, Comșa Nicolae - preot.)

Banca „Negoiul” era societate pe acțiuni. Prețul acțiunilor era de 50 coroane. Cupoanele se prescriau în timp de 6 ani. Dreptul la votarea în adunarea generală era: 1 acțiune da dreptul la un vot, 20 de acțiuni da dreptul la 20 de voturi, cât era maximum de voturi pentru o persoană. Semnarea firmei se făcea în limba română și în limba maghiară prin doi membrii din direcțiune sau un membru din direcțiune și un funcționar.

Primul comitet de conducere a fost format din: președinte – Frîncu Ștefan – învățător; vicepreședinte – Popianoș Vasile – învățător; Nicolae Solomon – preot; Bărglăzan Nicolae – preot; Ioan Popianoș și Comșa Petru – agricultori. Toți erau din Porumbacu de Sus și Nistor Măsariu din Sărata.

Comitetul de supraveghere: Rabega Ioan – funcționar la „Albina” și Popa Candit – învățător în Sibiu, Aurel Esca și Călefariu Ioan.

Anul	Născuți	Cununați	Morți	Anul	Născuți	Cununați	Morți
1862	21	2	16	1894	21	11	16
1863	22	8	13	1895	24	4	27
1864	21	6	17	1896	19	6	16
1865	26	5	18	1897	25	3	19
1866	22	5	17	1898	22	8	14
1867	26	5	18	1899	20	5	14
1868	22	7	41	1900	25	7	14
1869	23	6	16	1901	15	7	18
1870	29	8	20	1902	26	5	25
1871	22	4	17	1903	25	8	19
1872	24	1	35	1904	20	4	15
1873	13	9	27	1905	25	6	15
1874	14	7	16	1906	29	10	20
1875	24	4	14	1907	30	7	19
1876	24	9	14	1908	21	5	15
1877	28	3	16	1909	31	4	15
1878	16	4	21	1910	25	11	12
1879	20	8	11	1911	22	8	17
1880	28	6	15	1912	26	5	17
1881	21	5	11	1913	30	4	-
1882	27	7	14	1914	24	3	-
1883	18	3	12	1915	7	-	-
1884	21	4	10	1916	7	-	-
1885	9	4	17	1917	6	-	-
1886	31	3	18	1918	8	3	-
1887	16	1	16	1919	14	13	-
1888	21	6	23	1920	17	10	-
1889	27	4	24	1921	25	15	-
1890	18	7	11	1922	23	8	-
1891	31	10	13	1923	20	5	-
1892	24	11	15	1924	24	10	-
1893	30	4	11				

Date demografice – Prumbacu de Sus 1925 – 1971

Anul	Nr. populației	Născuți	Căsătorii	Decedați
1925	1805	47	18	46
1926	1817	40	22	25
1927	1825	48	25	40
1928	1815	46	19	35
1929	1824	58	25	44
1930	1844	53	20	32
1931	1858	29	14	26
1932	1885	42	15	36
1933	1862	48	11	27
1934	1885	31	8	37
1935	1879	42	15	41
1936	1875	33	18	36
1937	1863	39	12	46
1938	1857	26	14	27
1939	1873	39	10	30
1940	1836	33	9	31
1941	1716	27	12	44
1942	1686	25	5	34
1943	1625	25	6	34
1944	1618	32	7	46
1945	1583	26	20	33
1946	1568	28	36	34
1947	1516	42	22	37
1948	1529	27	23	27
1949	1534	37	14	31
1950	1573	33	10	42
1951	1538	24	15	22
1952	1536	31	1	23
1953	1528	27	14	28
1954	1529	27	10	24
1955	1526	25	12	18
1956	1519	28	20	22
1957	1526	26	14	19
1958	1532	24	8	18

Anul	Nr. populației	Născuți	Căsătorii	Decedați
1959	1524	25	10	26
1960	1511	17	9	20
1961	1487	22	7	21
1962	1462	6	3	19
1963	1428	14	6	18
1964	1370	13	1	18
1965	1332	7	4	21
1966	1316	12	4	16
1967	1305	27	3	16
1968	1269	17	3	9
1969	1273	30	3	12
1970	1265	18	4	11
1971	1256	14	3	14

*Famiile satului Prumbacu de Sus – anul 1909
conform datelor comisiei de stat pentru carte funciară ce și-a
desfășurat activitatea în 1909 – 1912*

Partea apuseană:

Nr. casă	Numele	Nr. casă	Numele
1a	Căpățînă Nicolae a lui Gheorghe	5	Mihai N. Ion
1b	Voineag Gavrilă	6	Lup Gheorghe
2a	Căpățînă Anton Oni	7	Ghenea Ioan
2b	Lăzărici Gheorghe a lui Matei		72 a + b
			19 a + b
			80
2c	Pavel Gheorghe	8	Silca Irimie
3a	Mihai N. Gheorghe	9	Frîncu Ioan
3b	Mihai N. Nicolae	10a	Frîncu Gheorghe
3c	Cismaș Lazăr		(Lomu)
3d	Mihai Ileana	10b	Frîncu Ion (Lomu)
4	Mihai Ilie, Eudochia, M. Maria	15	398, 19 a + b, 70 a Silca Ion a lui Isailă

146

Nr. casă	Numele	Nr. casă	Numele
		33	Lăcătuș Nicolae
16	Bârdaș Ion (mandragoi)	34	Frîncu Gavrilă
	(18), 19a, 19b, 20,	35	Cismaș Gavrilă (nilă)
	21, 22, 23, 15,	36	Marcu Gavrilă
	(184), 25a, 24, 28,	37a	Băra Simion
	81a, 81b, 82a	37b	Solomie Gheorghe
	111a, 145, 40a, 143a,	38	Popa Nicolae
	245a,	40a	Voineag Gheorghe (Bunea, Gușatu)
	36, 49, 74a	40b	Bunea Ilisie
	(18) = Silca C.	41a	Bunea Nichita
	Nicolae	42a	Polosan Dumitru
	(184) = Silca Toma	42b	Polosan Lazăr
18	Gheorghe Lotti (N. Hammer) văd. lui Gheorghe Ioan	42c	Căpățînă Elisabeta (n. Cismaș) văd. lui C. Simion
19a	Silca Călin		Poșa Matei
19b	Silca Vasile a lui Ion	43	Vacă Manole
20	Silca Ion a lui Călin	44a	308
21	Strava Ion (Gheț)		Cismaș Alexandru
22	Silca Iosif	44b	47 grd.
23	Silca Nicolae a lui Isailă		
24	Mihai Petru 308 = pârau	45	Cismaș Paraschiva (n. Frîncu) văd. lui C. Ioan
25a	Silca Vasile (leț)		Cismaș Nicodin
25b	Grich Franz	46	Cosmaș G. Nicolae
26a	Axente Ioan jr.	47	Cismaș Ioan a lui Spiridon
26b	Axente Ioan sen.	48	Cismaș Matei 308, 42c
27	Comșa Stan		Cismaș Sp. Nicolae
28	Silca Gavrilă a lui Isidor	49	Cismaș P. Nicolae
	169a, 308 (ulița faurului)	51	Căpățînă Miron
	Șiamu Ioan (Nel)	52	69 grd.
31	Șiamu Gheorghe	53	Cismaș Dumitru
32	(șomiță)	54	

147

Nr. casă	Numele	Nr. casă	Numele
55	Cismaș Lazăr	71a	Bădilă Ioan
56a	Pavel N. Gheorghe	71b	Bădilă I. Nicolae
56b	Pavel M. Nicolae	72a	Boriga Petru
56c	Pavel I Gheorghe	72b	Boriga P. Nicolae
57a	Cismaș Pavel 308 ulița mare, 57d, 52	73	308 strada bisericii Boriga Iacob
57b	Frîncu Procopie	74a	Sîlca Constantin
57c	Frîncu Dumitru	74b	Boriga Ilisie
57d	Sîlca Ilisie	74c	Boriga Spiridon
57e	Cismaș Spiridon jr. 72 a + b grd.	75	Pavel Gheorghe (Roșu).
58a	Cismaș N. Nicolae	76	Solomie Vasile
58b	Cismaș Ion	77	Boriga Iosif 241, 79c
59	Solomie Vlase	79a	Vacă L. Ioan
60	Boriga Magdalena (n. Vacă), vād. lui Boriga Daniel	79b	Vacă L. Gheorghe
61a	Cismaș Maria (n. Angheloa), vād. lui Cismaș Lazăr	79c	biserica greco- catolică 42a, 129a, 82b
61b	Bărdaș Nicolae	80	Voineag M. Nicolae
62a	Vacă Alexandru	81a	Sîlca Ioan (Bobocu)
62b	Vacă Vasile	81b	Sîlca Spiridon
63a	Bădilă Damian	82a	Sîlca Visarion
63b	Pavel Maria (N. Mihai) vād. lui Pavel Ioan	82b	Voineag Alexandru 104, 203b, 145
65	Vacă Ilisie	82c	Lăzărîci Ioan
66	Paloșan Nicolae	82d	Boriga Matei 22, 87e
67	Cismaș Gheorghe 241 – biserică	82e	Lăzărîci V. Vasile
68	Băra Gavrilă	83a	Bărdaș Daniel
69	Cismaș Ștefan	83b	Bărdaș Gheorghe
70a	Jugărean Nicolae	84a	Frîncu Alexandru
70b	Căpățîna Nicolae	84b	Frîncu I. Gheorghe
		85	Frîncu Matei
		86	Popianoș Ioan
		87a	Angheloa Alexandru

Nr. casă	Numele	Nr. casă	Numele
87b	Angheloa Nicolae	108	Mihai Nicolae
87c	Angheloa Ion	109	Cismaș Constantin (duna)
87d	Căpățîna Simion	110	Voineag Nicolae
87e	Căpățîna Gheorghe (Dobra) 308, 124	111a	Frîncu D. Gheorghe
88a	Angheloa Gheorghe (frăgaru) 82b, 110	111b	Căpățîna Candit
88b	Dărăbanț G. Ion	112a	Căpățîna Ion Nucu 111b, 308 ulița unghetenilor
89a	Dărăbanț Constantin	112b	Frîncu Nicolae
89b	Dărăbanț I. Ioan	113a	Voineag Ion Ani
90	Dărăbanț I Nicolae	113b	Comșa Nicolae
91	Țiplic I Matei	113c	Vesa Alexandru 104
92	Bărdaș Gheorghe	115a	Comșa Grigore
93a	Voineag M. Ioan	115b	Comșa Alexandru
93b	Voineag M. Dumitru	115c	Vesa Ioan 308
94	Voineag Matei 84a, 152	116a	Voineag Ioan
95	Țiplic Ion	116b	Căpățîna Gheorghe
96	Țiplic Constantin 123	116c	Căpățîna Ioan 154, 157a
97	Căpățîna Trifon	118	Căpățîna Spiridon
98	Boriga Nicolae	119	Căpățîna Gavrilă
99a	Țiplic Nicolae	120	Căpățîna Ioan
99b	Bărdaș Gavrilă 137	121	Căpățîna Dionisie
100	Axente Nicolae	122	Angheloa Chirion 87b Angheloa Nicolae recte Toader
101	Voineag Ana (n. Comșa), vād. lui Voineag Gheorghe	123	Voineag Rebeca (n. Căpățîna) vād. lui Voineag Nicolae
102	Voineag Stan	124	Voineag Ioan Don
103a	Voineag Dumitru	125	Voineag Simion
103b	Voineag Spiridon	126	Angheloa Gheorghe
104	Frîncu Gh. Avram 112a		
106	Lăzărîci Alexandru		
107	Lăzărîci Gheorghe jr.		

Nr. casă	Numele	Nr. casă	Numele
127a	Bărglăzan Nicolae (preot)	143a	Voineag Ioan Anghel
127b	Căpățînă Gheorghe Oni	143b	Vacă Gheorghe
128	Comșa Nicolae (preot)	144a	Vacă N. Alexandru
129a	Frîncu Ștefan (învățător) 142a	144b	Vacă Petru
130	Comșa Petru	145	Lăzărici Gheorghe
131	Comșa Ioan Eftene	146a	Vacă B. Nicolae
132	Căpățînă B. Gheorghe	146b	Poșa Ilisie
133a	Blidariu Mitrofan	147a	Căpățînă Chirion
133b	Blidariu Nicolae	147b	Lăzărici Ioan
134	Solomie Nichita	147b	147b grd., 49, 155
135	Frîncu Ioan	148	Trandafir I. Gheorghe
137	308 Ulița Comșeștilor	149	Voineag Nicolae G.
138	Bărdaș V. Gheorghe	150	Boriga Ioan
139	Bărdaș Iosif	151	Frîncu R. Ioan
140	Pavel Ilisie	152	Țiplic Gheorghe
141	Căpățînă Pavel	153	Căpățînă Nicolae Onii
142a	Căpățînă Gh. Ioan	154	Cismaș Dumitru
142a	Pavel Margareta (n. Strava) vād. lui Pavel. Ioan	155	Poșa Ioanv
142b	Copaciu Ilie	156	Căpățînă Paraschiva (n. Voineag), vād. lui Căpățînă Alexandru
		157a	Căpățînă I. Ioan
		157b	Pavel Margareta 308 ulița Mălăieștilor 157a, 156, 155, 166, 266

Porumbacu de Sus răsăritean

Nr. casă	Numele	Nr. casă	Numele
162	Bărglăzan Ioan	166	Căpățînă G. Nicolae
165	Cismaș Spiridon		250a, 227, 266, 166, 165

Nr. casă	Numele	Nr. casă	Numele
167	Strava Gheorghe 179a, 242c	195	Bărdaș Nichita
169a	Roman Gheorghe	196a	Preotesi Gh. Ioan
169b	Roman Ioan	196b	Țiplic M. Nicolae 277b
170	Roman Alecu	197	Bărdaș Niță
171	Roman D. Ioan	198	Preotesi Ioan
173	Popianoș M. Gheorghe	199a	Preotesi Toader
174	Popianoș Chițu	199b	Preotesi Anton
175	Filea Ioan 184, 293, 308 Calea spre Sărata	200a	Frîncu Ilisie
176	Strava Ioan	200b	Căpățînă Anton
177	Esca M. Ioan	201	Căpățînă V. Nicolae 238, 190
178a	Esca Iosif	203a	Gritu Titus
178b	Popianoș Vasile	203b	Gritu Alexandru 308 ulița capului, 205
179a	Lupu Nicolae	204a	Dărăbanț Paraschiva (n. Vacă) vād. lui Dărăbanț Iordan
179b	Esca Ștefan	204b	Popianoș Zaharia
180a	Esca Alexandru	205	Dobrin Gheorghe
180b	Esca Iov	206a	Carcaliciu Nicolae
180c	Popianoș Grecu Ioan 307 strada bisericii	206b	Popa Candit
181	Preotesi Daniel	207a	Strava V. Gheorghe
182	Filea D. Nicolae	207b	Strava V. Ioan 127a grd.
183	Bărdaș K. Nicolae	208	Bărglăzan Ilisie
184	Stoichiță Valeriu	209a	Bărglăzan Spiridon
185	Stoichiță Gheorghe	209b	Bărglăzan I. Ioan 308 strada către pădure
186	Roman I. Ioan	209c	Lupu Sp. Ioan
187	Roman Nicolae (baru)	209d	Lupu M. Nicolae
188	Bărdaș Ioan	210	Bădilă Nicolae
189a	Bărdaș N. Gheorghe	211a	Vacă Grigore
189b	Bărdaș N. Nicolae	211b	Gritu Vasile 249 grd.
190	Crăciun Nicolae	213	Cîrstea Titus
191	Bărdaș Irimie		
192	Bărdaș Nicolae		
193	Bărdaș Grigore		
194	Bărdaș I. Ioan		

Nr. casă	Numele	Nr. casă	Numele
214	Strava Alexandru	238	Filea A. Nicolae
215	Strava I. Nechita	239	Frîncu G. Gheorghe
216a	Strava I. Călin	240	Lupu Alexandru
216b	Strava I. Nicolae		241 – biserica
216c	Strava I. Manole	242a	Făţan Dumitru
	(217) Strava Ana (n. Lup),	242b	Frîncu Gheorghe
	văd. lui S. Ioan	242c	Lăzărici Vasile
217	Făţan Nicolae	243	Cîplea Ditiă
218	Popianoş G. Gheorghe		261, 250b, 308 – strada
	247		Gaftoana
219	Bărdaş Manole	245a	Comşa Dumitru
	246b	245b	Bărdaş M. Grigore
220	Strava Toader	245c	Filea A. Gheorghe
222	Strava Lazăr	245d	Strava D. Nicolae
224	Strava V. Gheorghe	246a	Cîrstea Irimie
225	Strava I. Nicolae	247	Strava G. Ioan
226	Lupu Vasile	248	Strava N. Gheorghe
227	Strava Gheorghe	249	Solomon Dionisie
	Strava Vasile	250a	Frîncu G. Ioan
228	Strava Ştefan	250b	Frîncu G. Simion
229	Strava I. Iosif	251	Greco Gheorghe
	308 Uliţa sub coastă		308 uliţa boieraşului
230	Solomon Nichita	252a	Marcu Alexandru
	249 grd.	252b	Chicu Valeriu
232a	Cismaş Procopie	252c	Marcu Alexandru
232b	Cismaş Vasile	253	Bărdaş Axente
233a	Frîncu Bertalan	254	Vacă Margareta (n. Marcu),
233b	Preotesi I. Nicolae		văduva lui V. Ioan
234a	Preotesi I. Ioan	255a	Bărdaş Ilie
234b	Preotesi Nicolae	255b	Căpăţină G. Vasile
234c	Bărdaş M. Nicolae	256a	Grîncu Nestor
234d	Preotesi N. Gheorghe	256b	Frîncu A.G. Nicolae
234e	Bărdaş Nechifor	257	Banciu Gheorghe
235	Chicu Teodor		308 strada fecisierilor
236	Filea D. Gheorghe	259a	Cîplea Gheorghe
	263	259b	Cîplea Nichita

Nr. casă	Numele	Nr. casă	Numele
261	Frîncu G. Nicolae	284	Soare Iov Nicolae
262	Frîncu M. Nicolae	285a	Schwartzkopf Ştefan 1/3
263	Filea Macavei		Schwartzkopf Ioan 1/3
264a	Dărăbanţ Petru		Schwartzkopf Lorincz 1/3
264b	Frîncu Şt. Nicolae	285b	Volf Franz
	79c	285c	Volf Gheorghe
266	Marcu Matei	286a	Courad Ioan
267	Marcu Spiridon	286b	Cismaş Maria (n. Bărdaş),
268	Marcu Gheorghe		văd. lui C. Nicolae
	266, 267, 268, 252a, 310,	287a	Gossler Iosif
	312b, 174, 266, 250b, 251,	287b	Cîrstea M. Nicolae
	249, 316a, 231, 300a, 246a,		Uliţa Soreştilor
	287b, 227, 166, 204b, 312a,	288a	Cîrstea Gheorghe
	307a, 271 joagăr	288b	Gritu Matei
	308 râu	289	Cîrstea I. Ioan
271	Popianoş D. Nicolae	290	Gritu Rozalia (n. Strava),
	308		văd. lui G. Nicolae
	255a, 255b, 253, 245a,	291a	Strava Alexandru
	245b, 183, 261, 275, 201,	291b	Strava I. Gheorghe
	276 moară		290 grd.
275	Strava Gheorghe (Ghiţă)		308 stradă către pădure
276	Bărdaş M. Nicolae		287b
277a	Bărdaş Nicolae al lui Matei	292a	Boriga Alexandru
277b	Florea Ioan	292c	Dărăbanţ Simion
278	Cîrstea Chirilă	292b	Neamţu Vasile
252	Florea Bucur	293	Lăzărici Grigore
	191b, 292, 227, 228, 205,		287b grd.
	216b, 216c, 216a, 207a,	295	Neamţu Maria (n. Marcu),
	214, 215, 224, 222, 220,		văd. lui N. Ioan
	217, 249, 290, 315, 206,	297	Neamţu Gheorghe
	264a, 291a moară	298	Pavel M. Gheorghe
	308	299	Roman Alexandru
281	Lupu Sp. Vasile	300a	Solomon Alexandru
282a	Soare I. Gheorghe	300b	Solomon Nicolae
282b	Soare I. Nicolae		200a grd.
283	Neamţu I. Ioan	302	Solomon Andrei

Nr. casă	Numele	Nr. casă	Numele
303a	Popianoș Ștefan	317a	Toderel Ilie
303b	Căpățînă M. Dumitru	317b	Popianoș G. Nicolae
303c	Șilca I. Nicolae Ulița Prundu	318	Lupu M. Ioan
303d	Strava K. Gheorghe	319	Lupu G. Gavrilă
304a	Lupu Aleman	320	Lupu Luca
304b	Lupu G. Gheorghe	308	180b presă ulei
304c	Lupu Ștefan	321	Roman G. Ioan
305	Lupu Ioan	322a	Roman Nicolae (crețu)
306a	Greco D. Nicolae	322b	Roman I. Gheorghe
306b	Căpățînă Gheorghe Greco	323a	Roman Magdalena (n. Cîrstea), văd. lui R. Vasile
307a	Popianoș Greco Ioan	323b	Roman Damarchin
307b	Greco Ioan 308 cârciumă	324	Preotesi Ilie
310	Roman Candit	323 a + b, 322 a + b	
311	Bărglăzan Gheorghe	316a, 180a + b, 185, 184, 179b, 178a, 177, 317b, 218, 173, 179a, 263 joagăr	
312a	Popianoș G. Ioan	308 albia râului	
312b	Popianoș Gavrilă	326	Muntean Gheorghe
313	Pavel Matei	327	'Grancea Paraschiva (n. Siam), văd. lui G. Vasile
314	Fățan D. Dumitru	328a	Grancea Gheorghe
315	Chicu Gheorghe	328b	Grancea Abraham
316a	Solomon Nicolae (preot)	332	Siam Gheorghe (datuica)
316b	Carcaliciu Zenovie 308 stradă		

Numele persoanelor au fost scrise în românește. Inițialele tatălui, pentru evitarea confuziilor, au rămas cele din limba maghiară.

RECENSĂMINTE POPULAȚIE – PORUMBACU DE SUS

Rec. 1900 – conf: Ioan Russu Șirianu – „Românii din statul ungar”, Arad, 1904.

Total: 1822 locuitori – 1692 români, 24 maghiari, 27 germani
Din aceștia: 1550 ortodocși, 216 greco-catolici

Rec. 1930 – conf: „Rec. general al populației României 29 dec. 1930” vol. II Neam, limbă, religie, Buc. 1938

Total: 1658 locuitori – 1448 români, 46 unguri, 20 germani, 144 țigani
După limba maternă: 1577 română, 62 maghiară, 19 germană
– Din plasa Arpașu de Jos (25 sate), al doilea ca număr de populație, după Cîrțișoara (1683 loc.)
– Din întreg jud. Făgăraș (86 sate), al șaselea ca număr de locuitori după: Cincu (2449 loc.); Sîmbăta de Sus (1825 loc.); Șinca Nouă (1789 loc.); Cîrțișoara (1683) și Șercaia (1676).
Rec. 1977 Total 1081 locuitori.
Rec. 1992 conf. Centrul Jud. de Statistică
Total 915 locuitori, din care:
– după naționalitate: – 862 români, 46 țigani, 6 maghiari
1 ucrainean
– după limba maternă: 901 română, 8 țigănească
5 maghiară, 1 ucraineană
Satul are 537 numere de casă.

Mișcarea naturală și mișcarea migratorie a populației

Populație	1956	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Total populație	1519	1524	1511	1487	1462	1428	1370	1332
Masculin	711	718	710	700	693	680	653	629
Feminin	808	806	801	787	769	748	717	703
Născuți vii	28	25	17	22	8	14	13	7
Decedați	22	26	20	21	19	18	18	21
Decedați sub 1 an	2	1	1	-	-	-	-	-
Spor natural	6	-1	-3	1	-10	-4	-5	-14
Născuți morți-	2	-	-	-	-	-	-	-
Căsătorii	20	10	9	7	3	6	1	4
Divorțuri	4	3	-	1	2	1	-	-
Mișcarea migratorie a populației:								
– sosiți	5	12	7	4	7	11	3	5
– plecați	19	24	28	30	30	65	18	23
Spor migratoriu	-14	-12	-21	-26	-23	-54	-15	-18
Spor total	-8	-13	-24	-25	-33	-58	-20	-32

Surplusul de populație sătească își caută totdeauna plasament în alte părți, dovedind o excelentă capacitate de adaptare la condițiile pe care le întâlnește în drumurile ce i se deschid.

Situația sanitară:

Bolile mai frecvente în sat sunt:

- parazitoze intestinale
- afecțiuni reumatismale
- infecții acute ale căilor respiratorii superioare

În sat există un punct sanitar, încadrat cu un cadru cu pregătire medie, sanitară. Medicul de la circumscripția sanitară Porumbacu de Jos vine o dată pe săptămână să consulte bolnavii.

S-au făcut vaccinări la toată populația din sat:

- B.C.G.
- Antivariolice
- Ditero – tetanice
- Ditero – tetanice pertusis
- Antitetanice
- Antifoidice
- Antirujeolice

În anul 1971 au fost câteva cazuri de hepatită. Copiilor între 1 – 15 ani li s-a făcut gammaglobulină.

În 1971 Caravana M.R.F. a fost în sat consultând întreaga populație a satului.

În 1972 s-a determinat grupa sangvină întregii populații peste 14 ani. Vaccinările antitetanice și antifoidice se fac și la populația adultă.

La vârste mai înaintate sunt cazuri mai multe de arteroscleroze, hipertensiune arterială și emfizempulmonare. Din cauza apei din Liscov în anul 1935 a fost epidemie de febră tifoidă, în partea apuseană a satului.

Dispensarul a fost construit între anii 1990-1993 cu ajutor financiar acordat de primăria și locuitorii orașului EEKLO - Belgia la inițiativa familiei LEUNE - SOLOMIE.

Proiectarea și supravegherea execuției a fost făcută de:

- Ing. Solomie Dumitru, fiu al satului
- Medic Cârstea Lucica născută Popianoș, fiică a satului
- Asistentă Angheloa Laura născută Căpățînă, fiică a satului.

IV. Viața socială - ÎNVĂȚĂMÎNTUL

Istoricul școlii din Porumbacu de Sus, începe la fel ca istoricul multor școli din țara noastră. Acolo unde era lăcaș de rugăciune, fie și într-o casă acoperită cu paie, era și școala. Preotul era și învățător, ori dacă nu era preotul, cantorul. Învătau și ei ce știau, cum puteau și pe cine puteau: luminiță de opaiț în codru întunecos, licurici în bezna nopții, dar căărăușe îndrumătoare pentru păstrarea limbii, a firii și a obiceiurilor bune. Se înțelege că multă carte nu știau preoții vechi. Toată învățătura se reducea la scriere, citire, și rînduiala slujbei, ba unii nu știau nici să scrie.

Greutățile începutului, au fost că nici candidații de preoți și de cantori nu știau să scrie și să citească. Ei își căpătau învățătura pe la numeroasele mănăstiri, 23 la număr, presărate de-a lungul Carpaților, în Țara Oltului, distruse de generalul Bucow în 1761.

Mănăstirile au fost primele răsadnițe ale cărturarilor din Țara Făgărașului. Acestea dădeau mult, puținul, de care era nevoie în acele vremuri. Începând cu sec. al XIV-lea, domnii și boierii munteni ajung să stăpânească ținuturi întinse sau numai simple sate din Ardeal.

Radu cel Frumos am văzut că la 1473 stăpânea atâtea sate din Țara Oltului dându-le la anumiți boieri, apoi în 1474 stăpânea și Șercaia și Mica, azi dispărută (Columna lui Traian, 1874, p. 127, Alexandru Lepădatu, Radu cel Frumos în revista Transilvania, Sibiu, 1902, XXXIII, p. 15 – 31).

Domnii aceștia înființează în ținuturile stăpânite de ei foarte multe biserici și mănăstiri, din acestea din urmă cunoaștem vreo 23 numai în Țara Făgărașului.¹

Cea mai veche pare a fi aici cea din satul Scorei care e dăruită la 27 decembrie 1391 de Mircea cel Bătrân, egumenului Stanciu și fratelui său, Călin. (Hurmuzaki I, p. 341 – 342). În această perioadă se înființează și mănăstirea de la Porumbacu de Sus. Mănăstirile vor fi luat ființă cu începuturile de donații ce domnii munteni le-au făcut în moșii, boierilor.

Școala făcută pe vremea aceea, adică după înființarea mănăstirilor, consta numai din învățămînt religios. Bucoavna cu cruce ajută, scrisă de mână, pe un tortăș de carte era începutul, ceaslovul, continuarea și poate și sfârșitul. Feciori de preot, ori de oameni liberi, căci iobagii erau oprîți să învețe carte, vor fi venit iarna la mănăstire și acolo vor fi învățat

¹ Șt. Meteș – Moșiile domnilor și boierilor din Țările Române în Ardeal și Ungaria, Arad 1925, p. 79.

regulile bisericești, după care apoi vor fi fost hirotonisiți preoți și împărăția în satele de prin prejur. Nu poate fi vorba de o școală propriu-zisă în Țara Făgărașului, până în veacul al XVII-lea. Către sfârșitul acestui veac, la 1699 apare prima bucoavnă tipărită la Bălgrad (Alba Iulia), sub mitropolitul Atanasie Anghel, iar în 1749 bucoavna episcopului Grigore de la Rîmnic, care de bună seamă a pătruns și în Ardeal alături de alte cărți vechi.

Aceste cărți și altele ca acestea erau aduse de călugări și de boierii care cutreierau țara în lung și-n lat. Prin ele ni s-a păstrat și limba și au servit și de începuturi pentru învățatură.

Dar, afară de învățatura aceasta sporadică au fost patru nuclee unde s-a făcut adevărată școală și de unde ieșeau cărturarii satelor: Brașovul, Făgărașul, Blajul și Sibiu.

În Făgăraș în 1657 se înființează școala principesei Susana Lorantfy, văduvă a lui Gh. Rakoczy. Ca să înțelegem rostul acestei școli, trebuie amintit un alt fapt. Calvinistii, în epoca de glorie, sub Sigismund Rakoczy, căutau să câștige la legea lor pe românii din cuprinsul Ardealului și Țării Făgărașului. Celor trecuți la calvinisti li se dădeau avantajii și titluri, libertăți și prerogative, de care se bucurau toți preoții reformați ai națiunii ungurești de pe tot teritoriul Transilvaniei. Poporul n-a trecut la această credință. În cadrul acestor tendințe ale ungarilor, cu scopul de a calviniza, deci deznaționaliza populația românească din cel mai curat centru românesc și cu gândul de a lumina populația valahă de pe domeniul ei, principesa Susana Lorantfy, înființează în Făgăraș prima școală românească, sistematic organizată, paralel cu prima școală calvină în 1657. Înființarea ei s-a hotărât prin diploma din 3 aprilie 1657. Fiind comunicat planul și frunțașilor români de aici care l-au primit cu mare bucurie oferindu-și serviciile lor. Erau dornici boierii români de o școală sistematică, căci în „boronatul Susanii Lorantfy, națiunea valahă, atât poporul de rând cât și boierii, chiar și cei chemați să învețe pe alții, trăiau în cea mai mare neștiință”.¹ Aceasta este prima școală cu organizație sistematică, cu grijă de localul școlii, de învățători și de plata lor, de ajutorarea școlarilor, de disciplină și inspecție.

La 1662 școala Susanei Lorantfy, exista încă. În 1668 Simion era gramatic în Porumbacu de Sus.²

În 1765 după conscripția episcopului Atanasie Rednic, făcută în iarna anului 1765, învățătorul Lazăr Cismaș conducea școala din Porumbacu de Sus.³

1 C. Stan – Școala poporană din Făgăraș și de pe Tîrnave, p. 38.

2 Șt. Meteș – Viața bisericească a românilor din Țara Oltului, p. 94

3 Bunea P.P. Aron și D. Novacovici, p. 365 și Șt. Meteș – Viața bisericească, p. 95.

În 1765 se găsea în Țara Făgărașului 28 de școli rurale și dacă erau în acest an de bună seamă, că unele din ele vor fi avut și un trecut mai îndepărtat.

În 1853 ia ființă Institutul Pedagogic „Andrei Șaguna” din Sibiu, iar în 1892, Școala normală de învățători din Sibiu.

Paralel cu activitatea bisericilor în deschiderea școlilor, Țara Făgărașului a fost avantajată și prin școlile grănicerești.

În 1762 Maria Terezia, după multe piedici puse de nobili care prin înarmarea unei părți din populație pierdeau iobagii, reușește să decreteze înființarea regimentelor grănicerești.

Regimentul I grăniceresc s-a format la început din 13 comune situate în Țara Oltului: Vad, Sinca, Ohaba, Mărgineni, Sebeș, Copăcel, Bucium, Dejani, Lisa, Netotu, Pojorta, Arpașul de Sus și Vaida Rece.

La acestea s-au mai adăugat Tohanul și Țințarii din Țara Bîrsei, Orlat, Veștem, Jina, Racovița, din județul Sibiu, apoi Cugirul și altele din Hunedoara până la Hațeg.

Cu timpul s-au mai adăugat regimentul I de grăniceri, următoarele comune din Țara Oltului: la compania 7-a, Scorei, Porumbacu de Sus și Porumbacu de Jos; la compania a 8-a, Viștea de Jos, Viștea de Sus, Beșimbac, Drăguș, Ucea de Jos, Ucea de Sus, Arpașul de Jos; la compania a 9-a, Breaza, Voivodenii Mari, Voivodenii Mici, Dridif, Luța, Ludușor și Voila, la compania 10-a, Hîrseni, Ileni, Rîușor, Hurez, Iași, Sevestreni, Sâsciori, Berevoii Mari, Berevoii Mici; la compania 11-a Bucium.

Comunele grănicerești aveau organizația lor specială, cu legi militare, aspre, dar precise.

Fiecare companie avea și câte o școală centrală. Compania 7-a, avea școala centrală la Racovița și deservea: Racovița, Scorei, Porumbacu de Sus și Porumbacu de Jos. Școlile centrale erau un fel de școli primare de elită, cu învățători aleși. În aceste școli se învăța și limba germană. Din școlile centrale grănicerești, ieșeau nu numai tineri din care se alegeau gradele inferioare, ci în urma studiilor, făcute în școli mai înalte de ofițeri vrednici care adesea ajungea până la cele mai mari ranguri. Mulți învățători cantori de la sfârșitul sec. al XVIII-lea și începutul celui al XIX-lea au rămas numai cu învățatura căpătată la aceste școli grănicerești. Părinții care doreau să-și învețe copiii la gimnaziile din Blaj sau din Sibiu, îi trimiteau mai întâi la Orlat, sediul regimentului I sau la Năsăud, sediul regimentului II.

La 1851, s-a desființat regimentul I grăniceresc, iar fondul de montură

al desființatului regiment a luat numele de fond școlastic al foștilor grăniceri din regimentul român, și a fost exclusiv destinat numai pentru scopuri școlare și anume pentru ridicarea și susținerea școlilor populare în fostele comune grănicerești din numitul regiment. Aceste ajutoare au servit la ridicarea de școli spațioase, la întreținerea lor materială și la plata învățătorilor. Președintele fondului grăniceresc a fost multă vreme baronul Urs de Mărgineni, cea mai temută autoritate școlară de pe fostul teritoriu grăniceresc. El inspecta școlile în amănunțime, luând parte la examene, încurajând unde vedea muncă, dojenind și luând măsuri de îndreptare acolo unde vedea că școala șchiopătează. A reușit să organizeze în așa fel școlile grănicerești, încât erau considerate ca cele mai bune din împărăție. După 1864 școlile profesionale lasă sistemul vechi de: „az”, „buche”, „vede”, înlocuindu-l cu a, be, ve, ge, apoi cu i, bi, alfabetul Bucovnei pe lângă care se învăța puțină gramatică, se făceau dictări și se învățau și câteva lucruri despre științele naturii. După 1890 s-a trecut de la Bucovna la Abecedarul întocmit de Zaharia Boiu cu litere cirile, din care se citea mai ușor: „ge”, „găină”, apoi la abecedarul lui Ioan Popescu din care se citea și mai ușor: „a”, „c”, = „ac”, „s”, „a”, „c” = „sac”.¹

Multă vreme românii din Porumbacu de Sus au fost lipsiți de o școală și un învățământ organizat. Totuși nu putem zice că generațiile trecute n-ar fi avut parte deloc de școală. Școala a trăit o viață precară, sub oblăduirea bisericii și a mănăstirii, cum am văzut la început și ea foarte puțin favorizată de soartă.

La 1858 Nicolae Neamțu era învățător în Porumbacu de Sus, având 80 de elevi. Era calificat pentru această funcție și făcea parte din cercul 2 al învățătorilor din Făgăraș.²

Despre călătoriile școlare ale trecutului știm următoarele: în anul 1874 se construiește de către parohia greco-ortodoxă o școală în partea răsăriteană din piatră și cărămidă, cu o sală de învățământ, o cameră pentru cancelaria comunală și o cameră pentru locuința învățătorului. La această școală au funcționat ca învățători: Nicolae Neamțu, Iosif Solomon – cantor, Nicolae Stoichiță – preot greco-catolic, Nicolae Silca, Nicolae Bărglăzan – preot, Dionisie Solomon – cantor, Vodă din Cîrțișoara, Măsariu din Sărata – cantor, pădurar, neavînd o pregătire pentru cariera aceasta. Erau plătiți după învoială în natură și 80 zloți anual. Învățătorii erau aleși

1 Nicolae Aron – *Monografia comunei Galați*, Sibiu 1905, p. 28.

2 Nicolae Albu – *Istoria școlilor românești din Transilvania, 1800 – 1867*, p. 221.

și plătiți de săteni prin repartitie.

În satele mai bogate unde se putea da un salariu mai bun învățătorului, concureau 5 – 6 sau chiar și 10 candidați. Pavel Vasici ne spune că „spiritul de partid și favorul protopopului, avea la aceste alegeri rol mai hotărâtor, decât calitatea învățătorului, încât adeseori se întâmpla ca învățătorii bine pregătiți să nu reușească la concurs”.

Salariul se aduna de la săteni de epitropul bisericii și se dădea învățătorului, cu țărâita. Se întâmpla de multe ori, din cauza sărăciei poporului, repartitia să nu poată fi încasată, așa că învățătorul nu-și căpăta salariul, decât cu greu. Dacă învățătorul era și cantor, veniturile cantonale se socoteau în salariul învățătorului. Statul maghiar a dus o politică continuă pentru deznaționalizare. A urmat două căi, pe de o parte a căutat să înființeze școli de stat cu gândul de a deznaționaliza, începând acțiunea în satele de la margine către centru, pe de altă parte fixa salarii ce nu puteau fi suportate de marea majoritate a satelor sărace, a căutat să dea ajutor școlilor confesionale, amestecându-se în administrația interioară a lor. „Amândouă căile duceau către același scop; ideea unui stat maghiar prin deznaționalizarea celor de altă limbă”.¹

Diferite legi de la 1868 încôace, au căutat să întărească politica de deznaționalizare.

Învățământul poporan din Ungaria a consființit obligativitatea, prin articolul de lege – 38 din 1868, patru ani deci după legea obligativității învățământului din vechiul regat. Dar aceasta, s-a aplicat numai în parte căci, 39,2% din elevii români și 33,5% unguri, n-au frecventat școala în anul 1912, spunea Onisifor Ghibu.

„Anul școlar era foarte scurt, el ținea numai postul și dulcele crăciunului. Manuale nu erau, fiecare elev își aducea și citea de pe cartea lui. Unul în Psaltire, altul în Ciaslov, al treilea în Octoih, din Acatist sau din altă carte bisericească”.²

Începea întâi cu învățarea vocalelor, apoi cu consoanele, pe urmă se trecea la silabe. „Așa m-am căznit să învăț: az, buche, vede, glagole și așa mai departe până ni s-a dat istoria biblică”.³

Tăblițe de scris nici vorbă nu erau pe vremea aceea.

1. Onisifor Ghibu – *Viața și organizația bisericească și școlară în Transilvania și Ungaria*, București, 1915.

2. Georgescu Ioan – *Amintiri din viața unui dascăl*, Ed. casei Școalelor, 1928, p. 6.

3. Georgescu Ioan – *Amintiri din viața unui dascăl*, Ed. casei Școalelor, 1928, p. 9.

Învățământul se mărginea la scris-citit, la aritmetică, cele patru operațiuni cu numere întregi și religia (istoria biblică).

Ioan Georgescu arată că la 1879, când a fost numit învățător în Scorei, la școala grănicerească, la această școală nu aveau dreptul să învețe numai copiii grănicerilor. Școala grănicerească din Scorei a fost construită în 1874 și era singura școală mai bună din regiunea aceasta. Aici veneau să învețe carte, copiii foștilor boieri și grăniceri și copiii fruntașilor săteni din comunele vecine: Oprea și Streza Cîrțișoara, Cîrța, Colun, Sărata, Porumbacu de Jos și Porumbacu de Sus. Dintre acești elevi mulți ducându-se pe la diferite școli secundare s-au făcut preoți, învățători, notari, comercianți și alți frunțași cu nume bun în viața comunelor din jurul acesta.

Învățătorii cu pregătire pedagogică după 2 ani de activitate în învățământ, se puteau înscrie pentru a putea obține definitivatul. Se cerea o inspecție pedagogică specială și avizul favorabil al directorului școlii. În fiecare lună erau conferințe pedagogice comune cu învățătorii de la școlile de stat. În acele vremuri se făcea deosebire între clasele sociale ce erau. Întâi era clasa boierilor, a doua a grănicerilor, a treia a iobagilor și a patra a zilierilor.

Înainte de 1848 locuitorii aparținători acestor clase deosebite, nici nu se înrudeau între ei prin căsătorii. Era sub demnitatea unui boier să ia o fată de iobag sau de zilier.

Colonii erau iobagii fostului guvernator al Transilvaniei, Samuel Brukenthal, care avea domeniu și casă erarială și în Porumbacu de Sus. În scrisori și inscripții ardelene II, p. 157, nr. 538, Nicolae Iorga scrie despre un dascăl Ion din Porumbacu de Sus la 1727.

În vara anului 1897 Ministerul Agriculturii de atunci a înființat cursul de economie practică pentru învățători, ca să-și poată recruta dintre ei conferențieri economici. Cursurile au fost organizate la Geoagiul de Jos, lângă Orăștie, unde statul unguresc înființase o școală de agricultură. Din fiecare centru de mai multe comune era trimis un învățător la aceste cursuri. Din centrul acesta a fost trimis, Ioan Georgescu din Scorei. În urma acestor cursuri se țineau conferințe agricole și fiecare comună avea o școală de pomi roditori, o pepinieră dată în îngrijirea învățătorilor. Această grădină avea scopul să răspândească în sat, pe preț foarte mic, altoi cu tot felul de pomi roditori, aducători de frumoase câștiguri. Și în Porumbacu nostru, pe terenul unde este astăzi localul cooperativei de consum, a fost până în 1940 o frumoasă pepinieră din care și astăzi, în fiecare grădină, se găsesc pomi. Aici pe lângă că se învăța meșteșugul altoiului, se dau îndrumări pentru toate lucrările necesare în grădinile de pomi.

Așa se explică faptul, că în fiecare grădină se găsesc atâția pomi roditori și oamenii mai în vârstă cunosc toate lucrările necesare la pomicultură.

După ce s-a introdus administrația ungurească în Transilvania, nemulțumirile românilor din Ardeal s-au accentuat, tot mai mult, culminând cu „Memorandum” din 1894 la care românii din Porumbacu de Sus au participat din plin la adunările din sat și pe grupe de sate. După procesul Memorandumului, care a început la 7 mai 1894 (Memorandumul a fost redactat la 26 martie 1892), naționalitățile conlocuitoare din Ungaria: români, sârbi, croați, sloveni, cehi, germani, etc. au pornit o acțiune viguroasă pentru înființarea de școli de stat. Subvenționarea acestora să se facă din bugetul comunelor, urma ca și în Porumbacu de Sus să se facă un nou local de școală din bugetul comunelor. În anul 1896, vine ca învățător-director, Nicolae Păcurar din Sărata – absolvent al Școlii normale din Sibiu, care funcționează aici doi ani, apoi în 1898 este numit Ștefan Frîncu din Porumbacu de Sus, tot absolvent al Școlii normale din Sibiu.

Între 1899 – 1900 și 1900 – 1901, Nicolae Vasu din Arpașu de Jos, între 1901 – 1902 preotul Hîrtoagă din Brui, absolvent de teologie, între 1902 – 1903 D. Solomon din Streza Cîrțișoara și în anul 1903 – 1904, Vasile Popianoș, toți absolvenți ai Școlii normale din Sibiu, ca învățători confesionali ortodocși, având salariu anual de 300 florini și lemne în natură.

Învățământul se conducea conform programei analitice dată de Consistoriul Arhidiecezan din Sibiu.

Crescând numărul copiilor și școala cu o singură sală de clasă nemaifiind corespunzătoare, la stăruința învățătorului Vasile Popianoș și a primarului de atunci Ioan Lupu, biserica a cedat localul de școală comunei politice și în schimb comuna în anul 1907 a construit în partea răsăriteană școala de astăzi, în care funcționează grădinița după toate cerințele de atunci, cu două săli de clasă și încă trei camere în care mai târziu au fost atelierele școlare. Având astfel clădire școlară pe deplin corespunzătoare, în anul școlar 1908 s-a putut câștiga ajutorul de stat conform legii apponiene, după o inspecție minuțioasă făcută de faimosul inspector școlar – Szabo Elémer. Sporind numărul copiilor la peste 100 era necesar un al doilea învățător pe care confesiunea, fiind săracă, în nici un caz nu-l putea susține. După nenumărate intervenții făcute de directorul școlar Vasile Popianoș în anul școlar 1912 se înființează al doilea post de învățător cu ajutorul de stat, contribuind confesiunea numai cu suma de 100 coroane anual. Chiar în același an se face alegerea pentru al doilea învățător și este ales Victor Solomon, absolvent al preparandiei de stat din Cluj. Urmând războiul, învățătorul Vasile Popianoș a fost mobilizat, rămânând singur Victor Solomon, care și el în urma

retragerii armatei române, s-a refugiat în Vechiul Regat. În timpul acesta școala a fost statificată de către guvernul unguresc, datorită faptului că Porumbacu era în zona culturală, adică zona de la marginea imperiului austro-ungar. Terminându-se războiul pentru reîntregirea neamului românesc, învățătorul Popianoș Vasile se întoarce la catedra sa, iar în postul doi, în locul lui Victor Solomon, este ales învățătorul Gheorghe Banciu – absolvent al Școlii normale – Andrei Șaguna, din Sibiu.

În partea apuseană în anul 1874, s-a construit tot de către confesiuni (ortodoxă și unită) un local de școală, cu o sală de învățământ, în care-și ținea prăvălia, într-o cameră alăturată acestei săli, un sas numit König. Este vorba de localul de școală numit „În pariște”.

Dintre învățătorii pe care îi putem aminti au fost frații Silca (cantori). Unul ca mijloc de educație folosea nuiaua și pentru ca să nu se audă văităturile copiilor, se cânta de toți școlarii „Sfinte Dumnezeule”. Când se începea această cântare, știa ce-l aștepta pe bietul vinovat. De altfel, de la acești învățători și-au însușit scrisul și cititul cei mai mulți din oamenii mai în vârstă din partea apuseană.

În 1899 a fost numit Gheorghe Jugărean – absolvent al Școlii normale din Sibiu, mort prizonier în Rusia și în 1904 Ștefan Frîncu, tot absolvent al Școlii normale din Sibiu.

Vechea școală nemaifiind corespunzătoare, căpătând igrasie, serviciul sanitar a luat măsuri pentru închiderea acestui local și școala a fost mutată în anul 1908 în casa cu nr. 66 în Unghet proprietar actual – Frîncu Ioan.

În această casă a funcționat școala până în 1911, când confesiunea greco-ortodoxă zidește școala din Prund, cu două săli de învățământ, pe deplin corespunzătoare și în anul 1913 se alege al doilea învățător cu ajutor de stat, în persoana lui Vasile Lăzărici – absolvent al Școlii normale de stat din Deva, care din cauza războiului nu și-a putut ocupa postul până în 1919.

Până în 1918, învățământul românesc din Transilvania s-a dezvoltat în condițiile unei lupte grele, de eliberare socială și națională. Deși aceste condiții au fost foarte puțin favorabile, aspirațiilor poporului spre cultură, ele au fost depășite grație, energiei și stăruințelor conducătorilor lui spirituali și mai ales datorită adeziunii totale a maselor la programul de luminare prin școală, pe care mai ales după 1850 o vor sprijini cu propriile lor mijloace. Deși guvernul transilvănean avea obligații să sprijine materialicește și învățământul românesc, deopotrivă cu acela destinat celorlalte naționalități din Transilvania, practic, în afară de simple ordine și circulare, n-a dat nici un fel de sprijin acestuia lăsându-l pe seama conducătorilor confesionali, care la rândul lor aruncau povara materială

în sarcina maselor populare, a comunelor. Se poate aprecia de aceea, că mai ales învățământul confesional, este rezultatul eforturilor neprecupețite ale maselor de oameni simpli, din Ardeal.

Învățământul românesc din Transilvania, până în 1918 a atins un înalt grad de dezvoltare, prin extinderea rețelei de școli până în cele mai neînsemnate localități, iar structura lui, programele școlare și manualele au fost cu mici excepții la un nivel corespunzător pentru vremea aceea. La desăvârșirea procesului de unitate statală consacrat prin actul unirii de la 1 decembrie 1918, de la Alba Iulia, contribuția școlii și a dascălilor în general a fost deosebit de însemnată. Școala, învățământul a fost un prețios instrument de luptă pentru realizarea idealului politic al românilor ardeleni.

În 1923, pentru prima oară s-a încercat în Ardeal unificarea învățământului primar.

La 26 iulie 1924 se publică legea învățământului primar de 7 ani. Lucru nou a fost aplicarea legii obligativității și înființarea comitetelor școlare. Învățământul era organizat cu patru clase, plus cursul complementar de 3 ani.

În vara anului 1927 este prima serie de absolvenți a 7 clase.

Statul român statificând toate școlile, s-a cumulat școala răsăriteană cu cea apuseană, formându-se astfel o singură școală cu patru învățători în 2 localuri școlare numindu-se director școlar Vasile Popianoș iar ca învățători Gheorghe Banciu, Vasile Lăzăriciu și Ștefan Frîncu care în anul 1923 după un serviciu de 24 de ani, moare, și în locul lui a fost numit Boriga Valeriu – fost director școlar în Streza – Cîrțișoara.

Învățătorul Gheorghe Banciu a avut gradul I. Învățătorul Vasile Lăzăriciu a avut gradul II. Ministerul, în baza articolului 142 din legea școlară i-a adus mulțumiri pentru activitatea școlară și extrașcolară.

Învățătorul Boriga Valeriu a avut gradul I. Ministerul în baza art. 142 din legea școlară i-a adus mulțumiri pentru activitatea școlară și extrașcolară. A fost și inspector școlar în anii 1936 – 1939.

O dată cu unificarea legii învățământului primar, au luat ființă comitetele școlare. Primele măsuri de înființare a acestor comitete au fost luate în toamna anului 1923.

Veniturile comitetelor școlare cu greu au acoperit cheltuielile de întreținere ale școlilor.

În 1927 în Porumbacu de Sus, contribuția de la comună pentru școală era de 14%, adică 22.449 lei, o treime din arenda cîrciumei, adică 8416 lei, în total – 30.865 lei. Din această sumă destul de modestă s-au făcut reparațiile celor două clădiri școlare, s-a plătit combustibilul, s-a achitat salariul omului de serviciu al școlii, s-a reparat mobilierul și s-a cumpărat câteva cărți pentru bibliotecă.

Examenele școlare erau adevărate sărbători, la care lua parte toți părinții; cei care nu încăpeau în școală, în ziua de examen, stăteau pe afară și ascultau cum răspund copiii. Era nu numai examenul elevilor, dar era și examenul învățătorului.

După reforma învățământului din 15 august 1948, învățământul devine laic și se dezvoltă din ce în ce mai mult. Se trece la învățământul de 7 clase, iar din anul 1964 la învățământul de opt ani. Prima promoție de absolvenți de 8 clase a fost în anul școlar 1964/1965.

În anii regimului de democrație populară, elevii primesc manualele școlare gratuit. În anul 1956 se construiește la școala din partea apuseană, o nouă aripă de școală cu 2 săli de clasă, cancelarie și laborator.

În 1964 localul școlii se mărește din nou pentru a avea opt săli de clasă, laborator, cancelarie pentru profesori, direcțiune. Școala este aprovizionată cu materialul didactic necesar și învățământul se desfășoară în condițiile societății socialiste. Școala are o bibliotecă cu peste 1000 de volume. Copiii citesc cărțile și de la biblioteca satească care are 5.135 volume. Laboratorul este bine dotat cu materialul didactic necesar.

Brigăzile de control și îndrumare care au controlat activitatea la școala din Porumbacu de Sus au apreciat activitatea depusă la această școală. Brigada de studiu a Comitetului Central din 23.I.1962 condusă de Csiki Gheorghe, la fel a scos în evidență activitatea cadrelor didactice

Școala din partea apuseană, construită în 1911 (2 săli de clasă), 1956 (2 săli de clasă) cancelarie și laborator 1964 (aripa din partea de sud)

Școala din partea răsăriteană – construită în 1907

de la această școală și aportul acestei școli în activitatea de culturalizare a maselor de cetățeni, în cadrul căminului cultural.

Prin munca stăruitoare depusă zi de zi și an de an s-a reușit ca din acest sat să se ridice un număr însemnat de intelectuali, astăzi fiind: 34 ingineri, 7 medici, 13 profesori, 89 tehnicieni, 9 ofițeri, 52 funcționari, 28 de învățători, 6 preoți. În prezent sunt 12 studenți la diferite facultăți.

Mulți oameni vrednici prețuind învățătura s-au ridicat din rîndurile porumbăcenilor, cărturari ce au dus faima ținutului în întreaga țară și chiar peste hotare.

Astfel Lăzărici Ioan, născut în Porumbacu de Sus la 1841 este primul student care a susținut în 1874 examenul de specialitate – limba română la Universitatea din Cluj pe atunci fiind maghiară. În 1884 publică „Istoria literaturii române” destinată elevilor din licee și școlii normale. Mai publică „Poetica română” care între 1881 – 1884 s-a tipărit în 2 ediții. A publicat pentru elevi un dicționar româno-maghiar.

Între 1874 – 1906 a fost profesor de limba română și germană la școala normală din Deva.

Aurel Bărglăzan, fost decan al Facultății de hidromecanică din Timișoara.

Boriga Dumitru, fost director general al „Așezămintelor culturale din Republica Socialistă România”.

Fiii satului de pe toate meleagurile țării s-au întrunit în satul natal în august 1928, în august 1967 și în august 1972. Aceste întruniri se vor perpetua și în continuare tot din 5 în cinci ani.

Redăm situația elevilor și a cadrelor didactice între 1900 și 1972

**Situația elevilor și a cadrelor didactice
1900 – 1926 (Partea răsăriteană)**

Anul școlar	Nr. elevi cls I – IV	Cadre didactice
1900/1901	95	Nicolae Vasu (absolvent – Șc. normală)
1901/1902	93	Nicolae Vasu
1902/1903	94	Solomon D. (absolvent – Șc. normală)
1903/1904	89	Vasile Popianoș (absolvent – Șc. normală)
1904/1905	86	Vasile Popianoș
1905/1906	81	Vasile Popianoș
1906/1907	83	Vasile Popianoș
1907/1908	113	Vasile Popianoș
1908/1909	115	Vasile Popianoș
1909/1910	119	Vasile Popianoș
1910/1911	101	Vasile Popianoș
1911/1912	104	Vasile Popianoș și Victor Solomon (abs. Șc. N.)
1912/1913	135	Vasile Popianoș și Victor Solomon
1913/1914	155	Vasile Popianoș și Victor Solomon
1914/1915	113	Vasile Popianoș și Victor Solomon
1915/1916	113	Vasile Popianoș și Victor Solomon
1916/1917	–	Vasile Popianoș și Victor Solomon (N-a funcționat)
1917/1918	–	Dionisie Solomon (cantor)
1918/1919	92	Vasile Popianoș și Banciu Gh. (abs. Șc. N)
1919/1920	156	Vasile Popianoș și Banciu Gh.
1920/1921	113	Vasile Popianoș și Banciu Gh.
1921/1922	94	Vasile Popianoș și Banciu Gh.
1922/1923	91	Vasile Popianoș și Banciu Gh.
1923/1924	117	Vasile Popianoș și Banciu Gh.
1924/1925	148	Vasile Popianoș și Banciu Gh.
1925/1926	140	Vasile Popianoș și Banciu Gh.

1. Se trece la învățământul de 6 clase începând cu anul 1905/1906.

**Situația elevilor și a cadrelor didactice
1926 – 1948 – Porumbăcu de Sus – Școala primară**

Anul școlar	Nr. de elevi	Cadre didactice
1926/1927	151	Inv. director – Popianoș Vasile, Banciu Gh., Boriga Valeriu, Lăzărici Vasile
1927/1928	156	(Aceleași cadre didactice ca în 1926/1927)
1928/1929	170	(Aceleași cadre didactice ca în 1926/1927)
1929/1930	172	(Aceleași cadre didactice ca în 1926/1927)
1930/1931	178	(Aceleași cadre didactice ca în 1926/1927)
1931/1932	200	(Aceleași cadre didactice ca în 1926/1927)
1932/1933	221	(Aceleași cadre didactice ca în 1926/1927)
1933/1934	225	(Aceleași cadre didactice ca în 1926/1927)
1934/1935	228	(Aceleași cadre didactice ca în 1926/1927)
1935/1936	214	(Aceleași cadre didactice ca în 1926/1927)
1936/1937	223	Inv. dir. – Popianoș Vasile, Lăzărici Vasile, Boriga Valeriu, Comșa Maria

1937/1938	225	(Aceleași cadre didactice ca în 1936/1937)
1938/1939	197	Inv. dir. – Boriga Valeriu, Florica Paveliu, Ilie Dincă, Comșa Maria, Lăzărici Vasile, Maestru – Maier Ioan, Boncuța Elena
1939/1940	199	Inv. dir. – Boriga Valeriu, Paveliu Florica, Lăzărici Vasile, Poloșan Irimie, Poloșan Maria, Frîncu Cleonic (din 15.V. supl.), Maier Ioan – Maestru, Bunea Ioana – maestră
1940/1941	217	Inv. dir. – Boriga Valeriu, Paveliu Florica, Lăzărici Vasile, Poloșan Irimia, Poloșan Maria, Pamfil Ilie, Pamfil Cristina – maestră, Stoia Gh. – maestru (pînă în 22.I.) Baci Vasile – maestru din 31.III.
1941/1942	215	Inv. dir. – Boriga Valeriu, Paveliu Florica, Lăzărici Vasile, Poloșan Irimia, Poloșan Maria, Rădulescu Paraschiva din 22.XI. Pamfil Cristina – maestră pînă în 20.XI., Stoia Gh. – maestru pînă în 28.II., Olaru Bucura – maestră din 22.XI., Banciu Vasile – maestru din 2.III.
1942/1943	207	Inv. dir. – Boriga Valeriu, Poloșan Irimia, Poloșan Maria, Lăzărici Vasile, Tomuș Ana
1943/1944	197	Inv. dir. – Boriga Valeriu, Lăzărici Vasile, Tomuș Ana, Poloșan Irimia, Poloșan Maria, Frîncu Cleonic, Esca Minodora – suplinitoare, Strîmbu Gheorghe din 4.XII.1943
1944/1945	198	Inv. dir. – Boriga Valeriu, Lăzărici Vasile, Tomuș Ana, Poloșan I., Poloșan M., Gheorghiu C-tin, Munteanu Nicolae, Frîncu Cleonic din 15.I.1945., Frîncu Silviu din 26.I.1945.
1945/1946	196	Inv. dir. – Boriga Valeriu, Poloșan I., Poloșan M., Lăzărici Vasile, Frîncu C., Frîncu S., 1.IV.1946, Pamfil I. din 1.IV.1946, Pamfil C. – maestră
1946/1947	178	Inv. dir. – Poloșan Irimia, Frîncu S., Frîncu C., Pamfil I., Poloșan M. (pînă în 11.I. apoi se pensionează pe baza legii – Mirzescu), Lăzărici Maria din 20.XI., Tiplic Gavrilă din 9.II. și pleacă Lăzărici Maria, Gheorghiu Constantin din 11.II., Pamfil C. – maestră
1947/1948	173	Inv. dir. Poloșan Irimia, Pamfil I., Angheloa Nicodim, Angheloa Melania, Frîncu Silviu, Frîncu C., Tiplic G., Pamfil C. – maestră

(Toate cadrele didactice care au funcționat au fost calificate, având diplome de învățători).

**Situația elevilor și a cadrelor didactice
1948 – 1972 – Porumbăcu de Sus**

Anul școlar	Clasele	Nr. de elevi	Cadre didactice
1948/1949	I – IV	103+ 44	Angheloa Melania, Frîncu Cleonic, Angheloa Nicodim, Pamfil Ilie

1948/1949	V - VI	42	Dir. - Poloșan Irimia: geografie, naturale, desen; Frîncu Silviu: română, istorie, muzică; Frîncu Aurel: matematică, fizică Pamfil Cristina: I. rusă, igienă, desen, I. manual Esca Minodora: ed. fizică și secretară
1949/1950	I - IV	100 + 24 ¹	Angheloa M., Frîncu M., Pivaru Teodora, Pamfil Ilie
	V - VII	52	Dir. - Poloșan Irimia: fizică, st. naturale Țiplic G.: matematică Pamfil C.: I. rusă, constituție, îndr. practic Frîncu Silviu: I. română Frîncu C.: chimie, desen, îndr. practic băieți Angheloa N.: geografie, istorie Esca Minodora: ed. fizică și secretară
1950/1951	I - IV	95 + 44	Frîncu Cleonic, Angheloa Melania, Pamfil Ilie, Poloșan Maria
	V și VII	48	Dir. - Angheloa Nicodim: istorie, geografie Poloșan Irimia: I. română, șt. naturale Țiplic Gavrilă: matematică, chimie Pamfil Cristina: I. rusă, I. manual, igienă, ed. fizică (Notă: cls. VI-a la Porumbacu de Jos)
1951/1952	I - IV	94 + 14	Frîncu C., Angheloa Melania, Pamfil Ilie, Poloșan Maria
	V - VII	68	Angheloa Nicodim: geografie, istorie Poloșan Irimia: I. română, șt. naturale Pamfil Cristina: I. rusă, chimie Țiplic G. matematică Frîncu Aurel: I. română, muzică Esca Minodora: fizică, ed. fizică, desen, I. manual
1952/1953	I - IV	92 + 18	Angheloa Melania, Poloșan Maria, Tarcea Antuaneta, Bucur Maria
	V - VII	68	Dir. Angheloa Nicodim: geografie Pamfil I.: I. română, matem. V. constituție Țiplic G.: matematică, fizică, chimie Poloșan Irimia: I. română, șt. naturale Esca Minodora: ed. fizică, cerc sportiv, istorie, secretară
1953/1954	I - IV	87 + 12	Angheloa Melania, Poloșan Maria, Tarcea Antuaneta, Bucur Maria
	V - VII	59	Dir. Angheloa Nicodim: geografie Pamfil I.: I. română, matem. mâini înd. Pamfil C.: I. rusă, rusă, mâini înd. fete Țiplic G.: matematică, fizică, chimie Poloșan Irimia: I. română, șt. naturale Esca Minodora: istorie, cerc sportiv, istorie, secretară Bucur M.: cerc muzical
1954/1955	I - IV	90 + 16	Angheloa Melania, Poloșan Maria, Bucur Maria, Frîncu Cleonic
	V - VII	63	Dir. - Angheloa Nicodim: geografie Poloșan I.: șt. naturale, I. română Pamfil I.: matematică, română, muzică Pamfil C.: I. rusă, constituție, desen, mâini înd. Țiplic G.: matematică, fizică, desen Esca M.: istorie, fizică, chimie, ef. fizică
1955/1956	I - IV	86 + 15	Angheloa Melania, Poloșan Maria, Bucur Maria, Frîncu Cleonic

1955/1956	V - VII	64	Dir. - Poloșan Irimia: I. română Țiplic G.: matematică Angheloa N.: geografie, șt. naturale Pamfil I.: istorie, I. română, muzică Pamfil C.: I. rusă, constituție, mâini înd. Frîncu Valeriu: istorie, fizică, chimie, ed. fizică
1956/1957	I - IV	92	Angheloa Melania, Poloșan Maria, Bucur Maria, Frîncu Cleonic
	V - VII	60	Dir. - Poloșan Irimia: ed. fizică Țiplic G.: matematică Angheloa N.: geografie, șt. naturii, muzică Frîncu V.: istorie, fizică, chimie Pamfil I. I. română Pamfil I.: I. română Pamfil C.: I. rusă, mâini înd., ed. fizică
1957/1958	I - IV	91	Angheloa Melania, Poloșan Maria, Bucur Maria, Frîncu Cleonic
	V - VII	48	Dir. - Poloșan Irimia: I. română, ed. fizică Angheloa N.: geografie, șt. naturii Pamfil I.: I. română Țiplic G.: matematică, fizică, constituție Frîncu Valeriu: istorie, fizică, chimie Pamfil C.: I. rusă, mâini îndemânatică
1958/1959	I - IV	96	Angheloa Melania, Poloșan Maria, Bucur Maria, Frîncu Cleonic
	V - VII	51	Dir. - Poloșan Irimia: ed. fizică Țiplic G.: matematică Angheloa N.: geografie, șt. naturii Pamfil I.: I. română Pamfil C.: I. rusă, constituție, mâini înd. Frîncu V.: istorie, fizică chimie
1959/1960	I - IV	105	Angheloa Melania, Poloșan Maria, Bucur Maria, Frîncu Cleonic
	V - VII	62	Dir. - Țiplic Gavrilă: matematică Pamfil I.: I. română, matematică cls. V-a Frîncu V.: istorie, fizică, chimie, ed. fizică Angheloa N.: șt. naturii, cun. agricole, lucrări practice Pamfil C.: I. rusă, geografie Frîncu Aurelia: muzică
1960/1961	I - IV	108	Angheloa Melania, Poloșan Maria, Bucur Maria, Frîncu Cleonic, Frîncu Valeriu, având o cls. de maghiari cu 26 elevi
	V - VII	65	Dir. - Țiplic G.: ed. fizică Veștemean Octavian: (prof.) matematică Pamfil I.: I. română Pamfil C.: I. rusă, muzică Angheloa N.: geografie, șt. naturii, constituție
1961/1962	I - IV	104	Angheloa Melania, Bucur Maria, Frîncu Cleonic, Frîncu Aurelia, Frîncu Valeriu având o cls. de maghiari cu 19 elevi
	V - VII	63	Dir. - Țiplic Gavrilă: matematică, V, fizică VI, ed. fizică Angheloa Nicodim: geografie, șt. naturii, constituție, luc. practice Pamfil I.: I. română, istorie, desen Pamfil C.: I. rusă Veștemean O.: matematică, fizică, chimie, ed. fizică, muzică
1962/1963	I - IV	100	Angheloa Melania, Bucur Maria, Frîncu Cleonic, Frîncu Aurelia

1962/1963	V – VII	70	Dir. – Tiplic Gavrilă: matematică V, fizică VI, sport Anghela Nicodim: geografie, agric., naturale Petrescu Florica: I. română, istorie Pamfil I.: geografie, desen, constituție, ed. fizică, caligrafie Veștemeanu O.: matematică, fizică, chimie, muzică, ed. fizică (până în 3 noiembrie. După această dată Frîncu V. aceeași catedră) Pamfil C.: I. rusă, mâini îndemânatic
1963/1964	I – IV	90	Anghela Melania, Bucur Maria, Frîncu Cleonic, Frîncu Aurelia
	V – VII	78	Dir. – Tiplic Gavrilă: matematică VI-a Anghela N.: st. naturii, agric., luc. practice Frîncu V.: matematică, chimie, fizică sport Gancea Maria: I. română, I. rusă, ed. fizică Gancea Ilie: geografie, istorie, muzică Pamfil I.: I. română, caligrafie
1964/1965 Prima prom. 8 cls.	I – IV	95	Anghela Melania, Bucur Maria, Frîncu Cleonic, Frîncu Aurelia
	V – VIII	97	Dir. – Tiplic Gavrilă: matematică, fizică Anghela N.: geografie, st. naturii, agricultură Frîncu Valeriu: matematică, fizică, chimie Gancea I.: istorie, geografie, muzică Gancea M.: I. rusă, fizică VI, ed. fizică Stremțan Felicia (prof.) I. română, I. franceză
1965/1966	I – IV	95	Anghela Melania, Bucur Maria, Frîncu Cleonic, Frîncu Aurelia
	V – VIII	88	Dir. – Tiplic Gavrilă: matematică cls. VII-a Anghela N.: geografie, st. naturii, agricultură Frîncu Valeriu: matematică, fizică Teodorescu Camil: agricultură, biologie, chimie, desen Năstoiu Aneta: (liceu) istorie, I. rusă Stremțan Felicia: I. română, I. franceză
1966/1967	I – IV	87	Anghela Melania, Bucur Maria, Frîncu Cleonic, Frîncu Aurelia
	V – VIII	87	Dir. – Tiplic Gavrilă: matematică cls. V Frîncu V.: matematică, fizică, sport, ed. fizică Anghela N.: geografie, st. naturale, caligrafie, ed. fizică Teodorescu C.: (prof.) agricultură, chimie, desen Negruțiu Eugenia (prof.) I. română, ed. cetățenească Luca Maria: (liceu) I. franceză
1967/1968	I – IV	74	Anghela m., Bucur M., Frîncu Cleonic
	V – VIII	77	Dir. – Tiplic Gavrilă: matematică VII-a Anghela N.: geografie, st. naturii Teodorescu Camil: agricultură, chimie, dirigenție Știrbețiu Virgil (prof.): I. română, ed. cetățenească Frîncu Aurelia: istorie, fizică, muzică Luca Maria: I. franceză, cerc fete Poșa Viorica (liceu): matematică, ed. fizică
1968/1969	I – IV	63	Anghela Melania, Bucur Maria, Frîncu Cleonic

1968/1969	V – VIII	85	Dir. – Tiplic Gavrilă: matematică VIII-a Anghela N.: geografie, st. naturale Bucur Ana (inv.): istorie, muzică Luca Maria: I. română Pavel Maria (liceu): chimie, agricultură Poșa Viorica: matematică, fizică Pripas Mariana (liceu): I. română, I. franceză
1969/1970	I – IV	61	Anghela Melania, Bucur Maria, Frîncu Cleonic
	V – VIII	83	Dir. – Tiplic Gavrilă: matematică V-a Csiki Iuliana (prof.): I. română Bucur Ana: istorie, muzică Teodorescu Camil: agricultură, chimie Cismaș Viorica (liceu): matematică, fizică Anghela N.: geografie, st. naturii
1970/1971	I – IV	55	Anghela Melania, Bucur Maria, Frîncu Cleonic
	V – VIII	76	Dir. – Tiplic Gavrilă: matematică cls. VI-a Csiki Iuliana: I. română, I. franceză, m. înd. Șandru Liliana (prof.): I. română, I. franceză Neagu Sofia (prof.): chimie, agricultură, ed. fizică Anghela N.: geografie, biologie, luc. practice
1971/1972	I – IV	49	Tabacu Sanda, Faur Ioan, Mateș Maria
	V – VIII	66	Dir. – Tiplic Gavrilă: matematică cls. VII-a Neagu Sofia: st. naturii, agricultură Ruja Elena (prof.): I. română Pinteș Rozica (prof.): istorie, geografie Nistor Victoria (prof.): matematică, fizică, chimie Opincariu Andrei Elena (prof.): I. franceză, ed. fizică

1. Notă: Elevii notați cu semnul + la cls. I – IV au fost la școala de alfabetizare (+ 44 și + 24)

Situația elevilor și a cadrelor didactice 1941 – 1972 Pôrumbacu de Sus – Grădinița de copii mici

Anul	Copii înscriși	Educatoare	Observații
1941/1942	50	Suma Olimpia	(calificată)
1942/1943	42	Suma Olimpia	
1943/1944	40	Suma Olimpia	
1944/1945	35	Suma Olimpia	(Șc. normală – educ.)
1945/1946	45	Suma Olimpia	
1946/1947	44	Frîncu C. Maria	
1947/1948	49	Frîncu C. Maria	
1948/1949	38	Frîncu C. Maria	
1949/1950	55	Frîncu C. Maria	
1950/1951	40	Frîncu C. Maria	
1951/1952	32	Frîncu C. Maria	
1952/1953	45	Frîncu C. Maria	
1953/1954	39	Frîncu C. Maria	
1954/1955	46	Frîncu C. Maria	
1955/1956	48	Frîncu C. Maria	
1956/1957	46	Frîncu C. Maria	
1957/1958	46	Frîncu C. Maria	

1958/1959	42	Frîncu C. Maria	
1959/1960	40	Frîncu C. Maria	
1960/1961	53	Frîncu C. Maria	
1961/1962	50	Frîncu C. Maria	
1962/1963	46	Frîncu C. Maria	
1963/1964	35	Frîncu C. Maria	
1964/1965	46	Frîncu C. Maria	
1965/1966	35	Frîncu C. Maria	
1966/1967	40	Frîncu C. Maria	
1967/1968	42	Frîncu C. Maria	
1968/1969	35	Frîncu C. Maria	
1969/1970	35	Frîncu C. Maria	
1970/1971	30	Frîncu C. Maria	
1971/1972	30	Căpătână Aurelia	(Abs. Liceu Ped. Sibiu)

În curtea școlii - 1955

Cadre didactice 1956

17 Aprilie 1966 „Sfintele Paști”.
Participanții la Olimpiada de
matematică cls. VIII-a, faza raională.
Păștina Maria, Căplea Valeriu, Strava
Maria - Premiul III pe raionul și orașul
Sibiu.

Promoția - 1967

BISERICA

Când domniile Țării Românești au stăpânit Țara Oltului (1366 – 1464), toți preoții și protopopii de aici erau în atârănare directă de Mitropolia din Tîrgoviște sau de Episcopia din Rîmnicu Vîlcea, unde se și sfințeau primind fel de fel de daruri și ajutoare de la domniile, vlădicilor și boierii români. În sec. al XVI-lea aparțineau de episcopii din Transilvania. În 1585 toată Țara Oltului e scoasă de sub dominația duhovnicească a vlădicului român din Alba Iulia și supusă preotului reformat maghiar din Făgăraș, care încasa de la fiecare preot câte un florin,¹ precum la Rusalii, da fiecare preot român de aici pe la 1570 câte un florin Cetății Făgărașului.²

Când Mihai Viteazul intră în relații cu Sigismund Bathory jugul calvin cade de pe capul preoților făgărașeni și acest principe al Ardealului în 4 iunie 1595 dă voie lui Ioan de Prislop, vlădica soboarelor românești din

1 Pokoly I. – *Az erdélyi reformátusegyház története*, II, Budapesta, 1904, p. 171.

2 St. Meteș – *Viața agrară, economică a românilor din Ardeal*, I, București, 1921, p. 321.

Transilvania să-și adune de la fiecare preot din Țara Făgărașului câte 1 florin pe fiecare an, după obiceiul bătrân, precum încasa de la preoții din celelalte părți a Transilvaniei.¹

În decursul domniei principelor calvini: Gabriel Bethlen și cei doi Gheorghe Rakoczy, biserica românească din Țara Oltului depindea de șeful bisericii calvine ungurești.² Acei preoți care de voie sau de nevoie ascultau de porunca episcopului calvin se bucurau de privilegiul scutirii de dijmă și de robită.

La, 21 mai 1647, principele calvin Gheorghe Racoczy printr-un decret scoate toată biserica românească din districtul Făgăraș, de sub jurisdicțiunea mitropolitului ortodox din Alba Iulia și a superintendentului calvin și o supune cărmuirii protopopului Ștefan din Berivoiul Mare, dependent numai de principe având toate drepturile unui episcop afară de sfințirea preoților.³

Aceasta a ținut până în 1659, în 9 ianuarie principele Acațiu Barcsay, de origine română, dă drept de stăpânire bisericească asupra Țării Făgărașului, mitropolitului Sava Brancovici din Alba Iulia.⁴

Scopul calvinilor era să câștige sufletele românești pentru legea lor. Pentru aceasta folosesc forța politică, fac nobili dintre preoți, tipăresc cărți românești și înființează școli.

Susana Lonradfy în 2 aprilie 1657, printr-un decret numește niște inspectori care în tot anul de două ori trebuiau să viziteze fiecare parohie cu scopul ca să-și câștige informații precise despre pregătirea preoților și despre felul cum își îndeplineau datoria. Inspectorii aceștia nu puteau dicta pedepse în bani, aceasta o putea face numai magistratul civil. La 3 aprilie 1657, printr-un decret s-a hotărât să întemeieze o școală în Făgăraș pentru luminarea în sens calvin a românilor din Țara Făgărașului.

În decretul acesta era prevăzut la art. 9 următoarele: gramaticul care se pregătește la preoție sau oricine învață la această școală și nu-și termină aici învățătura nu poate fi preot în Țara Oltului.

Toți învățătorii și preoții din aceea vreme au fost ucenici acestei școli de învățământ laic și bisericesc.

1. Sincai – *Cronica românilor la anul 1596*.

2. Cipariu – *Acte și fragmente*, Blaj 1855, p. 200.

3. Lupaș – Acațiu Barcsai și Mitrop. Sava Brancovici în *Anuarul Academiei Române, secția istorie*, XXXV, p. 571 – 572.

4. Dobrescu – *Fragmente privitoare la istoria bisericii române*, Budapesta, 1905, p. 38

Școala aceasta românească este amintită și la 1694 în diploma lui Apaffi prin care dă voie lui Constantin Brîncoveanu să facă o biserică ortodoxă în Făgăraș.¹

Preoțimea se compunea din boieri și din iobagi. Preotul din neam boier da numai 7,5 fl., preotul din tată preot din neam iobag, da 15 fl., iar preotul făcut dintre iobagi rămânea la dispoziția principesei cu plata, fiindcă el era scris în urbarii, între iobagi.

În vreme de război, darea preoților era crescută foarte mult după cum se arată în hotărârile dietelor ardelene.

La 1680, conform conscripției urbariale din Porumbacu de Sus sunt aici patru preoți: Stan, Oprea – senior, Oprea – junior și Ion. Nici persoana lor și nici casele lor nu s-au bucurat de imunitate iobăgească, ba chiar unul dintre fiii popii Stan a fost înscris între iobagi.²

La 1688, sunt cinci preoți: Oprea – senior are 6 feciori, cel mai mare Oprea Lazăr e preot în sat, ceilalți copii: Ilie, Ion, Gheorghe, Simion și Man. Popa Ion avea un fiu Ilie și un frate Simion care locuia împreună cu el și era gramatic. Popa Ion – junior, încă avea un fiu și popa Mihai. Acești preoți n-au avut nici-o scutire, au fost toți țărani și au dat dijmă.³ La 1685 și 1687 se amintește că preotul român din Porumbacu de Sus a dat cetății o jumătate din taxa obișnuită, pentru preoți câte 7,5 fl.

Ne apropiem de anul 1700 când începe epoca de strașnice frământări și lupte pentru păstrarea legii strămoșești.

Actul unirii lui Atanasie, din 7 octombrie 1698 a fost semnat de doi protopopi din Făgăraș, Aron și Daniel, apoi protopopul din Ohaba, Gheorghe⁴ iar pe actul unirii din 5 septembrie 1700, făcut la sinodul din Alba Iulia, găsim următorii protopopi din ținutul Făgărașului cu numărul preoților pe care credeau că-i reprezintă: Stănilă din Viștea de Jos cu 46 preoți, Radu din Berivoiul Mare cu 56 preoți, Gheorghe din Ohaba cu 40 preoți și Teodor din Rîușor cu 45 preoți.⁵

Ar urma deci după aceste date dac-ar fi exacte că toată preoțimea făgărașană s-a unit cu Roma. Adevărul însă e altul. Unii dintre protopopii de mai sus au primit unirea împreună cu o parte din preoți care erau

1. Pușcariu – *Documente pentru limbă și istorie* II, p. 358.

2. Arhivele statului – Cluj, Conscripția domeniului Făgăraș, 1680.

3. Arhivele statului – Cluj, Conscripția dom. Făgăraș, 1688

4. Nilles Symbolae, I, p. 210 – 211.

5. Ibidum, I. p. 249.

indeosebi de origine boieri. Poporul și preoții ieșiți din iobagi, partea cea mai mare au rămas ortodocși. Un document din 20 iulie 1711, ne arată că 315 boieri și nemeși din Țara Oltului au trecut la unire iscăind un act pe care îl întăresc și cu pecețile lor.¹

După conscripția episcopului Klein din 1733, în Porumbacu de Sus erau 7 preoți uniți: Ion, Andrei, Stan, Ion, (bigam), Simion, Gheorghe și Matei și un preot ortodox, Todor care n-are sînghie și recunoașterea lui, e dubie.

Erau două biserici cu 125 familii.²

Conscripția din 1733, a episcopului Inocențiu Klein și din 1750 a vicarului episcopiei unite, Petru Paul Aron, sunt false în partea lor cea mai mare. E explicabil din partea episcopilor uniți, care cereau într-una drepturile promise pentru uniți, dovedirea prin conscripții că numărul lor

Biserica din partea apuseană. 1867

creștea extraordinar, ba că aproape toată preoțimea și poporul este convertit la legea împăratului. Numai că Viena nu se lăsa convinsă de astfel de conscripții ireale, făcea control și dovedea netemeinicia datelor episcopilor uniți.³

În 1750 în Porumbacu de Sus erau patru preoți uniți cu două biserici și 606 suflete.⁴

În 1761 erau șase preoți ortodocși cu o biserică și 49 familii și trei preoți uniți cu o biserică și 14 familii.⁵ Fiecare deci își avea biserica sa, cea unită avea un loc arător de 1 câblă. Până în 1761 era aici și o mănăstire în locul care-i poartă numele, care a fost arsă din ordinul generalului Bucov, dar o călugăriță a continuat să rămână aici și după arderea mănăstirii, făcându-și pentru

1. P. Maior – *Istoria bisericii*, p. 88.

2. A. Bunea – *Episcopul Klein*, p. 369.

3. Dragomir – *Istoria dezdrobirii religioase*, p. 134.

4. *Transilvania*, 1901, p. 245

5. Cioban, o.c. p. 61.

adăpost, o colibă.¹

În 1788 se prezintă înaintea vlădicului Ghedeon, Nichitici în Avrig în luna iunie, când făcea inspecție canonică, doi preoți din Porumbacu de Sus, Matei Strava și Spiridon Cismaș.

În 1805 sunt doi preoți ortodocși, Spiridon Cismaș și Vasile Neamț, sfințiți în Ardeal, în 1788 – 1790, cu două biserici și 227 familii.²

În 1846 erau doi preoți ortodocși, Gheorghe Cismaș și Constantin Neamț cu 227 familii.³

În 1842 servea ca preot unit Ion Comșa, căruia ia urmat de la 1850 Nicolae Stoichiță.⁴

În 1881, în partea apuseană era preot tot Gheorghe Cismaș (ort.), iar în partea răsăriteană Gheorghe Neamț (ort.)

În anii următori au fost preoți:
în partea apuseană:

Gheorghe Cismaș	– 1846 – 1881 + 1888
Nicolae Cismaș	– 1886 – 1888
Nicolae Bărglăzan	– 1894 – 1939
Pasencu Ioan	– 1939 – 1941
Tomuș Nicolae	– 1942 – 1945
Ștefan Ștefanovici	– 1945 – 1946
Gavrilescu Nicolae	– 1946 – 1956
Laslo Mircea	– 1956 – 1968
Balaban Horea	– 1969 – 1991
Bobăș Nicolae	– 1992 și în prezent.

Biserica din partea răsăriteană.
1903

În partea răsăriteană:

Gheorghe Neamțu	– 1881 – 1888
Vacantă	– 1889 – 1890
Solomon Nicolae	– 1891 – 1940
Popianoș Constantin	– 1941 – 1988
Boboia Nicolae	– 1988 și în prezent.

Bisericile au fost din lemn. În 1903 se construiește biserica din partea răsăriteană, din cărămidă și este acoperită cu țiglă. În 1992 se pictează de pictorul Pavel Virgil.

Biserica din partea apuseană a fost construită în 1867, iar cea greco-catolică în 1909.

Biserica ortodoxă din partea apuseană a fost pictată în 1998.

Căminul Cultural. Activități culturale

Înainte de 23 August 1944, în sat nu exista o instituție culturală care să desfășoare o activitate permanentă. Din când în când, fie cu elevii de la școala primară, fie cu tineretul se organiza câte o serbare și la aceasta se limita întreaga activitate.

În 1948 este numit director al căminului cultural Frîncu Traian care împreună cu cadrele didactice organizează o activitate permanentă.

În 1950 a fost numit director al căminului cultural învățătorul Pamfil Ilie.

La căminul cultural s-a înființat un cor pe patru voci, condus de profesorul Frîncu Silviu, o echipă de teatru, brigada artistică, formație de dansuri populare. S-a organizat activitate zilnică la căminul cultural:

- luni – seară literară;
- marți – seară științifică;
- miercuri – sfatul agronomului;
- joi – joia tineretului;
- vineri – sfaturi gospodărești pentru femei;
- sâmbătă – informare politică;
- duminică – conferințe și programe artistice.

Toate formațiile artistice ale căminului cultural au luat parte la concursurile organizate între formațiile artistice de artiști amatori, obținând rezultate frumoase.

Brigada artistică în anul 1959 a ajuns până în faza regională, fiind premiată. Diplomele de merit obținute de formațiile artistice ale căminului

1. *Cultura creștină*, 1919, p. 163.

2. Gagyi, o.c., p. 274 – 175.

3. *Sematismul din 1846*, p. 179.

4. *Sematismul din Blaj*, 1900, p. 632 – 633.

cultural, împodobesc astăzi sala căminului și sunt o dovadă a activității desfășurate.

În 1959 este numit director al căminului cultural învățătorul Frîncu Valeriu.

În 1959 satul este electrificat. Localul Băncii „Negoiul” construit în 1928, în anul 1948 se transformă în cămin cultural.

La 1 ianuarie 1960 s-a rulat primul film la căminul cultural cu ocazia deschiderii unității cinematografice permanente în Porumbacu de Sus. Au participat peste 300 de spectatori. Sala era neîncăpătoare.

În anul 1963, a fost numit director al căminului Gancea Ilie, în 1964 – Teodorescu Camil, în 1965 – Frîncu Valeriu, în 1967 – Anghelina Nicodim și în 1971 – Faur Ioan.

În anul 1956 a fost deschisă biblioteca sătească cu un număr de 2500 volume. Numărul volumelor a crescut an de an, ajungând în 1972 la 5.135.

Bibliotecare au fost: în 1956 – Preotesi Viorica, în 1957 – Frîncu Aurelia, în 1958 – 1961 – Popescu Dumitru, din 1961 – Cismaș Maria.

În 1964 se construiește scena căminului cultural mărindu-se sala de spectacole a căminului. Ulterior s-a construit o cabină pentru cinematograful și o sală de dans pentru tineret.

Aparatele de radio întrec cifra de 200, iar din 1963 pe acoperișurile

Formația de muzică populară

gospodăriilor din Porumbacu de Sus au apărut primele antene de televizor.

După eliberarea țării începe și pentru Porumbacu de Sus, o nouă etapă de dezvoltare. Acțiunea de înzestrare și culturalizare a satului se desfășoară cu intensitate. Realizarea unor importante lucrări la școală, cooperativă și cămin cultural, a fost posibilă datorită efortului colectiv al întregului sat prin muncă și contribuții bănești.

La 1 ianuarie 1960 s-a inaugurat electrificarea satului.

V. Situația economică după al II-lea război mondial

Natura pământului nu este prea darnică în ceea ce privește posibilitatea desfășurării agriculturii.

Totuși prin hărnicia lui, omul a știut să smulgă rod și de pe aceste pământuri. A fost însă necesară pentru aceasta o muncă stăruitoare în anii noștri, anii transformării socialiste a satului.

În anul 1958, se înființează întovărășirea agricolă cu un număr de 35 membrii, numărul acestora crescând în continuu până în 1962, când se înscriu în Cooperativa Agricolă de Producție. În anul 1962, se înființează C.A. de Producție. În anii 1962/1963 s-au tăiat măguricile, făcându-se pășunat pentru vitele C.A.P.-ului.

În anul 1965 o parte din teren se predă la stat, aparținând de Întreprinderea Agricolă de Stat – Avrig.

La C.A.P. – Porumbacu de Sus rămâne o suprafață totală de 1977 ha din care:

– Arabil Total	– 882 ha;
– Pășuni naturale	– 632 ha;
– Fînețe naturale	– 352 ha;
– Totale teren agricol	– 1766 ha;
– Terenuri ocupate permanent cu ape curgătoare, lacuri, bălți, sufărișuri	– 80 ha;
– Alte terenuri	– 31 ha;
– Drumuri	– 27 ha;
– Curți, clădiri	– 4 ha.

uruială. Moara din partea apuseană proprietatea familiilor Silca a fost dată C.A.P.-ului în 1965 și era angajat un morar din Sebeșul de Jos.

În partea răsăriteană funcționează moara lui Catalin Paraschiva, particulară.

Uium se ia 12% la ambele mori. Macină tot timpul anului.

Pivele de ulei

Au fost trei pive de ulei în sat. Ele satisfăceau toate nevoile sătenilor. Se prepara ulei din semințe de bostan.

Proprietatea aparținea la o pivă familiilor Iovu, a doua Ion și Luca Popianoș și a treia Lițuc, Comșa și a lui Budac.

Proprietatea se împărțea între familii, făcând parte din aceeași moștenire. Pivele erau compuse din trei părți principale: ciocanele, cuptorul pentru prăjit semințele și teascul pentru stors.

Ciocanele zdrobeau semințele, pe cuptor erau prăjite iar în teasc se storceau.

Ciocanele erau puse în funcțiune de o roată cu apă.

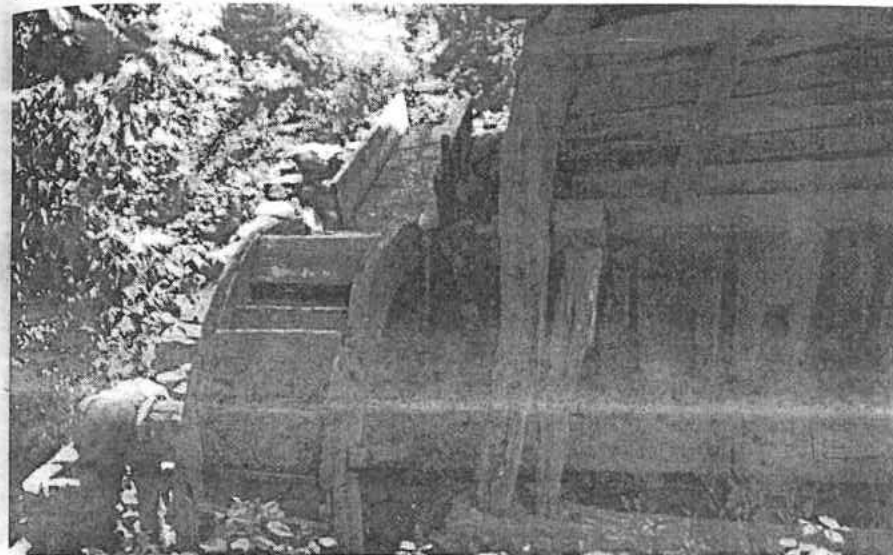
Pivele erau instalate pe cele 2 iazuri care duc la mori.

La ciocane își lucra fiecare om semințele, pe rând, cum se prezenta cu ele. Funcționarea ciocanelor era simplă și nu cerea nici-o pricepere de specialitate. Proprietarii pivelor făceau reparațiile necesare când era cazul.

Prăjitul semințelor pe cuptorul cu lespede de piatră se făcea de către proprietari, cerând mai multă pricepere și îndemânare. La stors aranjau tot proprietarii, teascul. Cetățenii care-și făceau uleiul suceau la teasc pentru a se separa uleiul de turte. Seara se împărțea vama între proprietari luând fiecare proprietar câte o parte. Se lucra intens cam 30 de zile, socotind 18 – 20 ore de lucru la zi. Uneori se lucra 2 – 3 zile, fără întreruperi. Se prepara la zi 40 – 60 l ulei și se obținea în același timp 40 – 50 turte de ulei. Proprietarii luau uium 1/10 din ulei și o parte din turte. Un progres în sensul trecerii la o producție pentru piață nu s-a observat. Pivele se mărgineau să satisfacă nevoile gospodarilor din sat. Lucrau numai primăvara, în luna martie. Toamna la aceste pive se făcea oțetul de mere. La ciocane se zdrobeau merele iar la teasc se separa mustul, de dreve. După 2 – 3 luni era bun pentru consum alimentar. Se folosea foarte mult oțetul pentru comprese când bolnavii aveau temperatură mai ridicată decât cea normală. Se spune: „dacă arde, să punem oțet”. Astăzi, oțetul și uleiul de floarea-soarelui se cumpără de la cooperativă, găsindu-se în cantități suficiente.

Pivele pentru haine

Meșteșugul pioritului, pare a avea o vechime milenară, fiind probabil moștenit de la daci,¹ care erau nu numai mari crescători de oi, dar își confecționau haine groase din pănură, unele piese din portul lor fiind asemănătoare cu cele ce le întâlnim și astăzi în Țara Oltului și în Porumbac.

Roată pentru apă la pive

În urbariul din 1637 se amintește că la Porumbac era o piuă. Practicând din cele mai vechi timpuri creșterea oilor ca ocupație de bază, porumbăcenii au continuat până în zilele noastre meșteșugul pioritului și vâltoritului, pentru satisfacerea nevoilor pentru care acest meșteșug s-a născut la început în cadrul industriei casnice textile. După primul și al doilea război mondial, la Porumbacu de Jos erau 2 pive pentru haine, iar la Porumbacu de Sus una a lui Bucur Filea care a fost dusă în anul 1954 la Muzeul satului în București. Piuă era așezată în luncă, din jos de sat, primind apă din Râul Mare pe un iz special amenajat. Roata de apă era făcută ca cea de la moară, cu aripi cu trepte, iar bătaia se făcea cu

1. Florea B. Florescu – Interpretarea elementelor etnografice de pe monumentul de la Adamclissi (Tropaeum Trajani) în Studii și cercetări de istoria artei, Academia R.P.R. nr. 3 – 4, p. 29 – 31, 1955, București.

ciocane cu coadă.¹ Lângă piuă erau vâltorile pentru îngroșat pânura, pentru straie și de tras părul tot la straie. Pivăritul era legat prin apariția și dezvoltarea lui de la început de o anumită perioadă istorică, aceea a economiei casnice ca o verigă din lanțul tehnicilor ce țin de industria casnică textilă, cu numeroase urme de tehnică și economie din faza comunei primitive. Astăzi când industria satisface nevoile mereu crescânde ale oamenilor, articolele de îmbrăcăminte sunt procurate, prin cooperativă. Pivele nu mai funcționează.

Ciocane, pive (haine)

Cazanele de fiert rachiu (calcul economic la prețurile din 1972)

Prepararea rachiului în cazane este obișnuită demult în Porumbacu de Sus. În urbariul din 1637 se arată că exista cazan de fiert rachiu. Acesta era din jos de sat, la fântâna „Leabului” unde a fost și Glăjeria prima dată. Mutându-se Glăjeria la Richirie, lângă pădure s-a mutat și cazanul de fiert vinars rămânând până astăzi locul numit la „Richirie” de la rachiu.

Cazane de rachiu au avut mulți proprietari. Amintim pe Pavel Valeriu, Voineag Valeriu, Anghela Valeriu, Căpățână Irimie și cooperativa de

1. Cornel Irimie – Pivele și vâltorile din marginea Sibiului și de pe Valea Sebeșului, Sibiu, 1956, p. 25.

consum. În ultimii ani au funcționat cazanele proprietarilor: Cismaș Dumitru și Frîncu Dumitru. Capacitatea cazanelor este de 100 litri. Cazanele prepară acum rachiu, din fructe: mere mai cu seamă, pere și uneori și din prune. Prepararea rachiului din cereale fiind interzisă a fost părăsită. Arareori când nu erau fructe mai ales în trecut se mai trecea peste dispozițiile legii și se prepara rachiu din secară. Acestea însă erau cazuri ascunse. În legătură cu materia primă ce se dă astăzi fabricației, s-a schimbat și sezonul de lucru al cazanelor. Activitatea lor începe cam la 20 septembrie – 1 octombrie și ține intens zi și noapte, fără întrerupere după cum sunt fructe, o lună, două și uneori chiar mai mult. Cazanele fierb materialul adus de săteni: drevele. Acest material ce-l prepară acasă fiecare gospodar zdrobind merele și punându-le în buți să se fermenteze (dobească). Fierberea drevelor în cazane este supravegheată de proprietarii cazanelor. Ei observă să se întrețină un anumit mers al fierberii, să se schimbe drevele la timp. Curăță bine cazanul, ca să nu se coclească (afume) rachiu. În general proprietarii dau toată priceperea de specialitate necesară.

Proprietarul drevelor face diferite lucrări: pune drevele în căldare, scoate borhotul, întreține focul, etc. Pentru primenirea apei sunt roți de apă la ambele cazane. Din întâia fierbere se obține otca, un alcool apăsător. Otca se fierbe din nou și se obține rachiu, tăria alcoolică de 30 – 50 grade, sau chiar mai mult, după cum vrea omul. Înainte de obținerea rachiului, din fierberea otcei, se obține cam la fiecare căldare câte o jumătate litru rachiu alb, aproape ca laptele, foarte tare, dar fără gust. Acesta nu se bea, se folosește ca dezinfectant la răni, la frețții, etc. Durata fierberii este cam 2 ore pentru o căldare de dreve (100 litri) și 2 – 2,5 pentru o căldare de otcă.

Dintr-o bute de dreve de circa 500 – 600 litri, ies cam 25 – 30 litri rachiu. Pentru această cantitate se dau cam 350 kg mere. Se dau mere din cele mai rele, căzute din pom și uneori necoapte bine. Prețul acestora nu ajunge de obicei la 1 leu kg. Se vând uneori și cu 0,50 lei kg. Proprietarul drevelor dă și lemnele de foc necesare pentru fierberea drevelor. Se consumă cam 1/4 metru cub lemne pentru fierberea unei buți de 600 l dreve. Datele acestea arată că pentru obținerea unei cantități de 20 l rachiu se consumă materii prime în valoare aproximativă de 260 – 300 lei. Apreciind că rachiu obținut valorează cam 800 lei (40 lei litrul) se constată că industrializarea mărește cam de trei ori valoarea bunurilor date industriei, ceea ce însemnează o producție în plus de 200%. Din produsul rezultat, proprietarul cazanului reține uim 1/5 după ce ia

contractul 1 kg sau două. Borhotul nu valorează nimic, se aruncă în apă. Presupunând un cazan de 100 l mărime, care ar lucra continuu timp de 2 luni se ajunge la o producție a acesteia de aproximativ 1200 l într-un sezon. Uiumul 1/5 se ridică la 240 l rachiu la producția totală. Valoarea acesteia ar fi de 9600 – 10.000 lei. Această sumă ar reprezenta în cazul considerat venitul brut. În acest venit se cuprinde uzajul cazanului, munca întreprinzătorului și venitul net al întreprinderii.

Cazanele din Porumbac servesc în general nevoile satului. De altfel conform legilor în vigoare, pentru fabricarea și vânzarea alcoolului, nici nu se poate prepara mai mult decât pentru trebuințele proprii ale gospodarilor. Întreprinderile sunt legate chiar prin lege de acest caracter sătesc restrâns.

La cazanele de fiert rachiu care au contract încheiat cu „Vinalcool”, uiumul legal este de 7%. La cazanele proprietatea C.A.P.-ului, se pot face și alte taxe peste uium, dar necesitatea lor precum și felul cum se cheltuiesc acești bani, trebuie arătate adunării generale și acceptate de aceasta. În caz contrar trebuie să se limiteze la uium.¹

Joagărele

La 1632 în urbariul Porumbacului de Sus este înregistrat un joagăr.²

Urbariul Porumbacului de Sus – 1766 arată că, aici era un joagăr care tăia 3 trunchiuri săptămânal, de 8 scânduri unul și se vindea o scândură cu 6 cr.³

Primul joagăr era așezat pe-o vale din jos de sat și a funcționat până la sfârșitul sec. al XIX-lea, proprietari fiind bunicii lui Căpățână Valeriu, nr. 532, numit și joagărul lui Căplingăr. După anul 1900 au funcționat 3 joagăre. În sat lângă moară, joagărul lui Marcu Gheorghe, din sus de sat, joagărul lui Coman Popianoș și mai sus pe aceeași vale joagărul lui Bălan. Joagărele lucrau aproape tot timpul anului după nevoie și posibilitate. Iarna le era împiedicată în mare parte funcționarea din cauza înghețului. Din 1960 nu mai funcționează. În 1954 s-a construit un gater în apropiere de joagărul lui Coman Popianoș. Acesta a funcționat

¹ Corneliu Buchholtzer – jurist – *Tribuna Sibiului*, anul III nr. 633 din 4 martie 1970.

² D. Prodan – *Urbariile Țării Făgărașului*, p. 60.

³ Șt. Meteș – *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*.

cu motor cu motorină până în 1957.

Între anii 1904 – 1907 a funcționat în partea răsăriteană din sus de sat un joagăr mânat de o mașină cu aburi, o locomotivă. Și astăzi se văd ruinele acestei instalații la locul numit „Joagărul cel de foc”. Astăzi nu mai funcționează nici un joagăr. Lemnele sunt tăiate la circulare electrice la Lăzărici Constantin și Boriga Nicolae.

După revoluția din 1989 s-au construit 2 gater – Gritu Dumitru și Cîrstea Nicodin.

Cariera de marmură Istoricul cercetărilor geologice

Cele mai vechi informații asupra regiunii datează din prima jumătate a secolului trecut și aparțin lui M.J. Ackner. Acesta publică în 1855, la Sibiu, un tratat de mineralogie în care indică prezența calcarelor și dolomitelor cristaline în Munții Făgărașului. Lucrarea este însoțită de o hartă geologică la scara 1 : 864.000 pe care sunt separate cu totul general, zone cu „calcare și dolomite”, prinse într-o masă nediferențiată de „micașturi, gnaise, granite, șisturi, argiloase”.

Prin studiul geologic general asupra întregului masiv făcut de G. Primics (1885) care distinge în Munții Făgăraș: gnaise, micașturi, șisturi, amfibolice, calcare cristaline și roci eruptive.

Studiul este completat cu o hartă geologică la scara 1 : 300.000.

În 1940, Șt. Ghika – Budești în urma cercetărilor efectuate între Olt și meridianul Negoiiului, deosebește pentru prima dată în Munții Făgăraș o serie de zone succesive de metamorfism, după mineralele tipomorfe. Acestea sunt descrise într-o sinteză asupra Carpaților Meridionali Centrali. Lucrarea este însoțită de o hartă geologică la scara 1 : 250.000, în care sunt delimitate pe Valea Porumbacului o serie de benzi de „calcare cristaline” intercalate în șisturile calcaroase, cloritoase ale zonei din Poiana Neamțului.

După 1944, cercetările geologice în Munții Făgăraș capătă un caracter sistematic, începându-se totodată și primele lucrări detaliate.

În cadrul acestor cercetări, I. Mareș efectuează în anul 1957 prospețiuni geologice în bazinul văii Porumbacu, cu care ocazie întocmește o hartă geologică, scara 1 : 20.000 pe care sunt figurate unele iviri de calcare cristaline. Acestea sunt considerate ca roci utile și se propune cercetarea lor, după executarea unui drum de acces în regiune.

În 1960, Comitetul Geologic inițiază prospectarea calcarelor și dolomitelor cristaline din versantul nordic al Munților Făgăraș. Cercetările sunt începute de către L. Virban și R. Ciocănelea, care au prospectat calcarele dolomitice de la Poiana Neamțului, în vederea utilizării lor ca fondant în metalurgie. Cu această ocazie s-au efectuat unele profile informative între Valea Cîrțișoara și Valea Arpașu Mare, având ca scop identificarea de calcare marmoreene, care să poată fi folosite în industria materialelor de construcții. Cercetările au semnalat pe Valea Arpașu Mare, calcare marmoreene cu bune calități tehnice, motiv pentru care s-a propus continuarea cercetărilor pe întreg versantul nordic al acestui lanț muntos.

În continuare, în 1962, C. Marinescu și M. Marinescu execută prospecțiuni informative, depistând între Valea Arpașu Mare și Valea Breaza noi iviri de calcare marmoreene dintre care unele cu bune calități tehnice, dar situate în zone foarte greu accesibile. Cercetările efectuate în anii 1964 – 1965, reprezintă astfel continuarea lucrărilor geologice pentru marmură, începute de Comitetul Geologic în 1960.

Cariera de marmură

Utilizarea finisărilor de mozaic din țara noastră este din ce în ce mai mare și va crește în continuare în raport cu creșterea volumului construcțiilor civile și industriale. Până în prezent în județul Sibiu, nu s-au fabricat piatră de mozaic la nivel industrial, tot necesarul din acest produs aducându-se de la întreprinderi din alte județe.

Fabricația mozaicului de marmură și mai târziu a plăcilor, în județul Sibiu, a devenit posibilă după descoperirea zăcămintului de marmură albă de pe Valea Porumbacului, în amonte de satul nostru. Amplasarea carierei de marmură albă de la Porumbacu de Sus aparține Întreprinderii de Materiale de Construcții și Prefabricate „MACO” – Sibiu, este pe versantul drept și stâng al Râului Mare, la circa 13 km de localitatea Porumbacu de Sus.

Amplasarea carierei se bazează pe studii tehnico-economice. Rezervele de zăcămint sunt confirmate de Comisia Republicană de Rezerve (1966) și sunt calculate la:

- marmură albă = 4.200.000 m³
- marmură cenușie = 1.235.000 m³

acestea numai pentru cariera din partea stângă a râului Mare. Lucrările de exploatare a zăcămintului de marmură de pe partea dreaptă

Marmura

a Râului Mare se vor executa în cursul anului 1972.¹

Marmura albă (Stas 1194-61) se folosește ca materie primă pentru fabricarea betoanelor mozaicate, turnate sau piese prefabricate.

Zăcămintul de marmură se prezintă sub forma unei benzi dispusă transversal, pe Valea Râului Mare și Valea Porumbăcelului cu o lungime de 500 metri cu deschiderea carierei pe cele 2 maluri ale Râului Mare. Marmura a fost conturată în cadrul unor roci carbonatice, cristaline, ce apar ca intercalații stratiforme în complexul șirurilor cuarțitice, sericito-cloritoase. Zăcămintul se situează în versantul stâng și drept al Râului Mare, între cotele 820 – 1180 metri, fiind constituit în cea mai mare parte din

dolomite, calcaroase marmoreene, de culoare albă lăptoasă, alături de care apar dolomite calcaroase cenușii și albe cu venaturi cenușii.

Caracteristicile fizico-mecanice și de prelucrare indică prezența unei marmure ce ar putea fi utilizată în domeniile curente, în special ca marmură pentru pardoseli, trepte și decorații exterioare, fiind deosebit de rezistentă la uzură și intemperii. Cu privire la gradul de fisurație, din lucrările efectuate, se întrevide posibilitatea obținerii unor blocuri de dimensiuni ce pot fi prelucrate în condiții industriale.

Zăcămintul de marmură cu calități exploatabile se întinde pe o lungime de circa 600 metri, cu o lățime de circa 130 metri dintre care circa 80 metri marmură albă, circa 50 metri marmură cenușie și albă, venaturi cenușii.

Pe baza unor lucrări s-au pus în evidență următoarele rezerve pentru marmură albă:

- C.1 = 1.014.000 m³

¹ Date culese de la Serviciul tehnic al Întreprinderii de Materiale de Construcții și prefabricate „MACO”, Sibiu.

- C.2 = 5.228.000 m³.
- Pentru marmură cenușie:
- C.2 = 1.800.000 m³.

Zăcămintul de marmură de pe Râul Mare este cuprins în complexul șisturilor cuarțiatice, sericito-cloritoase, cu sau fără biotit, ce apar în versantul nordic al masivului cristalin al Munților Făgăraș. În cadrul acestui complex, în sectorul Porumbacu s-au putut separa următoarele varietăți de roci cristaline:

- șisturi cuarțitice, sericito-cloritoase cu biotit,
- șisturi cuarțitice, sericito-cloritoase,
- șisturi amfibolice,
- șisturi cuarțitice, grafitoase,
- dolomite calcaroase.

1. *Șisturile cuarțitice, sericito-calcaroase cu biotit* – apar la partea inferioară a seriei stratigrafice și suportă șisturile cuarțitice, sericito-cloritoase. Ele sunt dezvoltate în partea de sud a regiunii, unde sunt reprezentate prin șisturi cenușii-verzui dure, constituite în cea mai mare parte din cuarț și subordonat din sericit, clorit, biotit, uneori albit. Structura lor este uneori granoblastică, alteori lepidoblastică.

Moară pentru făcut mozaic

Transportul marmurei

Cuarțul se dispune în benzi ce alternează cu mineralele micacee. Biotitul, ca mineral caracteristic este din ce în ce mai frecvent spre bază; la partea superioară apare sporadic pe fețele de stratificații. Majoritatea cristalelor de biotit sunt slab cloritizate.

La confluența Văii Porumbacului cu Valea Sărății s-a observat prezența staurolitului, sub formă de profiroblaste de culoare brun-roșcată, dispuse după direcția stratificației.

2. *Șisturile cuarțitice, sericito-cloritoase* – sunt roci de culoare cenușie sau cenușie-violacee, cu o tărie ridicată, fiind constituite preponderent, din cuarț.

Textura lor este șistoasă-parallelă, iar structura grano-blastică sau grano-epidoblastică. Atunci când cuarțul apare sub formă de nodule sau lentile dispuse după stratificație, rocile au un caracter blastopsamitic și uneori chiar blastopsefitic. În afară de cuarț, microscopic se mai disting pe fețele de stratificație paiete de siricit și foite de muscovit.

În secțiuni subțiri se constată dispunerea cristalelor de cuarț sub formă de benzi, despărțite de fâșii înguste constituite din sericit, clorit și muscovit. Cuarțul este asociat uneori cu granule de albit, ce apar în cantități variabile în funcție de prezența feldspatului în rocile inițiale. Albitul apare sub formă de granule izometrice, cu conture ușor ovale și mai rar îndițate. Uneori cristalele de albit sunt maclate după legea Karesbad. În

cantitate mai mare albitul apare într-o zonă situată la circa 200 m aval de confluența Văii Porumbacului cu Valea Bonții. În apropierea limitei cu dolomitele cristaline, în compoziția șisturilor apare uneori dolomitul, rocile având un aspect rubanat rezultat din alternanța benzilor cuarțice cu cele dolomitice.

3. *Șisturile anfibolice* – formează intercalații de grosimi reduse (50–70 cm) mai frecvente în apropierea rocilor carbonatate cu care sunt de obicei asociate.

Sunt roci de culoare cenușie-verzuie, fin șistoase, constituite în cea mai mare parte din cristale aciculare sau prismatice de anfiboli. Subordonat apare plagioclaz, biotit, cuarț, epidot, zoizit și clorit.

4. *Șisturile cuarțice – grafitoase* – apar la contactul cu calcarele dolomitice, sub formă de intercalații subțiri (sub 30 m grosime) stratiforme, de culoare cenușie-neagră. În constituția lor intră preponderent, cuarțul și subordonat grafitul, uneori pirita.

Dolomitele calcaroase marmureene care formează obiectul cercetării alcătuiesc trei benzi principale intercalate stratiform în șisturile cristaline, având orientarea generală E – V și înclinări de circa 80 grade spre nord.

Banda nordică în grosime medie de circa 30 metri este constituită din dolomite calcaroase, albe și cenușii, impure, cu intercalații subțiri de șisturi cristaline. Roca este puternic șistuoasă, fisurată, uneori parțial limonitizată.

Banda mediană prezintă dezvoltarea cea

Marmura

mai importantă (circa 180 m grosime), ea constituind zăcămintul de marmură. Este alcătuită din cea mai mare parte din dolomite calcaroase alb-lăptoase, ce apar în partea superioară. Partea inferioară este constituită din dolomite calcaroase, cenușii și albe cu venaturi cenușii. În comparație cu celelalte iviri de dolomite calcaroase, cele care constituie banda mediană apar mai masive. Banda sudică în grosime medie de circa 90 m este constituită din dolomite calcaroase, alb-cenușii, intens fisurate cu ochiuri și lentile subțiri de cuarț alb, mineralizat. În partea superioară a versantului stâng al Văii Porumbacului, dolomitele prezintă limonitizări la suprafață, reprezentând zona de oxidație a unor mineralizații. Această zonă de oxidații a constituit obiectul unor lucrări miniere și foraje de mică adâncime care au stabilit că mineralizația nu are continuitate pe direcție și înclinare.

Încercările de laborator efectuate pe marmură din perimetrul Porumbacu arată caracteristici fizico-mecanice superioare și posibilități de șlefuire bune. Gradul înaintat de puritate cât și calitățile fizico-economice, fac din această marmură un produs util pentru nevoile interne, cât și pentru satisfacerea cerințelor la export de mozaic (în anul 1971 – 8.000 tone). Deschiderea carierei s-a făcut în cursul anului 1969 și s-a extras numai din frontul neîmpădurit situat la marginea drumului de acces forestier, deoarece producția este abia la început.

Până acum 3 ani pe aceste locuri era numai pădure și liniște, dar de la această dată Valea Râului Mare, la cota 900 capătă înfățișarea unui mare șantier. Este aici, plină de freamăt și huiet, cariera de marmură. Lucrările se fac mecanizat. O singură scânteie electrică dă foc dinamitei și aruncă în aer tone întregi de stâncă albă enormă, plină de mii de colți ascuțiți. Când încep exploziile, întreaga vale a râului se tulbură, ca apele unui lac în care ar cădea o ploaie de bolovani. Sub bubuiturile repetate, cariera pare un câmp de bătălie, fumegând. Groaznica lui apariție, umple lumea cu o lavă clocotită de sunete, înspăimântând munții și pădurile. Deodată, între pereții îngroziți ai munților se revarsă o lumină roșie, tulburând întunericul cu vâlvătaia ei de sânge. Apare soarele. Un bubuit surd mai urcă din adâncuri și se împrăstie peste întinderea pădurii, mai înspăimântând o dată, singurătățile. Stânci sfărâmate de explozia dinamitei, tot felul de bolovani colțuroși, șuvoaie întregi de piatră albă ca laptele, curgând din vârful înaltei piramide până departe de bazele ei, în atâtea locuri plesnite. Minerii încarcă această piatră albă, în basculante iar la Porumbacu de Jos, moara o transformă în mozaic de diferite mărimi.

VII. Căile de comunicație și mijloacele de transport

Pe vremea romanilor, trecea prin apropierea orașului Sibiu una din principalele șosele ale imperiului, care se îndrepta spre cel mai înfloritor oraș – Apulum. Pornea de la Dunăre – trecea prin Sucidava, Romula, ocolea muntele Cozia pe la est și ieșea în Valea Oltului, pe la Cîineni, urmând-o până la Caput Stenarum (Boița) – ca să ajungă la Apoldu de Jos. Alta pornea de la Apulum prin Mediaș, pe valea Tîrnavei Mari, pasul Oituz, spre Moldova.

Dacă, în general, drumurile române erau bine întreținute, în feudalism acestea au fost deteriorate. Aparțineau feudalilor. Acum negustorii sibieni foloseau drumul Sibiu – Cîineni – Curtea de Argeș – pentru legătura cu Țara Românească. În secolul al XV-lea regele Mateiaș a îngăduit lărgirea acestui drum, care trecea peste plaiurile Loviștei, deoarece Valea Oltului, în aval de Cîineni, era impracticabilă.

Abia după 1718 austriecii au tăiat un drum de-a lungul Oltului, între Jiblea și Cîineni, numit VIA CAROLINA, după numele împăratului lor Carol al VI-lea. A fost practicat puțin, deoarece după pacea de la Belgrad, prin care se cedă Oltenia, drumul a fost distrus pentru a împiedica venirea turcilor în Transilvania. După unele refaceri s-a reluat circulația, fiind calea cea mai scurtă între Sibiul manufacturier și piața de desfacere oferită de Țara Românească și Oltenia. Se călătorea cu harabaua trasă de cai. În secolul al XIX-lea șoselele s-au pietruit.

Abia în anul 1931 statul român a concesionat unei firme suedeze șoseaua București – Brașov – Sibiu – Oradea – care era drumul național 1.

Sibiul, fiind încă din secolul al XV-lea, un puternic centru manufacturier, a determinat îndreptarea mai multor drumuri spre el. După 1641 s-a organizat serviciul de poștă în Transilvania. În 1838 la Sibiu soseau zilnic poștele, după un orar bine stabilit: dimineața cele de la Viena, Buda, Pesta, Timișoara, după amiază cele din Rusia, Galiția, Bucovina, Moldova, iar seara cele din Țara Românească și Brașov.

În 1845 între Brașov și Sibiu existau 23 stații de poștă unde se schimbau caii (exemplu: Porumbacu de Jos, Bradu). Prin 1869 legătura între Sibiu și Țara Românească se făcea cu diligența de 4 ori pe săptămână, prin Cîineni – Curtea de Argeș – Pitești, parcurgându-se distanța de 274 km în 54 ore.

Căile ferate au apărut mai târziu. Primele, construite în județul nostru, au fost realizate în 1872: Sibiu – Copșa și Mediaș – Sighișoara. În 1892 s-a construit calea ferată Sibiu – Avrig – Făgăraș. În 1894 s-a terminat cea dintre Sibiu și Cisnădie, iar în 1896 s-a dat în exploatare calea ferată R. Vlcea – Rîul Vadului, construită de inginerul român M. Râmniceanu (1852 – 1915), fiind considerată cea mai frumoasă linie de munte din țară până la construirea celei de pe valea Jiului.

1897 s-a făcut legătura între Podul Olt și Rîul Vadului și tot în acest an s-a dat în folosință linia Sibiu – Săliște – Miercurea – Vinț.

În 1898 s-a construit linia îngustă Agnita – Sighișoara, iar în 1908 – 1910 cea dintre Agnita – Sibiu. Aceste două tronsoane au aparținut unor societăți particulare. Abia în 1942 au fost răsкупărate de statul român.

Pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în 1784, comerciantul sibian Pürker, folosea apele Oltului, pe care mergea cu vase spre Dunăre, transportând produse manufacturiere și industriale din zona Sibiului. Mai târziu, în 1837, s-a organizat în orașul Sibiu o „societate de navigație” pentru Olt. Sunt consemnate mai multe transporturi spre R. Vlcea, Slatina, Tr. Măgurele.

Primul tramvai electric a circulat la Timișoara în 1899, iar prin 1903 exista și la Sibiu. În 1904 a circulat în oraș un omnibus electric pe șosea. În 1905 s-a construit tronsonul liniei de tramvai Piața Gării – parcul Sub arini – pe care se circula; în 1910 s-a prelungit până la marginea Dumbrăvii, iar în 1915 s-a ajuns la Dumbrăvă.

Ultimul mijloc de transport modern – avionul – a fost introdus mai târziu. În 1929 s-a dat în exploatare linia aeriană București – Sibiu – Cluj.

Astăzi județul Sibiu dispune de o rețea deasă de căi de comunicații: 292 km cale ferată, din care 80 la sută sunt linii normale. De asemenea, de 248 km șosea modernizată din care șosele naționale care-l străbat sunt în lungime de 221 km.

Porumbacu de Sus este situat la 40 km de orașul Sibiu. Până la Porumbacu de Jos este drum pietruit și bine întreținut. Din anul 1964 este drumar salariat, care se îngrijește de buna întreținere a drumului. De la Porumbacu de Jos la Sibiu, șosea națională asfaltată.

În anul 1892, s-a construit calea ferată între Sibiu și Făgăraș. Cea dintâi locomotivă a intrat în stația Făgăraș în 12 octombrie 1892, iar deschiderea acestei căi ferate sa făcut în 20 noiembrie 1892. Între Făgăraș și Brașov calea ferată a fost construită în 1908. Între Brașov – Predeal – București era cale ferată din 1876.

În 1953 se construiește drumul pe sub râpă, pe partea dreaptă a Râului Mare, între Porumbacu de Sus și Porumbacu de Jos. Drumurile forestiere, bine întreținute, au făcut viața mai puțin grea, mai puțin amară a porumbăcenilor, care au scăpat de noroaiele interminabile de prin pădure și „tinoasa”, având drumuri în lungul căroră, nici ei și nici vitele lor nu se mai istovesc de moarte. Nu se mai aud strigăte sălbatice, deznădăjduite, îndemnând vitele să smulgă povara din inima pădurii. În anul 1928 se introduce primul telefon. În 1956 se introduce la Porumbacu de Jos, centrală semiautomată, formându-se la telefon, direct numerele la Sibiu și satele din jur. De la Sibiu prin centrală cerând telefonistei postul de telefon, dorit. În 1999 Romtelecomul introduce telefon la toți cetățenii care solicită.

În 1998 și 1999 s-a asfaltat drumul între Porumbacu de Sus și Porumbacu de Jos.

Se fac pregătiri pentru introducerea gazului metan și a apei potabile.

VIII. Comerțul

Comerțul în Porumbacu de Sus după primul război mondial înregistrează progrese însemnate. În 1919 ia ființă tovărășia de consum. Tovărășia de consum din Porumbacu de Jos a fost înființată în 1914. Cooperativele acestea, au avut în primii ani mai ales rolul de a lupta împotriva evreilor, care se găseau prin sate și de a le lua locul. Datorită crizei economice din 1929 – 1935 și nerespectării principiilor cooperatiste, cooperativa era să fie lichidată. Principiile cooperatiste prevedeau supunerea controlului centralelor cooperative și obligațiile acestora. Este remarcabil faptul, că tocmai controlul și obligațiile față de centrale, le țineau în afară de formele legale pentru cooperative. Este de asemenea interesant că nici cooperativa din Porumbacu de Jos și nici cea din Porumbacu de Sus, nu erau atașate nici camerelor de comerț unde erau atașate prăvăliile sătești, particulare. După înființarea cooperativei, comerțul în satul nostru înregistrează progrese, datorită concurenței. Cooperativa aducea mărfuri la un preț mai mic decât particularii. Rând pe rând micile prăvălii particulare au fost închise, iar cooperativa a luat o dezvoltare din ce în ce mai mare.

În 1936 la Porumbacu de Sus prin Cîrstea Irimie comerțul cu vite vii și tăiate era în floare, negustorind mai ales la Sibiu cu viței, porci, purcei.

După 1944, cooperativa ia o dezvoltare mai mare, făcându-și 2 secții: una în partea apuseană și una în partea răsăriteană.

Volumul vânzării mărfurilor a crescut astfel:

– 1955	877.210 lei
– 1959	952.000 lei
– 1960	981.000 lei
– 1961	1.142.000 lei
– 1962	1.393.000 lei
– 1963	1.557.000 lei
– 1964	2.320.000 lei
– 1965	2.708.000 lei
– 1971	3.082.000 lei

Din cifrele arătate mai sus se vede progresul însemnat făcut de cooperativa noastră în ultimii ani.

În anul 1956 se deschide în cadrul cooperativei, secția „magazin forestier”. În 1972 în cadrul cooperativei s-a deschis și o secție de cofetărie.

În anul 1961 s-a construit localul nou pentru cooperativă în valoare de 380.000 lei. Din aceștia 60.000 lei au fost asigurați prin munca voluntară a cetățenilor.

Localul cooperativei. Construit 1961

IX. Cultura populară

Tipuri de locuințe și construcții auxiliare

În Porumbacu de Sus potrivit tradiției locale așa cum am văzut, cândva, în vremi de mult uitate, oameni ai acestor, locuri de care nimeni nu mai știe nimic, și-au înjghebat o așezare cu case mici, pipernicite, biete colibe acoperite cu paie. Aceste case cu o singură încăpere, erau aproape goale. Mobilierul, dacă se poate vorbi de așa ceva, era un pat pe patru pociumpi, țărushi înfipti în pământ, pe care erau 2 – 3 scânduri acoperite de paie, o țoală și 2 – 3 cojoace, o masă tot înfiptă cu picioarele în pământ era alături de pat și un scaun dintr-un lemn cioplit.

Casă veche

Admițând că Porumbacu de Sus potrivit tradiției locale este așezarea unei populații care locuia inițial în altă parte, structura adunată a așezării satului s-ar putea explica prin ipoteza că stabilirea în aceste locuri nu a atras modificări esențiale în organizarea și structura noului sat, față de localitatea de baștină. În consecință, așa cum primii locuitori s-ar părea că au încercat la început să-și continue pe noul amplasament viața de agricultori, ei nu ar fi părăsit nici structura adunată, cu gospodării aglomerate asemănătoare cu aceea a puternicilor așezări agricole din

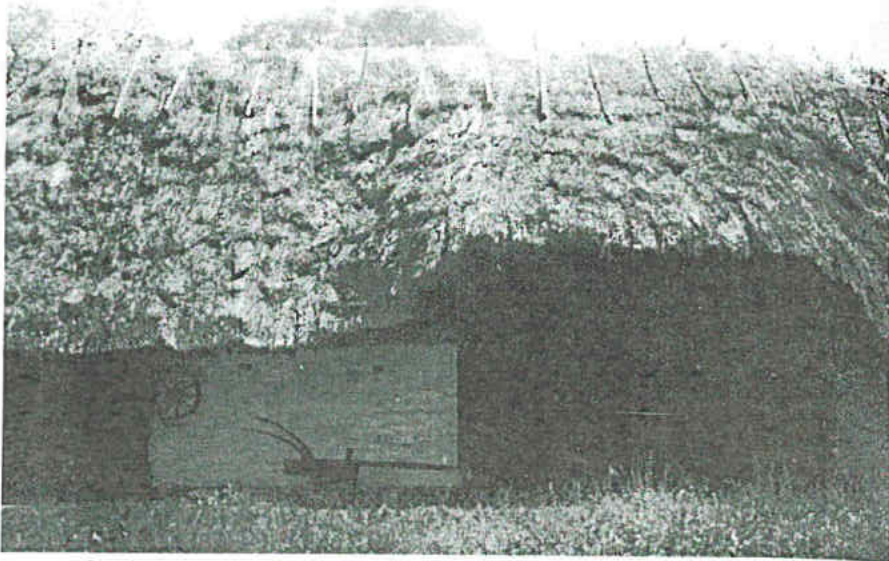
Țara Oltului. Unitatea de compoziție a vetrei, ca rezultat al unui proces evolutiv influențat, cu precădere de împrejurările în care a luat ființă satul și de modul de viață al populației este asemănător cu al tuturor satelor din Țara Oltului. Folosirea cât mai rațională a terenurilor de care dispuneau și obligația economisirii spațiului, atât de restrâns din cauza pădurilor, au fost elemente hotărâtoare care au dus la dezvoltarea unei așezări cu o vatră cât mai adunată. Curțile s-au înșirat unele lângă altele, iar în spate grădinile unde au plantat meri, peri, pruni, etc.

Casă acoperită cu paie

Până la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, satul și-a tot extins vatra. Curțile și grădinile erau mai mari. Așa se explică faptul că în prezent pe fiecare stradă găsim câte 2 sau 3 gospodării alăturate, proprietarii fiind frați sau veri primari. Pitorescul așezării, în care la prima vedere pare că domină o completă libertate de compoziție, impresie sugerată de încadrarea firească în peisaj și de abundența plantațiilor dintre șirurile de gospodării, se arată la o analiză mai adâncă ca fiind rezultatul folosirii fără abatere și al transiterii, de la o generație la alta, a câtorva principii tradiționale destul de simple.

Timpul de gospodărie de la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea avea casele din lemn, acoperite cu paie, grajdurile, șura și șopul acoperite tot cu paie. Grajdurile și șura formau întotdeauna o singură clădire.

Șuri acoperite cu paie

Casele erau așezate la stradă, iar grajdurile pe partea dreaptă în gospodărie, la o distanță de circa 10 – 15 metri de casă. Casa de locuit și construcția compusă din subșop, grajd, șură și felderă, reprezenta cele două volume principale din curtea gospodăriei. Subșopurile erau adăposturi deschise către interiorul curții, având către exterior câte un perete lung din bîrne care forma împrejmuirea gospodăriei. Subșop erau rînduite lemnele pentru foc și de multe ori se făcea și cotețe pentru porci sau păsări. Subșopurile, serveau și ca adăpost pentru oi când acestea erau aduse în sat. De multe ori se separa o porțiune din subșop pentru a închide oile și se numea „poiată”. Închiderea completă a curții pe latura dinspre stradă se obținea

prin stâlpi de lemn cu ornamente rustice, poartă și gard din nuiiele sau scânduri. În prezent închiderea completă a curții pe latura dinspre stradă se obține prin porți înalte care leagă de obicei casa, de cumnă (bucătărie). În cumnă este așezat cuptorul de pâine și poate fi folosită ca bucătărie sau cameră de locuit.

Tipuri de case

Primul tip înglobează casele cu acoperiș format din 4 planuri mari, oblice, cu pereți scunzi, cu poartă mică de lemn, uneori împodobită cu inscripții frumoase, fără pridvor, și fără table (obloane de lemn ce acoperă ferestrele pe din afară), dimensiunile acestui tip de casă sunt mici. Pereții sunt scunzi, cu acoperișul mult mai înalt decât pereții, iar fundația, când există este redusă la un rând de bolovani. Volumul camerelor e mic, de asemenea numărul și dimensiunea ferestrelor. Acest tip de casă este pe cale de dispariție așa cum arată și Petrescu Burloiu I în tipurile de casă din Țara Oltului și tehnica de construcție a lor în „Cibinium”, Studii și materiale – Sibiu 1967 – 1968, p. 73. Se mai găsesc câteva la Streza Cârțișoara și Comana. Acest tip de case erau acoperite cu paie. Din cauza aceasta de multe ori erau pradă incendiilor.

Casă veche din lemn cu gard în față

Subșop

micile ochiuri de fereastră ale caselor țărănești, cum rag vitele îngrozite, cum țipă copiii, cum blastămă mamele și-și smulg părul din cap, cum chiar mulți bărbați își pierdeau cumpătul și nu știau pe ce să pună mâna să salveze mai curând din ghiarele focului mistuitor. Focul înceta de obicei când înceta și vântul. Ce fioros era satul după incendiul acesta. Locul celor mai multe case și șoproane îl arăta numai câte o grămadă de tăciuni negri, care tot mai fumegau încă și în ziua următoare și chiar a treia zi, după dezastru. Puținele ziduri de piatră, care au rezistat năruirilor, arse și afumate cum erau, aveau un aspect și mai sinistru. În ele parcă se încuibase groaza și sărăcia și rânjea cumplit prin ușile și ferestrele goale, căscate înfiorător. Avea dreptate poetul german Schiller să spună, că „e îngrozitoare a focului putere și de temut, căci ea parcă urgisește lucrul mâinilor omenești și îl topește în văpaia ei a tot mistuitoare”.

Al doilea tip reprezintă casele cu acoperișul format din două planuri oblice, iar celelalte două, verticale. Uneori planul vertical din fața casei prezintă o mică teșitură de forma unui triunghi, cu vârful în sus.

Poarta poate fi mică (la fel ca la tipul I de lemn sau zid) ori poate fi

În 1882 la 22 februarie, în Scorei, au ars 80 de case din 220 câte erau. În 1895 iar a izbucnit un incendiu în Scorei, însă nu de proporțiile celui din 1882. La Porumbacu de Sus în anul 1907 au ars 10 case, sub coastă și toate șurile. Cum casele și șurile erau acoperite toate cu paie, își poate închipui orșicine cu ce putere au prins și s-a lătit focul pretutindeni. Întreaga vatră a satului parcă se transformase într-o gură de cuptor. Grinzile caselor trozneau și când cădeau în jeraticul de jos, flăcări uriașe se ridicau în sus, sus de tot înroșind toată zarea și umplând toate curțile și străzile cu dogoarea și vâlvătaia lor. Îndeosebi, când focul mistuia căpriorii și cătușile de sus ale acoperișurilor, se părea că vrea să aprindă însuși bolta cerească. Jos pe pământ, auzai cum se sparg țiuind

Casă veche de lemn

Intrare în casa de lemn

mare, de zid. Casele ce aparțin acestui tip, reprezintă un stadiu mai înaintat decât primul. Acest tip de casă are o tindă, o cameră de locuit și uneori celar (cămară), în tindă era așezată vatra. Un foc arzând pe vatră, o femeie înconjurată de copii, pregătea mâncarea bărbatului care o dată cu întunericul se întorcea de la muncă. Casele ca și șurile, au fost vreme îndelungată făcute din lemn de brad și acoperite cu paie. Erau lipite cu pământ galben în interior și în afară. Ele erau spoite cu var, sau adesea cu spoială, o soluție de lut alburiu amestecat cu foarte puțin var. Amestecând pământul galben cu paie, pleavă, bălegar și apă, se obține un material aderent și izolant, care se întărea ca un mortar. Pentru ca acest material să poată fi aplicat în straturi

mai groase, peste bârne se băteau în exterior și interior o căptușeală de lați care fixa lipitura. La casele mai vechi s-au bătut în același scop, în loc de lați, pene sau cuie din lemn de stejar.

Vechile case aveau desigur ferestrele de bășică de bou care a fost înlocuită cu hârtie. Sticla era cunoscută, dar era scumpă. Am văzut că la Porumbac se făcea sticlă și-i ziceau „glajă” după germanul glas.

Peretii de bârne ai camerelor erau tencuiți în interior și zugrăviți de obicei în ultramarin. Pe jos era pământ. Camerele nu se pardoseau cu scânduri. Mobilierul țăranesc era simplu. În locul dulapurilor, a meselor înalte cu 4 picioare, a scaunelor înalte și cu spătar, se întâlneau obișnuit lăzile, folosite ca dulap și depozit de alimente, blidarele și colțarele pentru așezatul blidelor, lingurilor, a diferitelor obiecte casnice, polițe, paturi de lemn. Uneori acest mobilier putea fi cumpărat de la un meșter din sat, iar alteori era cumpărat de la meșterii ambulanti sau de la târgurile la care mergeau periodic, meșterii. O serie de mici obiecte se așezau prin case, prinse de perete, puse în blidare, pe mese atârinate de polițe. Vatra însăși a trecutului corespundea cu forma oalelor, pe vatra deschisă oala trebuia să aibă o formă înaltă, astfel încât flacăra să o poată încălzi bine. De abia când vechea vatră e înlocuită cu plita modernă, dreaptă, întinsă, vasele de lut iau o formă plată pentru a avea un contact larg cu plita.

Grajd pentru oi

Subșop

Al treilea tip de casă este casa de cărămidă construită la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Este casa de tranziție de la casa de lemn, la casa nouă de astăzi. La această casă la fațadă apar 3 ferestre de dimensiunile 1,40 m înălțime și 1 m lățime; în față este camera mare și o cămară care are aceeași lungime cu camera mare de obicei 5,50 m. Lățimea camerei mari este de 4 – 4,5 m, iar a celorlalte (cămară) de 1,10 m. La mijloc se află tinda care ține loc și de antreu, având o lățime de 2 m și o lungime de 3 m, iar în spate o cameră mai mică numită căsuță care are dimensiunile de 4 m lungime și 3 m lățime. Aceasta era propriu-zis camera de locuit. La acest tip de casă sunt numai două camere, o tindă și o

cămară. Dimensiunile medii exterioare ale unei case de acest tip sunt de 10 – 12 m lungime și 6 – 7 m lățime. Peretii sunt de 45 cm (zid de o cărămidă și jumătate). Majoritatea caselor de acest fel au și pivniță. Camerele sunt pardosite cu scândură. Începând de la sfârșitul sec. al XIX-lea casele au fost acoperite cu țiglă. La Porumbacu de Jos înainte de 1900 a luat ființă o țiglărie proprietate a unor evrei. În 1924 a fost cumpărată în stare primitivă, de notarul Victor Cîndea și fratele său inginerul I. Cîndea, de la succesorii lui Grünfeld Abraham. De aici se procura țigla necesară pentru construcții. Capacitatea de producție a acestei țiglării a fost de 300.000 buc. țiglă, 10.000 buc. scocuri (coame), 100.000 buc. cărămidă anual. Numărul lucrătorilor a fost de 10 persoane dintre care jumătate români și jumătate unguri din județul Treiscaune. Țiglăria a funcționat cu unele întreruperi până în 1962. O parte din cetățeni aduceau țiglă de la Jimbolia cu vagonul. Cărămida se făcea în apropiere de sat, pe terenul numit „Fața varului” și se ardea în varnița de lângă Liscov. Capacitatea acestei varnițe era de 3.000 kg var ars, nestâns. Se

Interior de casă

Casă veche

plătea uium 8 – 10% piatră de var arsă. Tabelul următor ne înfățișează felul locuințelor și condițiile în care se găseau locuințele între 1927 – 1932.

Tipul al IV-lea este casa nouă, casa în unghi în formă de L, este cel mai evoluat tip de casă. Este compusă din trei camere și are acoperișul format din șase planuri oblice. Ferestrele sunt din șase planuri oblice. Ferestrele sunt mari de 1,80 m lungime și de 1,40 m înălțime. Sunt făcute în trei canate. Casa prezintă o înfățișare unitară. Este făcută din cărămidă, ciment și acoperită cu țiglă. La casa nouă pivnița e nelipsită.

Dintre evenimentele care alcătuiesc viața simplă și mare a țăranilor, poate nici unul nu aduce în ei atâta liniște și certitudine ca atunci când își termină casa.

Casă nouă

Este o întrecere între țăranii pentru a-și construi case noi, cât mai frumoase dând un aspect frumos satului nou de astăzi. Satul este electrificat de la 1 ianuarie 1960. În majoritatea caselor se găsește mobilă modernă, interioarele având un aspect plăcut. Marele val al civilizației care s-a rostogolit pe întinderea lumii ca o undă a pătruns și în acest sat.

Felul locuințelor și condițiile în care se găseau locuințele între 1927 – 1932

Locuințe	1927	1928	1929	1930	1931	1932
– nr. caselor de zid	246	254	265	276	386	298
– nr. caselor de lemn	140	132	127	114	106	98
– câte case au 1 încăpere	20	16	10	8	5	2
– câte case au 2 încăpere	85	75	75	70	64	64
– câte case au 3 încăpere	265	279	285	294	302	308
– câte case au 4 încăpere	15	15	15	17	19	19
– câte case au mai multe încăperi	1	1	1	1	2	3
– câte case au ferestre fixe	3	1	–	–	–	–
– câte case au ferestre mobile	383	385	286	390	392	396

– câte case sunt acoperite cu țiglă	358	368	370	375	383	390
– câte case sunt acoperite cu paie	28	18	16	15	9	6
– câte case au sobe de zid	2	2	–	–	–	–
– câte case au sobe de fier	372	375	386	390	392	399
– câte case au vatră	12	9	5	5	5	4
– câte case au grădină de zarzavat	386	386	386	390	392	396
– câte case au grădină cu pomi	386	386	386	390	392	396
– câte case au fântână proprie	310	319	325	335	341	348
– câte case au grajduri bune pentru vite	280	310	322	330	339	344
– câte case au grajduri rele pentru vite	97	70	53	47	43	40

Textile

Grijile femeilor, legate de lucrul hainelor și țesăturilor din interioare, încep chiar de la semănatul plantelor textile. Dacă muncile agricole, ca aratul și semănatul în general, cădeau în sarcina bărbaților, cele legate de cultivarea inului și a cânepii, priveau mai mult pe femei. Semănatul în ogoare mici, inul și cânepa sunt îngrijite de către femei și apoi culese. Tot ele efectuează întreaga serie de operațiuni de prelucrare a firului, precedând lucrul în război.

La fel lâna tunsă de pe oi, spălată, făcută la hugiu (darac), toarsă și apoi colorată în nuanțele dorite, se poate folosi pentru țesutul hainelor din încăperi. Alegerea și combinarea culorilor presupune nu numai pericepere, simț artistic ci și temeinice cunoștințe. Varietatea nuanțelor culorilor precum și combinarea lor cu o deosebită măiestrie, dau o frumusețe uimitoare, covoarelor țesute.

Țesătoarele au păstrat tradiții ce se leagă de întreg trecutul nostru.

Postav mai frumos, nu se poate afla, ca acela tors și țesut de ele. În trecut țeseau desagi, țoale, straie, fețe de mese, covoare; așezate în case cu bun gust, acestea ilustrează mai bine hărnicia și priceperea femeii.

La dreapta, când intrăm în casa cea mare, vedem sus de tot, în lungul camerei, „culmea”, țesută din lână vopsită roșu, negru și alb. Culmea se prelungește și în latul camerei, pe ultima grindă, cea dinspre ușă. Peste culme se puneau păsturile de bumbac, țesute pe urzeală de bumbac alb, arnici roșu aprins. Între grinzi erau năfrămuțele, iar la ferestre și icoane, chindeaole. Pe ladă și pat sunt alte țesături, măiestrit așezate, care dau un aspect plăcut, minunat, casei țărănești. Desagi noi necușiți în diferite mostre și mărimi, uneori 5 – 6 perechi, așezați ca și țoalele,

frumos unii peste alții, straie, covoare, fețe de mese, iar deasupra sunt căpătăiele țesute din arnici roșu și bumbac. Mulți străini, care întâmplător vizitează Porumbacul admiră casa țărănească și felul de aranjare al ei. Arta țesăturilor se dezvoltă încontinuu și îmbogățește interioarele alături de mobila vopsită care a luat locul celei albe.

Portul și evoluția lui

În puținele locuri din țara noastră apare atât de limpede ca în zona Avrig – Porumbace, adevărul că portul popular al unei anumite regiuni, reflectă modul de viață al oamenilor.

În această parte de apus a Țării Oltului, condițiile istorice, mai ales cele economice și sociale au avut un rol hotărât în determinarea unui port caracteristic, ca și în întreaga lui evoluție, din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre.¹

Notăm că prin edictul din 1638 (Rakoczi) pe lângă altele, ca o curiozitate a timpului, țărani români sunt oprîți a purta haine de postav de țîrg, pantaloni și cizme ca orășenii, ori căciuli de 1 florin și nici cămăși de șifon (giolgiu, pânză de fabrică). Această lege care caută să diferențieze și în port pe bietul iobag român de orășeni, a făcut cel mai mare bine că în urma ei s-a dezvoltat industria casnică, românească, pe lângă faptul că ne-a păstrat portul.²

Bărbații purtau păr scurt, unii din bătrâni îl purtau ceva mai lung,

¹ Cornel Irimie – *Portul popular din Țara Oltului – zona Avrig*. Editura de stat pentru literatură și artă, p. 5.

² C. Stan – *Școala poporană din Făgăraș și de pe Tîrnave*, vol. I, Făgăraș, p. 23.

Port popular cu pomeselnic (1900).
Mama Gheț a trăit 102 ani,
copii: Ion, Valeri și Anghel Voineag

Port popular cu pomeselnic (1900)

retezat la ceafă, pe la mijlocul grumazului. Purtau pălărie neagră, cu pereți mici. Cămeșile erau din pânză de cânepă, iar cele de sărbătoare din pânză de bumbac. Cămașa românească nu era încrețită la grumazi, era fără guler, gura cămeșii era mică și la piept, în partea de sus se încheia cu două baiere, ea era căptușită cu pânză cât ținea spatelui și aceasta se numea, cuptuv. Mânele erau largi, de la umăr până la palmă. Subsuoară erau prinse cu o bucată mică de pânză în formă de pătrat de cămașă. Bucata aceasta mică de pânză se numea broască. Cămașa ajungea până aproape de genunchi.

Bărbații purtau pieptar înfundat care se încheia pe umărul drept și pe latura dreaptă. La cei tineri pieptarele erau împodobite

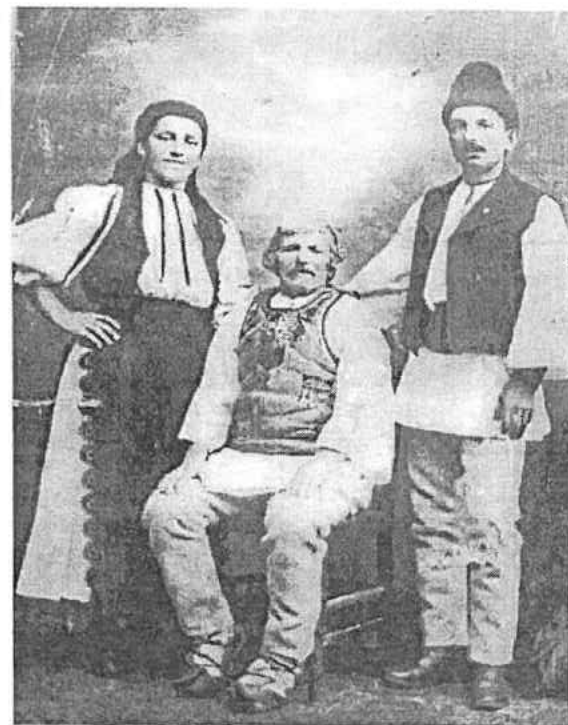
cu flori de arnici și mătase, numite pui. Peste pieptar purtau frigiuri, un roc scurt de lână sură sau neagră. Peste acesta când era frig purtau o haină de pănură neagră, țesută din lână neagră și bătută în piuă numită recăl.

La brâu, peste cămașă se încingeau cu șerpare. Cioarecii, erau strâmți. Cusătura era verticală pe picior în jos. Se încălțau cu opinci încrețite. Altele erau și neîncrețite. Ele erau legate cu curele, iar gleznelor picioarelor le înfășurau cu nojițe răsucite, făcute de ei din păr de cal, de capră neagră sau din lână. Se purtau și papuci încheiați cu curele, sau unii mai înstăriți, cizme. Iarna bătrânii purtau bubou negru. Femeile purtau concii, adică adunau părul îndărătul creștetului, purtau apoi în cap căițe, care se terminau de o parte și de alta a feții în rețe (impletături de ață neagră). Căița se purta pe sub pomeselnic. Pomeselnicul era o învelitoare albă de pânză de bumbac, împodobită cu flori de mătase, albă-galbenă. Ea avea o lungime de aproape 3 metri, și un capăt al ei atârna pe spate

Port (1910)

în jos, până mai la pulpe. Ea da o înfățișare frumoasă, elegantă, femeilor. Despre portul femeilor din Țara Oltului, Bergner, un călător neamț, care trecuse pe la Făgăraș în 1880 scrie următoarele: „Portul românesc de pe la Făgăraș, nu e ceva interesant, dar învelitoarea albă, (pomeselnicul) împrumută acestui port un mare farmec și o grație deosebită. Această învelitoare face pe țărancele de aici, fermecătoare. Ea uneori e pusă în jurul capului, ca o blană albă, strălucitoare, uneori seamănă cu un turban și iarăși uneori, înconjurând fruntea, e legată în ceafă, atârându-i capetele pe spate în jos. Totdeauna e însă albă ca zăpada și curată

Port (1920)

Port cu bubou

și ea și cade foarte bine oricărei femei. Femeile tinere învelite cu ea, se par a fi prințese orientale, și chiar și femeilor bătrâne le dă un așa și farmec, încât omul involuntar, le privește. Rar am văzut o haină de preț neînsemnat, care însă să împodobească, așa de frumos, ca învelitoarea aceasta a femeilor din Țara Oltului.

Fetele umblau cu capul descoperit și numai când ploua sau arșița soarelui dogorea, puneau pălării de paie. Fetele purtau ie. Iia românească avea mînele croite și așezate întruna, de la grumaz până

la mînele. Gura iei se închidea la piept cu baieră iar mai târziu cu ciucuri. Femeile purtau laibăr (vesta corsetată) și aveau și pieptare. Pieptarele de sărbătoare la femeile tinere și la fete se închideau la piept. Femeile purtau 2 catrințe: una mai lată în două foi (în față), alta mai îngustă în spate. La sărbători peste catrința din față se punea și câte un șurț, făcut din material de la prăvălie, colorat.

Port cu bubou

Port (1915)

Femeile purtau opinci și iarna purtau cioareci scurți de la opinci până la genunchi. Cioarecii erau de culoare albă, țesuți din lână și bătuți în pui.

Înainte cu vreo 40 – 50 de ani, femeile purtau în zilele de sărbători cisme roșii. În comunele de la poalele munților, portul era mai simplu, decât în comunele de pe lângă drum. Pe la poalele munților se purtau și cojoace de oaie – bituști.

Tot ce aveau pe ei își făceau singuri, cu propriile mâini, ajutați doar de unelte rudimentare.

Căciula, cojocul, opinca, singuri și le-au croit, iar nasturii i-au făcut din lemn iar mai târziu din piele.

De sub căciulă, părul le cădea în plețe, până aproape de umeri.

Port (1930)

Glugă

Femeile la fel purtau opinci mari și scortoase. Bătrânele nu și-au schimbat portul spuneau: „așa m-am pomenit” și nu mai aveau de adăugat nimic în privința aceasta.

În Țara Oltului au înflorit arta populară, meșteșugurile, artizanatul, și a fost creat un costum național sobru și original în care domină culorile negru și alb. Vechiul port se păstrează până în zilele noastre, iar femeile vârstnice, cu portul lor original mai păstrează o parte din vechiul port al femeilor dace.

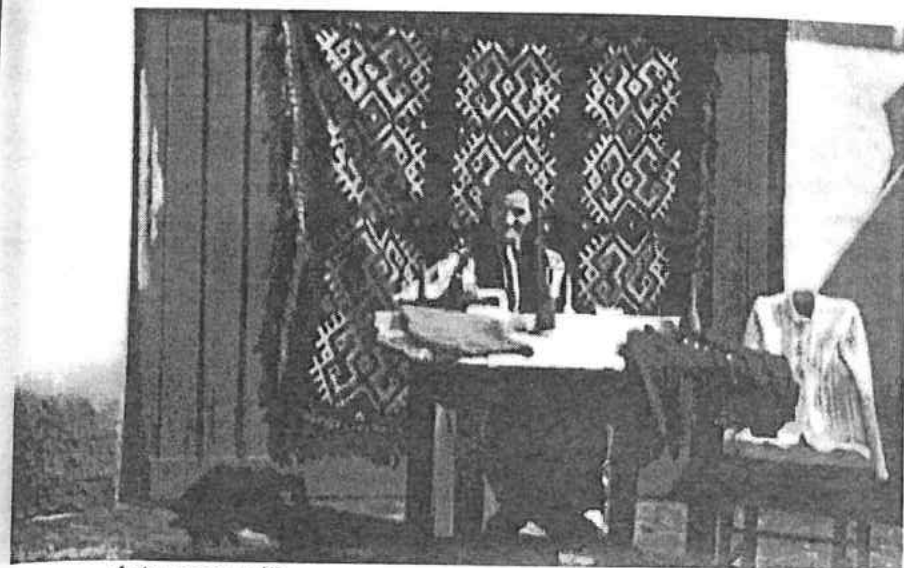
Astăzi când industria produce în

serie obiectele vieții zilnice, de pildă îmbrăcămintea ce înlocuiește portul, eliminând munca manuală meșteșugărească și evitând în același timp obosele excesive pe care le cerea altădată producerea în parte a fiecărei piese de port, viața este mai ușoară.

Imaginea femeii de la țară care torcea și mergând pe drum, dispare.

Port cu bitușcă

Arta manuală

În prezent tineretul mai poartă costume naționale doar duminica, ei lucrează în industrie și costumul național fiind mai mult alb, se murdărește repede. Cei care lucrează la câmp, mai păstrează vechiul obicei de a purta costum național dar numai în parte. Opincile au dispărut. Buboul la fel. Gluga – o haină care-i apăra împotriva ploii – a fost înlocuită cu haine din material plastic.

Costumul popular de aici, nu mai este port de toate zilele dar este îmbogățit în continuu, drept costum de sărbătoare. Observațiile făcute ne indică în prezent o perioadă de trecere de la portul vechi spre cel săliștean, cu care e din ce în ce mai asemănător.

Impresia pe care portul din Porumbacu o stârnește de la început, atât cel vechi cât și cel nou, este de zveltețe și mișcare reținută, de

Ceata

simplicitate elegantă, de ceva sărbătoresc.

Croiul pieselor de port, folosind cu vreme materiale mai fine a ținut să arate bogăție și varietate. E un port ce se cere expus. Chiar atunci când îmbracă haine groase de iarnă, porumbăcenele caută să fie cochete.

Ornamentele joacă la rândul lor un rol principal, dau viață costumului, uneori trec chiar pe planul I.

Culorile de bază în ornamente sunt negrul, albastrul și roșul, cel puțin în trecut, realizând acorduri sobre dar înviorând și încălzind suprafața albă. Regăsim aceeași gamă și în țesăturile de casă. Preferința pentru negru poate să fie mai veche decât la Săliștea Sibiului

Miri 1952

Miri

dacă ținem seama de buboul negru.

Laibărele de postav și catifea, ca și jachetele, intră după 1944, drept componente ale costumului de față, deodată cu costumul săliștean, împreună cu fustele plisate și cătrințele cu broderie spartă. (cătrințele tăiate).

Inepuizabila putere de viață a oamenilor harnici și mai ales a femeilor, îmbogățesc în continuu portul, dovedind o artă care datorită manifestărilor obștești, obiceiurilor de la nuntă și a celor din timpul sărbătorilor, ea capătă o înaltă semnificație socială, deseori de natură ceremonială.

Port 1952

X. MANIFESTĂRI FOLCLORICE

Privire generală asupra folclorului din sat

Poezia noastră populară este în continuă dezvoltare, transformare, îmbogățire și șlefuire neîntreruptă, constituind astfel o trăsătură sufletească permanentă a poporului în cadrul luptei sale pentru o viață luminoasă.

Pentru a studia particularitățile specifice ale creației populare culese din satul Porumbacu de Sus, județul Sibiu, vom urmări:

- genul liric: doina, cântecul liric, strigăturile.
- genul epic – balada populară – (cântecul bătrânesc).

1. Doina cu temă socială.

Contradicția dintre bogat și sărac apare în doina „La Făgădăul din deal”

La Făgădăul din deal,
Bea un sărac c-un boier
Săracul așa zicea:
Crâșmăriță lumea-i rea
la dă-mi vin de-un tălerel
Să-l beau cu acest boierel.
Boierul așa zicea:
Măi sărace gură rea,
Ce te prinzi cu mine-a bea?
Că n-ai oi cu turmele
Nici vaci cu cirezile

Nici coșuri cu bucate
Nici care ferecate
Săracul așa zicea:
Mânce-ți lupul oile.
Spargă-ți câinii vacile
Arză-ți focul casele
Coșul cu bucatele
Să rămâie fiarele
Să le duci la Făgădău
Să plătești ce-am beut eu.

Reiese din această poezie ura și revolta țăranului sărac și exploatat, împotriva boierului cu care țăranul nu poate fi prieten nici măcar la un pahar de vin. Contradicția socială este de neîmpăcat și este pusă în evidență prin folosirea cu mândrie a antitezei, procedeu artistic utilizat adesea în poezia populară.

Omul din popor a cântat adesea greutățile vieții determinate de sărăcia țăranilor.

Când s-ampărțit norocul
Eram în câmp cu plugul
Cu boii de la nevastă
Aram spinii de pe coastă

Cu ochii eram la dânsa
Mi s-a rupt plugul și bârsa
Pân mi-am făcut bârsă nouă
Mi s-a rupt grindeiu-n două

Pân mi-am făcut grindeiu nou
Mi s-a sângerat un bou.
Pân boul l-am vindecat
Celălalt jos mi-a picat.

Vai de mine ce să fac
C-am rămas băiat sărac,
Fără plug și fără boi
C-o grămadă de nevoi.

Dorința de răzbunare ne apare în multe creații folclorice, chiar și în aceea în care se cîntă exploatarea țăranilor din Ardeal de către clasa exploatatoare în trecut.

Vrăbioară de pe deal
Zboară drăguță-n Ardeal
Și te-ntoarce și ne spune
De-ai vâst rele, de-ai vâst bune
Și ne spune de mai sunt
Frați români pe-acel pământ.
Ori poate i-o omorât

Acel dușman ne-ntrecut.
De-or fi vii ca să-i adun
De-or fi morți ca să-i răzbun.
C-o măciucă de alun
Ce-i bună de răzbunat
Și morții de înviat.

Arată exploatarea grofilor din Ardeal. Lupta de clasă dintre țăranul exploatat și exploatatori. Tot în această categorie a doinelor sociale intră doinele de haiducie sau de voinicie. Țăranul în doinele de haiducie nu mai este complexat de tristețe și ne apare puternic ca un zmeu, dornic de a se răzbuna.

Foaie verde ruptă-n cincii
Plinu-i codru de voinici
La tot fagu patru, cincii
Și la fagu cel mai mare
Zăce-un voinic de lingoare
Cu mândruța la picioare.

Se tot roagă să se scoale
Mori bădiță ori te scoală,
Ori mai dă-mi și mie boală
Să nu zici mâine, poimâine
C-ai murit și pentru mine.

Doina de cătănie exprimă tristețea țăranului când era dus în armată și mai ales în primul și în al doilea război mondial când au fost duși de nemți.

Dorul față de părinți, față de iubită și dragostea față de natură:

Doru mi-i de cini mi-i dor
De frunzuța de bujor
Și de iarba de pădure
De doi ochi ca două mure
Câtu-i Ardealul de mare

Num-o cărărușe are
Bătucită cu pământ
De merg răgutele rînd
Și măicuțele plângând
Și mândrele suspinând.

Frunză verde, grâu frumos,
Rămâi Ardeal sănătos
Și tu sănătoasă țară
De-oi veni, te-oi vedea iară.
Iară dacă v-oi muri

Te-o vedea cine-o trăi
Că pe mini m-or îngropa
În câmp în Galiția,
La tufa de stejar
Cu jale și cu amar.

Ceata

Frunză verde ș-o lalea
Jale-i în Galiția
De-atâta bătaie grea,
Ard orașe, ard și sate
Plîng neveste-mpovărate,
Plîng sărmănele fugind
Și zilele blestemând.

De la Lemberg mai la vale,
Unde curge focul mare
Câtă moarte și cât chin
Ne-a adus neamțul hain,
Nici nu-i gură omenească,
Toate să le povestească,
Cum cade iarba de coasă,

Cădeau oamenii de gloanță.
Și nu cădeau doi sau trei,
Da cădeau sute de mii,
În sunetul tunului,
Și sub ochii neamțului.
Pe sub foaie arinească
Venea carte-mpărătească
La birăul s-o cetească,
O citi cât o citi
Și pe masă o trânti,
Când era la miez de noapte,
Duceau feciorii pe moarte,

Nici nu fuse ziuă bine,
Când mă duse și pe mine.

Când de-acasă am plecat,
Ziuă bună mi-am luat.
De la foaia cea de fag,
De la tatăl meu cel drag,
De la firul cel de iarbă,
De la maica mea cea dragă.
De la grădina cu brazi,
De la iubiții mei frați,
De la grădina cu flori,

De la scumpele surori.
De la fir de busuioc,
Ș-am plecat cu toți-n foc.
Frunză verde, foaie rea,
Maică măicuțița mea,
A venit poruncă grea,
Să plec în Galiția.
Frunză verde de alună,
A venit ca o furtună,

Ceata

Poruncă împărătească,
Toți de-acasă să pornească.
Și de-acas când am plecat,
Două lacrimi am vărsat.
Foaie verde măgheran,
Dar n-am plâns pentru dușman,
Ci am plâns cu foc și dor,
Că vedeam un mic ciopor,
Cinci copii cu mama lor,
După mine cum veneau,
Și vai doamne cum plîngeau,
Că plec cale-ndepărtată,
Și ei rămân fără tată.

Că sunt sărăcuți și mulți.
Ș-or umbla în nea desculți.

Bate vântul pe hotare,
Din pomi cade albă floare,
Și ca fulgii de zăpadă,
Mi-s-așterne în grămadă,
Pe la cruce de răspânte,
Peste proaspete morminte,
Pe morminte-nstrăinate,
De cătane împușcate.
Împușcate pe la spate,
Nu de glonț de la dușman,

Ci de glonț de căpitan.
Glonț de tisturi ungurești,
Și de căpitani nemțești.
Maică când îi căpăta,
Carte din Italia,
Nu plânge nu suspina,
Că mi-a fost noroc așa,
Lasă maică să plâng eu,
Dac-așa-i norocul meu,
Pe munții Tirolului
În văzduhul norului
Pușca sună, tunul bate,
Cu șrapnele și granate,
Din zori până pe-nserate.

Măicuță de-oi muri eu,
Vino la mormântul meu,
Pe el pune-nsimnic,
C-am fost tânăr și voinic.
Să crească din el un tei,
C-acolo zace-un holteiu.

Frunză verde de trifoi,
Vai ș-amar feciori de noi,
Că ne-am dus flori înflorite,
Și ne-ntoarcem veștejite,
Că mirosul l-am lăsat,
La nemțoiul ne-mpăcat,
Și-acum schilozi și răniți,
Ne întoarcem la părinți.

Mându-i codru și-ncheiat,
Eu tânăr și supărat,
Mândru-i codru și-nverzit,
Eu tânăr și necăjit.
Cresc florile prin poiană
Neamțul mă duce cătană.

Pe dealul Feleacului,
lese umbra lancelui,
Și jlește și se plânge,
Că Ardealu-i plin de sânge.
Și nu-i sânge păgânesc,
Dar e sânge românesc,
De feciori nevinovați,
Drept în inimă-mpușcați.

Pe la Blaj peste morminte,
lese umbra lui Axinte,
Și suspină-năbușit,
Că Ardealu-i tot cernit.
Nu-i cernit de norii gri,
Ci de lacrimi de femei.
Și de lacrimi de măicuțe,
Și de jale de drăguțe,
C-anverzit frunza de fagi,
Și n-au mai venit cei dragi.
Că de vii ni i-angropat,
Înălțatul de-mpărat.

Frunză verde vioarele,
Săraci fete tinerele,
Cum au rămas singurele,
Și neveste cu copii,
Umblă numai tot pustii.
Căt e satul nost de mare,
Nu vezi un voinic pe cale,
Toți-s la neamtu cătane,
Nu mai vezi feciori umblând,
Nici în șezători cântând,
Numai măicuțe plângând,
Și fetițe tot oftând,
Pe neveste suspinând,
Și pe copilași strigând:

Galție țară lată,
Mult mai ești tu blestemată,
De s-adun acum în tine,
Atâta spuză de lume,
Să sufere-atâtea rele,
Pentru dealurile tele.

Ș-am plecat la neamț cătană,
În loc de pieptar tivit,
Mi-o dat căpeneag bumbit,
Și-n loc de straiță cu pită,
Pușcă mândră oțelită,
Iar pentru șerpar cu bumbi,
Cartușieră cu mulți plumbi.

Foicică ș-o lalea,
Mult mi-e neagră inima,
De traiul din Bosnia,
De turcoalice învelite,
De muieri sulemenite,

Florile sunt personificate, au însușiri supranaturale pentru tinerii îndrăgostiți, astfel încît la despărțire fata va sădi o floare, care dacă va crește mereu înseamna că iubitul ei plecat în armată trăiește.

Mîndro la plecarea mea,
Să-mi sădești o floricea,
De-i vedea că floarea crește,

Să mai tragi mândro nădejde,
De-i vedea că s-o uscat,
Să știi mîndro că-s pușcat.

Cea mai frecventă temă a doinelor este dragostea. Dragostea este un sentiment puternic pe care nimeni nu-l poate stinge:

Ochii tăi sunt foc nestins,
Sufletul mi l-ai aprins
Dunărea cât e de mare,
Ca să-l stingă nu e-nstare.

Dorul față de ființa iubită îl determină pe poetul popular să spună
că în jur, dorul se învâрте tot așa cum circula banul în lume.

Folosește cu această ocazie o sugestivă comparație:
Banul este o mică roată,
Ce se-nvâрте-n lumea toată,
Tot așa mă-nvâرت și eu,
În jurul dorului tău.

Când sufletul țăranului e plin de necazuri, poezia se caracterizează
printr-o jale puternică.

Nu știu Doamne ce mi-e mie,
Că mă usc ca frunza-n vie,
Și nimica nu mă doare,
Făr mă usc de pe picioare
Ca iarba de pe răzoare,
Când o calcă carele,
Boii cu picioarele.

Săracă inima mea,
Iar începe a mă durea,
Că m-a mai durut o dată,
Și-am rămas ne vindecată.

Doamne la inima mea,
Este-un râu și-o fântânea,
Rîu-i apă de băut,
Fântâneaua-i de dor mult,
De n-ar fi fântâneaua,
Mi-aș aprinde inima.

(M. Bunea 76 ani)

Măicuță când m-ai făcut,
Tare bine ți-a părut,
Să cresc mare să te-ajut,
Maică de părere bună,
Mi-ai făcut scutec de lînă,
Fașie de strămătură,
Să fiu la străin în mână.
Cu fașia m-ai înfășiat,

Cu gura m-ai blestemat,
Și m-ai blestemat în răs.
Și de mine răul s-a prins,
Și m-ai blestemat de drag.
De mine răul s-a legat.

M-ai blestemat maico luna,
Să-mi mănânc în streini pâinea,
M-ai blestemat maico marția,
Singură să-mi petrec viața.

Mîndruțo când am plecat,
Eu la tine m-am uitat,
Și mă tot gândesc mereu,
Mă usuc de dorul tău.

Măicuțo cînd m-ai născut,
Mai bine să fi făcut,
Două fântânele reci,
Între două dealuri seci,
Și din mâna mea cea dreaptă,
Un pahar de băut apă,
Și din mâna mea cea stîngă,
O tufă să ție umbră,
Și din picioarele mele,
Maico, două scăunele.
Căți drumeți pe drum treceau
Cu paharul apă beau,
Pe scăunele ședeau,

Și la umbră se-odihneau.
Și vai maică-ți mulțumeau,
Dacă m-ai făcut pe mine,

Nu-ți mai mulțumește nime,
Trăiesc necăjită-n lume.

Strigături

Cât trăiești să nu iubești,
Băiat cu haine domnești,
Că te ține pe genunghe,
Și te minte mii și sute,
Numai ca să te sărute.

Ține doamne pe maica,
Că mi-o făcut gurița,
Numai ceva mi-o greșit,
Ochii nu mi i-o cernit,
Și mi i-a făcut căprui,
Fură inima oricui.

Dragu mi-i bădița drag,
Mi-e drag badiu de sub steag,
Că ține steagu-ntr-o mână,
Mă sărută o săptămână.
Și mă ține-n amândouă,
Mă sărută până plouă.

Iubește-mă bade tu,
Nu mă lăsa la altu,
Că-s albă ne săpunită,
Roșie ne rumenită.

Trandafir din cornu mesii
Frumoși sunt ochii miresii,
Și la mire nu-i mai pasă
C-o duce la el acasă.
Mărită-te fată-n sat,
Fie cât de blestemat,
Când vine duminica,

Vii cu el la maicăta.
Iar la alte sărbători,
Vii la frați și la surori,
Și la zile însemnate,
La prietene și cumnate.

Mirii noștri sunt frumoși,
Parcă-s din cutie scoși,
Mirele-i ca un pahar,
Mireasa-i din galantar.

Numai din umere fac,
Și voinicii toți mă plac,
De-aș face cu ochișorii,
M-ar place și domnișorii.

Nu mă da maică la unul
Să zică că-i mănânc bunul,
Dă-mă unde-s cinci și șasă,
Că-i tot veselie-n casă.

Vai mândruțo te spun ochii,
Că-ți plac dascălii și pochii,
Șterge-te mândro la gură,
Că pochi-s la-nvățătură,
Șterge-te mândro la nas,
Că de dascăli ai rămas.
Mărunțică-s mărunțică,
Și de lucru nu mi-e frică,
Mărunțică-s ca bobu,
Și la lucru-s ca focu.
Sunt altele hălăoaie,

Când dă soarele se moaie,
Și se-ntinde pe răzor,
Hai bărbate că eu mor.

Arză-vă focu dușmani,
Ați gândit că eu n-am bani.
Dar mai am încă vreo doi.
Să vă cumpăr și pe voi.
Dar haideți la mini la ladă
Să v-arăt banii grămadă.

Măi bărbate nu mă bate,
Că mi-oi da cânepa-n parte.
Și orzeala și băteala,
Ca să stăm de povești seara.

U iu iu de pe cotet,
Aș striga și nu cutez,
Că-mi face badiul cu capu,
Și mi-i frică ca de dracu.
Și-mi face badiul cu mâna,
Mi-i frică că-mi rupe gura.

S-adunat muierile
Să numere hainele.
Dar le pot tot număra,
Că-s frumoase și sunt multe,
De mireasă sunt făcute.

Decât cu urātu-n casă,
Mai bine cu boala-n oasă,
Că de boală zaci, bolești,
De urât înnebunești.
Și de boală zaci pe pat.
De urât umbli turbat.

Dă-mă maică badiului,
Măcar n-aibă casa lui,
Că de nu are și-a face,
Dă-mă maică că mă place,
C-om lucra o lună două,
Și ne-am face casă nouă,
Ș-om lucra un an ș-o lună,
Și ne cumpărăm mașină.

Vai de mine c-am strigat,
Și-ncă nu m-am măritat,
Dar legile-s democate,
Strigăm și nemăritate.

U iu iu, bunu-i puiu,
Dar mai bună-i găina,
Când o frige vecina,
Și-o frige și-o chipărează,
Și mi-o dă când însărează.

Mireasa noastră-i frumoasă,
Ca o floare din fereastră,
Mirele nostru-i frumos,
Ca un trandafir stufos,
Înflorit în luna mai,
Când îl vezi ai vrea să-l ai.

De-aici pân la Făgăraș,
Nu-mi trebuie ceteraș,
Ceteraș e gura mea,
Dacă-i dai rachiu să bea.
Ș-apoi să-i dai prăjituri,
Ș-atunci să vezi strigături.

Genul epic – balada

În balada intitulată „Dan căpitanul” se pune problema trăinicieii sentimentului de dragoste al tinerelor fete de la țară. Se scoate în evidență superioritatea morală a fetei, faptul că ea nu umblă după titluri înalte prin căsătorie, ci-l dorește numai pe Dan pentru care are un sentiment de dragoste, sinceră, curată. Poetul popular nu dă un anumit nume fetei, subliniind în acest lucru caracterul tuturor fetelor de la țară, puritatea sentimentului lor de dragoste.

De unde vii tu oare,
O brave căpitane?
– Eu vin chiar de la luptă,
Din munți de la Balcani
– Dar nu cunoști tu oare,
O brave căpitan,
Pe un sergent ce poartă,
Numele de Dan?
– Ba îl cunosc prea bine,
Că el m-a servit.
Și-n luptă cu mine,
Cu cinste a murit.
Dar dacă ai vrea tu oare,
Să-mi fi a mea mireasă
De acum înainte,
Vei fi căpităneasă.

– Chiar și împărăteasă,
Soarta de mi-ar fi,
Altuia soție,
Nu doresc a fi,
Decât așa viață,
Și-un trai nefericit,
Mai bine-un glonț de pușcă,
Și-o moarte la minut.
– Ce vorbești copilă,
Ce vorbești așa,
– Uită-te mai bine la sprânceana mea,
– Of! nu ve-i fi tu Dane,
Scumpul meu bărbat,
Fie al tău nume,
De mine neuitat.

Balada lui Budac

Budace când erai mic,
Dădeai semne de voinic,
Când ți-era firea voinică,
Îți știa lumea de frică,
Erai spaima domnilor,
Dreptatea săracilor.
Frunză verde de trifoi,
Țese sora la război,
Frunză verde foi mărunte,
Vine Budac de la munte,

Și intră la sora-n curte,
Și din curte intră-n casă,
Să fi soră sănătoasă,
Și tu frate sănătos,
De unde vii și unde-ai fost.
Vin soro din codrul des,
Și-am venit să vă mai văz,
M-a ajuns un mare dor,
De surori, de frațiori,
De părinți mai multe ori.

Când a fost la șase seara,
Budac iese pân-afară,
Și văzând c-a înserat,
Umplu pușca ș-a plecat,
La crâșmulița din sat,
Cu vărul lui cel iubit,
Către cari s-a jeluț.
Acolo-n deal când trecea,
La rele nu se gândea.
Când a fost la unsprezece,
Budac e gata să plece,
Să se ducă peste vale,
La a lui mândră-n șezătoare.
Când a fost să treacă valea,

Folclor nou

Foaie verde și-o alună.
Colectiva noastră-i bună.
Nu lucrăm numai cu mâna.
Că lucrăm și cu mașina.

Foaie verde viorele,
Colectiva-i la putere,
Colectiva să trăiască,
Și satul să ne-nflorească.

Din uzine din ogoare,
Stăm cu fața către soare.
Și cântăm că nu ne pasă,
Că suntem stăpâni acasă.

Măi cumnate om tăcut,
Ți-ai ales ce ți-o plăcut.
Ți-ai ales frunză de vie,
O fată de omenie,
Harnică-n gospodărie.

Trei jandarmi îi țineau calea.
Când a fost la cap de punte,
I-a venit un glonț cam iute,
Strigă odată de durere,
Mulțumescu-ți ție vere.
Că pușca mi-o ai golit,
Și la jandarmi m-ai pârât.
Glonțul a ajuns la ficat,
Pe spate s-a răsturnat,
Frunzuliță de tabac,
Așa a murit Budac,
Andrei Budac din Cîrțișoară,
Fie-i țărâna ușoară.

(Cismaș Maria, 65 ani)

Poți să fi mire-mpăcat,
Ce mireasă ți-ai luat,
Și de ac și de război,
Și de carul cu gunoi,
Și seara coasă la iie,
Ziua-i la gospodărie.

Mândra mea cea harnică,
Și la lucru spornică,
Face norma cât și două,
În colectiva cea nouă.

Acum lumea s-a schimbat,
Colectivă este-n sat,
Și lucrează adunați,
Săracii și cei bogăți.

Foaie verde iasomie,
Dragu-mi-n gospodărie,
Cu oameni de omenie,
Și mi drag la colectivă,
Cu oameni deopotrivă.

Tu mireasă hai la noi,
Că noi nu mai cerem boi,
Și nu mai cerem avere,
Făr pe tine de plăcere.
Căci colhozul ne va da.
Pământ cât putem lucra.

Bate-l-ar domnul să-l bată
Pe cini mi-o pus lampa-n
poartă (electrică)
Vine badea câteodată
Și mi-l vede lumea toată.

Colectivu-i cu lumea,
Ține-mi doamne soția,
Colectivu-i cu satu,
Ține-mi doamne bărbatu.

Tu mireasă draga mea,
Țipă-ți dragă fusta-n foc,
Că-ți face taior în loc.
Și țipă-ți și catrința,
C-așai moda la noi,
Și-ți face taior și foi.

Cinci țigări în tabachere,
Colectivu-i la putere,
Și când va cânta cucu,
leșim cu toți la lucru,
Și cu toții vom lucra,
Să-nflorim Republica.

Foaie verde foi de vie,
Bine-i la gospodărie,
Foaie verde foi trifoi,
Trage-ți hora măi flăcăi.
Trage-ți hora horelor,
Hora bucuriilor.

Să răsune văile,
Lunca și câmpiile.
Că nu mai suntem ca ieri.
Când eram slugi la boieri.
Ieri sub boieresc blestem,
Sgârâiam cu plug de lemn,
O fâșie de ogor,
Amărât și fără spor.
Astăzi cu tractoarele.
Răsturnăm ogoarele,
Tot cu spor și meșteșug,
Umplem casa de belșug.
Dărâmăm cocioabele,
Și-mpodobim satele.
Tot cu case mari și noi,
Ni se-ntind moșiile
Și le-om tot mări prin ani,

Pe tapto să-l mângâiați,
Băieții să-i ajutați.

Rog pe cumnatele mele,
Să mă ierte de greșele,
Și pe frătorii mei,
Ca să mă ierte și ei.

Adio, vă zic rămas,
Dragii mei pe toți vă las,
Eu mă duc vă părăsesc,
Și cu greu mă despărțesc.

Spune-ne Mărie spune,
De-ți pare rău după lume,
Dar are la ce-mi părea,
C-a rămas o casă grea.

Am crezut c-această lume,
Va merge și ea cu mine,
Dar acuma la sfârșit,
Mă văd singură-n mormânt.

Cu mare jele sfârșim,
La tine noi ne gândim,
C-ai avut o moarte grea.
N-ai putut scăpa de ea.

Superstiții

Nu e bine să scoți gunoiul din casă după asfințitul soarelui, că-ți cureți norocul.

Nu e bine să dai făină cu sita la porci, că mor.

Nu e bine să coși ceva la haina de pe tine, că-ți coși mintea, (te faci uituc), iar dacă totuși trebuie să o faci atunci să ții ceva în gură.

Să nu dai cu mătura în cineva, că faci buboale.

Când fierbe laptele de dă în foc, se umflă țâțele bivoliței, ca să nu se umfle, se presară sare pe sobă.

Primăvara când ies vitele, în câmp, se așează în poartă o bucată de fier și o funie să fie tari și să nu moară.

Femeia să nu umble de un picior desculță și de celălalt încălțată, că rămâne văduvă, (la fel bărbatul că rămâne văduv).

Să mănânce tot din traistă, că-i cade nevasta din pod.

Dacă un cuțit era așezat cu tăișul în sus, se credea că un membru al familiei, pleacă la drum lung.

De spargi o oglindă nu te mai măriți 7 ani.

Dacă din neglijență ai risipit sarea, poți ști că ai să te cerți cu cineva. Nu e bine să arunci în foc părul rămas în pieptene, că te doare capul.

Când vâjje focul în vatră, cineva te vorbește de rău, iar când sar scânteile în toate părțile, să fi pregătit că-ți vin străini în casă.

Dacă te speli din urciur, faci urciur la ochi.

Cine are două creștete, își ia două neveste, iar dacă-i femeie, doi bărbați. Dacă mireasa la cununie calcă mirele pe picior, ea va fi stăpână în casă, și invers dacă mirele o calcă, el va fi.

Copiii să nu bată fructele cu bățul înainte de Sân-Petru, că bate piatra. Când plouă pe soare și apare curcubeul, dacă are roșu mult, va fi porumb mult.

Dacă tună în ziua de Sfântul Ilie, se găunează alunele.

Cântatul cocoșilor la timp neobișnuit, înseamnă că se înmoaie vremea.

Pisica dacă se prinde cu ghiarele de mătură, înseamnă că se face frig.

Apunând soarele cu un nor în față, înseamnă că a doua zi va ploua.

Dacă câinele hăulește, înseamnă că moare cineva în apropiere sau în familie.

Dacă cântă cucuveaua pe casă, moare cineva în familie.

Când se naște un copil, apa pentru prima baie, să fie încălzită în oală nouă, că se face cântăreț.

Vinerea să nu coși, să nu faci pâine, să nu fierbi rufe, că dai de ceva rău.

În vinerea patimilor se ajună (nu mănâncă nimic).

Miercurea și vinerea se postește.

La 31 decembrie, seara, se vrăjește pentru a-și vedea norocul la căsătorie. Atunci mai mult decât oricând, înfățișarea lumii atinge cel mai înalt grad de splendoare pentru băieți și fete; își văd norocul. Pe o masă se așază cu gura în jos nouă farfurii. Sub fiecare farfurie un obiect care reprezintă norocul la căsătorie.

1. Cărbune – soții vor fi urâți.

2. Oglindă – soții vor fi mândri.

3. O bucățică de pâine – soții vor fi bogați.

4. O monedă – soții vor avea bani mulți.

5. Câții de cânepă – soții vor fi urâți.

6. Pieptene – soții vor fi mândri.

7. O gresie pentru ascuțit coasa – soțul va fi foarte harnic, sau soția harnică.

8. Cuțit – soțul va fi un om crud, bătăuș, (femeia rea).

9. Sub ultima farfurie, nu se așază nici un obiect. Soțul va fi sărac, dar cinstit și curat.

Se face mare haz la ridicarea farfuriei.

Fiecare fată sau băiat, ridică de trei ori farfuria, fără să vadă când sunt așezate obiectele. Până se așază obiectele, trece într-o cameră alăturată cel care ridică farfuria.

Leacurile băbești folosite la bovine și bivolițe

1. **Broasca.** Este o boală care se manifestă prin inflamarea limbii, ochilor, și înapoi lângă coadă. În scurt timp se astupă căile respiratorii și animalul moare.

Tratament: Se așază animalul jos cu ajutorul a două funii (hurduzauă) se taie sau se înțeapă sub limbă cu vârful briceagului să curgă sânge, se freacă cu sare. Se dezleagă animalul pentru a se ridica în picioare. Se pune un cearceaf în jurul capului. Cearceaful să fie udat în apă rece. Dă rezultate imediat.

2. **Azmuratul.** Animalul bolnav de această boală se culcă și se ridică în continuu. Întoarce capului pe pânțe și este foarte trist.

Tratament: Se înțeapă în șira spinării, între șolduri sus, cu un cuțit sau briceag de 4 – 5 cm. Se freacă tot corpul. Dă rezultate după 24 ore.

3. **Năsăditul cărților (foiosului).** Animalul nu mănâncă, nu rumegă și geme. Când se constată aceasta se fac următoarele tratamente:

Faza I.

a) Un pachet de drojdie de bere, se amestecă cu un litru de lapte și unul sau doi litri ceai de mușețel, se amestecă bine puțin călduțe. Cu o sticlă se introduce acest amestec pe gât.

b) Un litru de ulei de floarea-soarelui, 2 – 3 litri ceai de mușețel, un sfert kg zahăr, 200 – 300 g hrean ras, se amestecă și se introduce acest amestec pe gâtul animalului bolnav. Amestecul să fie călduț.

c) Se dau 500 g, sare amară.

În faza a II-a când animalul se umflă, se repetă tratamentul arătat mai sus, întrebuițându-se mai mult mușețel, hrean și lapte. Se repetă tratamentul 2 – 3 zile dimineața și seara. Se plimbă animalul.

4. **Răcirea acută.** Se întâmplă mai ales la bivolițe. Stau în bălți cu apă rece. Boala se observă mai greu. Dacă nu este observată și tratată această boală, aduce moartea animalului. Semnele bolii: temperatura scăzută brusc.

Tratament: Se taie cu briceagul în ureche și în coadă. Se bate urechea și coada cu un bețigaș. Se freacă animalul foarte bine cu o bucată de lemn sau de paie. Frecarea se face până curge sânge din ureche sau din coadă. Se încălzește prin acoperire. Se fierb două kg orz sau ovăz. Se introduce foarte calde într-o traistă și se așază traista în cap ca animalul să respire aburi calzi.

5. **Gâlcile.** Boala apare mai ales toamna când animalul mănâncă

pe brumă. Se umflă sub barbă. Astupă respirația. Tratament nu se face. Animalele lovite de această boală mor.

6. **Umflarea din cauza gazelor.** Se întâmplă când animalul mănâncă trifoi verde, fân care n-a fost uscat sau dreve de fructe care prin fermentație produc gaze. Animalul se umflă, geme și e trist.

Tratament: Se împunge cu un cuțit subțire, cu o teacă care rămâne acolo între coaste (sau cu trocar).

7. **Durerea de picioare sau febra aftoasă.** Din durere de picioare pot să cadă unghiile. E foarte dureroasă. Animalele nu mai pot merge.

Tratament: Se freccionează cu apă sărată, zeamă de var și piatră vânăată.

8. **Mușcături de șarpe sau nevăstuică.** Se afumă cu o bucată de haină de lână, piele de șarpe sau piele de nevăstuică și se freccionează locul umflat cu o monedă de argint. Când la vitele cu lapte se întâmplă să fie laptele roșu cu sânge, laptele se aruncă pe o apă curgătoare spunându-se: Cum se limpezește apa, așa să se limpezească laptele.

9. **Stricatul la grumaz din cauza jugului.** Se spală cu apă rece și săpun, să fie multe zoale.

Se mai folosește benzină, păcură, unsoare de caltaboș sau ulei de floarea-soarelui.

10. **Fracturile la picioare,** se leagă cu scândurele. Dacă nu este rană, se pune pământ galben, călcat și udat cu spirit canforat sau oțet de mere.

11. **Pentru distrugerea păduchilor,** se fierbe rădăcină de stergoai și se spală animalul cu această soluție.

12. **Pecinginea,** boală de piele. Se spală animalul cu apă și săpun, se pune unsoare de caltaboș.

13. **Răceala reumatismul.** Se introduce spânz în piele la piept. Spânzul, rădăcină scoasă în luna mai, se folosește și ca soluție. Se pregătește la fel ca un ceai. Se introduce soluția pe gât. Un kg, soluție călduță.

14. **La vitele care urinau sânge,** li se introducea pe gât o mână de peștișori mici, (crăieți).

15. **Pentru căile urinare,** se folosea ceaiul de chică de porumb. Soluția se introducea pe gât.

Leacuri băbești folosite la cai

1. **Poca,** o boală de picioare, se mai numește și oase moarte. Dacă se observă în prima fază poate să se vindece dar nu sută la sută.
Tratament: Se face abureală și comprese cu zeamă de frunze de nuc fierte.

2. **Boala de splină**, provine din oboseală. Semne: se tăvălesc pe jos, nu se poate urina.

Tratament: Se plimbă în târla de oi. Dacă nu se poate urina, se pune în căile urinare, păr de coadă făcut mototol sau ceapă. Se împunge cu un ac gros la a treia coastă lângă șira spinării.

3. **Aprinderea de creier**. Calul începe să se bage cu capul în unghete, sau în zăpițe de fân, paie. Se făceau abureli cu putregai, dar fără rezultate.

4. **Zâmbrele**. Este o carne crescută în gură. Se taie, apoi se arde cu fierul. Dă rezultate foarte bune.

5. **Colica**, este o boală des întâlnită la cai. Se îmbolnăvesc din cauza oboselii, din apă rece, din fân neuscat bine, din concentrate mucegăite. Calul bolnav de colică se așază jos, se bate cu piciorul sub burtă, are dureri. Boala netratată și într-un grad mai avansat, aduce moartea.

Tratament: Se călărește până transpiră. Se frecionează bine, se introduce pe gât ceai de mușețel sau rachiul de drojdie.

6. **Șoricelul**, este o boală care provine din răceală sau nu bea apă la timp. Pe gât se fac noduri ca alunele, chiar și mai mari, care conțin un fel de puroi, sunt dureroase.

Tratament: mai vechi, se spărgeau cu cleștele acele noduri, mai nou se taie cu cuțitul nodurile, se storc bine de puroi, se folosește rachiul, spirt sau alt dezinfectant.

7. **Guturai**, curge pe nas un suc galben ce provine din răceală.

Tratament: Se fac abureli cu orz sau ovăz, în care se pune și zahăr. Se repetă de mai multe ori.

8. **Melicu**, se ivește sus la greblan. Poate să facă puroi care să pătrundă în cap și atunci nu mai este metodă de vindecare a animalului. Provine din tras și umezeală. Dacă hamul nu este bine aranjat.

Tratament: Se fierbe, zdrolest, un fel de resturi de lucernă, trifoi, mușețel sau chiar fân care are mai multe flori. Se spală cu această zeamă și se pun și comprese. Dă rezultate bune.

Leacuri băbești, folosite la oi

1. **Sângeratul**, provine din oboseală mare și în urma căreia oile beau apa rece. Oaia geme, stă jos. Neobservată la timp cauzează moartea.

Tratament: Se împunge cu un ac mai mare în nas. Se crestează în urechi și coadă. Se fricționează animalul bine, așa ca să curgă sânge.

Se mai sângerează și în urma leacului de gălbează. Se introduce lapte cald pe gură.

2. **Boala de splină**. Oaia geme și bate cu piciorul sub burtă.

Tratament: Se arde cu iască în jurul buricului. Se înțepă pentru a curge sânge. Netratarea aduce moartea animalului bolnav.

3. **Gălbenarea**. Animalul trist nu mănâncă, se îngălbeneste la ochi.

Tratament: Un ac se introduce sub pielița de sub ochi și cu un cuțitaș se taie această peliță. Pelița aceasta se introduce în gura animalului s-o mănânce sau cel puțin s-o amestece în gură. Netratarea aduce moartea.

4. **Bubatul**. Este o boală foarte molipsitoare, se fac bube mari pe picioare. Bubele încep să coacă.

Tratament: Se face așa zisa altoire. Se așază oaia bolnavă, cu fața în sus se taie buba în patru, iar prin sângele cu puroi se trece un fir de bumbac sau mătase subțire. Cu ajutorul unui ac, se trece așa aceasta prin vena urechii aceleiași oi. La 8 zile se face controlul. Dacă în locul prin care a fost trecută așa, s-a făcut ca un bob de grâu, atunci altoirea e bună, dacă nu se altoiește din nou. Bubatul cauzează moartea animalelor bolnave dacă nu sunt tratate. Mor mai ales oile bune, de această boală.

5. **Rasfulgu**, asemănător bubatului, numai că bubele sunt late. Este tot o boală molipsitoare. Aduce la oile cu lapte stăpîrea din una sau ambele țâțe.

Tratament: Tot vaccinare ca și la bubat. Atât la bubat cât și la rasfulgu, trebuie schimbat mereu locul unde stau pe noapte în așa fel ca oile să doarmă numai pe loc uscat și curat.

6. **Schiopatul**, este o boală molipsitoare care provine din umezeală și necurătenie. Aduce chiar căderea unghiilor.

Tratament: Spălare cu piatră vântă și ținute pe loc uscat și curat.

7. **Sobolul**, apare o umflătură lângă uger, sau chiar ugerul tot se umflă. Cauzează pierderea laptelui.

Tratament: Se afumă cu putregai de lemn. Se spală și se frecionează cu o monedă de argint.

8. **Diareea**: Dacă oile beau apă multă și rece se îmbolnăvesc de această boală. Produce slăbirea oilor.

Tratament: Se pune sare într-o cârpă, se introduce în foc. Se arde bine, apoi se scoate și se răcește. Se pisează și se amestecă cu cenușa sau țărâțe. Se introduce pe gura animalelor bolnave.

9. **Albeața**, provine din lovituri, înțepături în ochi.

Tratament: Se trage păr de câine în ureche.

10. **Loviturile de pietre** sau lemne de la munte.

Tratament: Se umflă oaia cu gura pentru a se desface plămâni de pelița costelor.

11. **Căpușile**, se distrug prin spălare cu zeamă de rădăcină de steregoaie.

12. **Căpiatul oilor**, este o boală care atacă creierul. Într-o beșicuță se situează lângă creier mici viermișori de culoare cenușie care produc roaderea creierului, iar oaia bolnavă de căpiat, la început își pierde conștiința, este anormală. După mai multe zile moare. S-a făcut experiență tăindu-se osul și din dosul coarnelor s-a scos bășicuța cu viermișori. Au fost cazuri când oaia s-a însănătoșit, dar nu toate cazurile dau rezultate bune. Cele mai multe mor.

13. **Gâlbeaza**, era în trecut una din bolile cele mai secerătoare. Nu exista tratament. Oile erau păzite de locuri mlăștinoase. De aceea bătrânii spuneau: oaia e plug de salcie. Astăzi sunt tratate cu distosan.

14. **Fracturile**. Se legau cu scândurele. Dacă nu era rană se puneau și pământ udat cu spirt camforat, oțet, sau picuș (rachiu tare care se obține prima dată la distilare în alambic).

15. **Răia oilor**, o boală care se întinde pe tot corpul. Este molipsitoare. Se trata cu petrol amestecat cu lapte.

Notă: (Informațiile în legătură cu leacurile băbești, au fost primite de la Căpățână Valeriu a lui Candid).

XI. Obiceiuri și tradiții

Satul este un vast laborator de poezie populară. Aproape fiecare băiat sau fată își întocmește un caiet în care scrie versuri auzite sau le copiază de la alții la care adaugă ei înșiși câteva rânduri noi. Dragostea, petrecerea, războiul, moartea, sunt pentru acești oameni împrejurări în care simt nevoia să spună cu cuvintele poeziei, tot ceea ce gândesc. Șezătorile, ceata, nunta, sunt un prilej în care apar noi și noi strigături.

Șezătorile de fete și femei se organizează între 1 noiembrie și 1 martie. Aici torc cânepă, lână, croșetează, împletesc ciorapi și spun diferite glume, pentru a se scurge timpul mai plăcut. Plata pentru gazdă se face în natură în special cânepă și sămânță de cânepă (două fuioare sau un kg sămânță de cânepă). Gazda strânge de două ori clacă. Fetele și femeile care merg în șezătoare lucrează pentru gazdă – torc, împletesc ciorapi de lână, coase, etc., între orele 18 – 1. Feciorii trec printre fete spunându-le diferite glume, iar la 3 – 4 săptămâni aduc muzicant, organizându-se joc în șezătoare. Atunci se strigă:

De-ar veni cine mi-e drag,
Până-n ușe, până-n prag.
Numai ochii să-i arunce.
Și apoi se poate duce.

Badea cu căciulă neagră,
Zice zău că nu i-s dragă,
Dar el minte ca și-un câine,
Că tot moare după mine.

Vino badeo-n toată sara,
Să știe lumea și țara,
Să știe și-a ta mândruță,
S-o ardă la inimuță.

Pentru badea care-mi place,
Nici părinții n-au ce-mi face,
Nici primarul satului,
Nici domnii orașului.

Domnii stau și sfătuiesc,
Eu cu badea mă iubesc.

Feciorii joacă și cântă,
S-audă mândruțele,
Să crepe dușmanele.
Mult se uită dușmana,
Cum îmi pui eu năframa,
Eu îmi pui năframa rău
Tot mă place badiul meu.
Ea-și pune năframa bine,
Și tot n-o iubește nime.

Bade mândruțița ta,
Se-ncinge cu o păstură,
Și nu-i cere nimeni gură.
Eu mă-ncing cu o bentiță,
Toți feciorii-mi cer guriță.

Place-mi badișoru-nalt,
Că-mi dă gură peste gard.
Dar badița mititel,
Te face să treci la el.

Strigături la clacă

În i-a-seară merg la clacă,
Să-mi aleg bădiț să-mi placă.
Și mâine mă duc la târg,
Dacă nu-mi place să-l vând.
Mâine seară-n șezătoare,
Îmi iau altul ca o floare.

După ce se termină claca se cîntă cântegul găzdiței:

Găzdiță găzdiță,
Tortul ce ți-am tors,
Fie-ți de folos,
Să-ți faci rochii multe,
Să umbli prin munte,
Măcară că-i gros,
Că-i de noaptea tors.
Să-ți faci rochii crețe,
Să umbli-n ospete.
Să te veselești,
Să ne pomenești.

Găzdiță, găzdiță,
la ieși pân-afară,
Că-i destul de-aseară,
Te uită pe sus,
Că luna s-a dus,
Te uită pe cer,
Că stelele pier.

Busuioc tăiat,
Timpu-i de culcat,
Busuioc sfârnit,
Vremea-i de dormit,
Busuioc din șură,
Gazdă soră bună,
Busuioc din flori,
Deschideți ficii (feciorii treceau la
ușe, și deschideau, iar femeii și fete
ieșeau strigând).

Măi bădiț de peste vale,
Cu cămașa albă tare,
Uscată pe trandafir,
Gura ta-i pahar de vin.
Uscată pe viorele,
Gura ta-i pahar de miere.

Am o cloșcă cu trei pui,
Unul l-o mâncat hărău,
Unul l-a halit birăul,
Unul l-am făcut friptură
Ș-am mâncat cu badea-n șură.

Cine iubește și lasă,
Cază-i carnea de pe oasă,
Că și eu cât am putut,
De iubit nu m-am lăsat,
De carne m-am ușurat.

Mă miram ce-mi place mie,
Mărul roșu din cutie,
Badiu singur în moșie,
Mărul roșu pădureț,
Pe badiu cu părul creț.

Cu ocazia sărbătorilor de iarnă, băieții organizează ceată. Aceasta începe la 15 noiembrie, până la 7 ianuarie. Cei care au peste 17 ani intră în ceată dând lei fiecare pentru muzicanți și băutură. Ceata este condusă de doi feciori: Crășmar și birău, aleși de comun acord cu toți feciorii din ceată. În prima săptămână, după organizarea cetei, se caută gazdă, se face țurca și se aduc lemnele pentru gazdă: două care de lemne, cam 2 stânjeni. Duminica și în sărbători se organizează joc. Seara învață colindele. În ajunul Crăciunului, între orele 14 – 15, se adună la ceată și pornesc la colindat. Sunt două cete. Una în partea apuseană și una în partea răsăriteană. Se colindă la fereastră în curte, după care primesc un colac și o bucată de carne de porc afumată. La băieți și fete ceata intră în casă unde colindă încă două colinzi primind un cozonac, carne, 1 kg vin sau o jumătate kg rachiu și bani. După 2 – 3 jocuri, trec la altă gazdă. De la ultima casă când termină cu colindatul, cântă până la ceată colinda „seara mare”.

Ulițele forfotesc și mereu se aud porțile scârțâind. În seara de ajun, la toate ferestrele luminile rămân aprinse, iar ulițele răsună de glasuri bărbătești. În prima zi de Crăciun, ceata trece pe la fiecare băiat și fată pe acasă și joacă. În seara de 26 decembrie, se organizează o masă la ceată unde participă toți băieții din ceată împreună cu simpatiile lor. În ziua a treia, 27 decembrie dimineața, între orele 8 – 12, organizează joc în stradă și fac care alegorice (mortul), parcurgând străzile în chiote și cântece. În ziua a patra, 28 decembrie, ceata trece pe ulițele satului între orele 7 – 9 însoțită de „burduhoși”. Burduhoșii sunt un fel de travestiri în costume bizare, mascați cu funingine sau cu negru de fum și înfășurați cu paie, cu un clopot de vite și o mătură în mână. Ei sunt spaima copiilor și în același timp un mijloc de a se întreprinde unele răz bunări mascând pe făptuitor. Aceste manifestări, treptat au început să dispară.

Colinzi

Dale cui s-acestor case.
Halerui Doamne,
D-așa-nalte și frumoase,
Dinlăuntru zugrăvite,
Dinafară-s durghisite,
La mijloc cu mese-ntinse,
Iar la mese cine șade,

Șade domnu-acestor case,
Al doilea corn de masă,
Șade Domnul Dumnezeu,
Al treilea corn de masă,
Șade Petru sfântul Petru,
Al patrulea corn de masă,
Șade Ion sfânt Ion,

Nănașul lui Dumnezeu,
Ședeau cu toții la masă,
Prânzeau toți dintr-o prescură,
Și beau toți dintr-un pahar,
Prescura nu se sfârșiră,
Paharul nu se goliră,
Grăind domnul Dumnezeu,
Către domnu-acestor case,
Vinde-mi mie acest pahar,
Ori mi-l vinde, ori mi-l schimbă,
Ori în cinste mi-l cinstește,
Ori în dar mi-l dăruiește.
Fie-ți doamne iertător,
Că nu-l vând și nici nu-l schimb,
Nici în cinste nu-l cinstesc,
Nici în dar, nu-l dăruiesc,
Căci mie cin mi l-a dat,
De micuț m-a botezat,
Mai mare m-a cununat,
Tare-n toate m-au jurat,
Că până capu-n sus va sta,
Eu paharul nu l-oi da.
Că-n fundul paharului,
Scrisă-i viața vinului,
Și-n toarta paharului,
Scrisă-i floarea raiului,
Și-n uzna paharului,
Scrisu-i spicul grâului.
Noi umblăm și colindăm
Cu seara bună-nchinăm.

Pe dinintea-acestor curți

Pe dinintea-acestor curți,
Este-o scară tot de ceară,
Pe scară cin-se coboară,
Și-a lui domnului Dumnezeu,
Coboară-se Isus Hristos,

Multu-i mândru și frumos,
Și-a lui domnului Dumnezeu,
Cu scutec de dojenit,
Și-a lui Domnului, Dumnezeu,
Lungu-i lung până-n pământ,
Largu-i larg pe jur pământul,
Pe umărul de-a stânga,
Și-a lui Domnului, Dumnezeu,
Scrisă-i luna cu lumina,
Pe umăru-i de-a dreapta,
Și-a lui Domnului Dumnezeu,
Soarele cu razele,
Iar în poală cine șade,
Halerui, doamne,
Șade Maica Preceastă,
Cu sfânta duminică.

Cetățuica

Colo jos doamne mai jos,
Crucea ta domneleo,
Pe-acest câmp larg și frumos,
Este-o mică cetățuică,
Crucea ta, domneleo,
În cetate cine șade,
Ler Măria cu ochi negrii,
Crucea ta, domneleo,
Ea șede și chindisea,
La gulere voinicești,
La năfrămi mai mari domnești,
La, prapore-mpărătești,
Crucea ta, domneleo,
Ea și-a tras un cântecel,
Cântecel cam frumușel,
Crucea ta, domneleo,
Cine-n lume-l va afla,
Să-și învețe murgulețul,
Crucea ta, domneleo,

Vin morari, vin păcurari,
Vin feciori de mari boieri,
Crucea ta, domneleo,
Vin în dar de grăniceri,
Cu cetera ceterând,
Crucea ta, domneleo,
Unde-ncepe a acetera,
Murgu-ncepe-a durmita,
Crucea ta, domneleo,
Luat-o frăulețu-n mână,
Tocma-n cap l-o aruncat,
Crucea ta, domneleo,
Unde-l strânge și-l cufrunge,
Murgu sare și răsare,
Crucea ta, domneleo,
Sare-n munți și sare-n crâng,
Crucea ta, domneleo,
Sare-n mijloc de cetate,
Din cetate-a treia parte,
Tocmai-n curtea ler Mărie,
Ia de veste că și-a prins,
Și afară a ieșit,
Și din gura-așa grăit,
Ho! murgule, bolândule,
Nu purta pe domnt-o rău,
Domnt-o tău, mirele meu,
Noi dumblăm și-o colindăm,
Iar Marii i-onchinăm,

Vine, marea

Vine marea cât de mare,
Lerului, doamne,
Iar de-i mare mărgin n-are,
Mărgini bat în vâr de munți,
Stropii sar în văi adânci,
Iară marea ce ne-aduce,
Aduce brazii încetinați

Cu molivi alăturați,
Printre brazi, printre molivi,
Iar de-nnoată-n coarne-și poartă,
Lerului, doamne,
Poartă-un leagăn de mătase,
Iar în leagăn cine șade,
Ler Măria, cu-ochi negrii,
Ia șede și chindisea,
La gulere voinicești,
La năfrămi mai mari domnești,
La prapore-mpărătești,
Ia și-o tras un cântecel,
Cântecel cam frumușel,
Împărăteasa auziră,
Și din grai așa grăiră,
De ce cânti așa frumos,
De cade frunza pe jos,
De ce cânti așa cu jale,
De cade frunza pe cale
Că-mpăratu-i la vânat,
Și-i aproape de-nturnat,
Și el de-te-or dauziră,
Pe tine, te-ondrăgiră,
Și pe min m-or durghisiră,
Nu cânt ampăraților,
Da eu cânt a munților,
De dorul părinților,
Și eu cânt a brazilor,
Iar de dorul fraților,
Și eu cânt a florilor,
De dorul surorilor,
Noi dumblăm și-o colindăm,
Cu sera-bună-nchinăm.

A popii

Ce stai domn mai bun, domneleo,
Bun gând ți-ai gândit domneleo

De la-ntânerete,
Pânla bătrânețe,
Dieci, de să-și cânte
Dalba-i litughie,
Dieci de să-și facă,
Dalba-i mănăstire,
Și dac-o făcut-o,
Și o isprăvit,
Din gura-grăit
Voi ce să-mi chemați
Nouă popi bătrâni,
Și nouă dieci,
Dieci ca să cânte,
Dalba-i liturghie,
Și dac-a cântat
Și a isprăvit
Din gura-grăit
I-os preot bătrân,
Și eu voi muri
Voi să mă luați,
Spre mâinile voastre
Și să mă băgați
În dalbu-i sicriu,
Și să mă duceți
Drum la cerului,
Poarta raiului
Unde că va merge
Suflete drepte,
Și fără de păcate
Noi dublăm și-o colindăm
Și-apoi popii i-o-nchinăm.

Măi ferice!

Măi ferice-cest domn bun
Halerui, dalerui doamne,
Dar ești mumă de demult,
Cine șade-n șest de daur
Halerui, dalerui doamne,

Să-și învețe fețișorii,
Feții, fețișorii ei.
Tinde-vă-ți voi jugurile,
Să pornim cu plugurile,
Într-ale noastre câmpuri largi
Pământ negru răsturnăm
Și grâu galben semănăm
Pe rozoare de grâu galben,
Răsări-va, meri de daur.
La trupini de meri de daur
Izvorî-va fântâni reci.
Dumnezeu, va dubliciră
Pe pământ va coborî-ră
Jos la dumbră va ședeară,
Apă rece că-și va beară
Mări de daur va-mbușcară
Roadă-n grâne, până-n brâne
Și secări pân-subsuori,
Rodătate prin bucate
Sănătate prin creștini.

Colinda cea cu doi frați

Colo-n jos, doamne mai jos
Halerui, dalerui doamne,
Pe' cest câmp mai larg frumos,
Paște-să păzeștesă-ră
Paște-se-o turmă de oi,
Iar cioban cine le ieste,
Iar un sor și-un frățior
Iar pe nume cum și-i cheamă,
Iar Maria și Ion,
Grăind soră către frate
Cheamă-ți frate oi mai tare,
Că vine un nor de ploaie
Dar nu-i nourel de ploaie
Da mi-s pețitorii tăi,
Vin la min' te cer pe tin'
Ceru-mi mult pe lângă tine,

Ceru-mi stava cea de cai
Nu-te frate-nspăimântară,
Că d-astăzi îi sâmbătă-ră,
Și mâine-i duminică-ră.
Eu frumos m-oi 'podobiră,
Și la horă mi-oi ieșiră,
Și m-oi pune cum se pune
Într-o potrivă, diriptel
Și-unde el își va vedeară
Stat înalt ca de-un voinic,
Va lăsa plugul pe câmp
Și-unde el își va vedeară,
Față dalbă rumene-ră,
Turma de oi va lăsară
Unde el își va vedeară,
Gene negre-ncondeiete,
Va lăsa stava de iepe.
Iar murguțul cel din grajd
Fi-va frate dat al meu
Că mi cinte-a de la frați,
De la frați, de la cumnați
De la dragii de nepoți.
Noi dublăm și-o colindăm,
Cestor doi frați, le-onchinăm.

Colinda judelui

Noi jude ne-am dublicit,
Și noi jude ne-am gândit
Tu jude să ne-mprumuți
Judelui, domului bun
Cinci sute de florinți,
De florinți de bani mărunți,
Iar de n-o fi banii toți,
Saltă-n sus și saltă-n jos,
Saltă-n fundul grajdului.
La căpuțul bradului,
Și-l înfrână-n două frâne

Și-l înfruntă-n două chingi
Saltă-n sus și saltă-n jos.
Saltă-n vârful muntelui
La coadele, strungilor,
Și-mi alege cinci berbeci
Cinci berbeci de cei mai beci
Cu coarnele, roase-ntoarse,
Cu lânile mătăsoase
Și le du la târgul mare
Unde marfa prețul are,
Iar la târg la logofeți
Unde marfa are preț
Tot cornul și talăru
Picioru, și galbenu
Noi dublăm, și-o colindăm
Cu seara bun-onchinăm.

Boierii cei mici

Ia-mi ieșiți cei mari boieri,
Halerui, doamne
Ia ieșiți și mai priviți
Priviți către răsărit
Că mi-o răsărit doi sori,
Dar nu-s sori, că-s frățiori
Maica-n cale le-a ieșit
Și din gură le-a grăit.
Să nu vie-n jos pe lungi
Că luncile sunt oprite
Mai frumos împodobite,
Cai de frâne își luară
Și-n grajd de piatră-i băgară
De mâncare ce le dară?
Tot grâu galben, vânturat,
Cu feldera, măsurat.
Din grânele de la sat.
De-adăpat cu cei adapă
Cu vin roșu strecurat

Tot cu veadra măsurat
Din viile de la sat.

Colinda cerbului (La pădurari)

Cobori, cerbul de la munte,
Halerui, dalerui, doamne
De cu seară, cea seară
De cu zori, grădini cu flori
Cerb păștea și rumega
Și din grai așa grăia
Că n-are cine-l pușca,
Iar Gheorghită bun băiat
Pușca-n brațe ș-o luat
Pe plai la deal, mi-o plecat
Suii plaiul jumătate
Jumătate nu-l mai poate
Și s-o pus să hodinească
Dar nu putu hodinii,
De vuietul codrului
De zbieratul cerbului,
Iar Gheorghită bun băiat
Pușca-n brațe ș-o luat
Pe plai la deal mi-o plecat
Sui plaiul până-n vârf
Și pe cerb mi l-a străpuns
Cerbul din grai ai grăia,
Tu Gheorghită bun băiat
Tu pe min' m-ai săgetat
Cu trei săgeți de brădet
Gheorghită din carnea mea,
Să-ți faci tu nunta cu ea
Tu Gheorghe din oasele mele,
Să-nceștezi casa cu ele.
Gheorghită, din pielea mea
Să acoperi casa ta.
Săraci buze multoare,
Și urechi ascultătoare

Și picioare săritoare,
Ce săreau prin văi adânci
Văi adânci și pietrii seci,
Pietre seci, izvoare reci
Noi dublăm și-o colindăm
La pădurari i-onchinăm.

Sara mare

Asta-i, sara, sara mare,
Sara Sfântului Crăciun
Lui Crăciun cel mai bătrân,
Lerului, doamne,
Plimbă-n sus și plimbă-n jos
Plimbă-să Sfânta Marie,
la sălaș ca să-și găsească
Și pe fiul sfânt să-l nască
la sălaș că mi ș-o găst
Tocma-n iesla cailor
Cai mîncară cât mîncară,
Și sălașu – i-l sticară
la din grai lor le-a urat,
Cailor, globanilor
Voi sațiul să nu-l aveți
Numa-n ziua de Ispas,
Și atunci num-un ceas,
Plimbă-n sus și plimbă-n jos,
Plimbă-să Sfânta Marie,
la sălaș ca să-și găsească
Și pe Fiul Sfânt să-l nască
la sălaș că mi-o găsit,
Tocma-n iesla oilor
Oi mîncară, cât mîncară
Și sălașul – i-l sticară,
la din grai lor le-a urat
Oilor, ciururilor,
Voi sațiul să nu-l aveți
Numai când calea ve-ți trece

Voi să treceți rumegând
Și ciobanul fluierând
Plimbă-n sus și plimbă-n jos
la sălaș ca să-și găsească,
Și pe fiul Sfânt să-l nască
la sălaș că și-a găsit
Tocma-n iesla boilor.
Boi mîncară cât mîncară
Dar sălașul i-l lăsară
la din grai lor le-a urat,
Boilor, conacilor,
Voi sațiul să mi-l aveți
Cu luna, cu săptămâna,
Cu ceasul și cu minuta
Câte-un ceas să rumegați
Iar un ceas să rumegați,
Pân conașul va-mprânzîră
Și voi să vă săturați,
De-ale stăpâne, Crăciune,
Scoală sluga cea mai mare,
Să dea la boi de mîncare
De mîncare să le dea
Bine seama să le-o ia.
El sluga ș-o o sculat.
Când de grajd s-a 'propiat
Grajdul tot o luminat
El tare s-o speriat,
Și-napoi că s-onturnat
Dale, stăpâne, Crăciune
Scoală-ți sluga mijlocie
Să dea la boi de mîncare
El sluga și-o o sculat
Când de drajd s-apropiat,
Grajdul tot o luminat,
El tare s-onspăimântat,
Și-napoi s-a înturnat.
Dale, stăpâne, Crăciune
Scoală sluga cea mai mică
Cea mai mică-i mai voinică,
Să dea la boi de mîncare,

De mîncare să le dea
Bine seama să le-o ia.
El sluga ș-o o sculat,
Față dalbă ș-o spălat
La icoană s-a-nchinat,
Și la grajd că, i-o plecat
Când de grajd s-apropiat,
Grajdul tot a luminat
El nici seamă n-o băgat
La boi de mîncare-a dat
Bine seama le-o luat.
Dale stăpâne, Crăciune,
Trage-ți cizmele-n picioare
Și-aleargă la grajdul mare,
Căți pociumpi le ieslă-n gard
Toți în dar cu făclii ard.
Și-n coardele boilor,
Făclioare, dălbioare,
Când de grajd s-apropiat
Grajdul tot s-a luminat
Cu picioru-n ușe-a dat
Ușă-n trei s-a despicat
Jos în floarea fânului
Născu, Maica Domnului,
Pe Fiul pământului
Și pe fiul mi l-a luat
Cât pe față, cât pe brață
Jupâneasă, Crăciuneasă,
Să-i faci scutec de mătasă
Scutecel de bumbăcel,
Legănel de dujenel,
Să-l culcăm pe prunc în el.
S-o trimes, cuvânt în vânt,
Și scrisori în multe țări
Și răvașe la orașe
Sub o tufă de bujor
La Ioan, Botezător,
El să vie, să-l boteze,
Cu căldarea de botez.
În pravilă s-a uitat

Mare nume i-o aflat.
Domn, cel și-al pământului
Și de-acum, până-n vecie,
Domnul tot cu noi să fie.

Merge Ana prin grădină

Merge Ana prin grădină
Cunună de vinețele,
Prin grădină la fântână,
Cu două botițe-n mână
Botele-s ca florile,
Mâinile-s ca rujile
Cu cizmele tropind
Cu gurița fluierând,
Cu rochița-n vânt trăgând
Se-ntâlnește cu trei juni,
Cu trei juni ca trei păuni,
Unul tinse și mi-o prinse,
Io luat merșori din sân
Altu-ntinse și mi-o prinse
Io luat inelul din deșt
Altul tinse și mi-o prinse,
Io luat cununa din cap,
La din grai a blestemat
Voi trei juni ca trei păuni,
Cel ce mi-a luat măr din sân,
Putrezis-a ca dânsul,
Ca dânsul, ca măr din sân,
Cel ce mi-a luat inelul
Putrezi-s-ar prin dânsul
Prin-trânsul ca degetul
Cel ce mi-a luat cununa
Cununa-s-ar cu dânsa
Cu dânsa și cu Ana,
Noi umblăm și colindăm
Și la Ana i-o-nchinăm,
Ca să fie sănătoasă
Cunună de vinețele.

A mărilor

Ferice, ferice, ce stai domn mai bun
Dă-i domnu, lui doamne,
Bun gând ți-ai gândit
Bun loc ți-ai încăput
În mijloc de rai
Tot la mese-ntinse
Făclii dalbe-aprinse,
Pe-o masă frumoasă
Măr a răsărit
Vânăt de-nflorit
Mere roșioare
Frunze gălbioare,
Merele-s de daur
Frunza-i de dargint
Boarea și răcoarea
Lin vânt că băteară,
Mărul clătinară
Merele picară
Și cin-le-adunară
Maica Precestă
Și cum le-adunară
În sân le băgară
Dumnezeu pândea
Și din grai grăia
Ori tu ce ți-ai dat
De n-ai încăput,
'Nacest locaș sfânt
Ori tu că ți-ai dat
Sute și nesute
Mii nesocotite
Ba io- nu mi-am dat
De-aceste de toate
Și eu mi-am umblat
Și-am îngenunchiat
Prin multe biserici
Prin sfinte altaruri
Tot cu prescurele

Și cu luminele
La ce m-am rugat
Dumnezeu mi-a dat
Noi umblăm și colindăm
Cu sara bună-nchinăm.

Boierii

Boierii și-o dat dormitu, floarele,
Iar de vine-Ș porumbace, floarele,
Noi cântăm, cât cântăm, floarele
Boieri nu se deșteptără, floarele
Noi o luară și-o zburără, floarele
Sus la cer se ridicără, floarele
Jos pe mare se lăsară, floarele,
Pietricele-n degețele, floarele
Râuri rând și-n prejurând, floarele
Peste boieri tot stropind, floarele
Boierii se deșteptară, floarele
Și din grai așa grăiră, floarele
Fi-ți în casă jur de masă, floarele
Cu vin roșu strecurată, floarele
Iar de sunteți junii buni, floarele
Fi-ți în casă, jur de masă, floarele
C-un colac de grâu curatu, floarele
Și vreo, doi, trei, colăciori, floarele
Cum îi legea la feciori, floarele
La feciori colindători, floarele
Noi umblăm și-o colindăm, floarele
Iar la boieri le-onchinăm, floarele

Florile dalbe

(Se colindă la fereastră)

Florile, dalbe, dezmaroi,
Și te scoală tu domn bun
Și fă focul cel mai bun,
Și scoală și feții tăi
Feții tăi, fetele tale,

Feți-n porți ca să deschidă
Fete mari, lumini s-aprinză
Căci mai vine, ce ni se pare,
Ne vin juni colindători.
Iar dintr-înșă cin-mai vine,
Vine domnu, Dumnezeu
Dar cu ce e îmbrăcat
Cu veșminte mohorâte
Lung îi lung până-n pământ
Larg îi larg pe jur pământ
Iar în jurul poalelor
Lucea luna cu lumina,
Luceau doi luceferiei
Luceau stele mărunțele
În mâna-i stângă-i crucea dulce
Și-n cea dreaptă-i busoioc,
Crucea i-a bătrânilor
Măr de aur, junilor.
Busuiocul fetelor,
Trandafir, nevestelor
Și de-a brâu-i trandafir
Noi umblăm și-o colindăm,
Cu seara bună-nchinăm.

După terminarea colinzii, feciorii
primeau un colac și-o bucată de
carne, iar ei mulțumeau:

„Feciori, feciori, aveți gură de
mulțumit
Că ne-a dăruit jupânul gazdă,
Un colac mândru și frumos
Ca fața lui Isus Hristos
De unde jupânul gazdă a-mplinit
Dumnezeu să îplinească, cu suta
și cu miia
La mulți ani!

Obiceiurile de nuntă

Evenimentele mai importante din viața unui om sunt sărbătorite pentru a se accentua importanța acestora.

Astfel, evenimentul căsătoriei, se făcea și se făcea cu mult ceremonial.

Tinerii, mai ales băiatul, sunt sfătuiți spre cine să se îndrepte pentru a-și întemeia un cămin.

Părinții împreună cu rudele, dau sfaturi acestora, pentru a juca și discuta împreună, la horele ce se organizează în fiecare duminică și sărbătoare. Prin intermediul neamurilor se ajunge la înțelesul cel mic: mirele împreună cu doi, trei oameni din partea lui se duce la mireasă într-o seară unde se înțeleg ce zestre să-i dea, după starea lor materială. Înainte se înțelegeau asupra averii, de aici i-a rămas numele de „tomneală”, la logodnă.

Sâmbăta seara, de obicei, are loc înțelesul mare, sau tomneala, unde vin neamurile mai apropiate ale mirilor, vecinii, prietenii. Acum nu se mai discută despre zestre, ci momentul caracteristic este ca mireasa să dea mâna, cu o păstură în mână cu mirele de față cu neamurile și nănașii. Această păstură rămâne la mire. Se aduce muzicant, se organizează joc, mâncare și băutură.

La tomneală se stabilește, ziua nunții. După această înțelegere urmau pregătirile pentru nuntă, Fata lucrează la cămașa mirelui, la cămașa socrului mare și a soacrei mari.

Cu opt zile înainte de nuntă se făceau formele de cununie civilă, la primărie „se pun cărțile”, iar după ce aprobarea venea de la Făgăraș, în vinerea sau sâmbăta nunții avea loc cununia civilă.

La casele mirilor, joia încep pregătirile pentru nuntă.

Sâmbăta, feciorii merg prin sat cântând pentru a chema nuntașii;

Așteaptă-mă dor că viu,
De-aș veni cât de târziu,
De-aș veni seara pe lună
Ca ziua pe vreme bună
De-aș veni seara pe stele
Ca ziua pe bună vreme
De-ar ști mândra că eu viu,
Ar pune la foc rachiu,

L-ar săra, l-ar pipăra
Și cu drag m-ar aștepta
De când sui la mândra dealul,
Mi s-a despotcovit calul
Dar nu-i vina calului,
Nici a potcovarului,
Că-i vina mândruții mele
Ca pus casa-n-tre vâlcele

Și-a pus casa-n-bolovani,
Nu poți trece de dușmani,
Lugu-i drumul Clujului,

Dar mai lung i-al dorului
Al Clujului se mai gată
Al dorului niciodată”.

Mireasa, împreună cu un grup de câteva fete, trec prin tot satul de cheamă fetele la nuntă. Sâmbătă după masă, dacă nunta era cu călărași se făcea „steagul”, Fiecare mire caută singur bățul steagului, pentru ca după nuntă să facă din el rișchitor viitoarei sale soții. Două, trei femei mai tinere împodobesc steagul cu chindeauă, șervete, păsturi, o față de masă țesută, cingători, iar în vârf, flori. Seara plecau feciorii, (patru, cinci) călărași împreună cu mirele, pentru a chema feciorii la nuntă. Mirele are o pleoscă cu rachiu și servește pe cei chemați precum și pe cei ce-i întâlnește pe stradă.

După aceste chemări tinerii se strâng la mireasă, unde petreceau. Mirele anunța la ce oră, călărașii, să fie prezenți duminica dimineata la el acasă.

În ziua nunții, căruțele trase de cai murgi și negri, împodobiți, cu coamele fluturând în tactul muzicii, tulbură liniștea satului. Călărașii gătiți cu covoare și feciorii cu păsturi roșii pe spate, se întreceau care de care să fie mai împodobiți, iar steagul după mărimea și frumusețea lui arată cât de mândrii se țin nuntașii. Stegarul ia steagul de la mireasă, împreună cu călărașii și căruțele, în tactul muzicii, se îndreaptă fără mire spre casa nașilor. Bătrânii pe la porți, pe tălpițe, stau și îi privesc, povestesc și uneori parcă dorm și visează laolaltă, toate câte se vor fi petrecut pe aici, în vremuri de demult.

Pe drum cei din căruțe strigă și chiuie:

„Zice mama să mă-nsor,
Să-i aduc un ajutor
Să-ngrijească de cuptor
Și de vatră câte-o dată
Să nu fie supărată.”

„Măi bădiț de peste vale
Cu cămașa albă tare
Uscată pe trandafir
Gura ta-i pahar de vin
Uscată pe viorele
Gura ta-i pahar de miere”.

„Bade pe ulița ta
Te-am ales pe dumneata
C-ai fost înalt ca un brad
La inimă mi-ai căst drag”.

„Huhurez de pe coteț
Aș striga dar nu cutez
Că-mi face badea cu capul
Și mi-i frică ca de dracu”.

La nași sunt serviți cu băutură și cozonac, prăjituri. Nașul cu tot alaiul, pleacă după mire. Colăcarii aleargă la mireasă și spun colăcelul:

„Bună dimineța, cinstiți socrii mici
Hai deschide-ți porțile, că vine ginerile
Fecior mândru și frumos, dar și tare somnoros
De mâncat mîncă ca lupul, iar la lucru-i ca butucul
De fălit el se fălește, dar picioare-și târăște
Când îl vezi mergând prin sat, parcă-i plug încobilat
Cum ar fi de lucrător, dar să-l vezi de băutor
În crișmă dacă se bagă, nu mai iese ziua-ntreagă.
Iar la casă când sosește, numai sparge și-ntrântește.
Și din gură pe toți i-njură.
Socrii mici, vă țineți că sunteți gazdă mare,
Și-umblați cu-opinci rupte în picioare.
Ați făcut nuntă cu călărași și-opinci n-aveți bani să cumpărați.
N-aveți boi nici bivole grase,
Fără numai două capre râioase.
Ce stați așa obidiți, ori pentru noi v-ați scârbit
Căci noi aici am venit.
Noi aici dac-am venit, credim c-am fi nimerit.
Căci pe cine-am întrebat
Tot aici ne-a îndreptat
Și n-am venit cu vre-un gând rău,
Să ferească Dumnezeu
Nu plângeți, nu lăcrimați,
Și îndată vă sculați și pe noi ne întrebați.
Ce umblăm, ce căutăm, noi solie să ne-o dăm.
Peste-aceste locuri umblând,
Cu-ai mei prieteni căutând
Am simțit o ciută, cuvântătoare, nu mută
Cu iie nouă-mbrăcată, cu cizme roși-n călțată
Astă noapte ce-a visat?
S-a culcat singură-n pat.
Și-a rămas singură-n casă
Și-a pus nume de mireasă.
De-ar ieși acum afară
Ați fugi în colț de țară
Că-i groaznică și-npojuată,
Cum n-ați văzut niciodată.
Cu niște ochi mari verzi

Urâtă să nu o vezi.
Hai, socrule mic, ia această pleoscă frumoasă,
Ia-o socrule mic, și-nchină odată,
Dar să nu închini prea tare,
Că și căciula din cap îți sare.
Închină încetisor, să-ți pară mai dulcișor,
Că-i țuică de la Pitești,
Dacă bei, te-nveselești.
Nu-i zeamă de prune proastă, cum îi țuica d-voastră.
Dacă bei mult, te umflii la burtă,
Faci burta tobă și te duci după sobă.
Și stai cu mâtele de vorbă.
Doar nu ți-o fi de noi frică?
Și du-te în fundul cel de casă
În colțul cel de masă,
Că e un colac frumos,
Gătît pentru-al nost-folos.
Și-o ploscă cu vin și-o năframă de in
Ca buzele să le ștergem, să ne-nveselim și-apoi să mergem
Eu de urat v-am urat,
Cred că nu v-ați supărat?
Că frumos v-am lăudat,
Hai, mai trage din rachie,
Și cu noroc să vă fie.
Tot cu cânt și bucurie,
Să mergem cu mirii la cununie”.

Socrul mic iese, dă bățul pe care se pune o bucățică de slănină,
un colăcel, o pecie de porc, rachiu.

Acum ajung nuntașii, cu mirele și nănașii, la mireasă. Aici neamurile
mirelui îl laudă prin strigături ca:

„Unde șade mirele,
Strălucesc fereștile,”

iar neamurile miresei:

„Unde șade mireasa
Strălucește fereastra”

nici nunii nu sunt lăsați mai prejos:

„Nunu nostru-i nun fălos
Și călare și pe jos”
„Face-ți-ne-un pic de drum
Să mă duc la domnul nun
Să-i sucesc mustățile,
Să-l placă nevestele
Să-i sucesc mustața bine
Să mă placă și pe mine”

La mireasă, nunul târguie mireasa care stă în cămară:

„leste aici o junince frumoasă și vrem s-o vedem”

Femeia care „a făcut mireasa”, se târguie, scoate una, două mirese mai mici, urâte, apoi nunul plătește și i se dă mireasa. Mireasa plânge în timp ce i se cântă cântecul:

„la-ți mireasă ziua bună,
De la tată de la mamă
De la frați de la surori
De la grădina cu flori
De la fir de lămâiță,
De la fete din uliță
De la fir de busuioc
De la drăguțul din joc
De la fir de siminic
De la drag de ibovnic,
De la fir de iarbă mare
De la draga șezătoare.

„Nună, nună, drăgălașă
Mâncă carne și te-ngrașe
Nu mânca ciupearcă friptă
Să stai la nuntă zgulită”

leși mireasă la portiță,
Și te uită-n sus și-n jos
De-ți vezi ibovnicii toți.
Cum râmă gardurile,
Și cum le curg lacrimile
Mireasă, dragă mireasă
la ridică capu-n sus,
De vezi după cin te-ai dus
la-ți mireasă ziua bună.
De la tată de la mamă,
De la frați de la surori,
De la grădina cu flori”

Mireasa își ia rămas bun, sărutându-și părinții și frații care plâng, apoi toată nunta pleacă la cununie. După ce au mers vreo 30 de metri se opresc cu toții și mirele se întoarce cu 2 – 3 călărași și spun „Pintenul”:

„Să vă spun cum ne-a umblat
Când de la mire-am plecat
Ni s-a făcut calea cruce,
Și ne-am mai putut duce,
S-a sculat cinstita mireasă
Peste oastea cea aleasă
Și ne-a ales pe noi, vreo 2 – 3,
Cu caii mai sprintenei

Să călărim împreună
Cu cinstitul ei mire,
La curțile maicii sale
Unde ea a crescut
La soacra mică, că-i mai voinică
S-a sculat de dimineață
Și-a luat mătura-n braț.
Casa și-i o măturat

Pintenul l-o aflat
Pinten țesut în trei fire
Cum îi place și la mire
Pinten țesut în cinci șasă,
Cum îi place la mireasă

Soacra mică îi pune păstura „pintenul”, după șerpar, iar mirele îi dă o batistă cu bani mărunți pe care i-o pune în sân. Pleacă cu toții la cununie, pe drum se strigă:

„Miresa noastră-i cu flori
Și-i plăcută la ficiori
Frunză verde de cucută,
Mirelui îi mai plăcută”.

„Mireasa noastră cu flori,
la-ți gândul de la feciori

După cununie nuntașii ocolesc tot satul, în trapul cailor, în tactul muzicii, strigând și chiuind.

Trei, patru călărași, colăcari, aleargă la mire acasă și spun:

„Bună dimineața socru mare
Ești mândru și fălos tare
Dar cât te ți de fălos
Nu ești decât, un tăpălăgos
Ai un cap ca o căpiță
Și gura ca o vedriță,
Și ești plin tot de tărăță,
Te ți că ești bogat
Dar la Crăciun, de trei ani
Porc n-ai mai tăiat,
Te lauzi că ai armăsari
Dar n-ai decât doi măgari,
leși afară soacră mare
Ce, te ți mândră și-ngâmfată,
Că ești așa de-mbrăcată
De parc-ai fi cloșcă ploată,
Hai deschideți ușa bine
Că ui-te-acum nora vă vine,

Să nu fie de-mprumutat
Că, cu dracu, ați cîinat
Să nu fie de prin vecini,
Căci, cu dracu, cini”.

Și ți-l pune la bărbat
Căci cu el te-ai cununat”.

„lubește-mă măi bădiță
Până stau într-o cârîntă
Că dacă mi-oi pune două
M-or iubi sute și nou”.

Vă sosește ajutor
Să dea cu voi de cuptor
Multe prescuri pe la popi ați dat,
Să vă vedeți fecioru-nsurat
Soacră ești tare voioasă
Că ți-ai luat noră frumoasă.
Îi frumoasă, n-am ce zice,
Dar la lucru n-o poți duci
Dimineața-i roua mare
Și se împle pe picioare
La amiazi îi soare-nalt
N-o poți duce că i cald
Mai pe seară-i soare mic
N-o poți duce că i frig.
Vara umblă cu cojoc
Iarna stă pe lângă foc
De frumușică-i frumușică,
Dar și-i tare prostică,

De-o trimiți la boltă după cuie de
pălan
la-ți aduce un borcan,
În casă când a intrat,
Îndată s-a mpiedicat
Și borcanul i s-a spart.
Când se duce-n șezătoare
Își pierde fusele și caierii pe cale,
De-o mâni la vre-un veciun cu
treabă
Își uită și stă ziua-ntreagă
Eu de urat am urat, cumu-i obicei-n
sat

Sosește nunta la mire și se strigă:

„Soacră mare, soacră mare,
Ai o noră ca o floare
De frumoasă-i cum o vezi
De harnică-ți garantez
În casă ca o albină
În hotar ca o mașină”.

„Ieși afară soacră mare,
Și ridică streășina
Ca să-ți intre noru-ta,
Noru-ta-i fată voinică
Nu intră pe ușă mică”.

„Mireasă drăguții tăi
Fă-ți spălătoare cu ei,
Și ți-i pune sub picioare
Că ai mire ca și-o floare”.

„Poți să fi mire voios,
Că ți-ai luat ce-o fost frumos,
Ți-ai luat floarea florilor
Drăguța feciorilor,
Ți-ai luat o floricea
De-o place toată lumea”.

De-am greșit să mă scuzați
De-am zis rău, să mă iertați
Și să nu vă supărați,
Că-i nuntă cu călărași
Da-ți-mi pleosca ca să-nchit o dată
Veselie să se facă.
Frunză verde busuioc,
La miri le dorim noroc,
Fericire s-aibă-n viață
Tot ca azi să se iubească,
Cântece și bucurie,
La anul botez să fie”

„Nu gândească orișicine,
C-am adus un mărăcine.
Am adus un strugur bun
O fată ca un păun”.

„Soacră, soacră, draga mea,
Să grijești pe noru-ta,
Și să nu-i dai tot fusoi,
C-apoi pleacă de la voi.
Dimineața dă-i cafea,
La amiază să-i dai ce vrea
Seara să-i o vorbă bună
Să trăiți bine-mpreună”.

„Soacră mare, soacră mare,
Ți-ai adus scărpinătoare,
Pe unde te-or scărpină,
Cinci zile te va durea,
Și cu greu te-i vindeca”.

Și mirele nostru-i frumos
Și frumos și pupăcios,
Și pe mine m-onșelat
De m-o strâns și m-o pupat”.

„Mirele nostru-i frumos
Și călare și pe jos,
Din cutie din Sighii,
Ca asta nu va mai fi”.

„Place-mi mie de badea,
Cum pune plăria,
Și lui îi place de mine,
Că-mi pun năframuța bine”.

„Bade-al meu de-al dracului,
Șade-n capul satului,
Câte rele vin în sat
Toate de la el se trag”.
„Place-mi mie a trăi,

Mirele, cu doi feciori, se duc la fântână și scot apă într-o vadră
nouă, se spală pe mâini mirele, apoi vine nuna și feciorii întreabă:

Cu ce Țe lauzi, nună?

– Cu o mireasă frumoasă!

– Și noi ne lăudăm cu un mire
frumos!

Nuna zice:

– Nu ni-l dați nouă?

Băieții:

– Cât plătiți?

Nuna:

„O furcitură de șertură

O sarcină cu ouă

Un furcoi cu lapte acru.

La marginea pădurii
La un brad de stejere
Cu bădița tinerel,
La umbrița bradului,
Cu bădița-al dracului”.

„Poți fi bade cât bradul,
Dacă nu ți-i bun capul,
Poți fi și de brad în sus
Dacă n-ai mintea de-ajuns”.

„Câte cuie-s în pălan
Atâtea dușmane am,
Scoate doamne, cuiele,
De le-astupă gurile”.

Mirele, cu doi feciori, se duc la fântână și scot apă într-o vadră
nouă, se spală pe mâini mirele, apoi vine nuna și feciorii întreabă:

Cu ce Țe lauzi, nună?

– Cu o mireasă frumoasă!

– Și noi ne lăudăm cu un mire
frumos!

Nuna zice:

– Nu ni-l dați nouă?

Băieții:

– Cât plătiți?

Nuna:

„O furcitură de șertură

O sarcină cu ouă

Un furcoi cu lapte acru.

Să nu vă doară capu,

O furcă de tăieței

Că sunteți cam mititei,”

Feciorii:

„Ia, mai dă-ne ceva nună,

Că de nu, băgăm mirele-n fântână

Il băgăm și-l înneacă,

La mireasă nu-l mai dăm”.

Nuna:

„Vă dau și-o veadră de vin

Să vă fie voia deplin”.

Feciorii ridică de 3 ori mirele-n sus, strigând „brihu, să trăiască”
(numele mirelui).

Mirele lua veadra cu apă, golea apa și așeza veadra cu fundul în sus.
Mirii împreună cu nașii, intră-n casă, ciocnesc pahare cu rachiu,
apoi nuna la tot colțul de masă bate cu pumnul și urează:

– Să fie cu noroc, să aibă copii frumoși!

Ocolesc de trei ori mesele, apoi nuna bagă de trei ori mireasa pe

sub masă, se învârtesc de trei ori și strigă:

„Foaie verde de sulfină,
Am o fină ca o zână,
Și un fin, ca un păun”.

Nunii pleacă cu nuntașii mai vârstnici acasă la ei, iar tinerii băieți și fete, rămân cu mirii la masă. Mirele trimite un om cu un țipău (colac) și o fele de rachiu la nași pentru a-l invita la masă. După acesta, la câteva minute, un grup de băieți pleacă cântând după nunii, pe jos. Un alt grup de băieți cu două căruțe se duc după ladă, după jocul din curte. Cu grupul de băieți, nașii vin la mire aducând într-o desagă: o spată de porc (sau o bucată de slănină), fasole și un colac. În curte se așază două scaune, cu două perne unde vor ședeă nunii:

Se strigă:

„Nunu-le țucaț-aș gura
Și m-aș da cu tin de-a dura
Și unde ne vom opri
Om vedea ce va mai fi”.

„Nunule, galantule,
Unde ți-s sutarele
S-au dus cu paralele,
Le-ai mâncat cu mândrele,
Și iar verde de bumbac
Pe nună c-ai neglijat”.

„Nunu nostru mult iubește,
Dar și nuna mi-l pârlește,
C-am văzut-o într-o marță,
Cum strângea pe unu-n brață
Îl strângea și mi-l pupa
Și la nun nu se gândea

Și-am văzut-o într-o joi
Cum trăgeau de nună doi
Și-am văzut-o la Sibii
Cum trăgeau de nună tri”.

„Nună, nună mândră tare,
Primește-mă servitoare,
Că nu-ți cer mare sâmbrie
Făr să-mi dai pe nunu mie
Să mi-l dai doar într-o seară,
C-apoi ți l-oi lăsa iară”.

„Ține doamne pe nunu,
Să mai cunune unu,
Ține doamne pe nuna,
Să mai cunune, una
Banii să și-i cheltuiască
Pe noi să ne veselească”.

Sosesc căruțele cu lada unde sunt cinci, șase femei, care strigă:

Și dragu-mi de unde-am vint
Nici aici nu ni urât
Și mi drag la veselie

Cu oameni de omenie
Și mi-i drag la nunt-a bea
Cu oameni de seama mea”.

din casă, răspund:

„De-ar fi locu-nțelinit
V-ați duce de unde-ați vint
Dar ni locul tot arat
Și vi drag unde-ați intrat
Cu cin v-ați împreunat”.

„Ochii mei zamă de pește
Cini mi-i vede mi-i iubește
Ochii mei zamă de prune
Cini mi-i vede capu-i spune”.

„Dragă frățiorul meu
Place-mi mie târgul tău,
C-așa-i târguit de bine
De parc-am fost eu cu tine”.

„Prunișor cu prune bune
Ca badiul meu nu-i în lume
Prunișor cu prune verzi
Ca bădiț-al meu nu vezi”.

„Nu gândi bade-o că-mi pasă
Că mi-ai zis că-s negricioasă
Mi-ai zis bade de necaz
C-ai văst că te las
C-ai zis de mare mânie
C-ai văst bine că nu-mi trebuie”.

„Măi, bădiță așa crezi
În oglindă când te vezi
Că nu-i fată să nu te placă
Nici fecior ca să te-ntreacă

Rău bade te-ai înșelat
Că mai sunt ca tine-n sat”.

„Suntem două la maica
Ca soarele și luna
Suntem două la părinți
Ca doi bujori înfloriți”

„Am plecat la spovedit
Să-i spui popii ce-am iubit
Dar și popa-i om din lume
Lubește mai mult ca mine.
Că-ntr-o seară pe-nserat
Mi-o tras cu ochiul prin gard
Printre gardul de nuiiele
Să mă duc să-i adun mere”.

„Frunză verde de pe coastă
Frumoasă-i mireasa noastră
Frunză verde de dudău
Nici la mire nu-i stă rău”.

„Miresucă cu cunună,
Hainele pe tine sună
Și pe tine și pe pat
Și pe hoțul de bărbat”.

„S-o-adunat muierele
Să critice hainele
Dar le poate critica
Că le-o făcut mireasa”.

Acum intră bătrânii în casă. După servirea mesei se scoate cinstea și sucăcițele aduc găina, strigând:

„De trei zile fierb la oale,
De mi s-a ars iia-n poale
Nunule dacă nu crezi
Ridică șurțul și vezi”.

„Tu găină scurtă-n gușă
Aseară-ai fost în căsuță

După ce serveau toți masa, se juca în continuare până la ziuă.

Alte obiceiuri

Toamna până nu încep șezătorile, flăcăi, fete și femei de toate vârstele, pe la porți cântă, torc și spun diferite glume, pentru a părea seara mai frumoasă și noaptea mai scurtă.

De departe, pe drum de fier se aud trenurile care trec cu cel mai mare zgomot de care sunt în stare. Din când în când, bufnițe sau lilieci, zboară, iar aici, colo, flăcări încep să pâlpaie în depărtare. Sunt focurile de la stâni sau de la cabanele „Negoiu” sau „Bârcaciu”.

Interesant era și obiceiul de la 1 Mai – ziua armindenului. Atunci se putea vedea la porțile unora dintre case brazii subțiri și înalți, uneori de peste 15 metri, cojiți, care în vârf aveau ca un pomișor de iarnă, împodobit sau atârnavau coronițe de flori. Acest semn avea în satul nostru, cum de altfel și în alte sate din jur, semnificația că în casa respectivă locuiește un fecior trecut de 18 ani.

Multe obiceiuri mai avea oamenii în trecut. Dacă nu aveau ceas, aveau alte modalități de a preciza timpul și uneori depărtarea. La un interval de circa 5 minute, îi ziceau „până pipi o țigare”, la depărtare cam de 20 minute pe jos, îi spuneau: „până faci o mămăligă”, apoi: „dimineța, când scotea ciurda”, „seara când venea cârdul”, pe la toacă, etc.

Băieții care pleacă militari, ca semn la pălărie, prinsă în ciucuri, poartă o hârtie viu colorată, încrețită cu rochile plisate. La lăsatul postului de Paști, se urcă pe dealul din apropierea satului „Grăul lupului”, cu o roată de care au legat cânepă, îmbibată cu petrol. Este mare haz când roata venind în jos prin sat, împrăștie flăcări și scântei în toate direcțiile. Mai mare este hazul, când strigă cât îi ține gura, diferite porecle, fetelor din sat.

Buzduganul era cântat de clăcași, când terminau secerișul:

Acum ești la mine-n brață
Și-o cinstesc nunii la masă”

„Faceți-mi un pic de drum
Să mă duc la domnul nun
Să-i sucesc mustățile
Să-l placă nevestele”.

Dealul Mohului
Umbră zpopului.
Cine se umbrește
Șora soarelui,
Și cu vântului.
Ele se sfădeau
Care sunt mai mari.
Șoara soarelui,
Ea, așa zicea:
Că eu sunt mai mare
Că frate-mi-oi soare
El când se ivește
Lumea încâlzește.
Șora vântului,
Ea așa zicea:
Că eu sunt mai mare
Că frate-mi-oi vântul,
El când se ivește
Lumea răcorește,
Lumea de pe câmp
Și boii din jug
Lumea de pe deal

Și caii din ham
Pe luncuță-n jos
Secerăm ovăz,
Znopii nu-i legăm
Feciori să chemăm
Znopii să ni-i lege
Nume să le punem
Stane, Măghirane,
Gheorghe și Ioane,
Azi pe lângă râu
Secerăm la grâu.
Găzdiță, găzdiță
Gată cina bine,
Că cununa-ți vine
Cununa-ți de plin
Și-o veadră de vin
Că de n-o vi da
Vine cioara neagră
Și-ți ia clăia-ntreagă.
Vine corbul negru
Și-ți ia stogu-ntreg.

XII. CABANA „NEGOIU”

Satul Porumbacu de Sus este cunoscut și prin faptul că de aici pornește un agreabil drum forestier, spre culmile munților, ajungând în scurt timp, până la cabana „Negoiu”.

Poteca a coborât din munți, schimbându-se neîncetat pentru a deveni în cele din urmă, șosea modernă. De la noi poți urca la vârf, numai pe văile ce duc de la munte spre sat. Trecerea la culmea muntelui și în aceste locuri este posibilă numai prin anumite puncte, prin anumite despăcături de stâncă pe care poporul, după cum sunt formate, le numește „fereastră”, „portiță”, „scară” sau „strungă”.

Poteca urcă prin pădurea, bătrână din care cerul nu se mai vede și printre ai cărei arbori, țâșnesc uneori căprioare, urcă plaiul până la cabana „Negoiu”.

Cabana veche (demolată în 1955)

Cabana veche

Oamenii mai pot înainta în urcuș, până ce ating vârful cel mai înalt, în preajma căreia totul devine prilej al unei nețărmurite uimiri. Chiar și cele mai înalte vârfuri, impresionează nu numai prin mirajul

Cabana veche

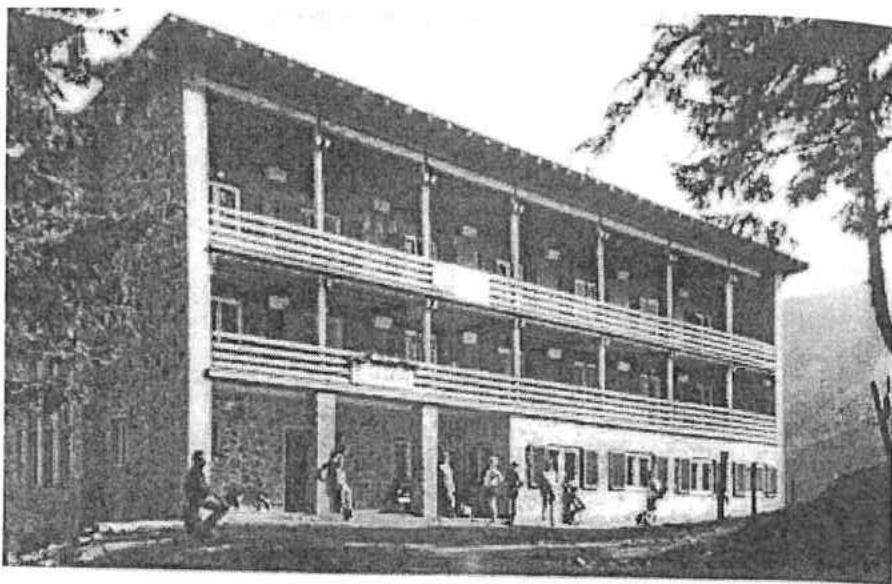
înălțimilor, cât mai ales prin bogăția priveliștilor. Forța eoliană, asociată cu forța distractivă a apelor și climatul arid, au cioplit de-a lungul creștelor și căldărilor glaciale, adevărate statui, a căror mare varietate de forme au constituit un vast teren pentru desfășurarea imaginației toponimice: „Piatra lui Tunsu”, așa cum se mai numește „Negoiul”, „Acul Cleopatrei”, „Colții ciobanului”, „fereastra zmeilor”, și altele.

Despre atracția masivului acesta, al Alpilor Făgărășeni se pot scrie pagini nesfârșite, de ceea ce adaugă o valoare deosebită cadrului natural, sunt numeroasele amenajări turistice. Rețeaua bogată a potecilor și marcajelor, confortabila cabană așezată cu mult simț al frumosului, fac ca acești munți să fie unul din meleagurile preferate ale multor mii de turiști din țară și de peste hotare.

În 1880 ia ființă Societatea „Carpatină” din Sibiu. În 1881 Societatea Carpatină, construiește pe piciorul muntelui „Șerbota”, într-o rariște a pădurii de conifere, care îmbracă poalele muntelui, la altitudinea 1546 metri, o cabană din lemn.

De la Glăjerie, o potecă marcată cu triunghi albastru urca pe Măgura. Culmea Puha și apoi Culmea Șerbotei, până la această cabană. Se putea urca în 4 – 5 ore de la Glăjerie.

La 10 iunie 1925, ia ființă Turin Club Român, cu mai multe secții în țară. O secție a acestui club, ia ființă la Sibiu în 1938. Secția de la Sibiu funcționează cu secția Frăția Munteană din Cluj în 1940.

Cabana - hotel Negoiu (văzută dinspre sud) - construită în 1957

Cabana - hotel Negoiu (văzută dinspre nord)

În 29 februarie 1936, ia ființă Oficiul Național de Turism (O.N.T.) cu mai multe birouri, în întreaga țară. În 1937, la Sibiu ia ființă un birou al O.N.T. în clădirea în care se află și în prezent.

În 1946 se construiește cabana „Bîrcaciu”. Cu fiecare an crește numărul celor care adâncind cu pasul aceleași vechi și bătătorite cărări, sau regăsit farmecul unor locuri puțin umblate, cutreieră țara cu străvechea dragoste a poporului, pentru ceea ce munții au însemnat odinioară: leagănul codrilor și obârșia izvoarelor, sihăstrie și adăpost în bejenie, acel „spatiu mioritic”, verde, ondulat, cu plaiuri suind molcom către împărăția bacilor.

În 1957 se construiește în apropiere de Cascada Șerbota, cabana-hotel „NEGOIU” care este cea mai modernă bază turistică a masivului. Are o capacitate de 140 locuri în cabana-hotel, în camere cu două până la 10 paturi, 60 locuri în cabana anexă. Bufet și restaurant-cantină, cu autservire permanentă. Lumină electrică, de la microcentrală proprie. Apă curentă (numai în cabana-hotel).

Drumul până la cabana nouă, este de la Richirie, pe valea Râului Mare, pe la cariera de marmură, drum forestier până la indicatorul: spre cabana Negoiu, care marchează începutul potecii turistice, de pe culmea Puha. Nu trebuie trecut cu vederea, lungul dar pitorescul drum, care duce de la marmură în sus, până aproape la cabană.

Din 1973, se poate merge cu mașina până la cabana „Negoiu”.

Diferite trasee leagă între ele diferitele cabane sau duc la izvoarele văilor, la strungile, cascadelor și iezerele Făgărașului.

Variata gamă a acestor itinerarii, poate fi îndrăgită pentru cei ce vor să aibă o imagine completă asupra masivului; să se bucure de priveliștea ce se desfășoară de pe vârfurile înalte și să admire frumusețea locurilor Făgărașului.

O impresie de aceeași mărime, este aceea ce cuprinde piramida sălbatică a Negoifului, privită de pe coama din spatele cabanei.

Datorită deschizătorilor de drum și progresului tehnic, se modifică neîntrerupt, scara de apreciere a distanțelor, înălțimilor, dificultăților. Imaginația și entuziasmul, apanaj cu deosebire al tineretului, se înflăcărează astăzi și mai ușor. Transfăgărășanul, face ca peste acești munți să se treacă mult mai ușor ca odinioară.

GLOSAR

- Bacolț – m. – mesteceni tineri de pus pe foc.
Barșon – (ardelenism: ungurește barsony) – catifea folosită pentru aplicații, ca ornament pe pălării, pălărie cu barșoane.
Bălos – adj. – alunecos: calea-i așa de băloasă după ploaie.
Bălțește – se lasă în jos de mijloc (inima carului, osia carului, prăjina de legat fân, coada la furcă, etc.).
Bârc – n. – teren neproductiv.
Beleaznă – f. – rană.
Bobâlcă – f. – umflătură.
Boghi – F. – căpiță mică de fân.
Broască – (mare sau mică) – petic de pânză pătrată, care se coase sub brațele ilor, între mânecă și foaia din față și cea din spate.
Brățări – f. bucată îngustă de pânză, care se aplică jos, la mâneca ilor, pe încrețitură încep fodorii.
Bobou – haină groasă (sarică) piesă veche lucrată din țesătură groasă de lână neagră și dată la vâltoare, la îngroșat apoi în coșul cu grapa de mărăcini de i s-a scos părul.
Buștină – f. – negură, ceată.
Căiță – (în l. literară: scufiță de copil, vechi acoperământ de cap ce se purta de femeile măritate, mai ales până la primul război mondial. Făcută pe forma capului, din pânză albă, cusută cu flori roșii.
Călțuni – încălțăminte în formă de cizme, cu tureag scurt, făcută din pânură sau piele neagră, purtată până la începutul sec. al XX-lea mai ales sârbătoarea. Talpa celor de piele era tivită cu galben, iar sus la tureag avea o bandă roșie. Turegii, sus, lateral, crăpați și legați cu șnur.
Celar, celariu – încăpere mică, de-a lungul odăii din față, în care se intră pe o ușă mică. Servește la păstrarea alimentelor și a unor piese de inventar.
Cheltăr – cameră în care se distribuia carnea (măcelărie).
Cheiță – cusătură în zigzag, cu care se încheie părțile ilor.
Cheutoare – ață de legat, făcută în formă de inel, din lână sau bumbac, la gura pieselor de port, fără nasturi (bubou, recăl bătrânesc. Are sens și de butonieră și colțul construcțiilor din lemn (casă, grajd, cotete).
Ciucur sau cicur – împletitură ornamentală făcută din lână colorată, cu roșu sau vânăt, sau negru. Se poartă de băieți la pălărie și încheie cămășile la gât, pe lângă copcă. Fetele încheie iia la gât pe lângă copcă și la cătrînți la capătul șnurului cu care le leagă de corp.
Cioareci – pantaloni strâmți din pânură de lână albă.
Cioci – ciorapi.
Cipcă – dantelă, pânglicuță făcută cu mâna, aplicată la fodorii

- precum și la crătintele de tip săliștenesc.
Ciupag – parte din spate la cămașă sau iie.
Ciurele – model de țesătură în trei sau mai multe ițe, ce imită pătrățelele și găurelele (vezi poza – miri, p.).
Cârpă – basma pe cap a femeilor, de formă patrată, fără frâmbi pe margine, de culoare galbenă sau albă, cu puncte diferite.
Colțișori – se face la gulerul cămășilor bărbătești din aminci galben și negru.
Crătinte – diferite ca material, dimensiuni, culoare și ornamente. Ce bătrânești erau țesute în casă, din lână, cea din față în 2 foi și cu alesături, iar cea din spate într-o foaie. Crătintele în gen săliștenesc din postav negru. Cea din față cu frâmbi, cele noi cu broderie de mătase neagră.
Crețe – pliseuri la cămașe, partea din spate, de la șerpar în jos.
Creplă – troacă în care beau vitele apă.
Dârg – instrument de scos cărbuni din cuptor sau sobă. Este făcut din lemn sau fier, ca o sapă.
Dric – osie de căruță.
Drugă – fus mare pentru tors lână mai gros. Lână toarsă gros, îndrugată, pentru piesele de lână de iarnă: (țol, strai, bubou).
Fodori – un fel de manșete lungi, evazate, aplicate la mânecă, jos la ii.
Frijuri – jerseu de lână lucrat cu mâna sau la mașină. Tot frijuri se numesc și cele făcute din pânză de cânepă, de culoare albă, se folosesc mai mult la pădure pentru a proteja cămașa.
Frâmbi – fire ce atarnă ca niște ciucuri la unele țesături, la năframă, la crătinta din față.
Frunțar – panglică neagră sau roșie, având cusute pe ea, mărgelile negre. Se purta pe frunte, peste căiță atunci când femeile se împodobeau cu pomeselnic.
Hățași – Pătecă prin pădure.
Împiedicat – se spune că straiul, buboul sau țolul sunt împiedicate atunci când foile acestor piese, se coase la capete, înainte de a se da în vâltoare.
Laibăr – piesă în gen de vestă, purtată de femei, fete și feciori, din stofă, catifea și postav de culoare neagră, croit pe talie cu revere. Brodat cu mătase neagră și ornament cu șnur aplicat.
Mestecată – pânză de casă țesută din material amestecat: urzit bumbac și bătut cânepă și invers.
Mânecări – manșete de lână colorată, croșetate, purtate de feciori și fete, iarna.
Motoască – mănunchi, legătură de bani.
Nădrași – pantaloni de pânză albă, țesută de casă.
Ocăraște – ceartă.
Oarde – urzește pânza.
Pală – un strat de fân.

Pălan – gard din scândură.
 Pănură – postav din țesătură de lână, lucrat în puiă, folosit pentru cioareci și lecăre.
 Părăluțe – (diminutiv de la para, turc. para), fluterei metlici.
 Păștură – Cârpa de cap și un șervet mai mic țesut în război cu motive naționale.
 Pojiță – pamglică neagră, ce se pune pe mânecă, la iie, meșină neagră preparată de cojocari din piele de oaie, aplicată pe margini la buzunarele pieptarului.
 Pinten – păstură țesută în război, primită de mire de la soacră.
 Pomeselnic – piesă de port în formă de ștergar alb, de trei metri lungime și 3- – 35 cm lățime, din pânză țesută de casă. La capete are alesături și vârguțe simple de mătase albă. Se purt de către femeile măritate peste căiță, în diferite feluri, în funcție de vârstă și ocazii.
 Preveșteală – ceața ce se pune pe ochi.
 Pui – denumire generică a motivelor brodate a pieselor de port. iie, cămașe, etc.
 Pumnaș – manșete înguste, strânse la mâneca iilor vechi și a unor cămăși bărbătești. Marginea încrețită și ornată cu podoabe de arnici.
 Racină – orice boală lăuntrică.
 Recăl – piesă de pănură neagră, se poartă în loc de palton.
 Seciu – pășune într-o păsure tăiată.
 Amintit – terci pentru pui de găină sau alt sens, om alienat mintal.
 Scarpă – femeie rea.
 Somoioag – legătură de fân sau paie.
 Stan – pieptul și spatele cămășii, croit pe vechile piese dintr-o singură foaie.
 Strai – piesă pentru acoperit patul, pătură, țol, țesut din lână groasă, albă, dată la vâltoare și la coșul cu măracini, unde i se scoate părul, formată din 3 – 4 foi. Se da mirăselor ca zestre, s-a înlocuit cu plapuma.
 Strâmbuleț – zig-zag, alb sau negru, aplicat pe diferite piese de port.
 Strencănit – a împleti ciorapi, fulare, etc.
 Știpuială – a coase pe știpuială – tehnică specială de cusut, folosită la brățări.
 Ștrafuri, ștrafe – dungi formate din pânză încrețită, de origine și influență săsească.
 Tichire – corfă.
 Tută – câine care latră degeaba, așa o tută de om mai rar.
 Val – val de pânză – pânza după ce este înnălbită, se îndoiește în lungul ei, în 2, și se adună în formă de cilindru,
 Veacă – cercul sitei.
 Văcălie – îndoitură la nădragi, pentru brăcinar.
 Vârgele – bucăți de lemn care servesc la înfășuratul vergelei pe sul.

ANEXA Nr. 1

**Actul dat de Radu cel Frumos la 1473, prin care dă satele:
 Porumbacu de Sus, Porumbacu de Jos, Sărata și Cîrțișoara unor boieri.
 1973 (6981) – Mai 17 – București**

În Hristos Dumnezeu, binecredinciosul și binecinstitorul și singur stăpânitorul și de Hristos iubitorul, Io Radu voevod, și domn, e toată șara Ungrovlahiei, fiul lui Vlad, marele voevod, din mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu, stăpânind și domnind peste toată țara Făgărașului herțeg. A binevoit domnia mea cu a sa bunăvoință, cu inima mea curatăși luminată și am dăruit această atotcinstită și frumoasă față și preacinstită, care este deasupra tuturor, cinzelor și darurilor, această față poruncă a domniei mele jupânului Stoica Naneș și vărului lui Tatomir și nepoților lui, Manea și ștoica și lui Stoica cu ... 1. și nepotului ... 1. Manea, ca să le fie satele anume: jumătate din ... 1. și jumătate din Sătlani și Răușorul tot și Copăcelul jumătate ... 1. Cîrțișoara ... 1. și jumătate din Sărata, parte ... 1. oni, Porumbacul lui Tatomir și Porumbacul de Sus ... 1. jumătate ... 1. și pe Argeș și Negri ... 1. și muntele ... 1. – Săsciori – și Bumbulești și Clocotici ... jumătate ... 1. să e fie de – ocină și de ohabă – ohabă, pentru că au dobândit de la domnia mea cu slujbă. Iar Stoica Naneș a așezat pe vărul său Tatomir și nepoții lui Manea și Stoica peste averea lui, cât are, ca după moartea lui, toate să fie ale lor, iar prădelica să nu fie, ci pe toate ocinele să fie frați nedespărțiți în veci. Iar căruia dintre dânșii i s-ar întâmpla moarte, iar ocinele să fie celor rămași.

De aceia, le-am dat și domnia mea, ca să le fie de ocină și de ohabă și de nimeni neatins, după spus domniei mele, lui și copiilor lui și nepoților și strănepoților lui, începând de la vama oilor, de vama porcilor, de vama stupilor, de vama găletăritului, de vama vinăricitului, de dijmă, de cositul fânului, de talpe, de copaci, de podvoade, de cărătură, adică de celelalte slujbe mari și mici, câte se află în țara singur-stăpânitoare a domniei mele. Și să nu cuteze să-i tulbure nici studeț, nici globnic, nici birari, nici nimeni altul dintre slugile domniei mele, pentru că cine s-ar încumeta să-i împiedice, chiar și cu un fir de păr, unul ca acela va primi mare rău și urgie de la domnia mea, – ca – un necredincios și badjocoritor al acestei – porunci – 1. a domniei mele.

Blestem pune domnia mea, ca după moartea domniei mele pe cine va alege domnul Dumnezeu să fie – domn – 1. al Țării Românești

sau din rodul inimii domniei mele, sau din rudele domniei mele sau, pentru păcatele noastre, din alt neam, dacă va cinsti și va înnoi și va întări această poruncă a domniei mele, și pe acela domnu dumnezeu să-l cinstească și să-l păzează și să-l întprească în domnia lui; dacă însă va nimici și va risipi și nu va întări, și pe acela domnul dumnezeu să-lucidă aici cu trupul, iar în veacul viitor sufletul lui și să aibă parte cu Iuda și cu Arie și cu alți Iudei care au strigat asupra dumnezeului nostru Iisus Hristos și – au spus: – 1 sângele lui asupra lor și a copiilor lor, ceeace este și va fi în veci, amin.

Martorii acestei porunci a domniei mele: Jupan N-eagu¹ vornic, jupan Dragomir a lui Manea, jupan Cazan al lui Sahac, jupan Neagoe al lui Borcea, jupan Furdui logofăt, Piper Stolnic, Stan Spătar, Vâlcu vistier, Vintilă paharnic, Vlad comis, Drăghici stratornic ...² unea.
Și eu, Praica am scris în cetatea de scaun, București, luna mai 17 zile, în anul 6981 (1475), indication 6.
Io Radu voevod, din mila lui dumnezeu, domn

Arh. Șt. București, A.N...., CL V/1.

Orig. slav., perg. pecete atârnată, căzută cu o trad. rom. din 1910. Altă trad. rom. după care s-au făcut completări la Arh. Srh. St. Râmnicu Vâlcea, Doc. ist. LXIV/1.

1. loc șters ilizibil în orig.

2. loc rupt în orig. Acad. R.P.R. – Documente privind istoria României, veacul XIII, XIV, și XV. B. Țara Românească (1247 – 1500). Ed. Acad. R.P.R. 1953, p. 148 – 150. Comitet redacție Ion Ionașcu, I. Lăzărescu-Ionescu, Barbu Cîmpina, Eugen Stănescu, D. Prodan, Mihail Roller, red. resp.

ANEXA Nr. 2

Nume de persoane și nume de animale din Porumbacu de Sus și proveniența lor – după lucrarea Nume de persoane și nume de animale din Țara Oltului de Ștefan Pașca – București, 1936

1. Anghel de la numele martirului celebrat la 1.XI. și 3.XII. – Slav .Anghel cu suf. ea – Anghel.
2. Axente – Arsente Nb. Arszintye 1787.I. 1788. Contaminare între Arsenie și Axente.
3. Bărglăzan – Bălgrăzean Nf. Belegrezean – 1766, Belgrezean – 1787. Derivă (cu suf.) din Bălgrad (Alba Iulia).
4. Bărdaș – Bărdăș Nf. azi Berdaș – 1726, Berdașu – 1766, Bordaș – 1787, 1680, 1766, 1758, 1722, 1788, și azi – deriv. (cu suf. aș) de la bardă: bărdaș, dulgher, meșter foarte util în industria rurală – asupra bărdașilor în trecut cf. Iorga, Negoțul 174.
5. Boriga – don slav. boru pugna (Miclosick – 249 – 250), Bora, Boro, Bore, pentru forma derivată cf. și borugă – trecătoare, îngustă, numai pentru car, printre două dealuri, defileu.
6. Baroance – Spruc – Se batjocoresc locuitorii din Porumbacu de Jos I, de către cei din Porumbacu de Sus, II. cf. baroană grapă.
7. Băra – din slav. beru (Miklosich 246 – Weigand 145).
8. Căldărar – Apelativul căldărar, meșter care face sau repară căldări, și alte vase de aramă, negustori de căldări. Căldărarii puteau fi țigani sau români. Despre dânșii cf. I rga Jud. 52 – 53.
9. Căpățină, Căpățină Nf. Kapatzui 1787, Kepeczina 1680, Keptzine 1726, Kapatzine 1766, Kapatziu 1722. De la Căpățină cu sensul (ironic) de la cap.
10. Căplea și Cîplea – cf. caplă partea care închide hermetic gura butoiului și care poartă cerpul. Slav Kaplja – Tropfen – Schlagguss.
11. Carcaliciu – Nf. Karkalist 1766 – cf. a cărcăli, a face ceva prost, urât, de mântuială, cărcală lucru neisprăvit, murdărie.
12. Cârstea – Nb. istoricește des, începând din secolul al XVII-lea. Transcris Kirsztza, Kersztza, Kirsztya, Nf. Kirsztza 1726, 1788, 1758.
13. Chicu – N.f. Kic 1766 – cf. sârb Kiko.
14. Chirilă – N.b. azi rar – Kirilla 1509 – din grec. de unde și slav. Kiril, cf. și Ciurilă.

15. Ciurar (in) N.f. azi (fig. 6) – Din spru. dat. după îndeletnicire (mai ales țiganilor).
16. Comșa – N.b. documente des pretutindeni, din secolul al XVI-lea 1534. Comșa 1688, Komșa 1726, 1766, Comsi 1634, Kompsa 1663, 1722 – De la numele sărbătorii cf. Pușcariu. Pentru vechimea numelui, la noi cf. Drăganu Rom. în sec. IX – XIV-lea; 48, 603, 605.
18. Damaschin – N.b. Damastin 1789, Slav Damaskin.
19. Dănilă – N.f. des. istoricește din sec. XVIII-lea, transcris Danila, Danyla, Danile, Danilla, Denile.
20. Dărăbanț – N.f. Kapaczina alias Darabancz 1688 Darabanczu 1758.
21. Diplășu țig. Deriv din diplă = vioară (cf. a lăuta).
22. Dobrin – N.b. 1663, 1664, 1726, 1758, Tasul alias Dobrin 1758.
23. Domnica – N.b. – nume vechi în românește cf. Drăgan, Rom. în sec. IX – XIV.
24. Elisabeta – Elisaveta grec. cf. bulg. Veta.
25. Emil – nume latinist cf. Aemilius Consulul roman (sec. III-a Chr.)
26. Emilia – nume latinist Aemilia.
27. Emilian – nume latinist cf. Aemilian, împăratul roman (sec. al II-lea d.Chr.)
28. Frăsina – grecesc – Forma Frosina e cunoscută și la bulgari (cf. Weigand XXVI până la XXIX).
29. Eugenia – grecesc – intrat și în antroponomastica romanică și devenit acolo în veacul trecut un nume foarte apreciat.
30. Eugen – grecesc – pătruns în antroponomastica occidentală, la Germani acum câteva decenii era un nume foarte răspândit și poate la noi e de la dânșii, p. 232.
31. Făcăleț – de la făcăleț, făcălete = unealtă cu care se mestecă în mămăligă.
32. Filea – Bulg. sârb. File (Filip Weigand XXVI – XXIX 122.
33. Florea – 1688 Florya, Floire 1722, Flora 1726, Fliore 1722.
34. Frîncu – Frenk, Frenkul 1680, Frînk 1688. Frîнку 1726, 1766, 1787, 1726, 1758. Numele e cunoscut și în limbile slave cf. Frenkia (Weidand).
35. Galina – cf. bulg. Galina.
36. Gavrilă – N.b. atesta din sec. XVIII-lea. Tradus în ung. Gabor.
37. Gheorghe – cf. bulg. Gjurgje.
38. Grancea – N.b. Grantsa 1726, Grancse.
39. Gligorie – din grec. venit prin filiație, slavă cum arată și forma disimilată Gligor.

40. Gritu – Nf. 1766, 1787, Gritth 1680, Gritt, 1726, 1766, 1787.
41. Ilisie – Din Eliseu – numele e cunoscut și din literatura noastră folclorică (cf. Pamfile să 77, 78) cf. Eliseu.
42. Iuliana – Neal, latinist Iuliana.
43. Iustin – N.b. – nume latinist – Iustinus, istoricul latin din secolul al III-lea.
44. Lăcătuș – ung. lakatos (Mecanic) rom. lăcătuș – Lăcătușii erau răspândiți și la sate (Iorga, Jud. 51).
45. Lascu – N.b. Latzkul 1665, Laczku, 1726, slav. (Serb. bulg.) Lacko, Lasko.
46. Ligia – grecesc – (numele unei sirene).
47. Lina – cf. Călina, Elena, Ileana, Margalina.
48. Lingurar – De la lingurar = meșter care face linguri de lemn (mai ales țigani) 2. O clasă de țigani (D.A.S.V. cf. și Iorga Jud. 24).
49. Livia – Neol. lat. Livia (soția împăratului August).
50. Liviu – Neol. lat. Livius (istoricul latin).
51. Loghin – din grecește – Loghin, Login.
52. Lucian – Neol. latin. Lucianus.
53. Ludovica – formă fem. din masc. Ludovic = germ. Ludwig.
54. Lupu – N.b. Lupul, Luppul (tradus în ungurește) Spruf. Lupi – oameni lacomi.
55. Maria – La toate popoarele balcanice numele e foarte răspândit.
56. Melania – Neol. din grec. luat dintr-o limbă occidentală.
57. Mihaiu – Din grec., sârb. sau mai probabil ungar. Mihály.
58. Minodora – Formă feminină de la masculin greces.
59. Mircea – N.b. azi mai ales la intelectuali bul. serb. Mirca – Mirosov Moretic.
60. Munteanu – Deriv. (cu suf. ean) de la apelativul topic munte 1 Nt. Muntenia.
61. Neamțu – unul care vorbește repede încurcat de-abia-l înțelegi – numele etnic. Neamț a ajuns în unele regiuni românești sinonim cu prost, tâmpit, hăbăuc.
62. Negru – adj. negru dat calificativ unui individ cu fața și cu părul negru.
63. Nicodim – Forma cu i – e din grec. ce acu e bulgară.
64. Nuțu – cf. Ioan.
65. Oancea – cf. Ioan.

66. Octavia – Neol. lat. Octavia (sora lui Augusta și soția lui Nerone).
 67. Octavian – neol. lat. Octaveanus.
 68. Olimpia – neologism grecesc – Intra la noi prin filiație occidentală cf. și Aulimpia.
 69. Onu – cf. Ioan.
 70. Orilia – neologism occidental (cf. it. Otilia germ. Odil).
 71. Ovidiu – Neol. lat. Ividius (poetul roman exilat la Tomis).
 72. Paraschiva – din slav. Paraskeva.
 73. Porloage – Spruc. li se zice în batjocură locuitorilor din Avrig de către cei din Porumbacu de Sus – De la porlog – petec de opincă.
 74. Ruxandra – Bulg. – Ruksanda – Rusanda.
 75. Scorobeț – de la corobeată – coroabă – măr pădureț.
 76. Silvia – neol. lat. Silvia (cf. Rhea Silvia).
 77. Solomon – După numele personajului biblic.
 78. Stan – Din slav Stan.
 79. Steluța – germ. Stella (Esther) care prin stimologie populară s-a apropiat de rom. stea, mai ales prin derivate.
 80. Ștefan – Din slav. forma Ștefafen trebuie pusă alături de germ. Steffen.
 81. Tiberiu – lat. Tiberiu – faimosul împărat roman sec. I d.Chr. Formele terminate în a sunt primele de la slavi.
 82. Trandafir – de la apelativul trandafir cf. Pușcariu. D.R. VI 527.
 83. Turcu – De la numele etnic Turcu cf. sensul de naiv zone VI 416, sălbatic.
 84. Țiplic – cf. țiplă – bășică de bou uscată, întrebuințată la țară, altădată în loc de geam.
 85. Vacă – de la păzitor de vaci.
 86. Valeriu – neol. lat. Valerius – istoricul din sec. I.
 87. Viorel – cu suf. el – de la vioară, nume de floare.
 88. Virgil – neol. lat. Vergilius (poetul roman).
 89. Virginia – neol. lat. Virginia (faimoasa plebeisnă romană sec. V a lor).

Nume de animale

1. Azor – nume de câine. Nume de câine cunoscut și de unguri.
 2. Băla, Băluța – nume de oaie.
 3. Breazu – nume de cal și Breaza – nume de iapă; Adj. Breac cu o pată albă în frunte sau cu o dungă peste bot.
 4. Băcălaia – nume de oaie. Compus din băcă = gură + laiă – e (cu lâna neagră pe bot).
 5. Budac – nume de câine.

6. Bujor – nume de câine.
 7. Burcuș – nume de câine – un câine scurt și gros, din ungar.
 8. Buazata – nume de oaie. Nume ce se dă animalelor (mai ales oilor cu un semn alb pe buze).
 9. Buzurica – nume de oaie.
 10. Dudaș – nume de câine, în ung. de la dudaș = cimpoier în spec. păstor.
 11. Floarea – nume de câine.
 12. Florica – nume de bivoliță.
 13. Hector – nume de câine.
 14. Iambu – nume de bivoliță, ung. jambar = blând.
 15. Joiana – nume de vacă, nume dat vitelor născute joia.
 16. Lăbuș – nume de câine.
 17. Leu – nume de câine.
 18. Loambu – nume de bivoliță – ungurește – lombos = înfrunzit. – părul stufos din coada animalului.
 19. – nume de câine.
 20. Mândreana – nume de vacă și de bivoliță.
 21. Mișca – nume de bivoliță.
 22. Mișcu – nume de taur de bivoliță.
 23. Murăș – nume de câine.
 24. Murgu – nume de cal.
 25. Murga – nume de iapă.
 26. Murgana – nume de bivoliță.
 27. Negruța – nume de iapă (sau Neagra).
 29. Oacheșă – nume de oaie.
 30. Pisa – nume de pisică.
 31. Piștea – nume de cal.
 32. Puiu – nume de cal.
 33. Puica – nume de iapă.
 34. Suru – nume de cal.
 35. Sura – nume de iapă.
 36. Steluța – nume de oaie.
 37. Șarga – nume de cal.
 39. Șigaia – nume de oaie cu lâna albă, mărunță, scurtă, deasă și moale.
 40. Țurcana – nume de oaie.
 41. Ursu – nume de câine.
 42. Victor – nume de taur.
 43. Vilma – nume de iapă.

Registrul oilor – 1634
 în possessione Felscö Porumbak

	Eöreg- juh	Ber- becz	Ca- pra	Czap	Tavaly nöstinbar any	Kos baraney	Nösten ollo	Bak ollo
Raduly Dragott	13				4	3		
Opre Sztoika	10				1	2		
Dragh Sztroja	6				1	1		
Kompsa Koman	9	2			4	1		
Valad Pinticie	23	1			2	8		
Szin Kompsa	9				1	3		
Sztoja Serb	27		5		10	1	2	
Badilla Ztancsiul	16				7			
Bagilla Csiaposzul	9	1	7		6			
Opre Badilla	7		3		1		4	6
Thoma Zirbul	7				2	1	2	
Valie Gorgy	2				2			
Koma Sztrakita	26	1	2	1	8	1		
Opre Lazar	13				4	2		
Joan Paszkul	3							
Koman Voik	16	1	5		1	2	2	
Opre Ulk	8				3	1		
Dimitru Csiaposul	8				5	2		
Joan Porcistarul	17	1	11		3	2	4	
Raduly Bancze	5							
Koman Voynik	30	1	7		3	5	2	2
Mihuly Vulikul,			8				2	
Opre Blidarul	12				3			
Sztoika Frenkul	30	1	2		9	10	2	
Manuy Kadarul	9				2			
Dragumer Serb	9				2	2		
Sztan Munteanul	2				1			
Opre Komantiasza	7		1		1	1		
Bona Frenk	7	1				2		
Valad Komantiasza	2		4		1			
Sztoika Komantiasza	7		4	1	3	2		
Dank Frenk	38	2	10		9	11	5	
Lazar Botta	39	2			11	16	2	
Bancsikul Paszkul	14				6	1	2	
Dan Muntan	8				2	2		
Roman Muntan	31				12	14	2	2

Joan Muntan	15	1	3		4	3		
Naaczie Pakre	6				3			
Maria Munta	5				4			
Lupul Valad	6				3	2		
Pap Janos	14	3			3	3		
Total	564	24	77	2	164	108	33	10

Summa anium promiscue possessionis Felscö Porumbak facit – Nr. 982.

Urbariile Țării Făgărașului – vol. I – 1601 – 1650.
 Editate de Acad. D. Prodan cu Liviu Ursuțiu și Maria Ursuțiu.
 Editura Academiei, București, 1970, p. 368 – 369.

Urbariu Porumbac – 1637
 Felscö Porumbak integra possessio

Nomina Colonorum	Fily	Eg.	Bo lu n.	Mac.	On.	Por.	Al.	Cens.	
Judex Opra Lazar	1	1	4	2	4	18	4	–	f.2
Raduly Ztoyka	–	1	4	1	3	–	3	2	f.2
Ulad Ztoyka	2	–	–	–	–	–	–	–	f. Hazasfia e.k.v.
Koman Ualk	–	2	5	4	4	19	10	3	f.2
Dan Frank	1	2	4	2	3	50	3	–	f.2
Opra Ztoyka	–	–	–	3	3	6	3	–	f.1/50
Opra Badila	1	–	4	–	2	15	2	–	f.2
Badila Czaposul	–	2	4	2	3	26	6	–	f.2
Danczul Pascul	–	–	4	4	3	11	6	–	f.2
Bunya Frank	1	2	4	3	5	38	6	1	f.2
Koman Petruka	1	1	6	2	4	8	6	–	f.2
Opra Petruka	–	–	–	–	–	–	–	–	f. Hazasfia e.k.v.
Ztoyka Frenk	–	3	4	1	3	64	10	–	f.2
Opre Frenk	–	–	–	–	–	–	–	–	f.2
Balya Gyurgya	–	–	4	2	4	6	10	–	f.2
Dumitru Gyrguz	–	–	–	–	–	–	–	–	f. Hazasfia e.k.v.
Many Blidayre	1	1	4	3	2	–	12	–	f.2
Raduly Uakoje	–	–	3	4	3	8	1	–	f.2

Mihuly Ualkoÿe	1	-	-	-	-	-	-	-	f.2
Opre Ulad	2	1	4	2	4	7	8	-	f.2
Opre Blidare	2	-	4	2	4	12	4	3	f.2
Radulÿ Dragota	2	1	6	1	3	19	7	1	f.2
Junu Uoÿnagh	4	-	4	2	3	14	5	1	f.2
Thoma Morarul	3	1	2	2	3	-	7	-	f.2
Ulad Puntecze	1	3	4	1	4	23	7	12	f.2
Szin Komsa	1	3	3	-	3	20	10	2	f.2
Ulad Frank	3	-	2	-	2	-	2	-	fl. 50
Ulad Gyurgiz	-	-	2	1	-	-	4	-	fl. 50
Opre Gyurgÿzÿ	2	-	2	-	-	-	-	-	f.2
Mikul Dragicz*	1	-	3	-	1	-	1	-	f.2
Juun Banczÿ	2	1	2	1	2	35	-	-	f.2
Raduly Banczÿ	-	-	-	1	1	-	-	-	f. 50
Ztoÿka Koman	4	2	2	2	1	12	2	-	f.1
Dragul Ztroÿ	1	-	2	-	2	11	3	-	f.2
Opra Zsatarul	1	-	-	-	1	-	1	-	f.2
Badila Ztanka	2	1	4	2	3	20	4	2	f.2
Fraeczila Blidar	2	-	1	-	1	2	-	3	f.2
Jun Parcz Ztanul	2	-	5	1	4	39	2	-	f.2 Hazasfia e.k.v.
Opra Porcz Ztanul	-	-	-	-	-	-	-	-	f.2
Panul Borzas	1	-	4	2	1	-	1	-	f.2
Jun Popa	1	2	4	7	5	16	15	2	f.2
Dragumir Muntÿan	-	-	2	-	3	6	3	1	f.1
Ztoyan Botta	3	-	-	-	2	-	-	-	f.1
Jun Czÿergar	-	-	4	2	4	-	6	-	f.2
Ztoÿka Marin	1	1	4	3	6	27	8	5	f.2
Lazar Barah	2	8	6	4	6	70	22	-	f.2
Ztoÿka Barab	-	-	-	-	-	7	-	-	f. Hazasfia e.k.v.
Lupu Ulad	2	-	2	1	2	8	6	-	f.2
Opre Szilka	6	-	-	4	2	-	2	-	f. 1/50
Jun Mihaÿ	5	-	1	5	3	8	6	-	f.1/50
Bukur Lismarine	3	-	2	2	4	6	2	-	f. 1/50
Dumitru Czaposul	1	2	4	2	3	15	7	4	f. 2
Opre Komsa	2	-	4	5	4	8	8	1	f.2
Dumitru Botarul	1	-	2	2	3	-	-	-	f. 1/50
Juun Komsa	2	-	2	2	1	12	-	-	f. 1/50
Oprea Roman	-	-	-	2	1	-	-	-	f. -/24

Ulad Koman	-	2	1	2	1	10	4	-	f.2
Radulÿ Banczÿ	2	-	2	-	1	-	1	-	f.2
Thoma Nÿaxa	3	-	-	-	3	5	1	-	f. 1/50
Ztan Zdrekoite	-	-	1	1	2	31	5	-	f.2
Ztoÿka Peÿke	-	-	-	2	2	7	1	-	f.1
Paschul Szile	1	-	-	-	2	4	-	-	f.1
Dragiczÿ Blidare	1	-	2	2	1	6	-	-	f.1
Kinlla Muntÿan	1	-	-	-	-	-	-	-	f.-/24
Opra Morar	-	-	-	-	-	4	-	-	f.-/24
Radulÿ Sugoran	2	1	4	2	1	11	3	-	f.2
Koman Uoÿnak	1	3	5	3	4	30	5	-	f.2
Opre Czipos	-	1	6	2	4	6	10	-	f.2
Radul Czipos	1	-	-	-	-	-	-	-	f.- Hazasfia e.k.v.
Opra Czipos	-	-	-	-	-	-	-	-	f.- Hazasfia e.k.v.
Radulÿ Barah	1	-	-	-	-	7	-	-	f.-
Komsa Koman	1	-	1	1	1	13	3	-	f.1
Juun Drabancz	1	2	3	1	2	16	3	-	f.2 Drabant
Opre Blidayre	2	-	4	2	4	12	4	3	f.2 Brabant
R. Komsaye Unkoye	-	-	-	-	-	6	-	-	f.-
R. Ztanaza Botaÿe	2	-	2	-	2	-	1	-	f.1
R. Komanaza Zdrankote	2	-	2	-	2	7	3	3	f.1
Summa ders. Nr. 69	100	50	180	113	170	838	279	49	122.2 Summa f.n 122/2

Urbariile Țării Făgărașului vol. I. 1601 – 1650
Editate de Academician D. Prodan cu Liviu Ursuțiu și
Maria Ursuțiu.
Editura Academiei, București, 1970, p. 587 – 588.

Urbariu Porumbacu de Sus – 1632 - 56 A
Felscö Porumbak integra possessio

Nomina colonarum	Fily	Egui	Bou.	Vac.	On.	Porc	Al.	Cens.
Radulý Dragoth Judex	1	1	3	4	15	8	–	f.2
Radulý Stoýka	1	–	4	3	–	5	–	f.2
Bala Cziwczý	1	–	4	3	–	5	–	f.2
Dan Frunk	1	2	3	2	30	–	–	f.2
Szin Komsa	1	1	4	4	–	10	–	f.2
Jouan Parcz Jstan	2	2	2	2	10	10	–	f.2
Jouan Straua	–	1	1	4	10	5	2	f.2
Dragicz Cziwczý	1	1	4	2	2	5	–	f.2
Stoia Serb	–	1	3	2	20	10	3	f.2
Dragumer Pope	–	–	2	2	8	6	–	f.2
Paul Uarszý	2	1	3	1	–	4	–	f.2
Opra Blidar	–	–	4	4	10	10	2	f.2
Koman Petruka	3	1	4	2	–	4	–	f.2
Radul Sugukanul	2	1	2	2	6	2	–	f.2
Opra Szilka	5	2	1	1	–	2	–	f.2
Buyna Frunk	2	3	4	3	3	8	1	f.2
Coman Zdrengyött	3	2	4	4	30	10	1	f.2
Ztoian Bottoh	2	–	2	1	–	2	–	f.1
Koman Ualk	1	1	4	4	20	5	3	f.2
Opra Komsa	1	–	2	5	6	6	–	f.2
Palz Kuztraua	3	4	2	8	60	20	4	f.2
Fracilla Blidarul	2	–	2	1	–	–	–	f. 1,50
Rad Bancz	–	1	2	1	–	–	–	f. 1,50
Thoma Popa	1	2	2	2	–	3	–	f.2
Jouan Crziarogarul	–	–	4	2	–	3	–	f.2
Opra Ulad	4	2	5	5	9	10	–	f.2
Ztan Both	1	–	2	1	–	–	–	f. 1,50
Koman Voynagh	–	1	2	2	30	5	–	f.2
Ulad Komainaz	–	–	2	2	4	4	–	f.2
Ulad Cziwiscziwlec	1	–	4	1	–	3	–	f.2
Lazar Barah	3	3	4	3	20	20	2	f.2
Dumetru Czapozul	1	3	4	1	10	5	–	f.2
Ztoyka Frank	1	4	4	4	10	20	–	f.2
Opra Uagilla	1	1	2	1	2	4	–	f.2
Roman Ulad	1	–	2	3	3	5	–	f.2
Opra Piudecz	1	1	4	6	20	11	2	f.2
Ulad Frank	1	–	2	1	–	4	–	f.1

Ztoica Komainaz	3	–	2	2	9	2	2	f.2
Juoan Voinagh	3	–	–	2	–	2	–	f. –/50
Raduli Glosairul	–	–	4	3	–	2	–	f.2
Opra Botarul	1	–	2	1	–	1	–	f.2
Dragul Ztroia	1	–	2	5	6	4	–	f.2
Vapra Zpatarul	–	–	–	3	–	–	–	f.1
Vopra Ztoyka	–	–	2	1	5	2	–	f.2
Thoman Niaxa	4	–	1	3	5	1	–	f.2
Komsa Uulk	1	–	–	–	–	–	–	f. –/24
Lupul Vlad	2	–	1	1	2	2	–	f.1
Dancziul Pascul	2	–	2	3	–	5	–	f.2
Summa Colonarum N. 48	67	42	125	122	359	255	22	f.87/24
R. Uulkoia Zarak	3	–	2	2	–	–	–	f.1
R. Lazaroia Dragur	2	–	4	2	5	4	–	f.2
Summa R. Nr. 2	5	–	6	4	5	4	–	f.3

Urbariile Tării Făgăraşului vol. I – 1601 – 1650. Editate de Academician D. Prodán cu Liviu Ursuţiu și Maria Ursuţiu. Editura Academiei, Bucureşti, 1970, p. 282 – 283.

Urbariu Porumbac – 1637
Felscö Porumbak integra possessio, Muntýanok

Nomina colonarum	Fily	Eq	Bo	lun.	Vac.	On.	Por.	Al.	Cens.
Ulad Dragumir	2	1	2	–	4	–	2	–	f.1/50
Dan Muntýan	–	–	–	1	2	9	–	–	f. –/30
Oprian Muntýan	1	1	–	3	2	–	1	–	f. –/50
Opre Muntýan	1	–	2	2	3	12	2	–	f.2
Roman Muntýan	5	1	2	5	5	40	9	–	f. –/150
Ztoyka Muntýan	1	–	2	2	2	6	3	–	f.2
Dragomir Kosokare	4	3	2	–	6	–	3	–	f.2
Kirzte Muntýan	1	1	2	3	2	–	1	–	f.1
Opre Longul	1	–	–	2	2	–	2	–	f.1
Ztanczul Luka	–	1	2	1	2	–	–	–	f.1
Ztan Dobre	2	–	3	2	2	9	1	–	f.1/50
Dragumir Muntýan	2	–	–	1	4	2	1	–	f. –/60
Ulad Muntýan	5	–	–	2	2	9	–	–	f./50
Ograd Muntýan	1	–	–	2	2	–	2	–	f.1
Dumitru Muntýan	–	–	2	2	2	10	4	–	f.1
Dan Muntýan	3	–	2	2	2	15	2	–	f.1/20

Ztan Muntȳan	4	-	-	-	2	6	2	-	f.-/50
Kirzte Muntȳan	1	2	-	-	-	-	1	-	f.-60
R. Radoȳe Oroȳe	-	-	-	1	1	6	3	-	f.-/50
Summa Munt. Nr. 19	34	10	21	31	47	124	39	-	20/20 Summ a f.20/20

Urbariile Tării Făgăraşului – vol. I, 1601 – 1650. Editate de Academician D. Prodăn cu Liviu Ursuţiu și Maria Ursuţiu. Editura Academiei – Bucureşti, 1980, p. 589.

Conscriptia din 1713, cu tot avutul mişcător și nemişcător

		Porumbacu de Jos	Porumbacu de Sus	Scorei	Sărata
Situatia de drept a populației	Nobili-boieri	3	5	11	1
	Cetățeni	-	-	-	-
	Iobagi	35	33	14	26
	Zileri	11	14	-	2
	Libertini	-	-	-	-
	Alții	14	5	-	-
	TOTAL	63	57	25	29
Populația după naționalități	Unguri	-	-	-	-
	Sârbi	-	-	-	-
	Români	63	57	25	29
Situatia agrara	Arător cbl.	135	70	35	133
	Fânațe – cosasi	30	40	25	50
	Mori număr	-	-	-	-
	De la mori venit	-	-	-	-
Iobagi fugiți		2	-	-	30

Din Situația economică a românilor din Țara Făgăraşului – vol. I, Cluj, 1935, p. (6 – 7) VI – VII.

Conscriptia oilor – 1637 Felscö Porumbak

Nomina Colonorum	Eör. juh.	Eör. berb	Tau neös	Tau berb	Eör. car.	Eör. czar.	Tau. capr	Tau. bak.	N. Sum
Opra Lezar	N.14	-	4	-	-	-	-	-	N.18
Koman Uulk	N.11	-	3	4	-	-	-	-	N.19
Dan Frank	N.30	1	12	8	-	-	-	-	N.51
Opra Ztoȳka	N.3	-	1	2	-	-	-	-	N.6
Radulȳ Sogoran	N.3	-	4	4	-	-	-	-	N.11
Opra Badila	N.6	-	5	-	3	-	1	-	N.15
Badila Czaposul	N.10	-	7	2	4	-	1	2	N.26
Dantsul Pascul	N.6	-	1	4	-	-	-	-	N.11
Bunȳa Frank	N.30	-	6	2	-	-	-	-	N.38
Koman Petruka	N.5	-	3	-	-	-	-	-	N.8
Ztoȳka Frank	N.34	-	10	10	1	-	-	-	N.55
Balȳa Gsburgȳs	N.3	-	3	-	-	-	-	-	N.6
Koman Uoȳnik	N.15	3	5	2	5	-	-	-	N.30
Juun Drabant	N.10	-	4	2	-	-	-	-	N.16
Radulȳ Ualkoȳe	N.-	-	-	-	7	-	1	-	N.8
Opra Uulad	N.5	-	2	-	-	-	-	-	N.7
Opra Blidarul	N.8	-	3	1	-	-	-	-	N.12
Opra Czapos	N.3	-	1	2	-	-	-	-	N.6
Radulȳ Dragota	N.16	-	3	-	-	-	-	-	N.19
Juun Uoȳnak	N.8	-	1	-	-	-	-	-	N.8
Ulad Pantecz	N.17	-	4	2	-	-	-	-	N.23
Zim Komsa	N.14	-	1	5	-	-	-	-	N.20
Jun Bants	N.25	-	10	-	-	-	-	-	N.35
Ztoȳka Koman	N.6	-	3	1	2	-	-	-	N.12
Dragul Ztroȳe	N.5	-	6	-	-	-	-	-	N.11
Badila Ztanka	N.15	-	4	1	-	-	-	-	N.20
Radul Portsantul	N.19	1	9	-	6	-	-	-	N.35
Jun Popa	N.14	-	2	-	-	-	-	-	N.16
Dragomir Muntȳan	N.5	-	1	-	-	-	-	-	N.6
Ztoȳka Marin	N.6	-	4	2	1	-	1	1	N.15
Lazar Barah	N.34	-	33	7	3	-	-	-	N.77
Lupu Ulad	N.5	-	2	1	-	-	-	-	N.8
Radul Barah	N.5	-	2	-	-	-	-	-	N.7
Jun Mihaȳ	N.4	-	4	-	-	-	-	-	N.8
Bukur luȳ Marin	N.2	-	3	-	-	-	-	-	N.5
D-tru Czaposul	N.9	-	6	-	-	-	-	-	N.15

22.	Bunea Popa	1	-	2	-	-	-	-	-	-	1	2,00	
23.	Opris Muntean	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	0,25	
24.	Oprea Muntean	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	0,25	
25.	Oprea Bufoaii	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,25	
26.	Oprea Sugeran	-	1	2	-	2	10	1	-	-	1	1,50	
27.	Lazăr Stoica	2	-	2	1	1	-	3	-	-	1	1,00	
28.	Văduva lui Pavel Coman	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	0,25	
29.	Radul Bădilă	2	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,50	
30.	Stoica Cioara	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	0,25	
31.	Oprea Purcar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,25	Oameni nenorocți schilavi
32.	Radu Purcar	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,25	
33.	Comșa Ciăjar	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,25	
34.	Stoica Giăjar	1	1	6	2	4	4	4	1	1	2	2	Sunt pe o moșie
35.	Radul Bădilă	1	1	6	2	4	4	4	1	1	2	2	Sunt pe o moșie
36.	Lazăr Bădilă	3	-	4	2	3	-	2	-	1	2	2	Sunt pe o moșie
37.	Oprea Danciu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,50	
38.	Vlad Danciu	3	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0,50	
39.	Ioan Danciu	4	3	6	3	3	20	2	1	2	2	2	Sunt pe o moșie
40.	Comșa Lazăr	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	
41.	Comșa Lazăr	3	1	6	2	2	20	2	3	1	2	2	
42.	Lazăr Bera	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,25	
43.	Ioan Sugeran	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
44.	Dragomir Sugeran	-	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	Sunt pe o moșie tăietori de scânduri
45.	Oprea Sugeran	1	1	3	1	2	5	1	-	1	2	2	Pilăș
46.	Oprea Bădilă	3	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,50	Pescar
47.	Lazăr Zdrîncăietu	3	-	1	-	1	-	1	-	1	1	0,50	
48.	Oprea Boruga	3	-	1	-	2	-	1	-	1	1	0,50	

49.	Comșa Vaca	3	-	2	-	-	-	-	-	1	1	1	Necăsătorit, dă anual 6 florini
50.	Stan Vaca	4	-	4	1	2	-	5	2	-	1	2	
51.	Ioan Vaca	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
52.	Chirvasia Giurghiuleț	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0,25	
53.	Ioan Frîncu senior	2	1	6	-	2	4	2	1	1	2	2	
54.	Lazăr Voineag	1	3	5	2	5	20	4	3	1	2	2	
55.	Ioan Voineag	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	
56.	Coman Pascu	1	1	-	-	3	-	-	-	1	1	0,50	
57.	Vasile Pascu	3	5	6	2	4	30	5	-	1 1/2	2	2	Sunt pe o moșie
58.	Oprea Căpățînă	2	4	6	4	6	15	7	-	2	2	2	
59.	Dan Salomia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
60.	Comșa Salomia	2	-	4	2	2	-	2	-	2	2	2	
61.	Mihail Mihai	3	1	-	-	2	-	3	-	1	1	0,50	
62.	Dumitru Zdrîncăietu	1	-	-	-	1	-	-	2	1	1	0,25	
63.	Vlad Hanes	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
64.	Oprea Hanes	3	-	1	1	2	-	-	1	1	1	0,50	
65.	Stan Țiplic	3	1	4	1	2	8	2	-	1	2	2	
66.	Coman Țiplic	2	-	1	-	2	2	1	-	1	0,50	0,50	Sunt pe o moșie
67.	Dumitru Tepos	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
68.	Dragomir Muntean	-	1	1	2	3	-	3	-	-	-	0,50	
69.	Comșa Muntean	2	-	4	2	3	-	2	1	1	1	2	Necăsătorit
70.	Oprea Lazăr senior	-	-	3	1	2	-	1	-	-	-	-	
71.	Lazăr lui Opris Lazăr	3	5	5	2	5	30	3	2	2,1/1	2	2	
72.	Man Vulc	3	3	-	-	2	-	2	-	1	1,50	1,50	Cerșetor
73.	Ioan Salomia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,50	
74.	Comșa Salomia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,25	
75.	Roman Cucu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,25	
76.	Oprea Cucu	1	-	-	-	2	-	-	-	-	1	0,25	

77.	Comșa Hoha	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	1	-	Sunt pe o moșie. Necăsătorit
78.	Radu Hoha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
79.	Toader Țiplic	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	1	1	Sunt pe o moșie
80.	Radu Țiplic	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	Sunt pe o moșie
81.	Trandafir Țiplic	-	-	2	-	-	-	2	-	2	-	-	-	Sunt pe o moșie
82.	Man Micul	2	-	1	-	-	-	2	5	-	-	1	0,50	Fiăcar
83.	Coman Văcarul	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	Orb
84.	Ioan Micul	-	-	2	-	-	-	3	-	1	-	1	1	
85.	Stana Frîncoail	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	0,50	Văduvă
86.	Radu Iline	2	-	1	-	-	-	2	-	1	-	1	0,50	
87.	Comșa Iline	3	-	6	-	-	-	3	-	1	-	1	2	
88.	Ioan, fiul Ioaneshii Iline	-	-	-	-	1	-	3	-	3	-	1	0,25	
89.	Stoica Voineag	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	0,50	Sunt pe o moșie
90.	Simion Voineag	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
91.	Oprea Popa	1	2	1	-	-	-	1	4	-	-	1	1,50	
92.	Mănase Neagoail	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0,50	
93.	Andrei Păntece	3	-	6	3	3	3	3	25	4	-	2	2	Cu mamă-sa văduvă, cerșetor
94.	Comșa Sin	2	-	-	-	-	-	3	-	1	-	1	0,25	
95.	Dumitru Muntean	-	-	-	1	2	-	2	-	2	-	1	0,25	
96.	Oprea Roman	1	1	5	2	3	-	3	-	5	3	1	2	
97.	Comșa Roman	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
98.	Ioan Cucu	1	-	3	1	1	-	1	-	1	-	1	0,25	Pescar
99.	Ioan Preutesei	1	-	2	1	3	-	3	-	2	-	1	1	Pescar
100.	Radu Grasu	2	-	-	2	-	-	-	-	-	2	1	0,25	
101.	Radu și Ioan, copiii lui Ioan Grasu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Necăsătorit
102.	Oprea Dragul	1	2	6	4	3	15	4	-	-	-	1	2	Pescar
103.	Simion Dragul	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Fiăcar

104.	Stoica Dragul senior	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	1	0,25	
105.	Toader Banciu	2	-	-	-	-	-	1	10	-	-	1	0,25	
106.	Radu Banciu	2	-	-	1	2	-	2	-	1	-	1	0,25	Necăsătorit. Servitor
107.	Ioan Viăduț	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	1	-	
108.	Șandru lui Toma Șandru	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
109.	Radul Balea alias Muntean	1	1	6	2	2	25	2	-	2	-	1	2	
110.	Ioan Balea	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
111.	Oprea Balea	1	2	1	-	2	15	1	-	2	-	1	1,50	
112.	Radu Balea	1	2	2	2	2	10	1	3	1	2	1	2	
113.	Andrei Muntean	1	2	1	-	2	-	2	-	1	-	1	0,50	
114.	Sin Muntean	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
115.	Toader Muntean	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,50	
116.	Oprea Muntean	-	-	1	-	1	4	2	-	1	-	1	1	Olar
117.	Oprea Danciu	2	1	1	-	1	1	1	-	1	-	1	1	Olar
118.	Oprea Balea	2	1	1	-	2	3	1	-	1	-	2	1	Olar
119.	Stoica Epure	2	-	4	-	2	1	-	2	1	-	1	1	
120.	Stan Olar, alias Muntean	2	1	1	1	1	1	1	-	1	-	1	1	
121.	Dan Dragomir	2	-	2	-	-	-	2	-	-	-	1	1	
122.	Lăzăroaie Săraca	1	-	-	-	1	-	1	-	1	-	1	0,25	
123.	Ioan Ferestrar	1	-	-	2	1	-	1	-	1	-	-	0,25	
124.	Oprea Boltar	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0,25	
125.	Dumitru Boltar	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	
126.	Bedia Dârștar	-	-	2	1	1	2	3	-	3	-	1	0,50	
127.	Toma Dârștar	1	-	1	1	1	2	3	1	-	-	1	0,25	
128.	Stanciu Florescul	-	1	-	-	-	-	2	3	1	-	-	-	
129.	Dumitru Todor	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	0,50	

Muntean	Mărului			
Oprea Ciuciuleț	Făgăraș	-		Mathe Déak
Vlad Ciuciuleț	-	-		-
Ioan Todor Muntean	Avrig	-		-
Hirsoaie cu fiul său Andrei	În aprop. de Racovița	-		-
Constandin Boruga	Tiur (Tur)	-		Moșia Blajului
Man și Comșa Bădliă	Cițișoara	-		Teleku
Anghel Boanches	Teiuș	-		Tövösi Daniel
Ioan Dragomir	Tur	-		-
Dan Muntean	-	-		-
Dumitru Sabău alias Pușcas	-	-		-
Achim Bădliă	-	8		-

Moștenirea i-o au rudele.				
Dan Botar (din Muntenia de origine)	-	-		-
Ioan Cârstea	-	-		Bethlen Grigore (fökapitány)
Coman Dumitru Balli	Teiuș	-		-
Comșa Draguș	-	-		-
Ioan Oarba	-	-		-
Radu Muntean	Țara Românească	-		-

- Are și un copil, stă sub chezășie cu toate că servește la acesta.

- Nu se știe unde e. A locuit un timp oarecare în Morband. Moștenirea i-o are un frate.

- Stă sub chezășie, dă 6 florini, locuind aproape s-a înscris între iobagi.

-

- Moștenirea i-o au rudele.

- Moștenirea i-o stăpânesc rudele, iobagi de-ai Măriei Sale.

- Moștenirea i-o au iobagii Muntean de-ai Măriei Sale.

- Nu se știe unde e. Loc de casă n-are.

- A fugit în Muntenia. Fii de acolo n-are moștenire.

- Nu se știe unde e.

Moștenirea i-o au rudele.

- Nu se știe unde e.

Moștenirea i-o au rudele.

- Moștenirea i-o stăpânesc rudele.

- Pentru serviciu dă anual 6 fl. Stă sub chezășie.

- N-are moștenire. Nu se știe unde e. De origine din Muntenia.

- Nu se știe unde e.

Moștenirea i-o ține o rudă.

- Fiind de-acolo n-are moștenire.

BIBLIOGRAFIE

1. Albu N. – Istoria învățământului românesc.
2. Anuarele Băncilor – 1900 – 1920.
3. Aron N. – Monografia școlilor și reuniunilor din Făgăraș – 1913.
4. Arhiva Consiliului Popular Comunal și Porumbacu de Jos.
5. Arhivele Statului – Sibiu.
6. Arhiva C.A.P. – Porumbacu de Sus.
7. Arhiva Scolii de 8 ani – Porumbacu de Sus.
8. Arhiva Grădiniței de copii – Porumbacu de Sus.
9. Arhiva bisericilor – Porumbacu de Sus (Apuseană și răsăriteană).
11. Arhiva Mitropoliei – Sibiu.
12. Ackner, M.Y. (1855) – Mineralogie Siebenburgens, mit geonosteschen Andeutungen Hermonstodt.
13. Arhivele Statului – Brașov.
14. Bărbat Alexandru – Dezvoltarea și structura economică a Țării Oltului – 1938.
15. Bărbat Alexandru – Structura economică a satului – Buc. 1944.
16. Berlsz J. – Opere.
17. Borsos Bela – Die Glaskunst im alten Ungarie Corvina Verlag.
18. Breckner M. Fritz – Die Woche, nr. 214, 28 ian. 1972.
19. Bunea Augustin – Episcopul Klein.
20. Bunea Augustin – Stăpânii Țării Oltului, București, 1910.
21. Căpăianu G. – Legislația agricolă în Enciclopedia României, vol. III.
22. Cipariu – Acte și fragmente – Blaj, 1855.
23. Clopoțel I. – Opere.
24. Ciobanu – Opere.
25. Cibinium – Studii și materiale Sibiu 1967/1968.
26. Cultura creștină – revistă.
- 27 – Contemporanul – Colecția 1971.
28. Deac A. – 1907 văzut peste hotare.
29. Dobrescu – Fragmente privitoare la istoria bisericii române – Budabesta 1905.
30. Diaconovich C. Enciclopedia Română Sibiu – 1904.
31. Documente privind istoria României, B. Țara Românească (1247 – 1500), Ed. A. R.P.R., 1953.
32. Dragomir – Istoria dezdrobirii religioase.
33. Drum nou – colecția 1972.
34. Erdolyi Gazdasagtortenelemi szemle I – Cluj, 1897.

35. Foaia poporului (colecția 1910 – 1915).
36. Florescu B. Florea – Studii de cercetări de istoria artei, București – 1955.
37. Gagyí – Opere complete.
38. Gernat Nussböcher – Karpatenrundschan, Brașov – 1972.
39. Georgescu Ioan – Amintiri din viața unui dascăl – 1972.
40. Ghibu Onisifor – Viața și organizația bisericească și școlară în Transilvania și Ungaria – București, 1915.
41. Giurcăneanu Cl. C. Mocanu – Valea Oltului – Ed. științifică, București, 1967.
42. Gîrleanu I.S. – Haiducie și haiduci București, 1969.
43. Ghika Budești Șt. (1940) – Les Carpates Méridionales Centrales – An. Inst. Geolog. Rom. XX.
44. Iorgu Iordan – Toponimia Românească – Ed. Ac. R.P.R., 1963.
45. Nicolae Iorga – Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria, I – București, 1915.
46. Nicolae Iorga – Istoria românilor din chipuri și icoane – Craiova, 1921.
47. Nicolae Iorga – Scrisori și inscripții ardeleno și maramureșene.
48. Nicolae Iorga – Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească – București, 1906.
49. Români din America, Note de drum și conferințe – 1930.
50. Nicolae Iorga – Războiul nostru.
51. Cornel Irimie – Portul popular din Țara Oltului – Zona Avrig.
52. Cornel Irimie – Pivele și vâltoarele din marginea Sibiului și de pe valea Sebeșului – 1956.
53. Istoria României, vol. I – IV.
54. Istoria României – Compendiu – București, 1971.
55. Județul Sibiu – Masele populare făuritoare ale istoriei.
56. Kovacs Z. – Relațiile agrare și mișcările țărănești E.P. – București, 1967.
57. Kirîțescu
58. Kovacs Jozsef – Opere.
59. V.I. Lenin – vol 21 – București, Ed. P.M.R., 1952.
60. Literat Valer și Moise Ionașcu – Orașul și Țara Făgărașului – Făgăraș, 1943.
61. Liveanu V. – Relații agrare și mișcări țărănești din România – 1908 – 1921, București, Ed. pop. 1967.
62. Ludendorff – Souvenirs de guerre – Paris, 1934.
63. Lupaș – Anuarul Academiei Române – Secția istorie, CCCV.
64. Magyar Statiztikai Közlemények.
65. Maior P. – Istoria bisericii.
66. Marinescu C., Marinescu A. – Raport geologic tehnic asupra calcarelor de pe versantul de nord al Munții Făgărașului.
67. Meruțui V. – Județele din Ardeal – 1929.
68. Metea Octavian – Prin vama cucului. Viața lui badea Cîrțan. E.T., 1968.
69. Meteș Ștefan – Situația românilor din domeniul Porumbacu de Jos.
70. Meteș Ștefan – Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii istorice – București, 1935.
71. Meteș Ștefan – Situația economică a românilor din Țara Făgărașului, - Cluj, 1935.
72. Meteș Ștefan – Contribuții nouă la istoria românilor din Țara Făgărașului în veacul al XVII-lea.
73. Meteș Ștefan – Boierii din Țara Oltului în veacul al XIII-lea – București, 1942.
74. Meteș Ștefan – Moșile domnilor și boierilor din Țările Române în Ardeal și Ungaria, 1925.
75. Meteș Ștefan – Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII – XX – București, 1971.
76. Meteș Ștefan – Păstori ardeleni în Principatele Române – Arad, 1925.
77. Meteș Ștefan – Relațiile comerciale ale Țărilor Românești cu Ardealul până în veacul al XVIII-lea – Sighișoara 1921.
78. Meteș Ștefan – Viața bisericească a românilor din Țara Oltului.
79. Meteș Ștefan – Viața agrară economică a românilor din Ardeal, I. – București, 1921.
80. Moldovan S. – Ținuturile de pe Olt, 1911.
81. Negrea G. Adrian – Procesul de emigrare în America – 1933.
82. Oțetea A. – Istoria poporului român – București, 1970.
83. Oțetea A. și Schwann K. Marx. – Însemnări despre români – București, 1964.
84. Pascu Ștefan – Voievodatul Transilvaniei, vol. I. – Cluj, 1971.
85. Pascu Ștefan și Vladimir Hanga – Crestomație pentru studiul istoriei statului și dreptului R.P.R. (Feudalismul II) – București, 1963.
86. Pașca Ștefan – Nume de persoane și nume de animale din Țara Oltului – București, 1936.
87. Pătrașcu L. – Un veac de frământări sociale 1821 – 1907 – București, Ed. pol. 1969.
88. Păcățeanu V. – Jertfele românilor din Ardeal, Banat, Sătmar și Maramureș aduse în timpul războiului mondial – Sibiu, 1923.
89. Veronica Porumbacu – Lirice. Ed. de stat pentru literatură și artă.
90. Pokoly I. – Az erdélji reformatuseghaz törtéte II – Budapesta 1904.
91. Poni P și M. Cădere – Fapte pentru a servi la descrierea mineralogică a României în Analele Acad. Române, Secțiunea științifică, seria II – Tom. III – București, 1928, seria III – Tom. IV – București, 1928, seria III

- Tom. V – București, 1928 – 1929.
92. Pușcariu I. – Acte și fragmente – 1913.
93. Pușcariu I. – Documente pentru limbă și istorie, vol II.
94. Prodan D cu Liviu Ursuțiu – Urbariile Țării Făgărașului, vol. I – 1601 – 1650 – București, 1970.
95. Pușcariu I. – Cov. Fragmente istorice – Despre boierii din Țara Făgărașului – Sibiu, 1904.
96. Pușcariu Valeriu – Munții Făgărașului, – Ed. Meridiane, București, 1968.
97. România – Ghid turistic. – Ed. Meridiane – București, 1967.
98. Schioul Iosif – Emigrarea în America – Sibiu, 1914.
99. Schiopul Iosif – Țările românești înainte de sec. al XIV-lea – București, 1945.
100. Sîlca Sivirean – De la Sibiu la Făgăraș – 1942.
101. Siebenbürgische Londer Kunde – vol. 21.
102. Suci Caroiolan – Dicționar istoric al localităților din Transilvania – II. o.z. Ed. A.R.S.R.
103. Stan C. – Școala poporană din Făgăraș și de pe Tîrnave vol. I - Făgărașul.
104. Suci Petru – Proprietatea agrară în Ardeal – Cluj, 1931.
105. Sudu B. – Opere.
106. Gheorghe Șincai – Cronica românilor la anul 1596.
107. Sematismul – revistă.
108. Tribuna Sibiului – 1970 – 1972.
109. Tufescu Victor – Subcarpații și despre râurile marginale ale Transilvaniei – București, 1966.
110. Turcu Ioan – Excursiuni pe munții Țării Bârsei și ai Făgărașului – Brașov, 1896.
111. Transilvania – revistă.
112. Trucă Florian – Itinerar eroic – Ed. militară – 1971.
113. Țara Oltului – revistă.
114. Unirea Transilvaniei cu România – 1 Dec. 1918, Ed. politică – București, 1970.
115. Veress Andrei – Documente privitoare la istoria Ardealului.
116. Vârlan L. (1961) – Raport geologic tehnic asupra prospecțiunilor pentru marmură de pe versantul nordic al M. Făgărașului din zona Poiana Neamțului – Albota (și Ciocănelea).
117. Zur Siebenbürgischen Burgenforschung, 1941.
118. Xenopol – Istoria românilor.

HĂRȚI

Porumbacu de Sus – harta fizică	6
Harta satului Porumbacu de Sus	8
Harta zonei satului Porumbacu de Sus, jud. Sibiu	22
Harta Țării Oltului	29
Operațiile Armatelor a II-a și de Nord Române în regiunea Olt – Mureș	106
Desfășurarea acțiunilor în „capul de pod de la Olt” în ziua de 14/27 septembrie 1916	112
Acțiunile de luptă desfășurate în ziua de 15/28 septembrie 1916	115
Situația Armatelor române și inamice în defileul Oltului în ziua de 16/29 septembrie 1916	118

FOTOGRAFII

Porumbacu de Sus – vedere generală	3
Vârful Călțun și Vf. Negoiu	4
Drumul spre Negoiu (podurile)	5
Cascada Șerbota	7
Vârful Negoiu văzut din Vf. Călțun	7
Valea Porumbăcelului	9
Căldarea Negoii	9
Negoii Mic	11
Arcul Cleopatra	11
Privești spre Negoii	12
Strunga Dracului	13
Colții ciobanului	15
Lacul Călțun	15
Stânci între Vf. Negoii și Arcul Cleopatra	18
Cabană forestieră	18
Efect de nori în munți	24
Diadema (sec. XI) descoperită la Streza Cârțișoara jud. Sibiu	25
Îmblătirea grâului	75
Țăran venind de la coasă	76
Unelte agricole	77
Car cu lemne	78
Diferite sticle produse la Porumbacu de Sus	85
Sticlă din 1865, produsă la Porumbacu de Sus	86
Diferite sticle produse la Porumbacu de Sus	87

Prospect al fabricilor de sticlă din Arpașu și Porumbacu de Sus (1864)	88
Diferite sticle produse la Porumbacu de Sus	89
Diferite sticle produse la Porumbacu de Sus	90
Diferite sticle produse la Porumbacu de Sus	91
Diferite sticle produse la Porumbacu de Sus (la mijloc opale)	91
Ruinele Glăjeriei	92
Glăjăria de la Porumbacu de Sus sec. XVIII (La Richirie)	93
Glăjăria de la Porumbacu de Sus sec. XVIII-XIX	94
Regimentul 21 – Infanterie pleacă pe front	113
Generalul Alexandru Averescu – comandantul Armatei a II-a române	114
Comandanții Armatei a II-a române	116
În așteptarea atacului	122
Victor Balea	123
Tun german (captură de război)	125
Martiere germane (captură de război)	125
Cimitirul eroilor (exterior)	128
Monumentul lui Victor Balea	128
Prizonieri germani	129
Cimitirul eroilor (interior)	130
Troița ridicată în 1938	132
Recoltă de secară pe Piscuri	137
Bivolite	137
Primul comitet al băncii „Negoiul”	139
Școala din partea apuseană	166
Școala din partea răsăriteană	167
În curtea școlii – 1955	174
Cadre didactice 1956	175
Participanții la Olimpiada de matematică – 1966	175
Promoția – 1967	176
Biserica din partea apuseană	179
Biserica din partea răsăriteană	180
Formația de muzică populară	182
C.A.P. – birourile	186
C.A.P. – Vedere generală	186
Stâna din Șerbota	187
La secția anexe – C.A.P.	189
Moara C.A.P.	191
Pive pentru ulei	191
Roată pentru apă la pive	193

Ciocane pive (haine)	194
Marmură	199
Moară pentru făcut mozaic	200
Transportul marmurei	201
Marmura	202
Localul cooperativei	207
Casă veche	208
Casă acoperită cu paie	209
Șură acoperită cu paie	210
Casă veche de lemn cu gard în față	211
Subșop	212
Casă veche din lemn	213
Intrare din casa de lemn	213
Grajd pentru oi	214
Subșop	215
Interior de casă	216
Casă veche	216
Casă nouă	217
Port popular cu pomeselnic (1900)	219
Port popular cu pomeselnic (1900)	220
Port – 1910	221
Port – 1920	221
Portul cu bubou	222
Portul cu bubou	222
Port – 1915	223
Port – 1930	223
Glugă	224
Port cu bitușcă	224
Arta manuală	225
Ceata	226
Miri – 1952	226
Miri	227
Port – 1952	227
Ceată	230
Ceată	230
Soliste din brigada artistică	239
Cabana veche (demolată – 1953)	274
Cabana veche	274
Cabana veche	275
Cabana-hotel „Negoiu” văzută dinspre sud	276
Cabana-hotel „Negoiu” văzută dinspre nord	276

CUPRINS

I. Descrierea fizică	3
Orohidrografia.....	9
Structura geologică	11
Regimul climatic	11
Temperatura	13
Precipitații atmosferice	14
Tipurile de sol	16
Seismicitatea	17
Flora și Fauna	17
II. Viața istorică și economică a satului	19
Numele satului	19
Cele mai vechi documente despre Porumbacu de Sus	21
Situția administrativă	25
Evoluția istorică a satului până la 1848 și relațiile sociale	28
Feudalismul românesc și înjgheburile boieriei în acest sat	30
Băștierii	37
Grănicerii	37
Îndatoririle boierilor	38
Iobagii	41
Poverile iobagilor	42
Categoriile sociale	48
Economia alodială	50
Pădurile	56
Regimul apelor, pescuitul	57
Manifestări de luptă împotriva exploatării până la 1848 – emigrări	57
Manifestări juridice	63
Constituțiile Țării Făgărașului care consacră străvechile obiceiuri juridice din aceste ținuturi	64
Norme de procedură	65
Gloabe	67
Comerțul	68

Transporturile	74
Relațiile capitaliste dinte 1848 – 1918 pe teritoriul satului – agricultura	74
Vânatul și pescuitul.....	80
Olăritul	81
Sticlăria	83
Manifestări de luptă împotriva exploatării: emigrarea și haiducia	95
Haiducia	103
Luptele de la Porumbacu în primul război mondial (28 – 30 sept. 1916)	104
Neutralitatea României	105
Ofensiva română în Transilvania	111
Ofensiva armatei a II-a române	117
Oprirea ofensivei armatei a II-a române	119
Lupta de la Porumbacu	120
Satul în primul război mondial	125
Consecințele războiului pe plan social-economic	127
Revoluția burghezo-democratică din Transilvania și ecoul ei la Porumbacu de Sus	129
Agricultura după reforma agrară	136
Banca Negoiu	138
III. Evoluția structurii demografice	142
Date demografice	142
Familiiile satului Porumbacu de Sus - anul 1909	146
Recensăminte populație Porumbacu de Sus	154
Mișcarea naturală și mișcarea migratorie a populației	155
Situția sanitară	156
IV. Viața socială	157
Învățământul	157
Situția elevilor și a cadrelor didactice 1900 – 1972	168
Biserica	176
Căminul cultural. Activități culturale	181

V. Situația economică după al II-lea război mondial	183
VI. Industria	189
Morile țărănești	190
Pivele de ulei	192
Pivele pentru haine	193
Cazanele de fiert rachiu	194
Joagărele	196
Cariera de marmură. Istoricul cercetărilor geologice	197
VII. Căile de comunicație și mijloacele de transport	204
VIII. Comerțul	206
IX. Cultura populară	208
Tipurile de locuințe și construcții auxiliare	208
Textile	218
Portul și evoluția lui	219
X. Manifestări folclorice	228
Privire generală asupra folclorului din sat	228
Genul liric - doina	228
Genul epic – balada (Balada lui Budac)	237
Folclor nou	238
Descânțece	240
Bocetul	241
Superstiții	244
Leacuri băbești	246
XI. Obiceiuri și tradiții	251
Strigături la clacă	252
Colinzi	253
Obiceiuri de nuntă	262
Alte obiceiuri	272

XII. Cabana Negoiul	273
Glosar	278
Anexe	281
1. Actul dat de Radu cel Frumos la 1473 prin care dă satele Porumbacu de Sus, Porumbacu de Jos, Sărata și Cîrțișoara unor boieri	281
2. Nume de persoane și nume de animale din Porumbacu de Sus și proveniența lor	283
3. Registrul oilor – 1634	288
4. Urbariul Porumbac – 1637	289
5. Urbariul Porumbacu de Sus – 1632 - 56A	292
6. Urbariul Porumbacu – 1637	293
7. Conscripția din 1713	294
8. Conscripția oilor – 1637	295
9. Urbariul din 1680	297
10. Urbariul din 1680 (iobagi fugiți)	303
11. Tabel statistic despre situația materială a preoților din Porumbacu de Sus la 1726, 1766 și 1787	
12. Tabel statistic despre situația materială a celor 6 sate din domeniul Porumbacu de Jos la 1680	
13. Extrase din conscripțiile urbariale despre situația celor 6 sate aparținătoare Curții fiscale din Porumbacu de Jos (1680 – 1787)	
14. Conscripția locuitorilor din Porumbacu de Sus făcută din ordinul Guvernului în 1721 – 1722	
Bibliografie	307
Hărți	311
Fotografii	311
Cuprins	314

Notă

La biserica ortodoxă din partea apuseană sunt 3 clopote.

1) Clopotul cel mare s-a cumpărat în anul 1931 cu spesele credincioșilor în sumă de 42.515 lei plus suma de 24.360 lei colectată de la românii plecați în America. Clopotul a fost turnat la Sibiu la turnătorii HOZA.

2) Clopotul mijlociu s-a cumpărat în 1920 de către românii plecați în America. A fost adus de la Timișoara.

3) Clopotul cel mic (cât o căldare pentru apă) a fost adus de la „Mănăstire” după ce a fost arsă de generalul BUCOW în 1761 (așa spuneau oamenii mai în vârstă).

Eclipse de soare

Au fost văzute din Porumbacu de Sus în anii: 1381, 1386, 1654, 1661, 1699;

În 1756 femeile au țipat că este sfârșitul lumii;

În 1799 și-au pierdut vederea foarte mulți oameni care s-au uitat la soare;

În secolul nostru au fost văzute eclipse în:

– 20 Noiembrie 1916

– 15 Februarie 1951

Următoarele eclipse vor fi în:

– 11 August 1999

– 2835

Postfață

Satul de la poalele Negoifului, Porumbacu de Sus din Țara Oltului, are o istorie milenară care s-a înscris ca într-un răboj al vremurilor în tradiții. Chiar dacă în decursul vremurilor satul s-a numit Warmbach, Felső-Porumbak, Ober-Borubach strămoșii noștri fiind români tot Porumbacu de Sus i-au spus.

Autoritățile străine ale vremii au scris în limba lor cum au vrut și cum s-au priceput.

Dacă în 1223 regele Ungariei Andrei al II-lea confirmă existența satelor Arpaș, Cârțișoara, Colun, Sărata, Ucea, Viștea, Rucăr, Scorei, Drăguș, sate curat românești înseamnă că pe aceste locuri în trecutul îndepărtat au fost numai români.

Mulți oameni vrednici prețuind învățătura s-au ridicat din rândurile porumbăcenilor, cărturari ce au dus faima ținutului în întreaga țară și chiar peste hotare.

Astfel Lăzărici Ioan, născut în 1841 în Porumbacu de Sus este primul student care a susținut în 1874 examenul de specialitate - limba română la Universitatea din Cluj, pe atunci fiind maghiară. În 1884 publică „Istoria literaturii române” destinată elevilor din licee și școli normale. Mai publică „Poetica română” care între 1881-1884 s-a tipărit în 2 ediții. A publicat pentru elevi un dicționar româno-maghiar. Între 1874-1906 a fost profesor de limba română și germană la Școala Normală din Deva.

Aurel Bărglăzan, fost decan al facultății de Hidro-Mecanică din Timișoara a tradus și publicat mai multe cărți de specialitate din limba germană.

Această monografie a fost scrisă în 1972, dar Ceaușescu a interzis publicarea monografiilor satelor urmărind să desființeze un număr însemnat de sate și nu vroia să se cunoască trecutul lor istoric. Pentru aceasta ne cerem scuze că unele capitole au fost scrise numai până în 1972. Urmează ca perioada după 1972, perioada Revoluției din Decembrie 1989 și perioada de tranziție de la socialism la capitalism să facă obiectul unui alt volum.

Ca încheiere dragi consăteni, astăzi țara ne cere să muncim, să muncim în aceste vremuri de prefaceri istorice mai mult ca până acum, să contribuim și noi la prefacerile istorice ce se preconizează.

Să luptăm cu toată dârzenia, pentru a nimici barbarismul care amenință întreaga lume și țintește să zdruncine și să năruiască toate rosturile noastre de popor cumințe, muncitor și înțeleghător.

Cu Dumnezeu înainte!

Autorul

TABEL STATISTIC
despre situația materială a preoților din Porumbacu de Sus la 1726, 1766 și 1787

Anul	Numele preotului	Numele copiilor	Anii	Cai	Boi	Vaci	Junci	Oi	Porci	Stupi	Sesione	Pământ în hot. de sus	Câble	Ferdele	Pământ în hot. de jos	Câble	Ferdele	Fânate	Care de fân	Loc arător	Observații	
1726	Andrei	Alexandru	1	2	4	1	4	#	4	6	1	#	14	#	#	#	#	2	5	14		
1726	luon	Samuil luon Andrei	10 8 6																			Alți preoți boieri: Simion Strava, Oprea Strava, Matei Strava
1726	luon, jun.	Matei Onea Toma	12 8 6																			
1726	luon sen.	Ilie Onea Maxim Tănase	8 6 5 2																			În 1742 popa luon cu fiii săi: Ilie, Onea și Tănase, se refugiază în Banat
1726	Ilie	luon Alexandru	3 1																			
1726	Stan	Stan Vasile	6 3																			
1766	Onea	Andrei	12	#	2	1	1	#	3	#	1/2	3	2	2	3	1	2	3	5	#		Se amintește un popă unit Radu
1766	Vasile	Gheorghe luon Matei	12 8 3																			Grănițer
1766	Văduva popii Stan Maria	Stan Alexandru Matei (căsătorit)	10 7																			Grănițer
1787	Onea (80 ani)	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	#	11	4	#	#	#	#	4,1/2			peste 6 jug.
1787	Andrei (24 ani)	#	#	#	2	2	1	#	2	2	1	#	15	61/2	#	#	#	#	#			c.11 jug.
1787	Alexandru (32 ani)	#	#	#	2	1	#	#	1	#	#	#	7	3	#	#	#	#	6			c.7,1/2 jug.
1787	Adam (60 ani)	#	#	#	2	2	1	#	3	#	#	#	6	21/2	#	#	#	#	5			c. 7 jug.
1787	David (59 ani)	Nica Scridon Simion	8 6 2																			Popii Onea și David au o serie de c.1 jum. jug.
				#	#	#	#	#	#	#	#	#	6	51/2	#	#	#	#	1			

TABEL – STATISTIC
despre situația materială a celor 6 sate din domeniul PORUMBACU DE JOS la 1680

Nr. crt.	Numele comunelor	Pre oți	Ioba-gi	Copii lor	Zili eri	Copii lor	Cai	Boi	Vaci	Jun inci	Oi și capre	Porci	Stupi	Sesiuni		Bo-ieri	Sesi-uni boie-rești	Liber tini	Ioba-gi fugiți	Taxe plătite de ioba-gi	
														locuite	pustii					(fl.)	(cr.)
1.	Porumbacu de Jos	2	165	219	1	1	60	213	252	92	470	171	53	128	2	1	–	4	18	116	–
2.	Porumbacu de Sus	4	148	190	–	–	64	199	226	71	348	149	31	123	–	2	1	–	28	107	50
3.	Sărata	2	135	140	–	–	39	203	159	57	521	189	37	93	–	–	–	2	4	96	75
4.	Scorei	1	63	78	6	2	25	63	114	11	89	80	34	49	2	25	9	–	13	48	50
5.	Corbi	1	42	58	–	–	13	33	74	–	107	69	34	38	3	–	–	–	19	21	50
6.	Ucea de Sus	2	86	83	–	–	16	54	154	44	281	99	45	58	–	7	–	–	18	41	50
TOTAL		12	639	768	7	3	217	765	981	245	1816	757	234	489	7	35	10	6	100	433	275

